

29
Κ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΑΔΟΥ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΣΑΚΗΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΜΕΤΡΩΝ ΚΑΙ ΑΘΥΡΩΝ

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ Ι' ΤΟΜΟΥ ΤΩΝ ΘΡΑΚΙΚΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ: Ι. Λ. ΑΛΕΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ 23

1938

Κ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΑΔΟΥ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΣΑΚΗΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΜΕΤΡΩΝ ΚΑΙ ΑΘΥΡΩΝ

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ Ι' ΤΟΜΟΥ ΤΩΝ ΘΡΑΚΙΚΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ: Ι. Λ. ΑΛΕΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ 23

1938

4. Τὰ κορίτσια κι ὁ Δεσπότης.

Τὰ Πληβιατιανὰ¹⁾ κορίτσια γράψανε ἀναφορά,
καὶ τὴ στεῖλαν στὸ δεσπότη, καὶ γυρέψαν παντρειά.
Κι ὁ δεσπότης μας τὰ εἶπε:— Λάβετε ὑπομονή,
νὰ ρωτήξω, νὰ ξετάξω ποῦ εἶναι οἱ καλοὶ γαῖροί.
Κάτω στὸ Μπαλοῦκ παζάρι, στὰ μεγάλα μαγαζιά,
εἶναι τρία παληκάρια, τρία ἄμορφα παιδιά.
Τὸ νὰ παίζει τὴ λαγούτα, τ' ἄλλο παίζει τὰ βιολιά,
τ' ἄλλο κάμνει σαραφλήκι, μὲ τὰ κάλπικα φλουριά,

(Τὸ τραγουδοῦσαν, ὅταν ἔφευγε κανένα κορίτσι, δηλαδή ὅταν ἐγίνετο ἐκουσία ἀπαγωγή κόρης, ἐπειδὴ οἱ γονεῖς δὲν καταδέχονταν τὸν ἐκλεκτὸν τῆς. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ χωριοῦ ἄλλαζε κατὰ τὰς περιστάσεις, ὥστε νὰ ἐφαρμόζεται εἰς ὅλα τὰ γύρω χωριά).

5. Τραγούδι τῆς κούνιας.

Ἐλᾶτε Τσακλιώτισσες μαζί νὰ κουνηθοῦμε,
νὰ κάμουμε «ὄξω καρδιά» καὶ νὰ ξελαφρωθοῦμε.
Ὁ ἥλιος βασιλεύει καὶ ἡ πούλια χάνεται,
καὶ σεῖς παληκαράκια, μὴ μᾶς ξεχάνετε.

Ἀγάπησα νὰ χω ζωὴ, μὰ γὼ ζωὴ δὲν ἔχω.
Σὰν κλῆμα μὲ κλαδεύουνε καὶ κλαδεμὸ δὲν ἔχω.
Σαράντα κληματσίδες ἀπαναπανωτές,
σὰν μ' ἀγαπᾶς πουλί μου γιατί δὲ μὲ τὸ λές;

Πῶς νὰ στὸ πῶ ψυχίτσα μου, πῶς γιατί σένα λυγρῶ,
κι' ἔχω στὰ στήθεια μου φωτιά, καὶ στὴν καρδιά μου πόνο.
Ἐσὺ εἶσαι ἡ αἰτία, π κοντεύω νὰ χαθῶ,
καὶ τὸν ἀπάνω κόσμον νὰ τόνε στερευθῶ.

Πόσες φορές σ' ἀντάμωσα καὶ θέλησα νὰ κρίνω,
μὰ μὲ ξεραίνειτ' ὁ λαιμὸς καὶ ξεροκαταπίνω.
Τὰ μάτια σου τὰ μαῦρα καὶ ἡ γλυκεῖά φωνή,
μὲ κάμαν νὰ σὲ γίνω σκλάβον παντοτεινῇ

1) Ἐξ Ἐπιβατῶν.

Νά ταν ἡ θάλασσα γυαλί, νὰ κύλαγα λεμόνι,
νὰ σέ γραφτὰ πάθη μου, νὰ μ' ἄφηναν οἱ πόνοι.
Λιλή σου γιὰ λιλή σου, γιὰ λεμονιάς κλωνί,
γιὰ μαντζουράνας φύλλο, γιὰ ἄσπρο γιασεμί.

Τὸ ξέρει μόνε ὁ παθὸς κι ὄχι κανένας ἄλλος,
πὼς τῆς ἀγάπης ὁ καημὸς, εἶναι καημὸς μεγάλος.
Σὲ ἀγαπῶ πουλί μου, δὲν εἶναι ψέματα,
τὸ λέν καὶ τ' ἀηδονάκια, κάτου στὰ ρέματα.

6. Ὁ Κεφαλωνίτης.

Ἐνας Κεφαλωνίτης, ἀπ' τὴν Κεφαλωνιά,
τὰ ροῦχα ποὺ φοροῦσε δὲν ἦταν στὴ δουνιά.
Ῥωλόγι κρομμυδένιο, ἄλυσίδ' ἀπὸ βουρλιά,
καπέλλο τσατσαλένιο, ζουνάρ ἀπὸ τσαλιά,
πουκάμσο λαπατένιο, βρακί πο λιγαριά,
καὶ φόρεμα χαρτένιο, παπούτσια ἀπὸ σκοινιά.

7. Ἡ γαλανή.

(Συρτὸς)

Τί μ' εἶπες καὶ δὲν τό καμα, Γαλανή, Γαλατιανή,
τί μ' εἶπες κι εἶπα ὄχι, Γαλανή, τράβα σπαθί,
καὶ μ' ἔχεις καὶ μὲ τυραγνεῖς, Γαλανή, Πουβατιανή,
σὰν τὸ πουλί στὸ βρόχι, Γαλανή, εἶσαι καὶ ξαθή.

Ἀναστενάξω βγαίνι ἀχνός, Γαλανή, Σηλυβρινή,
καὶ μέσα μὲ βράζ' ὁ πόνος, Γαλανή, ποῦ σὲ πονεῖ;
κι ἀπ' τὸν καιρὸ ποῦ σ' ἀγαπῶ, Γαλανή, Λαγοθηριανή,
ἐπέρασ' ἕνας χρόνος, Γαλανή, βγάνε φωνή.

Τὸ ὄχι εἶναι τὸ κέρδος μου, Γαλανή, σκύλα Μετρηνή,
τὸ βᾶχ ἡ πλερωμή μου, Γαλανή, πὼς δαγιαντᾶς;
καὶ μὲ τ' ἀναστενάγματα, Γαλανή, Ἀρισιανή,
θὰ ἔβγη καὶ ἡ ψυχὴ μου, Γαλανή, δὲν μ' ἀπαντᾶς;

Ἀπὸ τὰ καταφρόνια σου, Γαλανή, ἀπ' τὴ Μεσηνή,
καὶ τὴν ὁροπὴ τοῦ κόσμου, Γαλανή, πὼς νὰ στὸ πῶ;
θὰ βγάνω τὸ μάχαίρι μου, Γαλανή, σκύλα Ξαστερνή,
νὰ σκοτωθῶ ἀτός μου, Γαλανή, κόμα σ' ἀγαπῶ.

8. Τῆς χήρας ἡ κόρη.

— Δὲν σοῦ εἶπα, χήρας κόρη,
στὸ γιאלὸ μὴν κατεβῆς,
κι ὁ γιालὸς κάμνει φουρτούνα,
καὶ σὲ πέρνει καὶ διαβῆς ;

— Κι ἂν μὲ πάρη, ποῦ μὲ πάει ;
— Κάτω στὰ βαθιὰ νερά.
— Κάμνω τὸ κορμί μου βάρκα,
καὶ τὰ χέρια μου κωπιά,
καὶ τὸ παλιοφούστανό μου
κάμνω карабиоῦ πανιά.

9. Ἡ χήρα.

Ἀκούσετε μωρὲ παιδιά,

10. Ἡ Μαριόγκα.

— Ἔλα Μαριόγκα μὲ στὸ νερό,
κι ἐγὼ στὴ βρύσι καρτερῶ,
νὰ σὲ τσακίσω τὸ σταμνί.
νὰ πᾶς στὴ μάννα σ' ἀδειανή.
Κι ἂν σὲ ρωτήσ' ἡ μάννα σου;
— Μαριόγκα ποῦ εἶν' ἡ στάμνα σου ;
πὲς— Μάννα στραβοπάτησα,
κι ἔπεσα καὶ τὴν τσάκησα.
— Δὲν εἶναι στραβοπάτημα,
μὸν εἶν' ἀγάπης τσάκισμα.
Στὴ γειτονειὰ μᾶς νοιώσανε.
— Μάνναμ τὰ χιόνια λυώσανε.
— Τὰ χιόνια τὰ λυωσε ἡ βροχή.
— Ὡς πότε ἡ ἔρμη μοναχή ;
— Κόρη μου νὰ συμμαζωχτῆς,
σὰ θές νὰ καλοπαντρευτῆς.
— Ἀχ μάννα μ, πῶς νὰ σὲ τὸ πῶ ;
ἐγὼ τὸ Γιάνκον ἀγαπῶ.
— Νὰ στόνε δώκω κόρη μου,
Φνάνι νὰ σὲ θέλῃ τ' ἀγόρι μου.

τί ἔπαθε μιὰ χήρα,
ἔχασε τὸ μαντήλι της,
καὶ εἶπε γὼ τὸ πῆρα.

Χήρα κακομοίρα,
ἐγὼ δὲ σοῦ τὸ πῆρα.

Ἄν ἴσως καὶ τὸ πῆρα γώ,
ν' ἀδικοθανάτισω,
νὰ κρεμαστῶ στὰ λάχανα,
νὰ πέσω στὰ μαρούλια,

νὰ μὲ πετροβολήσουνε,
μ' αὐγὰ καθερισμένα,
νὰ σπᾶσουνε τὰ δόντια μου,
μ' ἀστράγγιχτη μυζήτρα.

11. Ἡ Μπεχροκανάτα.

Ἡ κερά μ κρασί δὲ βῖνι
κι ὅπου τό βρη δὲ d' ἀφῖνι.
Ὅποιο μῆνα ἔχει ρῶ,
βάξ μέσ στὸ κρασί νερό,
κι ὅποιονα δὲν ἔχει ρῶ,
τὸ ρουφάει χωρὶς νερό.
Γιὰ νὰ μὴ χαλᾶς χατήρ,
πίνι καὶ μὲ μικρὸ ποτήρ,
τὸ στραγλάει καὶ μὲ τὸ βκάλι,
κι ἄς δαλῶνῃ τὸ κεφάλι,
κι ἅμα τὸ βρεῖ στὸ βαρέλι,
τότε πίνει ὅσο θέλῃ.

12. Ἡ ἀνηπρόκοπη.

Ἐπέσα στὸ Τασ-αγῆλι
καὶ μὲ πάντρεψαν οἱ φίλοι,
καὶ μὲ δώκαν μιὰ γυναίκα,
πὸ τρώγε σὰν πέντε δέκα,
ἔπνε σὰν διψασμένη,

δούλευε σὰν προκομμένη.
Τὴ Δευτέρα βάζει πλύσι,
καὶ τὴν Τρίτη τὰ στραγγίζει,
τὴν Τετάρτη τὰ ἀπλώνει,
καὶ τὴν Πέμπτη τὰ μαζώνει
τὴν Παρασκευὴ διπλώνει,
τὸ Σαββάτο σιδερώνει,
καὶ τὴν Κυριακὴ ἀλλάζει,
πάλε μέσ στη ψεῖρα βράζει.

13. Ἡ γριά.

Μιὰ γριά μ' ἄσπρα μαλλιά,
εἶχε πόνου στὴν κοιλιά,
κι ἔσπειλε τὸ Δημητρώ,
νὰ φωνάξῃ τὸ γιατρό.
Καὶ τὴ ρώτηξ' ὁ γιατρός ;
— Ἐχεις ὄρεξη νὰ τρῶς ;
κι εἶπε— Δίε ἔχω πείνα,
τρώγω καὶ μιὰ προβατίνα.
καὶ τὴν εἶπεν ὁ γιατρός :
— Τὸν περίδρομο νὰ τρῶς.

14. Τὸ Καϊκάκι.

— Καῖκι, καϊκάκι, ποῦ πᾶς γιאלό, γιאלό ;
Ἄν εἶσαι γιὰ τὴν Πόλη, στάσου νὰ ρτῶ κι ἐγώ.
— Δὲν εἶμαι γιὰ τὴν Πόλη, οὔτε γιὰ τὸ νησί,
Πάγω νὰ ξεφορτώσω, μαῦρο γλυκὸ κρασί.
— Καῖκι, καϊκάκι, ποῦ πᾶς γιאלό, γιאלό,
νὰ πᾶς καὶ νὰ γυρίσης πάλε μὲ τὸ καλό.
— Κορίτσια θὰ φορτώσω, στὴν Ἄντρος τὸ νησί,
σὰ θέλῃς ταξειδάκι, ἔλα μαζί καὶ σύ.

15. Ἡ Ξαστερνή.

Ἐνα καῖκι πάγει καὶ τ' ἄλλο ἔρκεται,
κοκκῶνα ἡ Ζωίτσα, στὴ Σύρα στέκεται.
Κλαίει ἡ Φωτίκα κλαίει, τὰ γόνατα τς βαρεῖ,
τρέχει κι ἡ Δημητρούλα, καὶ τὴν παρηγορεῖ.
— Τί ἔπαθες Φωτίκα, καὶ κάθεσαι καὶ κλαῖς ;
καὶ μέν' τὴ Δημητρούλα, γιατί δὲ μὲ τὸ λές .

—Τί νά σέ πῶ Δημητρούλα μ, τί νά σ' ἀφηγηθῶ,
πού ἔφυγε ἡ μάννα μ, καί πήρε τὸ γαμπρό.

(Ἡ χήρα Ζωίτσα εἶχε ἀρραβωνιασμένη τὴν κόρη της Φωτίκα,
καί ἔφυγε μαζί μὲ τὸν γαμπρὸ εἰς τὴν Σύρον. Ἀργότερα ἐπέστρεψε
καί ἐπάντρεψε τὴν κόρη της μὲ τὸ ἴδιον τὸν γαμπρό).

16. Ἡ Καλιάντρα.

Καλιάντρα λένε τὸ πουλί,
πού κελαγδεῖ κάθε πρωί.
Καλιάντρα μου, καλιάντρα μου.
ξελάγιασες τὸν ἄντρα μου,
Καλιάντρα δελιονίτισσα,
στὴν πόρτα σου ξενύχτισα.
Καλιάντρα, καλιαντρίζεσαι,
ποῦ πᾶς καί βερβερίζεσαι;
Στὰ κατσαρᾶ σου τὰ μαλλιά
κάμνει ἡ καλιάντρα τὴ φωλιά.

17. Ὁ Τζωρτζῆς.

Τζωρτζῆ, Τζωρτζῆ, Τζωρτζάκι μου,
σέ ἀγαπῶ πουλάκι μου.
Τζωρτζῆ, Τζωρτζῆ, Τζωρτζῆ μου.
σέ ἀγαπῶ πουλί μου.

Τζωρτζῆ ν' ἀλλάξης τ' ὄνομα,
ν' ἀλλάξης τὸ κεφάλι,
νά βάνης καλλιγότερο
νά διῆς ποιά θά σέ πάρη

Ὁ Τζωρτζῆς μου κι ἄλλοι δύο,
κάθονται στὸ καφενεῖο.

Τὸ Τζωρτζῆ τονε γεῖπανε
σέ βγάνανε τραγούδι,
καί γύριζε μέσ' στὸ χωριό,
σάν ἔρημο γαῖδούρι.

Ὁ Τζωρτζῆς πάει στ' ἄλῳνι,
καί ἡ μάννα τὸν μαλλώνει.

Ὁ Τζωρτζάκης πού χορεύει,
τὸ κορίτσι μας γυρεύει.

18. Δὲν ἔμπορῶ.

Δὲν ἔμπορῶ τὰ μάτια μου,
μάννα μου,
ψηλά νά τὰ σηκώσω,
καί κουκουρίκο,
καί μαντζουράνα,
καί Ἄντσαινα καί Μάντσαινα,
καί Στάντσαινα καί Πάντσαινα
καί Μαργαρώ, καί Φιρφιρώ,
κι ἄμάν, ἄμάν, Ἑλένη.
Κι ἂν τὰ σηκώσω ἀψηλά,
μάννα μου,
πῶς νά τὰ χαμηλώσω.
καί κουκουρίκο,
καί μαντζουράνα,
καί Ἄντσαινα, καί Πάντσαινα,
κι ἕνα πανέρ ἀβάτσουνα,
καί Μαργαρώ καί Φιρφιρώ,
κι ἄμάν, ἄμάν Ἑλένη.

19. Ἡ ψωροπερήφαιη.

—Καλή μάννα πάντρεψέ με
σπιτονοικοκέρεψέ με,
καλὸν ἄντρα νά μὲ δώσης,

γιά νά μὴν τὸ μετανοιώσης.

—Νά σέ δώκω βακαλάκι,
ἄμορφο παληκαράκι,
—Δὲν τὸ πέρνω τὸν βακάλι,
τὸν σαρδελλοδαγκανιάρη,
πού δαγκάνει τὴ σαρδέλλα,
καί θαρρεῖ εἶναι κοπέλλα.
—Νά σέ δώκω βερβεράκι,
ἄμορφο παληκαράκι.
—Δὲν τὸν θέλω τὸν βερβέρη,
μόνε νά ξουρίζη ξέρει.
"Ὅλη μέρα βερβερίζει,
καί τὸ βράδυ μурμουρίζει.
—Νά σέ δώκω να ραφτάκι,
ἄμορφο παληκαράκι.
—Δὲν τὸν πέρνω τὸν τερζικό.
Κάλλιο ἔτσι ν' ἀπομήκω.
"Ὅλη μέρα ράφτει, ράφτει,
καί τὸ βράδυ μύγες χάφτει.

20. Τὸ πιπίνι.

Τὸ Πιπίνι, τὸ Πιπίνι,
τὸ νερό πού πίνω, πίνει.
Τὸ Λενάκι, τὸ Λενάκι,
σύ μὲ πότισες φαρμάκι.

21. Παινέματα χωριῶν

Ἡ Καλλικράτεια χι ξύγαλο, κι' ὁ Τσεκμετζές τὰ ψάρια,
κι οἱ Φανασάκρες θερμασιά, πού τρώει τὰ παλληκάρια.
Ἀρσιανὴ μου Παναγιά, καί Γαρδιανὴ μου χάρη,
φυλάξτε τὴν ἀγάπη μου, ἄλλος νά μὴ τὴν πάρη.
Τὸ Ξάστερο εἶναι κατηφές, καί οἱ Γιαλοῦς ἀτλάζει,
καί τὸ καμμένο Κονομιὸ κλαίει κι ἀναστενάζει.
Σηλυβρινὴ μου Παναγιά, Πουβατιανὴ εἰκόνα,
καί Ξαστερνὴ κρύο νερό, πού πίνουν τὸ χειμῶνα.

Λεμόνια, πορτοκάλια καὶ μῆλα χιώτικα,
τὰ τρῶνε τὰ κορίτσια τὰ Τσακηλιώτικα.
Χόρεψε Στραντζιώτικα, πήδα Καρατζιώτικα,
Σεῖσαι καὶ τὸν σου, σὰν Μπελιγραδιώτισσα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Τὸ ρεπαντί	σελ. 1	12. Ἡ ἀνηπρόκοπη	σελ. 5
2. Τὸ ταιν-τό	» »	13. Ἡ γριά	» »
3. Ἡ βάρκα	» »	14. Τὸ καϊκάκι	» »
4. Τὰ κορίτσια καὶ ὁ Δεσπότης	» 2	15. Ἡ Ξαστερνή	» »
5. Τραγοῦδι τῆς κούνιας	» »	16. Ἡ Καλιάντρα	» »
6. Ὁ Κεφαλωνίτης	» 3	17. Ὁ Τζωρτζής	» »
7. Ἡ γαλανή	» »	18. Δὲν ἤμπορῶ	» »
8. Τῆς χήρας ἡ κόρη	» 4	19. Ἡ ψωροπερήφανη	» »
9. Ἡ χήρα	» »	20. Τὸ πιπίνι	» »
10. Ἡ Μαριόγκα	» »	21. Παινέματα χωριῶν.	» »
11. Ἡ Μπεκροκανάτα	» 5		

ΚΑΛΙΣΘΕΝΗΣ ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

ΠΕΤΡΟΧΩΡΙΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ

ΜΕΤΡΩΝ ΚΑΙ ΑΘΥΡΩΝ ¹⁾

Α' Παλιές Ἱστορίες.

1. Οἱ Καραμανλήδες.

Ὅδε πῆραν οἱ Τοῦρκ' τὴν Ἀνατολή, ἀνάγαξαν τοὶ Χρῆστianiοὶ νὰ κρέν' νε τούρκικα σὶ ἀλεσφερίς, κι ὅποιοι ξεχνιούσανε κι ἔκρενε ρωμαῖκα τὸν ἔκοφταν τὴ γλῶσσα τ. Γιατὰ κείνο τώρα, οἱ πλείοτε οἱ Ἀνατολίτ κρέν' νε τὰ τούρκικα. (Φ. I.).

2. Οἱ γέρο, οἱ νιοὶ καὶ ὁ Θεγός.

Μιά βολά, στὰ παλιὰ τὰ χρόνια, σκώθηκαν οἱ νιοὶ νὰ σφάζνε γούλι τς γέρο. π δὲ βόργανε πιά νὰ δλέψνε, γιὰ νὰ μὴ δρῶνε χαράμ τὸ ψωμί. Πήγανε καὶ τὸγ εἶπανε στὸ βασιλέ. Τσὲ λέει :

1) Εἰς τὸ τέλος ἐκάστης παραδόσεως ἔθεσα ἐντὸς παρενθέσεως τὰ ἀρχικὰ ψηφία τοῦ μεταδῶσαντος αὐτὴν, κατωτέρω δὲ καταγράφω τὸ ὄνομα καὶ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα ἐκάστου, καὶ τὸ ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖον μοὶ διηγήθη τὴν παράδοσιν.

(Φ. I.) Φωτάκης Ἰωαννίδης, ἀγράμματος, ἐξ Ἑλβασανίου Μετρῶν, ἐτῶν 60					
τὸ 1900.					
(Κ. I.) Κυριάκος Ἰωαννίδης,	»	»	»	»	68
τὸ 1900.					
(Α. Χ.) Ἀνθὴ Χουρμουζιάδου,	»	»	»	»	50
τὸ 1894.					
(Κ. Τ.) Κρουσταλλεῖα Τσιτσοδημήτρη.	»	»	Πετροχωρίου	»	70
τὸ 1910.					
(Γ. Ε.) Γιωγάννης Ἐλευθεριάδης	»	»	»	»	50
τὸ 1894.					
(Γ. Κ.) Γιαννάκης Κηναλῆς,	»	»	»	»	50
τὸ 1900.					
(Χ. Τ.) Χρίστος Τσακῆркаλφας, ὀλίγ. ἐγγράμματος	»	»	»	»	50
τὸ 1900.					
(Χ. Χ.) Χουρμούζης Χουρμουζιάδης	»	»	»	»	46
τὸ 1912.					

— Φέρτε γούλι τς γέρ πγ εἶναι γιά σφάξμο νά τσέ βάνω φυλακή μιάν ἐβδομάδα, κι ἀπέκιο νά τσέ σφάξω, ἐδῶ ἡροστά σας.

Γούλι οἱ νιοὶ ἔφεραν τς βαῖβάδες τς, μόνε ἕνας ἔκρυσε τὸ δκό τ.

— Τώρα λέει ὁ βασιλὲς θέλω νά μὲ κάμτε αὔριο ὡς τὸ βράδ δέκα μέτρα ἀλυσίδα ἀπὸ ἄμμο.

Πῆγαν οἱ νιοὶ σ'λογίσκαν, δὲ ἔορσαν νά κάμνε τίποτα. Σάν εἶδ ὁ κρυμμένος ὁ γέρος τ μεγάλη σ'λλογή πγ εἶχε ὁ γιός τ, τότε ρώτσε τί παθαίνει, κι ἐκεῖνος τὸν εἶπε τν ἀλήθεια.

— Κάνε καὶ μὴ σταναχωριέστε, λέει, μόνε πάν-τε καὶ πέστε τὸ βασιλὲ νά σας δώκῃ ἕνα δεῖγμα καὶ νά τνε κάμ-τε τίπκ-η σάν ἐκεῖνο.

Τὸ λέει αὐτὸς τς ἀρκαδάσδοι τ, παγαίν-νε γούλι στὸ βασιλὲ καὶ τὸ λένε.

— Ποιὸς σας ἔδωκε αὐτήν τν ὁρμήνια; λέει ὁ βασιλὲς, νά τότε κάμω ἀρχηγό σας.

Σάν ἔδανε ποιὸς ἦδανε, στέλνει μάνε μάνε ὁ βασιλὲς στὸ σπῖτ τ, σκαλίζει καὶ βρῆσκει τὸ βαῖβ τ, τονε πέρν-νε καὶ τονε φέρν-νε.

— Κατάλαβατε τώρα λέει ὁ βασιλὲς π ἀκόμα χρειάζεται οἱ γέρ στὸ γόσμο καὶ γι'αὐτὸ τσέ βαστάει ὁ Θεγός; "Αἰ ἀνοίξετε τ φυλακή, καὶ πάρτε καθανεῖς τὸν βαῖβ τ, καὶ μὴ θέλτε νά φαίητε γνωστότερον ἀπ τὸ Θεγό.

(Γ. Κ.)

(Π. Μ.) Πολύδωρος Μπόϊτσογλου, ἀγράμματος νῦν κατοικεῖ εἰς Παλαίφυτον Γιαννιτσῶν ἐκ Πετροχωρίου Μετρῶν ἐτῶν 75 τὸ 1934.

(Α. Μ.) Ἀναστάσης Μουχλιάρης, ἀγράμματος, νῦν κατοικεῖ εἰς Παλαίφυτον Γιαννιτσῶν ἐκ Πετροχωρίου Μετρῶν, ἐτῶν 57 τὸ 1937.

(Α. Χ.) Ἀλέκος Χουρμουζιάδης, ἐγγράμματος, νῦν κατοικεῖ εἰς Παλαίφυτον Γιαννιτσῶν, ἐκ Πετροχωρίου Μετρῶν, ἐτῶν 56 τὸ 1936.

(Α. Μ.) Ἀρσένης Μυστακίδης, ὀλίγον ἐγγράμματος, νῦν κατοικεῖ εἰς Παλαίφυτον Γιαννιτσῶν ἐκ Πετροχωρίου Μετρῶν, ἐτῶν 76 τὸ 1934.

(Μ. Φ.) Μηνᾶς Φωτόπουλος, ὀλίγον ἐγγράμματος, νῦν κατοικεῖ εἰς Παλαίφυτον Γιαννιτσῶν, ἐκ Πετροχωρίου Μετρῶν, ἐτῶν 52 τὸ 1934.

(Μ. Ι.) Μαρία Ἰωαννίδου, ἀγράμματος, Ἁγίος Πέτρος, Γουμενίτης, ἐξ Ἑλ-βασαίου Μετρῶν, ἐτῶν 87 τὸ 1937.

(Α. Β.) Λάμπρος Βουτσᾶς, ἐκ Πετροχωρίου, Μετρῶν, κάττικος Κοιμήσεως Σιν-τικής, ἐγγράμματος, ἐτῶν 75 τὸ 1937.

(Ε. Χ.) Ἑλένη Χουρμουζιάδου, ἐγγράμματος, ἐκ Πετροχωρίου, Θνίκη, ἐτῶν 60, τὸ 1937.

(Δ. Κ.) Δημήτριος Κανελλάκης, » » Λαγκαδάς, » 45, τὸ 1937.

(Α. Κ.) Ἀρχοντοῦ Κανελλάκη, ἀγράμματος ἐκ Μετρῶν, » » 80, τὸ 1937.

(Β. Ι) Βαγγέλης Ἰακωβίδης, ἐκ Μεγάλου Τσεκμετζέ, ὀλίγον ἐγγράμματος, νῦν κάτοικος Ἀθύρων Γουμενίτης, ἐτῶν 73, τὸ 1937.

Β' Ἡ Πόλη καὶ ἡ Ἀγία Σοφία.

3. Ἡ χέρα τς δικαιοσύνης.

Ὁ αὐτοκράτορας Λέων ὁ Σοφός, ἔκαμε μιὰ χέρα χρυσεὴ ποῦ ἔκρινε γούλο δίκαια. Μιὰ βολὰ ἕνας Ὀβριὸς χροῦσταγε 40 φλουριά καὶ δὲ δὰ πλέρωνε. Πῆγανε νά κριθοῦνε στὴ χέρα τς δικαιοσύνης. Αὐτὸς ὁ κατεργὰρς ἐπιασε κι ἔβανε τὰ φλουριά μέσα σ' ἕνα βαστού-νι κι ὅδε θὰ λὰ σταθῇ ἂπ κατ σι χέρα νά τονε κρίνῃ, ἔδνε πρῶτα τὸ βαστούνι στὸ Χστιανὸ νά τὸ βαστάῃ καὶ ἡ Χέρα στέκταν ἀψλά κι ἔλεγε ἔχῃ δίκιο. Ἔβαινε ὕστατα ὁ ἄλλος χωρὶς βαστούνι πάλε ἔλεγε αὐτὸς ἔχῃ δίκιο. Σὰ δὲ ἔορσε νά τσέ κάμ νά καταλάβνε τσα-κίσκι ἂπ τὸ κακὸ τς καὶ γένικε κομμάτια.

(Κ. Ι.)

4. Ἡ ἀγελοκομμένη λειτουργία.

Τὸ γαῖρὸ τοῦ πάρτικε ἡ Πόλι ὁ παπὰς διάβαζε μέσ στν Ἀγία Σοφία τ λειτουργία. Ἦρτανε οἱ Τούρκι ἀγριεμένοι μὲ τὸ Σουλτάν Με-μέτ καὶ χύθηκαν μέσ στν ἐκκλησιὰ κι ἄρκεψανε νά σφάζνε τὸ γόσμο. Ἦρτε κατέβκι ἕνας ἄγγελος Κυρίου, ἔκλεισε τ ἱεροῦ τ ἔορτα, καὶ πῆρε τὸ βαπὰ μὲ τ' ἅγια μυστήρια καὶ τὸν ἔκαμε χαμῖνι. Ὅδε θὰ ξαναπαρτῇ ἡ Πόλι ἀπὸ τς Χριστιανοί, τότες θὰ ξαναβγῇ κι ὁ παπὰς ἐκεῖνος ν' ἀποσώσ τ λειτουργία τ.

(Κ. Ι.)

5. Ἡ βούλα τ Σουλτάν Μεμέτ.

Ὅδε ἦκε ὁ Σουλτάν Μεμέτς μέσ τν Ἀγία Σοφία, μὲ τ' ἄλογο τ πατώδας ἀπάν σις σκοτωμένι ἀπλώσε τὸ χέρ τ πγ ἦδανε μέσ στὰ γαίματα καὶ βάρσε μιὰ πάτσα στὸ στύλο. Ὡς τὰ τώρα φαίνεται τὸ χέρ τ ἐκεῖ, καὶ δείχνει τί πολὺς κόσμος ἦδανε σφαγμένος, γιὰ νὰ τσέ πατῇ καὶ νὰ φτάξ τὸς ἀψλά. Ὑστατα τὸ πῆραν ἐκεῖνο κι ἔκαμαν τὸ δουρὰ τς ποῦ μοιάζ σὰ μυῖγα.

(Κ. Ι.)

6. Τὸ πέταλο τ ἀλογοῦ τ Κωνσταντίν τ Παλαιολόγ.

Μπαίνοδα μέσα στὸ κάστρο τς Πόλ'ς, ἀπ τὸ Γεδίκουλε, γλέψ δεξιὰ μεριὰ ἀπὰ στὸ γουλᾶ, ἴσαμε δυὸ λόγια ἀψλά, τὸ σ'μάδ ἀπ τὸ πέταλο Κωνσταντίν τ Παλαιολόγ.

(Κ. Ι.)

7. Οἱ σταυροὶ τς Ἀγία Σοφιάς.

Κοδὰ στὸ κουβὲ τς Ἀγία Σοφιάς, ἀπ τ ἀπόξω μέρος, εἶναι πολ-λοὶ ἄσπροι σταυροί. Πολλὲς βολὲς πολέμανε οἱ Τούρκι νά τς ἀφα-νίσ'νε καὶ τσέ χάλασανε μὰ πάλε ξαναγένικανε.

(Κ. Ι.)

8. *Ἡ κράνοιχι πόρτα.*

Μέσ στν Ἀγιά Σοφιά, ζερβιά μεριά ἀπ τὸ ἱερό, εἶναι μιά πόρτα με τζάμ π στέκεται κράνοιχι, ἀπ τήν μέρα π πάρτικε ἡ Πόλι ἀπ τς Τοῦρκι. Κανείς δὲ ὁρ νά τνε γλείσ, νε νά τν ἀνοίξ, γιατί εἶν ἀπὸ Θεοῦ. Μόνε ὁδε θά ξαναπάρμε τ Πόλ, τότες θά κατεβῇ ὁ ἄγγελος νά τν ἀνοίξ, καὶ θὰν ἔρτ ὁ παπᾶς π ἄφε μσὴ τ λειτουργία τ, νά τν ἀποσώσ. (Κ. Ι.)

9. *Ἡ Ἀγία Τράπεζα τς Ἀγιά Σοφιάς.*

Ὁδε πήραν οἱ Τοῦρκι τ Πόλι, οἱ Φράγξ ἔκλειψαν τν Ἀγιά Τράπεζα, τν ἔβαναν σ ἓνα καράβ γιὰ νά τνε φευγατίσ-νε. Μέσ στὸ Μαρμαρᾶ σκώθηκε μεγάλι φουρτιούνα κι ἔπεσε ἡ Ἀγία Τράπεζα μέσ στ θάλασσα. Ἐκεῖνο τὸ μέρος ὡς τὰ τώρα εἶναι γιομάτο ἅγιο-μύρος καὶ μοσκοβολάει ὁλόῦρα. (Κ. Ι.)

10. *Τὰ ὑπόγεια τς Πόλς.*

Ἀπὸ τν Ἀγιά Βλαχέρα τς Πόλς ἴσαμε τν Ἀγιά Σοφιά εἶναι μὲ γάλος φαρδὺς δρόμος, μέσ στ γῆς. Στὸ Ζιντάν Καπού σ ἓνα μαγαζί εἴχαμε ὑπόγειο κι ἔβαζαμε βαρέλια, κι ἐκεῖνο ἦδανε ἀπὸ κεινονα τὸ δρόμο. Μιά βολὰ πῆγα μὲ τὸ φανάρ κάθοσο μέσα, ὕσταρα ἀγριεύκα καὶ γύρσα πίσω. (Κ. Ι.)

11. *Ὁδε θὰ παρτῇ ἡ Πόλι.*

Ὁδε θὰ παρτῇ ἡ Πόλι, θὰ παρτῇ καὶ τὸ γαῖμα πό χῆσανε οἱ Τοῦρκι πίσω. Τέτοιος κ-ηρητισμός θὰ γένι π θὰ πλέξ τὰ μουσκάρ στὸ γαῖμα. (Κ. Ι.)

12. *Ἡ Κόκκινι ἡ μλιά.*

Οἱ Τοῦρκ' ἀπ τ γόκκινι τῇ μλιά ἦρτανε καὶ πήραν τὰ μέρια μας, καὶ πάλε στ Κόκκινι τῇ μλιά θὰ γρεμστοῦνε νά πάνε, μόνε πλερωθοῦνε οἱ ἁμαρτίες μας κι ἀναστθῇ ὁ βασιλὲς μας. (Α. Χ)

13. *Ὁ Τεβελχανάς.*

Στὰ παλιά τὰ χρόνια, ὁ Σουλτάνος εἶχε στ Πόλι ἓνα τεβελχανά γιὰ νά ζοῦν ἐκεῖ γούλι οἱ ἀκαμάτδοι. Μιά μέρα ἔτς τὸν ἦρτε νά γενι τεπτίλι καὶ νά πᾶ νά διῇ τί κάμν-νε οἱ τεβέλιδοι. Ὑσταρα ἔδωκε διάτα νά κορώσ-νε τὸ τεβελχανά. Γούλι οἱ τεβέλιδοι, σὰν εἶδανε π θὰ καγοῦνε. πήραν δρόμο κι ἔφγαν. Ἀπόμκανε μόνε δυό. Σὰ βῆρε νά φλογαρίζ τὸ δῆρ ἀδίκρυστά γιατάκια τς, λέει ὁ ἓνας:

— Ἐρκεσαι νά φύγμε νά μὴ γαγοῦμε σὰ τὰ ποδίκια;

— Ἰχ ὅλαν'), καὶ δὲ βαρέθηκες π τὸ εἶπες; ἀπλογήθηκ ὁ ἄλλος, καὶ κουκλώθηκ ἀπὸν ἀπ τὸ κεφάλι γιὰ νά μὴ γλέπ τ φωτιά.

Ὁ ἄλλος δὲ βάσταξ ἡ καρδιά τ σκώθηκε κι ἔφγε. Μόνε ὁ κουκλωμένος κήκε. Ὁ Σουλτάνος εἶχε βάνι στρατὸ λούρα²⁾ καὶ τσὲ μάζωξε γούλι. Σὰ τζὲ μέτρησε λέει:

— Ἀπ τς ἑκατὸ πό τρωγαν ἔδω μέσα, οἱ ἐνενηῖα ἐννιά χαράμ τὸ τρωγαν τὸ ψωμί. Ἐνας μόνε ἦδανε σωστός τεβέλις κι ἐκεῖνος κήκε. (Χ. Χ.)

14. *Ὁ Ἀράψ.*

Τὰ παλιά τὰ χρόνια, λένε πὼς ὁδὰς πάγαιναν οἱ Ρωμνηοὶ ἀπ τὰ χωριά στ Πόλι, ὅλω ἡροστά τσὲ γιοκλάδ-ζανε ἀπὸν τς, κότζα-μαν Ἀράπδες, κι ὕσταρα τς ἄφγανε νά περάσ-νε ἀπὸ τς πορτάρες, στς Ἐφτά κουλάδες. Κι ἅμα εἶχανε μαζί τς γυναῖκες, ἀφορμές θὰ τσὲ σκαλίξνε, τς ἔπερναν μέσα καὶ τσὲ φίλιγανε κιόλας, κι ἀπὸ καμιά βολὰ τς ἔκαμνανε κι ἄχρεια. Ἀπὸ τότες ἀπόμκε ὁ λόγος καὶ τόνε λένε ὁδὰς γιρίζ κανεὶς ἀπ τ Πόλι ὡς τὰ τώρα: «Σὲ φίλισ ὁ Ἀράψ;» (Κ. Ι.)

Γ' Χῶρες καὶ τόποι.

15. *Οἱ Δελιόνες.*

Ἐνα γαιρὸ οἱ Δελιόνες ἦδανανε κοδὰ στ θάλασσα. Ἐκεῖν τὰ χρόνια τς χαζνέδες τσὲ κβάνιγανε μὲ τὰ μλάρια ἀπὸ γούλι τ Ρού-μελι καὶ τσὲ πάγαινανε στ Πόλι. Οἱ Δελιονίτ παραφύλαγαν, ξέκοφταν ἀπὸ κανὰ μλάρ, σκότωναν τ ἀσκέρ καὶ ἔπερναν τὰ φλουριά. Τόκαμαν μιά δυό, σσιὶ τρεῖς τσὲ παράδωκαν πάλε δυὸ Δελιονίτ καὶ τς ἔπιασαν. Ὁ Σουλτάνος διέταξε καὶ χάλασανε τὸ χωριὸ καὶ τς ἔστλανε γούλι ἔξορία στὸ Δελιονοῦς, κοδὰ στ Μαυροθάλασσα. Μόνε τσι δυὸ προδὸτ τς ἄφε νά κάμνε σπίτια μέσα στὸ Δελιονίτκο τὸ μρᾶ, ἅμᾳ μακρυὰ πολὺ ἀπ' τὸ δρόμο, ἐκεῖ π τς ἔφταξαμε καὶ ἐμεῖς τς Δελιόνες. Σὰ γρύωσαν τὰ πράματα κ ὕσταρα, οἱ Δελιονίτ πάλ ἀπὸ ἓνας ἓνας γύρσανε στὸ χωριὸ τς. Οἱ Τοῦρκι τὸ εἶπανε τὸ χωριὸ τς Σουργιούν, ἅμᾳ ἐκεῖνι πάλι τὸ λεγαν ρωμαῖκα Δελιόνες. (Φ. Ι.)

16. *Ἡ Καλλικράτεια.*

Τὰ παλιά τὰ χρόνια ἓνα καράβ πάγαινε στ Πόλι καὶ στὸ δρόμο τὸ πιασε κακοκαιρία καὶ θαλά τὸ ρίξ ὅξω στὸ Μεγάλο Τσεκμετζέ. Φώναξε τότες ὁ караβοκύρς τὸ διμονιέρ «Καλὰ κράτεια» κι ἔτς

1) Φράσις Τουρκ. Καμμένε!—2) Τριγύρω

βόρεσαν και βγήκανε γεροί παραπέρα. Έκει έκαμαν χωριό και τό ειπανε Καλλικράτεια. (Α. Χ.)

17. Τς Καρυās ό μύλος.

Τς Καρυās ό μύλος, με καιρό ήδανε ρωμαϊκος. Οί Τοῦρκι πολὺ ήθελαν τὸ μυλωνά νά τόνε τουρκέψνε. Σκώνονται μιὰ μέρα οί μεγάλι τς και παγαίν-νε στο μύλο και τονε φοβερίζνε π θά σφάζνε γούλι τσι Χστιανοί και τόν ανάγκάζνε νά πη «Χάκ δινι καθούλ έττίμ». Τόν έβαναν άπάν στ άλογο τονέ στόλισανε και τονε πάγαιναν νά τονε σουνετέψνε Περνώδας άπ' τὸ σπίτ τ, βγαίνι ή γιναίκα τ άπό τὸ πα- ραθύρ και τονε ξεφωνίζ: «Τι είν' αυτό πόκαμες άδρα». «Πάλε, λέει μαζί θά ήμαστε γιναίκα. Μη σταναχωριέσαι». «Υσταρ άρκεψαν νά βιάζνε τή γιναίκα νά τουρκέψ. Βορέθηκε πιά άπό τς φοβέρες, σκώ- νεται παγαίνι στο ν-νό τς και ρωτάει. «Τι νά κάμω νά γλιτώσω;» «Πάνα λέει στο Κονάκι και πρι νά βής μέσα, βγάν τ βεντόπλα σ, φτύς' άπ' κάτ, ξαναφόρεσνα, και τὸμ βής μέσα άνοι τά στήθια σ νά φαίνται και ρίζ τὸ φακιόλι σ. Πήγς κι έκαμε καπὼς τν ὁρμήνεψνε. «Αὐτήνι ειπανε δέ είνε γιά μās» και τν άφκανε. «Ο Μπεχτσέτς πόχι τὼρα τς Καρυās τὸ μύλο, είνε άπό κείν τὸ σόι. (Α. Κ.)

18. Η πλάκα τ τσεσ-μέ.

Στ Μεγάλι τ γούρνα τ τσεσ-μέ, ήδανε μιὰ πέτρα πράσινη με χσά γράμματα έρκδανε οί Τοῦρκι τν έγλεπανε κι άνέβαινανε άπά στη βλάκα τς Μεσιās τς γούρνας, κι έκαμανε τὸ ναμάς τς, άδερψοις γιναίκες πόπλαινανε. Πιάν-νε και οί χωριανοί τνέ βγάζνε μιὰ βραδιά και τν έκρυσανε στν έκκλησιά. Άπό τότες κόπκανε τά να- μάζια. (Α. Μ.)

Δ' Βουλιαγμένοι τόποι και πολιτείες.

19. Ο Μκρός Τσεκμετζές.

Στὸ Μκρὸ τὸ Τσεκμετζέ ήδανε μεγάλ' πολιτεία και τὼρα βου- λιαξε. Μόνε περάης τὸ γιοφύρ, ζερβιά μεριά είνε χάνια. Πίς άπό ένα ξλένιο χάνι ως εκατὸ μέτρα κοδά στο γιόλι πήγαμε στ' άγιασμα τ "Αη Χαραλάμπ. Κατέβκαμε τρία σκαλοπάτια βήκαμε σέ δυὸ κεμέ- ρια με τοῦβλα καμωμένα, άμά δέ βορσαμε νά πάμε άλλο γιατί ήδ- ανε μέσα γιομάτα νερό άπό τ θάλασσα. Γύρω γύρω στο γιόλι φαίνται τά κεραμδοκόμματα. Και κείνι π παγαίν-νε ν άβλαδίς-νε πάπιες τὸ χιμῶνα με τ βάρκα, δδε είναι καλός καιρός, γλέπνε στο βάτο τά βουλιαγμένα σπίτια. (Α. Χ.)

Ε' Έλληνες, άνδρειωμένοι, Γίγαντες.

20. Τὸ μνήμα τοῦ Έλληνα.

Στς Πόλεις τὸ Μπογάζ, άπ' τς 'Ανατολῆς τὸ μέρος, κοδά στο Μπέϊκος, άπάν σ' ένα δεπέ είν ένας τεκές μ' ένα δερβίς. "Εχι κι' ένα περβόλι και μέσα γλέψ ένα μνήμα στρωμένο με πλάκες, ίσα με τέσ- σερα μέτρα μακρύ. Είνε τὸ μνήμα τοῦ Έλληνα. Τέτοια μεγάλα μνή- ματα με κόκκαλα θεριοι άμένα, ήῤανε και δδας έσκαψαν στν "Αγια Γαλατιανή γιά νά βροῦνε γρόσια. (Φ. Ι.)

ΣΤ' Αρχαία κτίρια και μάρμαρα.

21. Η Όλорт ή πέτρα.

Παγαίνόδα στς Μέτρες, άπ' τὸ δρόμο τς Παναγιῆς, κατὰ τὸ 'Αλβασάν μεριά, κοδά στα Γιόλια, είνε ή Όλорт ή Πέτρα και πα- ρακάτ ένα πετροβολιό. Έδω λένε πάλαιψ' ένας καλόγερος μ' ένα Δοῦρκο και σκοτώθηκε και οί δυὸ. Τὸ Δοῦρκο τόν έθαψαν έδω πγ είνε ή Όλорт ή Πέτρα, και τὸ σιλόγερο έκει πγ είνε τὸ πετροβο- λιό. "Ισαμε τά τὼρα, ὅποιος Τοῦρκος περάς' άπό κεί, θά πάρ νά ρίξ και μιὰ πέτρα στο πετροβολιό. (Α. Χ.)

22. Τὸ Τσεκμετζελιώτκο τὸ γιοφύρ.

Τὸ Τσεκμετζελιώτκο τὸ γιοφύρ τὸ καμ ένας παπῆς. Δέ ξέρω τι έκαμε και θάλα τονε κρεμάσ-νε. Γύρεψ άπ' τὸ βασιλέ νά τονε χαρίσ τή ζωή τ και νά κάμ έκείνο τὸ γιοφύρ. Και τὸ δαλιάνι έκείνος τὸ καμε, γιά νά μη βάρ τὸ νερό τὸ γιοφύρ. "Υσταρα τὸ ζάπωσαν οί Τοῦρκι. Άμά στα ὕστερνά χρεώθηκαν κι έκείνι και τὸ ένα μερίδιο τὸ πούλινε στο Χατζή Μαρδυρός τόν 'Αρμένι. (Β. Ι.)

Ζ' Ο Χριστὸς και τὰ πῖθη του.

23. Τὸ γα'ούρ κι' ό Χστός.

Ο Χστός άνέβκε στο γαδούρ κρασμένος και πήγε στ 'Ιερουσα- λήμ νά τονε σταυρώσ-νε. Άπό τότε εὐλόησε τὸ γαδούρ νά έχι ὕπο- μονή και τὸ μαῦρο στουρὸ στ ράχι άπ τὸ σβέρκο ως τν οὔρά τ κι άπ τή δεξιὰ τή βλάτ ίσαμε τ ζερβιά. (Κ. Τ.)

24. Οί Κατσβέλι.

Ο κατσιβελος έκαμε τά καρφιά π κάρφωσανε τὸ Χστό οί Όβρι- γοί, άπά στο σταυρό. Τονε παράγγιλανε νά κάμ τρία, κι έκείνος άπό

δχθρητα ἔκαμε πέδε. Γιαταυτό ἔχι ὀργή ἀπάν τ, καὶ δέ βορ ν ἀπο-
χτήσ σπὶτ ν ἀπαγιάσ.

(Κ. Τ.)

Η' Ἄγιοι.

25. Ὁ Ἄη Λάζαρος

Ὁ Ἄη Λάζαρος, σάν ἀναστήθηκε κι ὕσταρα δὲ γέλαγε τ ἀχείλι τ.
Μόνε μιὰ μέρα σάν εἶδε μιὰ γριά νὰ κλέφτ ἕνα κμάρ, γέλασε καὶ
γ εἶπε: «Τὸ χῶμα κλέφτ τὸ χῶμα».

(Ε. Χ.)

26. Συμεὼν ὁ Στωλὶς.

Ὁδε παρουσιάσκει στ Σύνοδο ὁ Ἄρειος καὶ δὲ βαρδεύχανε τν
Ἄγια Τριάδα γιατί ἔλεγε «Πῶς τρία πρόσωπα εἶνε ἕνα;» σκώθηκε
ὁ Ἅγιος Συμεώνης μ ἕνα τοῦβλο στὸ χέρ, καὶ γ εἶπε: «Κι' αὐτὸ ἕνα
εἶνε, ἅμα εἶνε τρία». Ἐκεῖ π τό λεγε βγήκε μιὰ φλόγ ἀπ' τὸ τοῦβλο
σά πᾶν, χύθηκε τὸ νερὸ σά κάτ, καὶ μέσ στ φούχτα τ ἀπόμκε μόνε
τὸ χῶμα.

(Κ. Ι.)

27. Ἡ Παναγία καὶ οἱ Τσέτες.

Ὁδε βγήκανε στὸ Βαλκανικὸ τὸ βόλεμο οἱ τσέτες στὸ Κονομὸ
κι' ἔσφαξαν τὸ γόσμο, ἕνα ἄλλο ταβούρ τράβξε μὲ τς βάρκες νὰ
βγῇ στς Πουβάτες. Ἐγλεπαν ἡροστά τς ἕνα βαῖρ, καὶ μιὰ γυναῖκα π τς
ἔλεγε νὰ τραβχοῦνε πίσω. Ἀναγκάσκανε νὰ πᾶ νὰ βοῦνε κι ἐκεῖνι
στὸ Κονομὸ, καὶ νὰ ρτνε πεζῇ. Ὅσο νὰ ρτνε, πρόφταξε διαταγὴ νὰ
μὴ σφάξνε καὶ γλίτωσαμε. Ὑσταρα σάν ἦρτανε στν ἐκκλησιὰ καὶ
εἶδανε τν ἀεικόνα τς Παναγίας, μᾶς ἔλεγαν πολὺ ἔμοιαζε μὲ τὴ γι-
ναῖκα π τς ἔκαμνε νόημα νὰ τραβχοῦνε πίσω Ἀπὸ κεῖ κατάλα-
βαμε ποιὸς μᾶς γλίτωσε.

(Α. Χ.)

28 Τὸ Περιστέρ τς Παναγίας.

Μιὰ βολὰ ἀρρώστια πολὺ βαριά. Μ ἔβαναν ἕνα μαζλάρ κοδὰ
στὸ παραθύρ ἀπὰ στὸ σιδίρ. Τρία μερόνυχτα ἤμνα ἄλαλος κι ἄφα-
νος. Ἦρτα τ πεθαμοῦ. Αὐγίσω, θαρρῶ τὸ γλέπ ἀκόμα, κατέβκε ἕνα
ἄσπρο περιστέρ καὶ ταῖσε τ κούτρα μ. Τρεῖς κόβ γαῖμα ἔσταξε κι
ἄνιξα τὰ μάτια μ.

—Δόξα σοι Παναγία μ, εἶπα καὶ γύρσα στὸ καλὸ.

Κι ἀκόμ μιὰ βολὰ τὸ ἴδιο γένικε μὲ τὸ γιό μ, π πλευριτώθηκε
καὶ τὸν ἀποφάσσανε οἱ γιατροί, Τονε φύλαγαμε νὰ τελειώσ' κι ἀνα-
ψαμε τς Παναγίας τ κατήλα. Πάλε κατέβκε τὸ περιστέρ καὶ τονε
γλίτωσε. Ἀπὰ στὸ μαζλάρ τ εἶδαμε τρεῖς κόβ γαῖμα.

(Χ. Τ.)

Θ' Ἐκκλησίαι.

29. Ἡ Ἄγια Βλαχέρα.

Τοῦ Δραγόγια ἡ γιναῖκα νυπνιάσκε τν Ἄγια Βλαχέρα καὶ τὸν
εἶπε καὶ πήγανε κι ἔσκαψανε παρακάτ μεριά ἀπ τὸ πορακλὴς τς
Ἄγια Βλαχέρας. Ἡύρανε κάτ μαρμαρένι στύλι, πλάκες κι ἕνα δίσκο
μὲ συρταράκι. Τονε πήρε ὁ Δεσπότης γιὰ νὰ τονε δείξ κι ἀπόμκε,
Ἐκεῖνι ἔλεγε νὰ σκάψνε κι ἄλλο καὶ θὰ βγῇ ἁγιασμα, ἀμὰ δὲ δν
ἄκσανε.

(Α. Β.)

Γ' Οὐρανὸς τ' ἄστρα καὶ ἡ γῆ.

30. Ὁ Θεγός.

Στὰ παλιὰ τὰ χρόνια ὁ Θεγὸς ἦδανε χαμλὰ καὶ τὸν ἄγλυφαν τὰ
βόδια. Ὑσταρα, μιὰ γιναῖκα ξαφούρνιζε καὶ λέρωσε τὸ παιδί τς.
Ἀδὶς νὰ τὸ σκουπίσ μὲ τὸ κωλόπανο τ, κόφτ ἕνα κομμά φλαγούνα
καὶ τὸ σκουπίζ. Ἀπὸ τότες ὁ Θεγὸς τονε σχάθηκε τὸ γόσμο κι ἔφγε
ἄψα.

(Δ. Α.)

31. Τὸ πρόσωπο τ φεγαριοῦ.

Ὁ Κάινις ποὺ σκότωσε τὸν ἀδρεφό τ, ἀναθεματίσκει ἀπ' τὸ Θεγὸ
νὰ γιρίζ μόν καὶ μοναχὸς τ ἀπὰ στὸ φεγάρ. Ἀμα κιτάξης καλὰ, θὰ
τονε διῆς μὲ τ καθούρα νὰ πορπατῇ.

(Κ. Τ.)

32. Τὸ ἄρμεμα τ Φεγαριοῦ.

Οἱ μάγισσες κατεβάζνε τὸ Φεγάρ ἀπὰ στ Μάη τὸ βαῖρ καὶ τ
ἀρμέγγνε τν ὥρα ποὺ βγαίνει. Μὲ τὸ γάλα τ κάμνε τὰ μάγια τς.

(Κ. Τ.)

33. Οἱ σεισμοί.

Τ γῆς τνε βαστάει μιὰ μεγάλι ἀχελώνα στ ράχι τς. Ἀμα κνηθῇ
ἡ ἀχελώνα, γένεται σεισμός.

(Γ. Ε.)

34. Ἡ δόξα.

Ἡ δόξα κατεβαίνει στ θάλασσα νὰ πιῇ νερό. Ἐκεῖνι τν ὥρα σὰ
βορέσ ἕνα παιδί καὶ περάσ' ἀπ κάτ τς, σάνι εἶνε κορίτς θὰ γένι
ἀγὸρ, καὶ σανι εἶνε ἀγὸρ θὰ γένι κορίτς.

(Κ. Τ.)

35. Γιατὶ πέφνε τ ἄστρα.

Κάθε βολὰ π γενιέται ἕνα παιδί, βγαίνει κι ἕνα καινούργιο ἄστρο.
στὸν οὐρανὸ. Ὁδε γλέψ νὰ πέφνε τ ἄστρα, εἶνε οἱ ψυχές ἀπ τς ἀθρώπ
ποὺ πεθαίν-νε.

(Κ. Τ.)

ΙΑ' Οἱ καιροί.36. *Γιατί στράφτ καὶ βουβνίζ.*

"Οδε στράφτ καὶ βουβνίζ, εἶνε ὁ Ἀηλιᾶς πού πλαλεῖ στὸν οὐρανὸ μὲ τὰ φλογερά τ' ἄλογα τ.

ΙΒ' Μαρμαρώματα.37. *Οἱ γλίστρες.*

"Οξω μερια ἀπ τὸ χωριό μας, στς Πέτρες, εἶνε τρεῖς γλίστρες, ἡ Μκρή, ἡ Μεγάλη κι ὁ Μητρος. "Οποῖος γλιστρήξ ἀπ τὸ Μητρο, γένε-
ται Μητρος κι ἐκεῖνος. (Κ. Τ.)

38. *Ἡ Πέτρα τ Γαρδᾶ.*

Ἡ Ζλόπετρα τ Γαρδᾶ, εἶνε δξω ἀπ τὸ χωριό "Εβαζαν τὰ μκρά τὰ παιδιὰ μέσα σὲ μιὰ βρασιά καὶ τὸ περνάγαν ἀπὸ τ' ἔβρα. "Ενας ἔχωνε τν ἄκρη τῆς βρασιάς στὴ δρύπα κι ὁ ἄλλος ἀπ ἀδίκρυ τνε τρά-
βαγε. Πολλοὶ πέρναγαν γιὰ νὰ γιάν-νε. καὶ γιάνισκαν. Μεγάλη δὲ
βολυπέρναγαν, κι ἅμα σφίκδανε, ἔταζαν λάδ, γιὰ κερὶ, καὶ τότε τ
ἄφνε καὶ πέρναγαν. (Κ. Τ.)

39. *Ἡ ἄρκουδόπετρα.*

Ἀπάν' ἀπ τὰ Κουμσάλια τ ἀβέλια, στ γορφὴ τ βαῖριοῦ, εἶνε μιὰ
μεγάλη πέτρα. Αὐτὴν εἶνε ἡ πεθερά πού σκέτζευε τ νύφ, καὶ τνε κα-
ταρίσκε νὰ γένι ἄρκουδα καὶ γένικε ἄρκουδόπετρα. (Κ. Τ.)

40. *Τσῆ δροπῆς τὸ λουλούδ.*

Τσῆ δροπῆς τὸ λουλούδ ἦδανε ἄσπρο καὶ μέσα εἶχε στ μέσ κόκ-
κινο. Ἀμὰ ὕστατα σὰ ξεδιαδράπκε πιά ὁ κόσμος γάθε τὸ κόκκινο
τ ἀπὸ μέσα καὶ στά δκά μας τὰ χρόνια ἦδανε μόνε ἄσπρο. Οἱ Τοῦρ-
κι τὸ λένε ἀρήνοτου. (Ε. Χ.)

41. *Ἡ σκιά.*

"Οδε στράφτ καὶ βουβνίζ μόνε στὴ σκιά ἀπ κάτ νὰ πᾶς, δὲν
ἔχῃς φόβο νὰ σὲ κάψ ἀστροπελέκι γιατί τν ἀνέβκι ὁ Χωτός. (Ε. Χ.)

42. *Ἡ καρυδιά.*

Ἀπ' κάτ σὲ καρυδιά νὰ μὴ γοιμθῆς, γιατί ἔχῃ πολὺ βαρὺ ἦσκιο
κι ἀβόλετο εἶνε νὰ μὴν ἀρωστήης.

"Οποῖος σπεῖρ καρυὰ καλὸ δὲ γλέπ. Για δὲ θὰ προφτάξ νὰ φάγῃ
τὰ καρύδια τς, γιὰ ἅμα χοφραῖνι ἡ καρυὰ ἴσαμε τὸ λαιμὸ τ, θὰ
πάθ ἓνα τι καὶ θὰ πεθάνῃ (Ε. Χ.)

43. *Τς Παναγίας τὰ δάκρυα.*

"Οδὰς εἶδε ἡ Πιναγία τὸ Χωτὸ σταυρωμένο, ἔκλαψε, κι ἀπ τὰ
δάκρυα τς φύτρωσ ἓνα λουλούδ. "Ο σπόρος τ εἶνε σταχτής, ἴσαμε
ροβύθ. Τὸν ἔχνε στ "Ἅγιον "Όρος καὶ τότε κάμν-νε κοβολόχια. (Ε. Χ.)

44. *Τὸ λινάρ.*

Τὸ λινάρ ἦδανε ἓνα καλούτσικο παιδάκι ἀμὰ πολὺ ἀσίγιστο. Τς
μάνας τ ἡ ψὴ ἔβγαλινε ὅλη μέρα νὰ τὸ φωνάζ, νὰ τ' ὀρμηνέβ καὶ νὰ
τὸ παρακαλεῖ νὰ κάτς καλά, καὶ νὰ τν ἀφήκῃ νὰ ξεζαλιστῇ κομμα-
τάκι κεφάλι τς. Μιά μέρα τν ἔφερε πιά ἴσαμ ἐδῶ, καὶ τὸ καταρίσκε.
"Εῖς πού ξεσήκωσες τ γορδιά μ, νὰ σὲ ξεσκῶς ὁ Θεγὸς ἀπ τὸ
κόσμο, νὰ μὴ σὲ γλέπνε τὰ μάτια μ. Νὰ σὲ κάμ λουλούδ, νὰ βουβαθῇ
τὸ στόμα σ, νὰ μὴ σ' ἀκούγω. "Οπως μὲ ξέρανες τὸ λάραγα μ νὰ σὲ
φονάζω, ἔτς νὰ ξεραίνεσαι στὸ ποδάρ. "Οπως ξερρίζωσες τὰ μαλλιά
μ, ἔτς νὰ σὲ ξερρίζων νε. "Οπως βτήχτικα μέσ στὸν ἵδρο νὰ σὲ κυνι-
γᾶγω, ἔτς νὰ σὲ βτάνε μέσ στὸ νερό. "Οπως βαροῦνε τὰ μελίγια μ
ἀπ τὸ κομμό μ, ἔτς νὰ σὲ βαροῦνε καὶ νὰ σὲ μελιγάνε. "Οπως μάλ-
λιασε καὶ στούπιασε ἡ γλῶσσα μ νὰ σὲ λέγω ἔτς νὰ στουπιᾶς καὶ
νὰ γένῃς κλωστὲς κλωστὲς

Μόνε τὸγ εἶπε καὶ γένικε, Γιατί τς μάνας καὶ ἡ εὐκὴ πιάνῃ
ἡ κατάρα πιάνῃ. Ἀπὸ τότες τὸ λινάρ τὸ βγάζν ἀπ τὸ χωράφ καὶ τὸ
βαροῦνε, τὸ βγάζν ἀπ τὸ νερό καὶ τὸ βαροῦνε, τὸ μελιγάνε καὶ τὸ
βαροῦνε, τὸ λαναρίζνε καὶ τὸ βαροῦνε, ὡς π νὰ γενῇ στουπί, καπὼς
τὸ καταρίσκε ἡ μάνα τ (Κ. Τ.)

ΙΔ'. Ζῶα.45. *Ἡ νιφίτσα*

Ἡ νιφίτσα πολὺ ζλέβ τς νύφες. Δέ γαμ νὰ τνε ἡράης γιατί
πεισιμῶνεται καὶ τρώει τὰ ροῦχα σ καὶ τὰ κλωκοπούλια σ.
(Κ. Τ.)

46. *Ἡ νυχτερίδα.*

Ἡ νυχτερίδα ἦδανε ποδίκι. "Υστερα σὰν ἔφαγε μιὰ βολὰ γύ-

ψωμα, ἀπὸ τότες ἔβγανε φτερά καὶ πετάει.

(Κ. Τ.)

47. Ἡ δεκοχτούρα.

Ἡ δεκοχτούρα ἦδανε προγονή, καὶ ἡ μητριὰ τς δαίμα τνε τρώγδανε. Μιά μέρα ζύμωσε, ἔπλασε 18 ψωμιά καὶ τὰ φούρνισε. Ὅδε τὰ φερ ἀπ τὸ φούρνο τὰ μέτρησ ἡ μητριὰ τς, λέει

—Τί τό καμες, μαρή τάλλο τὸ ψωμί; Δεκαεννιά ψωμιά ἔπλασες.

—Ποιὸ ψωμί, λέει ἐκείνι. Δεκαοχτὼ ψωμιά ἔπλασα, καὶ γοῦλα τὰ φερα.

—Γιὰ, νὰ φέρς τὸ ψωμί, γιὰ, θὰ στὸ βγάνω ἀπὸ τ μὺτ σ.

—Μαθὲς δεκαοχτὼ ἦδανε τὰ ψωμιά. Ποῦ νὰ βρῶ ἄλλο ψωμί νὰ σὲ φέρω, ἔλεγι ἐκείνι κι ἔκλαιγε.

Ἡ μητριὰ πάλε κείνο πγ ἤξεργε. Τόσο τνε παίδεψε, πὺ παρακάλεσε τὸ Θεγὸ νὰ τνε κάμ πλὶ νὰ πετάξ, νὰ γλιτώσ ἀπ τὰ χέρια τς. Ὁ Θεγὸς τνε ληπήθηκε καὶ τν ἔκαμε πλὶ, κι ὡς τὰ τώρα γιρὶζ καὶ φωνάζ «Δεκοχτὼ, δεκοχτὼ».

(Ε. Χ.)

48. Ὁ σκατζόχερος, ὁ ρόγος, ἡ κουκβάγια, ἡ ἀχελώνα καὶ ἡ μέλισσα.

Αὐτὰ τὰ πέδε ἦδανε ἀδρέφια. Μιά βολὰ ἀρρώστισε ἡ μάνα τς κι ἔστλε καὶ τὰ φώναξε νὰ τὰ δώκῃ τν εὐκή τς, καὶ νὰ κλείσ-νε τὰ μάτια τς.

—Τώρα φράζω τὸ βαχτσέ μ, εἶπ' ὁ σκατζόχερος. Νὰ σώσω τὴ δλειά μ κι ὕσταρα ἔρκμαι.

—Τσαλιά νὰ φυτρώσ-νε στὸ κορμί τ, καὶ μαῦτὰ νὰ ζῇ, εἶπε ἡ μάνα τ.

—Τώρα μαζώνω τὸ μαλλί, εἶπ ἡ κουκβάγια. Νὰ σώσω τὸ κβάριμ κι ἔρκμαι.

—Νὰ χάσ τὰ κβάρια τς καὶ ποτές νὰ μὴ τὰ βρίσκῃ εἶπε ἡ μάνα τς.

—Βιάζμε νὰ πλέξω τὸ πλεμάτι μ, εἶπε ὁ ρόγος. Νὰ τὸ σώσω κι ἔρκμαι.

—Νὰ πλέχῃ καὶ νὰ βιάζεται κι ἀποσωμὸ νὰ μὴν ἔχῃ, εἶπ ἡ μάνα τ.

—Τώρα πλένω δυὸ ρχάκια μ νὰ τ ἀποσώσω κι ἔρκμαι εἶπε ἡ ἀχελώνα.

—Μὲ τὴ σκαφίδα στ ράχῃ νὰ γιρὶζ κι ἀποσωμὸ νὰ μὴν ἔχῃ εἶπε ἡ μάνα τς.

—Ζύμωνα μανάκα μ, καὶ μόνε τ ἄκσα, πλάλιξα σὰ δὴ ἀρελλή

μὲ τὰ ζμάρια στὰ χέρια. Τί θέλῃς μανάκα μ νὰ σὲ κάμω; εἶπε ἡ μέλισσα.

—Νὰ χῖς τν εὐκή μ θεγατέρα, ὅ,τ πιάνῃς στὰ χέρια σ, ζάχαρ νὰ γένεται.

Ὅπως εἶναι ἡ κατάρα τς μάνας καὶ πιάνῃ ἔτς καὶ ἡ εὐκή τς. Ἀπὸ τότες ὁ σκατζόχερος γιρὶζ φορτωμένος τὰ τσαλιά, ἡ κουκβάγια γιρὲβ τὸ κβάρ τς καὶ ποτές δὲ τὸ βρίσκῃ, ὁ ρόγος βιάζεται καὶ πλέχῃ κι ἀποσωμὸ δὲν ἔχῃ, ἡ ἀχελώνα γιρὶζ φορτωμένῃ τὸ σκαφίδ, καὶ ἡ μέλισσα, σκόνῃ πιάνῃ, καὶ μέλῃ γένεται.

(Α. Χ.)

49. Ὁ Γιῶνις.

Μιά βολὰ ἦδανε δυὸ ἀδρέφια, καὶ τὸ μεγαλύτερο σκότωσε τὸ μικρύτερο, χωρίς νὰ τὸ θέλῃ. Ἀπὸ τ βίκρα γύρζε καὶ μρολόγαγε καὶ φώναζε «Ἀδώνιμ Ἀδώνι». Τονε ληπύθηκε ὁ Θεγὸς καὶ τὸν ἔκαμε πλὶ. Ὅς τὰ τώρα κάθεται τ νύχτα στὸ δέντρο καὶ κλαίει τὸν ἀδρεφό τ τὸν Ἀδώνι ὡς π νὰ στάξνε ἀπ τ μὺτ τρεῖς κόβ γαῖμα.

(Ε. Χ.)

50. Ὁ ἄθρεπος καὶ τὰ θερία.

Μιά βολὰ ἦδανε ἕνας τσοβάνις. Ἔρκεται μιὰν ἀλεποῦ τόνε δίνῃ ἔν ἀλεπδάκι καὶ τὸ κάμνει ἀλλαξιὰ μ ἔν ἀρνάκι, μιὰν ἀρκουδα τονε δίνῃ ἔν ἀρκουδάκι καὶ πέρνει κι αὐτήνῃ ἔν ἀρνάκι, κι ἕνας λύκος τονε φέρνει ἕνα ληκάκι καὶ κάμνει ἀλλαξιὰ μ ἕνα ἀρνάκι. Ὁ ἄθρεπος τὰ μεγάλωσε μαζί μὲ τὰ πρόβατα καὶ γοῦλα τὸν εἶχανε σὰ βαβά.

Μιά μέρα τονε καντίρδ-σε μιὰ διαβολοδουλμένῃ καὶ τὸν ἔδωκε τ θεγατέρα τς, γιὰ νὰ σκάνῃ νὰ τρώγῃ ἀμὰ ἡ κόρ δὲν τὸν ἤθελε. Μιά βραδυά, δένῃ τὰ θερία βάζ στὸν ἄντρα τς ἕνα κοκκαλάκι καὶ πεθαίνῃ. Παγαίνῃ τονε παραχῶνῃ μέσ στὸν ἄμμο καὶ βγάζ τὰ πρόβατα στὸ μεζάτ νὰ τὰ πλήσ, διώχνει καὶ τὰ θερία τ.

Αὐτὰ σὰν εἶδαν ἔτς, πήρανε τὸ δρόμο, μρίζοδα μρίζοδα, ἤρτανε στὸν ἄμμο, σκαλίζνε τονε βγάζνε, βγάζνε καὶ τὸ κοκκαλάκι καὶ τονε ζδανεύνε. Παγαίν-νε ὕσταρα βρίσκνε καὶ τὴ γυναῖκα τ μὲ τ θεθερά τ μαζί καὶ τσὲ παραλαδίζνε. Γιατὶ καὶ τὰ θερία ἔτς εἶνε καμωμένα ἀπὸ Θεοῦ νὰ γνωρίζνε τ γαλωσύνῃ τ ἀθρεποῦ.

51. Τὸ λάφ τ Ἀηλιῶ.

Κάθε χρόνο τ Ἀηλιῶς ἔρκτανε ἕνα λάφ καὶ τὸ καμνανε κουρ-βάνι. Μιά χρονιά μόνε ἤρτε τὸ σφαζανε χωρίς νὰ ξεκραστῇ κι ἀπὸ τότε δὲ ξαναγῆρτε.

(Α. Χ.)

52. Τὸ φίδι.

Ἡ νύφ παίδευε τ θερά κι ἐκείνι παρακάλεσε τὸ Θεγὸ νὰ στείλῃ ἓνα φίδι νὰ τνε πνίξ. Ἀπὸ τότες ἦρτανε τὰ φίδια στὸ γόσμο.
(Α. Χ.)

53. Ὁ Λέλεγας.

Ὁ λέλεγας ὅσα πλάκια καὶ νὰ βγάνῃ τὸ ἓνα τὸ κάμνει κουρβάνι. Αὐτνοῦ τ αὐγότσεφλο τὸ πέρ-νε καὶ τὸ κάμν-νε γιατρικὸ γιὰ τ ἀνόδεμα.
(Ε. Χ.)

54. Ἡ φώκια.

Ἡ φώκια μὲ καιρό, ἦδανε βασ-λοπούλα, καὶ γιατί δὲν ἄγγε τὸ βαθά τς ὁ Θεγὸς τν ἔκαμε φώκια νὰ παιδεύεται. Ὡς τὰ τώρα ἀκόμα φωνάζ «βαθά, βαθά», γιὰ νὰ τνε σχωρέσ ὁ βαθάς τς.
(Α. Α.)

55. Τὸ πρόβατο καὶ το κατσίκι.

Κεῖ π βόσκαγε τὸ πρόβατο καὶ τὸ καταπόδ τ πάγαινε ἡ κατσικα, τὸ ἦρτε νὰ κατσίλώσ καὶ σήκωσε τν ὀρά τ.

—Γιου δὲ δρέπεσαι, λέει ἡ κατσικα, π σκώνις τν ὀρά σ καὶ φαίνεται ὁ κῶλο ἴσ.

—Ἐγὼ λέει τὸ πρόβατο τνε σκώνω μόνε ὅδε θὰ κατσίλώσω, ἀμ ἐσὺ π τν ἔχις δάϊμα σκωμένι καὶ δείχνεις τὸ γῶλο σ, ἐκείνο δὲ τὸ λές;
(Α. Α.)

ΙΕ'. Θησαυροὶ καὶ ἀράπηδες.

56. Τὰ γρόσια

Τὸ γαιρὸ π δὲ ἦδαν ἀκόμα ὁ σιδηρόδρομος τς Πόλις, γοῦλι τς χαζνέδες τς Ρούμελις μὲ τὰ μλάρια τσὲ κβάνιγανε στ Πόλι. Τότες γέντανε πολλὲς κλεψιές. Οἱ κλέβδες ἔπερναν τὰ γρόσια τὰ παράχωναν βιαστικά ἔβαζαν κι ἓνα τσαρχόσκοινο γιὰ τασ-μὰ κι ἔλεγαν:

—Σὰν ἔρτ κανεὶς νὰ σὰς βγάνῃ νὰ γέντ ἀρκούδα, φίδ, καμήλα, λύκος, ἀσκέρ. Ὁ,τ ὠνομάτ-ζανε ἐκεῖνο γέντανε καὶ πάλευε μ ἐκείνονα πγ ἤθελε νὰ τὰ βγάνῃ, ἴσαμε π νὰ λαλήσ τ ἀρνίθ. Ἀμα φοβούδαν ὁ ἄθρεπος, ἔφευγε, ἀμὰ σὰν ἦδανε καρδιαρὸς καὶ βάσταγε ἴσαμε νὰ λαλήσ ὁ πετνός, τὸ στοιχειὸ χάντανε κι ἐκεῖνος ἔβγαζε τὰ γρόσια.

Ἀμα κανεὶς νυπνιαστὴ γρόσια, κοσκινίζ ἀπὸ βραδὶς στάχτ στὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ τὸ πουρνὸ ὅ,τ πατματιὰ θὰ βρῇ τέτοιο κουρβάνι

θέλῃ νὰ σφάξ γιὰ νὰ βορέσ νὰ τὰ βγάνῃ. Σὰ θέλῃ ἄθρεπο, κι ἓνας κόβος γαῖμα ἀπ τὸ δαχλάκι τ φτάνῃ ἀμὰ στς σαράντα πεθαίνῃ.

Ὅδε πὰ νὰ σκάψης γιὰ γρόσια, νὰ μὴ γρίνις. Μόνε μὲ νοήματα σὰ β'βὸς νὰ λές τί θέλῃς. Ἀμα κρίνις πρὶ νὰ βγοῦνε, χάνται βαθειὰ μέσ στ γῆς, κι ἀμα κρίνις σὰ βγοῦνε κι ὕσταρα, γένται κάρβνα, καὶ βορεῖ νὰ ὀγραδίης κιόλας. Σὰ δὰ βγάνις κι ὕσταρα νὰ μὴ γιρίης καὶ κιτάξης πίσω σ, καὶ σαράδα μέρες νὰ τὰ θυμιάης στὸ σπὶτ σ. Αὐτὰ τὰ ξέρνε οἱ μαδραγονατζήδες.
(Α. Χ.)

57. Ὁ παρὰς μὲ τὴ γρούνα.

Εἶν ἓνας παρὰς πό χι ἀπάν μιὰ γρούνα μὲ ἑφτὰ γρουνάκια. Νὰν εὔρης ἓνα τέτοιο παρὰ, σὲ φτάνῃ. Ἐσὺ γύρευε κι' ἐγὼ νὰ σὲ δίνω ὅσα θέλῃς.
(Α. Χ.)

58. Τὸ τζιγέζ.

Κοδὰ στὸ Τζιγέζ εἶνε μαδραγόνες, ἀμὰ τόσο πὸ καμανε δὲ βορσανε νὰ βροῦνε τὰ γρόσια. Μιὰ μέρα ἓνας ἡῶρε μιὰν ἀεικὸνα στὸ δῶρ ζωγραφισμένι. Παγαίνῃ φωνάζ τὸ Μπέϊκο τὸ μαδραγόνατζη ἀπὸ τς Μέτρες. Ὅσο νὰ ρτνε, χάθηκε ἡ ἀεικὸν ἀπ τὸ δῶρ, καὶ δὲ βορσανε νὰ τνε ματαδιοῦνε.
(Α. Χ.)

59. Τὸ τελεσίμ.

Ὁ Νικολῆς ὁ Φράγος, ὅδε ἦδανε παιδὶ νυπνιασκε γρόσια σ ἓνα μέρος, ἀνάμεσα Λαχανάκιο καὶ Μαρτνάκι. Πῆγε μὲ δύο τρεῖς ἄλλι νὰ τὰ βγάνῃ. Μόνε ἄρκευαν νὰ σκάφτνε, ἔγλεπαν στρατὸ νὰ ἔρκεται κατ ἀπάν τς, βαζγέσταγαν κι ἔφευγαν. Αὐτὸ γένιξε τρεῖς βραδυές. Τὸ κατάλαβαν πγ ἦδανε τὸ τελεσίμ, ἀμὰ φοβήθηκαν καὶ τὰ παρὰτ-σανε.
(Α. Χ.)

60. Ἡ καμήλα τσῆ Στράντζας.

Στση Στράντζας τὰ βνὰ φανερόντανε μιὰ καμήλα. Τνε εἶδε ἓνας τνε εἶδε ἄλλος τραβιούδανε νὰ τνε πιάσνε. Στὰ ὕστερνὰ τν ἀδωμῶνι ἓνας καμλὰς, τν ἀρπάζ ἀπ τὸ καπίστρι. Ἡ καμήλα ἦδανε τελεσίμ καὶ δὲν ἔρκιδανε καταπόδ τ. Τραβάει ὁ καμλὰς, τραβάει ἐκεῖνι κόβεται ἡ ἀλυσίδα. Κατὰ λοχοῦ κείνι τν ὥρα νὰ φωνάζ κι ἓνας πετνός. Ἡ καμήλα γένιξε ἄφανι καὶ ἡ ἀλυσίδα ἀρμαθιά φλουριά στὰ χέρια τ
(Α. Χ.)

61. Τὸ Κάζ ἀγιαγ-ή.

Ὁ παποὺς ὁ Γιοβάν'ς ἀπ τ' Ἀλθασάνι ἔκαμνε τσερτσιλίκι καὶ συχνὰ πυκνὰ κβάνγε ὄρνιθες κι αὐγά στ Πόλι. Γιὰ ἓνα σφάλμα, τὸν ἔβανανε μιὰ βολὰ φυλακὴ στ Πόλι μιὰν ἐβδομάδα. Ἐκεῖ ἀδαμώθηκε μ' ἓνα γέρο κλέφτ. Τονε ρωτάει ὁ κλέφτης:

— Ἀπὸ ποὺ εἶσαι:

— Ἀπ τὸ Τσακ-ήλι.

— Τ' Ἀγά μεζάρ τὸ ξέρς;

— Τὸ ξέρω.

— Ἐκεῖ σὲ μιὰ γαλάζια πέτρ ἀπ κὰτ εἶνε παραχωμένα ἓνα βακράκι φλουριά, καὶ τὸ σ'μάδ εἶνε κάζ ἀγιαγ-ή. Βγάν τα καὶ θμύς καὶ μένα.

Ὅσες βολές θαλα περάς ὁ παποὺς ἀπὸ κεῖ, μέρα γιὰ νύχτα, θαλά κατεβῆ νὰ κ'τάξ. Τ βέτρα τν ἔγλεπε ἀμὰ τὸ κάζ ἀγιαγ-ή δὲ δὴό βρισκε. Κάβοσο καιρὸ ὕσταρα, περνάει μιὰ μέρα, γλέπ τ γαλάζια τ βέτρα ἀνάποδα, τς χήνας τὸ ποδάρ ἀπ τὸ κὰτ μέρος τς πέτρας, τὸ δόπο πυ ἦτανε τὸ βακράκι καὶ τὰ φλουριά παρμένα. (Α. Χ.)

62. Ἡ ἀρκούδα τς Ἀγιά Παρασκευῆς.

Ἡ Στεφανάρα νυπνιάσκε γρόσια στν Ἀγιά Παρασκευή. Πέρνει τὸ Παναγιώτ καὶ τὸ Πολύδαρο καὶ πάνε σκάφτνε. Βγαίνει μιὰν ἀρκούδα ἡροστά στη Στεφανάρα. Αὐτὸς ἄφρισε τὸ στόμα τ' ἄρκεψε νὰ φωνάζ:

— Κόμα ἀρκαδάσδοι, γλιτώστε με, θὰ μὲ φάη, θὰ μὲ πνίξ.

— Μπρὲ τί παθαίνεις

— Δὲν τνε γλέπτε τν ἀρκούδα; Ἀμὰν καὶ μὲ ἔτσκισε.

Τονέ παγαίν-νε ἀπάν στὸ σπῖτ. Τονε ξαπλών-νε στὸ μεδέρ κι ὕσταρ ἀπὸ πόσην ὥρα ἦρτε στὸν ἐγαυτὸ τ. Τὰ γρόσια δὲ ἡορσανε νὰ τὰ βγάν-νε. (Α. Χ.)

63. Ὁ Ὁβανέης.

Ὁ Ἀρμένιος ὁ Ὁβανέης ἦρτε φτωχὸς στς Μέτρες κι ἔκατσε σ' ἓνα παλιὸ σπῖτ. Μιὰ βραδυὰ νυπνιάσκε γρόσια. Κοσκινίζ ἀπὸ βραδὶς στάχτ, τὸ πουνρὸ γλέπ ἀθρωπίσια πατημιά. Τὸ τελεσίμ γύρευε ἄθρεπο κουρπάνι. Πέρνει τὸ παιδάκι τ, κόβ τὸ δαχλάκι τ ἀπὰ στὸ μέρος ἐκεῖνο, βγάζ τὰ γρόσια. Στοι σαράδα τὸ παιδὶ τὸ ζαβάλικο πέθανε, ἀμὰ ἐκεῖνος γένινκε μέγας καὶ πολὺς. Ὡς καὶ στὸ Μετζλίσι ἴδαρε ἀζάζ. (Α. Χ.)

64. Τὸ καζάνι τὰ φλουριά.

Ἡ Δελιονίτ-σσα ἢ Χοδρόλενι νυπνιάσκε γρόσια στν ἀχερίστρα τ Λαχανάκιου. Ἐνας τν ἔδειχνε τ βέτρα ποὺ σκέπαζε τὸ καζάνι τὰ φλουριά, ἔβαζε καὶ σ'μάδ μὲ τς μαδούκες γιὰ νὰ μὴ χάσ τὸ μέρος καὶ τν ἔλεγε νὰ πάν νὰ βγάνι μαζί μὲ τὸ Σωτήρ τὸ Μπαλάσογλου. Τὸ εἶπε τὸν ἄδρα τς ἀμὰ κείνος ζούλεψε καὶ δὲ δὴό στρεξε. Σὰ χήρεψε, ξανανυπνιάσκε. Πέρνει τὸ θειὸ τς τὸ Γιάνκο καὶ φλάη νοδέτ, μὲ τὸ τσιφτέ, κι ἐκεῖνι ἔσκαψε μὲ τὸ Σωτήρ καὶ ἡύρανε τὰ φλουριά. Τὸμ πέρασανε τὸ μανίκι τοῦ φκιαριοῦ στ καζανιοῦ τὰ μανίκια νὰ τὸ σκώσ-νε ὁ θειὸς τς σταναχωρέθηκε κι ἔρξε μιὰ μὲ τὸ τσιφτέ. Ἐκεῖνι τν ὥρα γουρ-γουρ γουρ τὸ καζάνι τὸ ρούφξε ἢ γῆς καὶ χάθηκε. (Α. Χ.)

65. Ἡ πόρτα τ' Ἀράπ τεπέ.

Στὸν Ἀράπ τεπέ, κοδὰ στς Δελιόνες, ὁ ἀγελάρς ἄκσε ἓνα μουσκάρ νὰ μουγρίξ Παγαίνι κοδὰ, γλέπ μιὰ πόρτα στ γῆς καὶ τὸ μουσκάρ πεσμένο μέσα. Κατεβαίνει, τὸ βγάζ, τί νὰ διῆς; τὸ μέρος γιομάτο φλουριά. Γιομίζ τὸ δουρβά τ καὶ κάμνει νὰ βγῇ. Δὲ ἡορ. Ἀνασάσκε νὰ τ ἀδειάσ κι ἔτς νὰ τὸν ἀφίκι τὸ στοιχειὸ νὰ βγῇ. Ἀπ τὸ φόβο τ δὲ δὴό σλογίσκε π γύρευε κουρβάνι τὸ μουσκάρ, νὰ τὸ σφάζ ἔδεκει καὶ νὰ πάρ τὰ φλουριά, μόνε πῆγε καὶ τὸ εἶπε στὸι δκοί τ. Ἐρκδαί μαζί τν ἄλλι μέρα γιρεῦνε δῶ γιρεῦνε κεῖ τίποτα. Σὰ τνε ξαναεἶδες ἐσὺ τνε εἶδα κι ἐγώ. Νὲ πόρτα ἡόρσανε νὰ βροῦνε, νὲ φλουριά. (Α. Χ.)

66. Οἱ φλόγες.

Ὁ Τσακ-ήρ κάλφας πολλὲς βολές ἔγλεπε φλόγες ἀπὰ στὰ μνήματα. Ρώτ-σε τὸ Μπέικο κι ἐκεῖνος τονε γεῖπε εἶνε τὰ φλουριά π θέλνε νὰ βγοῦνε καὶ τὰ λιχνάει τὸ τελεσίμ τς, γιὰ ν ἀγεριστοῦνε. Πῆγε πολλὲς βραδυὲς μὲ τν ἀράδα. Ὅσο νὰ πάη ἐκεῖ π φαίντανε οἱ φλόγες, ἐκεῖνες χάντανε καὶ δὲ ἡορσε ἡῖρ τουρλοῦ νὰ τὰ βγάνι. (Α. Χ.)

67. Τὰ γρόσια τοῦ τοκιστή.

Στ Μπαλάς τ ἀχούρ, χρόνια πρὶν κάδδανε ἓνας τοκιστὴς Τοῦρ-κος. Σὰ βέθανε ἔλεγαν πυ εἶχε παραχωμένα γρόσια, γιὰτὶ ἔβγαине μιὰ χανούμσα. Μιὰ βολὰ πῆγε ἓνας π δὲ δὴό πίστευε νὰ πάρ ἄχερο καὶ τονε πλάκωσε καὶ τοροβόλιξε. Καναδυὸ βολές νύπνιασε καὶ τ Σεβαστή, ἀμὰ κείνι δὲ ἡῖγε νὰ σκάψ. Ὡσταρα τνε ξανανύπνιασε καὶ τνε μούτζωνε γιὰτὶ δὲ ἡῖγε. (Α. Χ.)

68. Τὰ γρόσια με τὸ φίδ.

Ἡ Σουλτάνα εἶδε στὸν ὕπνο τς, ἀπ' τὸ νότο μεριά τοῦ σπιτιοῦ μας, ἀπ' κάτ σὲ μιὰ πέτρα γρόσια Φοβήθηκε νὰ τὸ πῇ, νὰ μὴ βᾶγι ὁ βαβᾶς μας νὰ τὰ βγάινι καὶ πεθάνι. Τν ἄλλη μέρα τὰ ξαναυπνιάσκει. Ὑσταρα περνῶδας ἀπὸ κεῖ γλέπ καὶ τὸ σ'μάδ ἕνα φίδ ζδανό, κλουριασμένο ἀπὰ στ βέτρα Φοβήθηκε κόμ πολὺ καὶ μᾶς τὸ εἶπε. Ἄμα τόσο π' τν ἔκαμ ὁ βχῆς μας, δὲν ἔδξε τὸ μέρος. (Α. Χ)

69. Τὸ φλουρί τοῦ Ἀρζιμάνι.

Ὁ παποὺς ὁ Ἀρζιμάνις ἦδανε ἀγωγιάτς καὶ εἶχε δοῦλο ἕνα Δοῦρκο Ἰβίς Πήγανε μιὰ βολὰ στὴ Τσόρλου, ἀφήνι τὸν Ἰβίς νὰ βοσκάη τ ἄλογα κι ἐκεῖνος βαινί μέσα. Ἐκεῖ π φύλαγε ὁ Ἰβίς τ ἄλογα, γλέπ ἕνας σφάλασας σήκωνε τὸ χῶμα κι ἀπὰν ἀπὰν γιάλιζε ἕνα ιρᾶμα. Παγαίνι κοδὰ κιτάζ μιὰ δούβλα. Τνε πέρνει τνε βάζ στ τζέπ τ, καὶ σὰν ἦρτε ὁ Ἀρζιμάνις τνε δίνι.

—Μπρέ, λέει ὁ παποὺς, ποὺ τὸ ἦῤρες;

—Ἔτς κι ἔτς.

—Αὐτὸ θᾶχι κι ἄλλα φλουριά μαζί τ, λέει ὁ Ἀρζιμάνις, ἔλα νὰ σκαλίξμε.

Ὁ κάβος ἦδανε γιομάτος σφαλαγιές, κι' ὁ Ἰβίς, δὲ θυοῦδανε σ ποιάννα τὸ ἦῤε. Γύρεψανε, γύρεψανε δὲ βορσανε νὰ βροῦνε τίποτα. Ὑσταρα ἔταξε ὁ Ἀρζιμάνις νὰ τὸ πάη ἐκεῖνο τὸ φλουρί στὸ Χατζηλ-ἡκί ἀμὰ δὲν ἀξιῶθηκε νὰ τὸ κάμ. Ὀλω πίσ τὸ ποῦλῃς ὁ βαβᾶ Γιοβάνις στ Πόλι γιὰ ὀχτακόσια γρόσια, καὶ τоне γειτᾶνε, ἂν εἶχε δὲ ξερω τί ἀπὰν, θὰ ἦδανε ἀνεχτίμητο. (Μ. Ι.)

121' Στοιχεῖα τῆς θάλασσας.

70. Ὁ Φανασακρινὸς ὁ βγάς.

Στς Φανασάκρες, μέσ στὸ γιόλι ἦδανε ἕνας βγάς. Ὁδε μούγριζε βότιζε λούρα ὁ τόπος. Μιὰ βραδιὰ ἕνας ἀγγελάρς τоне εἶδε πού βγήκε καὶ πῆγε καὶ κιμήθηκε κοδὰ στ ἀγελάδια τ, ἀμὰ ἀπ τὸ φόβο τ, δὲ γότ-σε νὰ πάη κοδὰ νὰ τоне κιτάξ, τί λογιὸς ἦδανε. (Α. Χ)

12' Χαμοδράκια.

71. Τὸ σκυλάκι τοῦ Χαδούμκιου.

Ὁ Σωτήρς τς Ζαφρῶς ὁ ἄδρας, ἐρκόδας ἀπ τῇ Πόλι γλέπ στὰ μνήματα τ Χαδούμκιου ἕνα ὁμορφο σκυλάκι. Τὸ πέρνει καὶ τὸ φέρνει σπῖτ τ, τὸ δένι στὸ κατώγι νὰ μὴ φύγι κι ἀνεβαίνι ἀπὰν, νὰ

κοιμθῇ. Κατεβαίνι ἡ Ζαφρῶ νὰ μαδάλῳσ τ ὀρτα τς, γλέπ μέσ στὸ κατώγι ἕνα Δοῦρκο σκοτωμένο, καὶ τὸ σκυλί δὲ εἶνε. Τὸ λέει τὸν ἄδρα τς. Τὸν πέρνει κείνι τ νύχτα στ ἄλογο καὶ τоне παγαίνι τόνε ρίχνει στὰ Τούρκικα τὰ μνήματα, γιὰ νὰ μὴ δλυχτῇ σὲ κανὰ βελά.

(Α. Χ.)

72. Τὸ στοιχεῖο τς ἐκκλησιᾶς.

Πολλές βολές οἱ χωριανοὶ μας περνῶδας ἀπ τν ἐκκλησιὰ, νύχτα, εἶδανε τὰ φῶτα ἀναμένα, χωρὶς νὰ εἶναι κανεῖς μέσα. Καὶ μιὰ βολὰ εἶδανε καὶ τρεῖς ἄσπρες πάπιες. (Α. Χ.)

1Η' Νερκίδες.

73. Ὁ νύκτος τ νεροῦ.

Ἀπὸ καμμιὰ βολὰ τ νύχτα τὸ νερὸ κιμᾶται, κι ὁ κάλαδος δὲ δρέχι. Ἐχί κι αὐτὸ τήνι μέρα τ ἀμὰ δὲ ξέρῳ πιά εἶνε νὰ σ τὸ πῶ. Ἄμα θῆς πού κιμᾶται, μὴ γρέν'ς, μόνε φεύγα.. (Α. Α.)

74. Οἱ νεράιδες τοῦ Λαχανάκιου.

Μιὰ βραδιὰ ἕνας χωριανός, νὰ διῆς πῶς τὸν ἔλεγαν . . . ἐρκδα-νε ἀπ τὸ Λαχανάκιο, νυχτίτσα, ἀλάλιτο ρνίθ. Ταμάμ ἐκεῖ στὰ νερά ἔπ καμμιὰ δεκαριά ἀσπροδμένες κοπέλες καὶ λούγδανε τσίτσιδες. Ἄλλες κολύβαγανε, ἄλλες λούγδανε κι ἄλλες χτενίζδανε. Καὶ γούλες τς ὁμορφες σὰ δὲ κρύο τὸ νερό. Ἀρπάζ μιανῆς τὸ τάσ καὶ τὸ τουλπάνι δίνι τ ἄλογο τ δμάνι καὶ φεύγει. Αὐτήνι ἔπесе τὸ καταπόδ καὶ τоне παρακάλιγε νὰ τνε δώκι τὸ τάσ καὶ τὸ τουλπάνι τς. Σὰν εἶδε π δὲ δὲ δνε βάζ στραβοποδιά στ ἄλογο καὶ πέφτ καὶ τσακίεται τὸ ποδάρ τ. Ὁ καμένος ὁ ἄθρεπος πέταξε τὰ πράματα τς στὰ μούτρα τς καὶ τν ἄφεκε κι ἔφυγε. (Α. Χ.)

1Θ' Ἡμέρες.

75. Ἡ Δευτέρα.

Ἡ Δευτέρα ἔλσε τὸν ἄδρα τς, τὸν ἔχασε καὶ χήρεψε. Γιαταυτὸ τὰ κορίτσια καὶ οἱ γυναῖκες δὲ γάμ νὰ λούγ'δαι Δευτέρα γιὰ νὰ μὴ χιρέψνε. (Κ. Τ.)

76. Ἡ Τετράδ.

Ἡ Τετράδ εἶνε ἀράπα, γι αὐτὸ δὲ λούγνε τὰ παιδιὰ Τετράδ, γιὰτὶ μαυρίζνε. (Κ. Τ.)

77. *Ἡ κακή ἡ μέρα.*

Κάθε ἄθρεπος ἔχι καί τ γακή τήνι μέρα, σ αὐτό τὸ γόσμο, ἄλλος ἥροστὰ κι ἄλλος πίσω. Σὰ δὸν εὖρ ἐκείνι ἡ μέρα, ὁ ἄθρεπος γένεται σάν ἄρρωστος, ρουφιέται τὸ πρόσωπο τ, χάνι τὰ λόγια τ καὶ δὲ γαλακούει. Γιαταυτὸ ἅμα κανάς ἄθρεπος χαλάσ πολύ, λένε «γένικε σὰ τ γακή τ τήνι μέρα».

Τὰ παλιά τὰ χρόνια γιὰ νὰ φέρνε λήγορα τ γακή τήνι μέρα στὸν ὀχτρό τς, ἔρραφταν ἀπὸ κρυφὰ σὲ καμιάν ἄκρη στὰ ροῦχα τ ἕνα χαρτάκι μὲ τὰ λόγια:

Τὴν κακή σου τὴν ἡμέρα,
νὰ τὴν ἔχης ὅλη μέρα,
στὸ κομπόδεμα δεμένη,
στὸ λαιμό σου κρεμασμένη.

Κ' Μάγοι καὶ μάγισσες.78. *Πὼς δέν-νε τ λύκ τὸ στόμα.*

Μιά μέρα πῆγα στὸ χωριό ποὺ εἶνε ὁ Ἡρακλῆς τ Γιωγάν, ἀπάν στὰ βουνά. Ἐκεῖ π κβέδγιαζα μὲ τὸ χότζα τ χωριοῦ, ἦρτε μιά χανούμσα καὶ τὸνε φώναξε. Σὰ γύρσε πίσω τὸνε ρώτ-σα τί τὸν ἦθελε ἡ χανούμσα.

—Νά, λέει, ἔχασε τὸ βόδ τς, καὶ πῆγα κι ἔδεσα τ λύκ τὸ στόμα γιὰ νὰ μὴ δὸ φάγι.

—Πῶς τὸ δεσες τὸνε λέγω, ἀφοῦ ὁ λύκος εἶνε στὸ ὁρμάνι.

—Αὐτό, μὲ λέει, τὰ δικά σας τὰ κιτάπια δὲ δὸ γράφνε. Ἐμεῖς διαβάζμε μιὰν εὐκή, καὶ δένεται τ λύκ τὸ στόμα. "Υσταρα ἅμα ξανα γιρίσ τὸ χαῖβάνι διαβάζω ἄλλινα καὶ λύνω τ λύκ τὸ στόμα, γιὰ νὰ μὴ ψοφήσ. Πολλές βολές μὲ εἶπανε οἱ τσοβάνιδοι π νείδανε τὸ λύκο νὰ τζελετέβ τὰ πρόβατα δίχως νὰ ἡορῇ νὰ τὰ φάγι, γιατί τὸν εἶχα τὸ στόμα τ δεμένο. Καὶ μιά μέρα ἐγὼ ὁ ἴδιος κατεβαίνοντας τὸ γατήφορο ἀπὸ δῶ κάτ, ἀδάμωσα ἕνα λύκο π τζελέτευε ἕνα μλάρ, ἴσαμε πό σκασε, ἅμα νὰ τὸ δαγάσ δὲ ἡορσε, γιατί ἦδανε τὸ στόμα τ δεμένο.

ΚΑ' Διάβολος.79. *Ὁ μλωνάς κι ὁ διάβολος.*

"Οδας ἔκαμ ὁ ἄθρεπος τὸ μύλο, πρῶτ βολά, δὲ ἡόριε νὰ τὸνε καταφέρ νὰ χύνεται τὸ στάρ ἀπὸ λίγο λίγο, καὶ νὰ γένεται ἄλευρι. Τονεγ εἶδε ὁ διάβολος χολοσκασμένα καὶ τὸνε λέει.

—Τί μὲ δίνις, νὰ στονε σιάξω γώ.

—"Ο,τ θέλινς, λέει ἐκεῖνος.

—Τίποτ ἄλλο δὲ θέλω, μόνε νὰ μὲ πάρς ὀρτάκι.

—Σὲ πέρνω.

Τότες πέρνι ὁ διάβολος δυὸ ξλάκια, τὰ δένι στὸ σεπέτ, ἄρκεψαν νὰ π πδάνε, νὰ δαρδανίζνε τὸ σεπέτ καὶ τὸ στάρ νὰ πέφτ ἀπὸ λίγο. Γιαταυτὸ ὁ μλωνάς δὲ ἡορ νὰ πορπατήξ στ Θεγοῦ τὸ δρόμο. Ἐχί τὸ διάβολο ὀρτάκι.

(Α. Μ.)

ΚΒ' Φαντάσματα.80. *Ὁ Καραγιόζ κεχαγιάς.*

Ὁ Καραγιόζ κεχαγιάς εἶχε πρόβατα στὸ χωριό μας. Μιά νύχτα πάγαινε στὸ Τζεκεμετζέ μὲ τ' ἄλογο Κατεβαίνοδα ἀπὸ τς Σαραφείδες, γλέπ ἕνα ἄσπρο κατσκάκι ἀπὰ στι σοῦσα, νὰ πδάη καὶ νὰ φωνάξ «hek-ek-ek». Κατεβαίνι τὸ πέρνει, ξανακαλικέβ τ' ἄλογο καὶ τράβξε νὰ φύγι. Ἐκεῖ π χάϊδευε τὸ κατσκάκι λέει:

⊙ Ἐχς κι ἄρκιδάκια, ναι;

⚡ Ἐχω γιὰ, λέει αὐτό, σάν ἄθρεπος.

Ὁ Καραγιόζ κεχαγιάς τὰ χασ ἀπ τὸ φόβο τ. Τὰ μαλλιά τ γύρσαν ἀνάποδα. Πετάει τὸ κατσκάκι ἀπ τὰ χέρια τ, δίνι δρόμο τ ἄλογο, καὶ πάει καὶ πάει. Στὸ Μεγάλ τὸ Τζεκεμετζέ τὸ πῆρε τὸ σολούκι τ.

(Α. Χ.)

ΚΓ' Βραχνάς.81. *Τὸ πλάκωμα τοῦ ἡσκίου.*

Πολλές βολές ὁ ἄθρεπος ἐκεῖ ποὺ κιμάται, τὸνε πλακώνι ὁ ἡσκίος τ καὶ δὲ ἡορ νὰ κνηθῇ. Πολεμάει ἀπὸ δῶ, παλεμάει ἀποκεῖ, τίποτα. "Υσταρα ἀρκέβ νὰ μουγρίζ νὰ τὸν ἀκούσ-νε νὰ τὸνε βοηθήσ-νε καὶ νὰ γλιτώσ. Ἄμα τὸνε κνήης, φεύγ ὁ ἡσκίος τ, ξυπνάει καὶ ξελαφρώνι.

(Ε. Χ.)

ΚΔ' Ἀσθένειες.82. *Ἡ πανούκλα.*

Ἡ πανούκλα θέρζε τὸ γόσμο στὸ χωριό, καὶ καθανεῖς ἔφυγε καὶ πῆγε στ ἀβέλι κι ἔκαμε μιά καλύβα. Ἄφκανε μόνε δυὸ τρεῖς καὶ φύλαγαν τὸ χωριό. Αὐτοῖ, ἔλεγαν πό γλεπαν τ νύχτα τ πανούκλα νὰ γιρίξ σάν ἄσπροφορεμένη γυναίκα. Ὁ παποῦς ὁ Λευτέρς κι ὁ δαγῆς ὁ Δήμος ἦρτανε ἀπ τ ἀβέλι νὰ ζμώσ-νε κι ἀπόμκανε μιά βραδιά στ ἀχούρ τς. Ἀκοῦνε τ νύχτα ἕνα πατερδὶ γλέπνε ἀπ τ χαρα-

σμάδα τς πόρτας ένα γαδούρ και μιάν άσπροδμένη καβάλλα με τó γδι στο χέρ, και βάργε με το γδουχέρ και κδούνιζε. Μπουμ και μιá πέτρα στ βόρτα. Έκείν χέσκαν άπ τó φόβο τς. Άκόμα είκοσ μέρες έκατσαν στ άβέλια.

Τότες πέθανε και τς μαμής τς Κατερίνας ó άδρας, έρκόδας άπ τó Καρά κουβά. Τόν έπιασε ή πανούκλα στο δρόμο κι έδεκει βγήκε ή ψχή τ. "Υσταρα πήγνι έκείνι και κβάνισε χώμα με τ βοδιά τς και τονε σκέπασε, για νά μη βρωμήσ και τότε φάνε τ' άγρίμια και τά καρτάλια. (Α. Χ.)

83. 'Η εϋλογία.

Ή εϋλογημένη έρκετ άσπροδμένη και γιρίζ μέσ στο σπít. Άμα τνε καλοπιάης, τνε κάμς φραγανιές με τó μέλι και τς άφήκис στη γλαβανή, τσέ πέρνει και τσέ τρώει και δέ πνίγνι τά παιδιά. (Π. Μ)

84. 'Η ύψωμένη σκαμνιά.

Μιά χρονιά στ λοιμκή έβαναν ύψωμα σέ μιá σκαμνιά δέω με- ριά άπ τ Άλθασάνι κοδά στις παπαδιās τó σπít, κι άπ τν άλλι με- ριά στόν "Αη-Παντελεήμονα. "Υσταρ άπό χρόνια ή σκαμνιά κλαδευό- κε και τά κλωνιά τς δέ τά κάψανε γιατί είνε άμαρτία. (Ε. Χ.)

ΚΕ' Οί Μοίρες.

85. Οί Μοίρες.

"Ενα παιδι τó μοίρανε ή μοίρα τ νά πεθάνι άπ τó πγάδ. Τó φύ- λαγαν βαθās και μάνα νά μη βέσ στο πγάδ. Μιά μέρα τó είδανε νά πλαλή κατά τó πγάδ, φωνάζνε:

— Μήη.

Τó καμένο μόνε π άκούβσε τó χεράκι τ στ πηγαδιου τó βρα- χιόλι τόσο ξαφνικά τó ήρτε, π κόπκε ή καρδιά τ κι άπόμκε στο δό- πο. (Α. Χ.)

86. 'Η τύχι και ή γνώσ.

'Η τύχι και ή γνώσ πιάσκανε ποιά χρειάζεται στόν άθρεπο πλειότερο. "Εδεκει αλέτριζε ένας σαλόις. Ρίχνει ή τύχι δυó φου- χτες διαμαντόπετρες μέσ στο χωράφ, τσέ γλέπ αύτòς λέει: «Ίη σης καλές σης χάφρες "Α τσέ μαζώξω νά τσε κάμω τσακατιές στα β'βά- λια μ. Μόνε π δέν έχνε τρύπα». Μαζώνι τς διαμαδόπετρες και τσε παγαίνι σ' ένα κοίμουτζη νά τσε τρυπήσ. «Αύτès λέει ó κοίμουτζης δέ τρυπιούδαι. "Ας τες έμένα και παρ αύτès τς χάφρες νά κάμς τσα- κατιές». Τν άλλι μέρα παγαίν-νε πάλε ή τύχι και ή γνώσ έκεί π

αλέτριζε ó σαλόις και τά β'βάλια γύρζανε τ αλέτρι με τς τσακατιές. «Είδες λέει ή γνώσ τι έκαμε; Δός τονα κι άλλες διαμαδόπετρες, σά θέλεις, κανείνα διάφορο δέ θά τονε κάμ, πάλε με τά χώματα θά παιδεύεται. "Εκα τώρα νά ηώ κι έγώ στο μυαλό τ και νά διης τί θά κάμ».

«Καλά, λέει ή τύχι, έβα και σϋ νά διοϋμε τν αξιά σ». Μόνε ηήκε ή γνώσ, ó άθρεπος άρκεψε νά σ'λογιέται: «Τί έκαμα». Άφήνι τά β'βάλια, σκώνεται παγαίνι στο κοίμουτζη, καβγάς, πατερδί, πέρνει τσι διαμαδόπετρες πίσω. "Ετς κέρδισε ή γνώσ. (Α. Χ.)

87. Τς Τύχς τά γραμμένα.

'Απá στα κόκκαλα τ κεφαλιου μας είνε τς τύχης μας τά γραμ- μένα. Τó τι έχ' νά διη και τί έχ' νά πάθ κανείς σ αύτόν τó ψεύτικο τó γόσμο. (Κ. Τ.)

ΚΣΤ' Νεκροί και ψυχές.

88. 'Η καθαρή ή καρδιά.

Σ αύτó τó ψεύτικο τó γόσμο, ό,τ νά κάμς σχωρνιέται, φτάνι νά χης καθαρή καρδιά. "Ενας φτωχός κι άγράμματος άθρεπος έμαθε νά λέη μόνε τó «Χαίρε κεχαριτωμένη». Αύτήνι ήδανε γούλι ή προσευ- κή τ. Σά βέθανε και τόν έθαψαν, φύτρωσε στο μνήμα τ ένα ζαθάκι. 'Ο κόσμος θάμαξε ποιός νά τó σπρε άραγες αύτó τó λ'λούδ, στοϋ φτωχου τó μνήμα, π δέν είχε κανείνενα νά τονε νοιαστή Ρωτήθκανε γούλι μέσ στο χωριό, κανείς δέ δό σπρε. Τότες πήγανε κι έσκαψαν τó μνήμα και ηϋρανε πώς τó ζαθάκι φύτρωνε τσάκ άπό μέσ άπό τ γαρδιά τ. Σά δό γείδανε, θμήθκανε, π αύτνου ή προσευκή ήδανε μόνε τó «Χαίρε κεχαριτωμένη» π γείπε ó άγγελος στ Παναγία δέε τν έδωκε τó ζαθάκι, και κατάλαβανε πγ ήδαν ή καρδιά τ καθαρή, για- ταυτó φύτρωσε άπό μέσα τς τó ζαθάκι μόν και μοναχó τ. (Γ. Κ.)

89. Τó σ-μάδ του Χιστου και τ Μονχαμέτ.

"Οδε βαφτίζνε τó παιδί, κόφτ ó παπās τά μαλλιά τ σταυρωτά. Αυτό είνε τó σ-μάδ του Χιστου. Τó γαιρό π θά πεθάνι ó άθρεπος, άπ αύτó τονε γνωρίζ ó άγγελος Μιχαήλ πγ είναι χστιανός κι άπ τά μαλλιά πιάνι τή ψχή τ και τνε πέρνει, όπως τονε γλέπμε ζωγρα- φισμένο και σην αείκόνα τ.

Οί Τοϋρκι πάλε, δέε τουρκέψ κανείς τονε βάζνε σ-μάδ στ τσου- τσου τ, και στ Δευτέρα Παρουσία άπό κεί θά ξεχωρίζνε οί χστιανοί άπό τς Τοϋρκι. 'Ο Χιστός θά τραβήξ τσι χστιανοί άπ τά μαλλιά και

θά τσέ πάρ, κι ό Μουχαμέτς άπό τ τσουτσοϋ. 'Αλλοίμονο σ'έκείνονα πγ ήδανε χστιανός και τούρκεψε. 'Ο Ένας θά τονε τραβάί άπ τά μαλλιά τ κι ό άλλος άπ τή ξερή τ. (Α. Α.)

ΚΖ' Θάνατος, κάτω κόσμος, χάρος.

90. Τσῆ τρίχας τὸ γιοφύρ.

Οί ψχές περνόδας άπ αυτόνα στόν άλλο κόσμο, περνάνε άπό τσῆ Τρίχας τὸ γιοφύρ, πγ εἶνε ανάμεσα στὸ γόσμο και στὸ Παράδεισο, κι άπ κάτω εἶνε ἡ Κόλασ. "Οποια ψχή, ἔχι άμαρτίες τνε βαραίν-νε και πέφτ μέσ στις πίσεις και τὰ κατράνια, κι όποια εἶνε καθάρῃ περνάει λαφρούτσκα σὰ δὸ πλάκι. Σὲ κάθε «Θεγός σχωρέσ τονα» π θά πῆ κανεῖς γιὰ τὸ θεθαμένο, πέφτ άπό να βάρος άπό πάν τ, και λαφρώνι ἡ ψχή τ. (Α. Χ.)

ΚΗ' Αἵτια.

91. Οἱ Τοῦρκοι και τὸ γρουνίσιο.

Μιά μέρα ό Μωχαμέτς εἶδε ἕνα γρουνί ξαπλωμένο σὲ μιὰ χρέτα και τὸ σχάθε. Λέει στσί δικί τ: «Μόνε άπ αὐτὸ τὸ μέρος νά γρουνίσιο κρηάς, γιὰ τὶ ἄλλο εἶνε μурдаρεμένο». Αὐτοῖνι δέν εἶπα-σανε νὰ τὸ γράψνε κείνι τν ὥρα ποιὸ μέρος ήδανε, τὸ δεξι γιὰ τὸ ζερβί και ὕσταρατ άστόησανε. Γιὰ τ αὐτὸ τώρα δὲ δρῶνε γρουνίσιο, νὰ μ λάχι και φάνε κατὰ λάθος άπ τὸ μурдаρεμένο τὸ μέρος. (Α. Χ.)

92. 'Ο Θεγός κι ό ἄθρεπος.

"Οδε ἔκαμ ό Θεγός τὸν ἄθρεπο, τελείωσε τὰ πλάθ τὸ γόσμο κι ἄρκεψε νὰ φωνάζ ἡροστά τ τὰ πλάσματα τ ἕνα ἕνα και νὰ τὰ λήι τί θά κάμνε. "Ολω ἡροστά ήρτε τὸ γαδούρ. Τὸ λέει:

—Θάν εἶσαι δοῦλος στὸν ἄθρεπο. Θά σὲ φορτώνι, θά σ'άνεβαῖνι, θά σὲ δέρνη και θά σὲ βάζ λίγο φαγι και πολὺ δλειά. Θά ζῆς τριάδα χρόνια.

—Σάν εἶν ἔτς λέει τὸ γαδούρ, δεκαπέντε χρόνια μὲ φτάν-νε.

"Υσταρα ήρτε τὸ σκυλί.

—Θάν εἶσαι ὑπὸ στὸν ἄθρεπο. Θά φλᾶς τὸ σπιτ τ, τὰ πρόβα-τα τ, τὰ παιδιὰ τ, τὸν ἴδιονα και καμμιά βολὰ δὲ θ'άκοῦς εὐκαρι-στῶ, μαγετιντὲ θά σὲ δέρνη κιόλας, όποτε θέλι. Θά ζῆς τριάντα χρόνια.

—Σάν εἶν ἔτς λέει τὸ σκυλί, και δεκαπέδε βλέμ πολλὰ εἶνε.

Τὸ καταπόδ στὸ σκυλί ήρτε ἡ μαίμου.

—Θά ζῆς στὸ βουνό, ἀμὰ θά σὲ πιάνι ό ἄθρεπος, θά σὲ δένι μὲ τς ἀλυσίδες, θά σὲ γιρίζ μέσ στὰ σοκάκια, θά σὲ βάζ νὰ χορέβς μὲ τὸ ζόρ γιὰ νὰ γελάη και θά ζῆς τριάδα χρόνια.

—Σάν εἶν ἔτς, λέει ἡ μαίμου, κι ἔμένα μὲ φτάν-νε δεκαπέδε χρόνια.

Τὸ καταπόδ στ μαίμου, ήρτε κι ό ἄθρεπος.

—Σὲ δίνω λέει ό Θεγός, γοῦλα τὰ ζῶγα νὰ σὲ δλεῖνε, νὰ σὲ βοθάνε και νὰ τὰ ζέβς, νὰ τ'άνεβαῖνις, νὰ τὰ σφᾶς νὰ τὰ τρώς και νὰ τὰ κάμνης ὃ,τ θέλῃς και θά ζῆς τριάδα χρόνια.

—'Αφοῦ εἶνε ἔτς, λέει ό ἄθρεπος και θάχω τὸ γαδούρ νὰ τ'άνε-βαῖνω, τὸ σκυλί νὰ μὲ φλάη, και τ μαίμου νὰ μ'έγλεντιζ, δόσε με και τὰ δεκαπέδε χρόνια τοῦ καθανοῦ τς πδὲ δὰ θέλῃσαν ἔκείνι.

—Καλὰ εἶπ ό Θεγός, και τὸν ἔδωκε κι ἔκείν τὰ 45 χρόνια. Καί τώρα ό ἄθρεπος ζῆ τριάδα χρόνια, τὰ δκά τ, σάν ἄθρεπος, ὕστα-ρα τὰ δεκαπέδε τ γαῖδουριῦ, σὰ γαδούρ, νὰ κβανῇ νὰ τρώνε ἡ γιγνᾶικα και τὰ παιδιὰ τ, ὕσταρα ζῆ τὰ δεκαπέδε τοῦ σκύλιου, νὰ φλάη τὰ παιδιὰ τ σὰ δὸ σκυλί, ὕσταρα τὰ δεκαπέδε τς μαίμους, σὰ ἡ μαίμου, μαζώνι λόῦρα τ τὰ ὀρόνια τ, τὰ παίζ και κείνα τονε χο-ρεῖνε ὅπως θέλνε και γελάνε μαζί τ, ἴσαμε π νὰ πεθάνι και νὰ γαιτώσ, άπ αὐτὸν τὸ ψεύτικο τὸ γόσμο. (Μ. Φ.)

93. Γιατί γαρίζ τὸ γαδούρ.

'Ο διάβολος παγαῖνι και λέει στ'αὐτὶ τ γαδουριῦ:

—Γοῦλες οἱ γαῖδοῦρες ψόφσανεεε.

—"Ααάκα, ααάκα, τί κακὸ ἦταν αὐτό, λέει ό γαῖδαρος.

—'Απόμκε μόνε μιὰ γιὰ τὰ σένα, ξαναλέει ό διάβολος.

"Ε, ἔ, ἔ, ἄς εἶν και μιὰ λέει τότε ό γάδαρος εὐκαριστιμένος και σωπαῖνι. (Α. Μ.)

94. 'Η ξεφτέρρα.

Τὰ πλιά περγέλαγαν τῇ ξεφτέρρα γιὰ τν ἀκατάστατη φωλιά τς. Δράπκε ἡ ξεφτέρρα παγαῖνι στὸ χελιδόνι νὰ ρωτήσ πῶς τνε κάμνει τέτοια ὁμορφ φωλιά.

—Νά, λέει τὸ χελιδόνι. Πέρνω

—Κατάλαβα κατάλαβα, λέει ἡ ξεφτέρρα και σκώνεται νὰ φύγι.

—λάσπ μὲ

—Κατάλαβα, κατάλαβα, λέει, πάλε ἡ ξεφτέρρα κι ἄνῃξε τὰ φτε-ρά τς νὰ πετάξ.

—τ μύτη μ

—Τὸ ξέρω, τὸ ξέρω, εἶπε ἡ ξεφτέρρα κι ἔφυγε, πρὶν ν' ἀποσώσῃ τὸ λόγο τὸ χελιδόνι.

Για τ' αὐτὸ ὥς τὰ σήμερα ἡ ξεφτέρρα δὲ ἔορ νὰ κάμῃ μιὰ φωλιά τς προκοπῆς. (Δ. Α.)

95. Γιατὶ πλένται οἱ Τοῦρκι.

Οἱ Τοῦρκι δὲ βολὲς πᾶνε γιὰ τὸ χορὸν τς τὸ νερό, ἔχνε κι ἓνα γιθρικᾶκι μαζί τς, γιατί σὰ δὲ βλύν-νε τὸ βισ'νὸ τς βρωμᾶνε σὰ δὲ σκυλιά, ἐξαιτίας π' δὲν ἔχνε "Ἅγιο Μύρος καὶ εἶνε καταραμένῃ ἀπὸ τὸ Χστό. Γιαταυτὸ καὶ τσὲ λέμε σκυλιά. (Κ Τ.)

96. Ἡ ἀρβανίτκι ἢ φλάδα.

Οἱ Ἀρβανίτδοι εἶχανε κι αὐτοῖνι μὲ καιρὸ μιὰ φλάδα καὶ τν ἔκριψανε σ'ἓνα ἀσπρολάχανο. Περνώδα μιὰ β'βάλα ἔφαγε τὸ λάχανο, ἔφαγε καὶ τὴ φλάδα κι ἀπόμκανε οἱ Ἀρβανίτδοι χωρὶς γράμματα.

Γιαταυτὸ, ἅμα κάμς σ'ἓνα Ἀρβανίτ τ'φωνή τσῆ β'βάλας «κρέε κρέε» πεισμώνεται καὶ βρίζ. (Χ. Χ.)

97. Οἱ Ἀρμένδοι καὶ τ' Ἅγιο φῶς.

Τὸν "Ἅγιο Δάφο ὅλο ἡροστά τὸν εἶχαν οἱ Ρωμιοί. "Υστάρα μιὰ χρονιά οἱ Ἀρμένδοι τάγισαν παράδες στὸ μουτασαρίφ γιὰ νὰ κάμνε αὐτοῖνι τν Ἀνάστασ. Οἱ δκοί μας εἶπανε πῶς οἱ Ἀρμένδοι δὲ ἔορνε νὰ κατεβάσ-νε τ' Ἅγιο Φῶς, ἀμὰ ἐκεῖνι ἔβαζανε νῆατ π' θὰ τὸ κατεβάσ-νε καὶ θὰ ταγίσ-νε τοῖ δκοί μας ἓνα βαρέλικο κατὰ. Ὁ μουτασαρίφς τσ ἔβανε μέσα στν ἐκκλησιά κι ἔκλεισε τοῖ δκοί μας ἀπό-ξω. Διάβασαν οἱ Ἀρμένδοι ξαναδιάβασαν, τ' Ἅγιο Φῶς δὲ κατέβαινε, ὥς που ὁ κόσμος βαρέθηκε νὰ φλάνε καὶ ἄρκεψανε νὰ φωνάζνε. Τότες εἶπανε καὶ στοῖ δκοί μας τς παπάδες νὰ διαβάσ-νε ἀπό-ξω, καὶ μὲ μιὰς τ' Ἅγιο Φῶς ἔσκησε τὸ δβάρ καὶ κατέβκε. Τότες τς ἀνάγκασανε νὰ τὰ φᾶνε μὲ τὸ χλιάρ, καὶ γιαταυτὸ ὥς τὰ τῶρα τσὲ λένε σκατοχλιάρες. Σὰ ἔας στὸ χατζηλήκι, νὰ ρωτήης, νὰ σὲ τὸ δεί-ξνε τὸ σ-μάδ πόκαμε τ' Ἅγιο Φῶς ἀπανωθιοῦ στ ἔορτα. Ἀπὸ τότες οἱ Ἀρμένδοι τὸ χνε σὲ καλὸ νὰ μᾶς μουρδάρεψνε. (Κ Τ.)

98. Ὁ Ἀρμένις στὲς Μέτρες.

Μιὰ βολὰ ἦρτ ἓνας Ἀρμένις στὲς Μέτρες. Ἐξαιτίας π' δὲ ἦδανε τότες ξενοδοχεῖο τὸνε πῆρε τς Ἀρκοδοῦς ὁ βαβὸς νὰ τὸνε κημίσ στὸ σπῖτ καὶ τὸ βράδ τὸνε φίλεψανε κιόλας. Ἐκεῖν τὰ χρόνια γοῦλι ἔτρωγαν ἀπ' τὸ ἴδιο τὸ πνάκι. Ἐκεῖ πό τρωγαν, αὐτὸς μᾶσε μιὰ

βούκα καὶ τνε βγάξ μὲ τὸ ὄσ-λάκι τνε ρίχνει πίσω μὲς στὸ πνάκι. Σὰ δὸν εἶδε ἡ νικοκερά,

—Μάνα λέει, π' ἀναθεμά τονα, θὰ μᾶς μουρδάρεψ.

Ἀρπάζ τὸ πνάκι μὲ τὸ φαγὶ καὶ τὸ πετάει στὸ βαχτσέ, νὰ τὸ φάνε τὰ σκυλιά. Ὁ Ἀρμένις σὰν εἶδε π' τὸνε κατάλαβανε, δὲ γότ-σε πιά νὰ σκῶς τὰ μάτια τ' νὰ τσε κιτάξ στὰ μοῦτρα. Τὸν ἔστρω-σανε κημήθηκε, ἀμὰ τὸ πουρνὸ τί ὥρα ἔφυγε δὲ δὸν ἔνοιωσαν. (Δ Κ.)

99. Τὸ ὄνειρο τοῦ γρουνιοῦ.

Τ' Ἀη Νικολάου τὰ γρούνια ὄνειρεῦσαι τὸ μαχαῖρ π' θὰ τὰ σφᾶς τοῦ Χστοῦ, κι ἀπὰ στὸ νύπνο τς ξπάζδα καὶ φωνάζνε.

Παραδόσεις.

- Α' Παλιεῖς Ἱστορίες.** 1. Οἱ Καραμανλῆδες. 2. Οἱ γέρ, οἱ νιοὶ καὶ ὁ Θεγός. **Β' Ἡ Πόλη καὶ ἡ Ἁγία Σοφία.** 3. Ἡ χέρα τς δικαιοσύνης. 4. Ἡ ἀγελο-κομμέν' λε τουργία. 5. Ἡ βούλα τ' Σουλτάν Μεμέτ. 6. Τὸ πέταλο ἀπ' τ' ἄλογο Κωσταδίν τ' Παλαιολόγ. 7. Οἱ σταυροὶ τς Ἁγίας Σοφίας. 8. Ἡ κρᾶνιχτ πόρτα. 9. Ἡ Ἀγία Τράπεζα τς Ἀγίας Σοφίας. 10. Τὰ ὑπόγεια τς Πόλης. 11. Ὅδε θὰ παρτῇ ἡ Πόλ'. 12. Ἡ κόκκιν' ἡ μλιά. 13. Ὁ τεβελχανάς. 14. Ὁ Ἀράψ. **Γ' Χῶρες καὶ τόποι.** 15. Οἱ Δελιόνες. 16. Ἡ Καλλικράτεια. 17. Τς Καρυᾶς ὁ μῦθος. 18. Ἡ πλάκα τ' τοσε-μέ. **Δ' Βουλιαγμένοι τόποι καὶ πολιτείες.** 19. Ὁ Μικρὸς Τσεκμετζές. **Ε' Ἕλληνες, Ἀνδρειωμένοι, Γίγαντες.** 20. Τὸ μνημα τοῦ Ἑλλήνα. **ΣΤ' Ἀρχαῖα κτίρια καὶ μάρμαρα.** 21. Ἡ ὁλόρτ ἡ πέτρα. 22. Τὸ Τσεκμετζελιώτκο τὸ γιοφύρ. **Ζ' Ὁ Χστός καὶ τὰ πάθη του.** 23. Τὸ γαδοῦρ κι ὁ Χστός. 24. Οἱ Κατοβέλ'. **Η' Ἅγιοι.** 25. Ὁ Ἀη Λάζαρος. 26. Συμεών ὁ Στυλῖτς. 27. Ἡ Παναγία καὶ οἱ τσέτες. 28. Τὸ περιστέρ τς Παναγίας. **Θ' Ἐκκλησιές.** 29. Ἡ Ἀγία Βλαχέρνα. **Ι' Ὁ Κύρανός, τ' ἄστρα καὶ ἡ γῆ.** 30. Ὁ Θεγός. 31. Τὸ πρόσωπο τ' Φεγαριοῦ. 32. Τὸ ἄρμεμα τ' Φεγαριοῦ. 33. Οἱ σεισμοί. 34. Ἡ δόξα. 35. Γιατὶ πέφνε τ' ἄστρα. **ΙΑ' Οἱ κειροί.** 36. Γιατὶ στράφτ καὶ βουηνίζ. **ΙΒ' Μαρμαρώματα.** 37. Οἱ γλιστρες. 38. Ἡ πέτρα τ' Γαρδᾶ. 39. Ἡ ἀρκου-δόπετρα. **ΙΓ' Φυτά.** 40. Τσῆ δροπῆς τὸ λ'λούδ. 41. Ἡ σ'κιά. 42. Ἡ καρυδιά. 43. Τς Παναγίας τὰ δάκρυα. 44. Τὸ ληνάρ. **ΙΔ' Ζῶα.** 45. Ἡ νφιτσα. 46. Ἡ νυχτερίδα. 47. Ἡ δεκοχτούρα. 48. Ὁ σκα-τζόχοιρος, ὁ ρόγος, ἡ κουκβάγια, ἡ ἀχελώνα καὶ ἡ μέλισσα. 49. Ὁ Γιῶνις. 50. Ὁ ἄθρεπος καὶ τὰ θερία. 51. Τὸ λάφ τ' Ἀη Λιά. 52. Τὸ φίδ. 53. Ὁ λέλεγας. 54. Ἡ φώκια. 55. Τὸ πρόβατο καὶ τὸ κατσίκ. 56. Τὰ γρόσια.

ΙΕ' Θησκυροί και άράπηδες. 57. 'Ο παράς μέ τη γρούνα. 58. Τό Τζιγέζ. 59. Τό τελεσίμ. 60. 'Η καμήλα τοή Στράντζας. 61. Τό κάζ άγιαγ-ή. 62. 'Η άρκούδα τς 'Αγια Παρασκευής. 64. 'Ο 'Οβανής. 64. Τό καζάνι τά φλουριά. 65. 'Η πόρτα τ 'Αράπτεπε. 66. Οι φλόγες. 67. Τά γρόσια τ τοκιστή. 68. Τά γρόσια μέ τό φίδ. 69. Τό φλουρί τ 'Αρζιμάν'.

ΙΣΓ' Στοιχειά της θάλασσας. 70. 'Ο Φανασακρινός ό ηγας.

ΙΖ' Χαιμοδράκια. 71. Τό σκυλάκι τ Χαδούμκιου. 72. Τό στοιχειό τς έκκλησιδας.

ΙΗ' Νερά ι-δες. 73. 'Ο νύπνος τ νερού. 74. Οι νεράϊδες τ Λαχανάκιου.

ΙΘ' 'Ημέρες. 75. 'Η Δευτέρα. 76. 'Η Τετράδ. 77. 'Η κακή ή μέρα.

Κ' Μάγοι και μάγισσες. 78. Τό δεμένο στόμα τ λύκ.

ΚΑ' Διάβολος. 79. 'Ο διάβολος κι ό μυλωνάς.

ΚΒ' Φαντάσματα. 80. 'Ο Καραγιός κεχαγιάς.

ΚΓ' Βραχνάς. 81. Τό πλάκωμα τοῦ ήσκιου.

ΚΔ' Ασθένειες. 82. 'Η πανούκλα. 83. 'Η εύλογιά. 84. 'Η ύψωμέν' σκαμνιά.

ΚΕ' Οι Μοίρες. 85. Οι μοίρες. 86. 'Η τύχη και ή γνώσ. 87. Τς τύχ'ς τά γραμμένα.

ΚΣΤ' Νεκροί και ψυχές. 88. 'Η καθαρή καρδιά. 89. Τό σμάδ τοῦ Χοτοῦ και τοῦ Μουχαμέτ.

ΚΖ' Θάνατος, κάτω κόσμος, χάρος. Τοή τρίχας τό γιοφύρ.

ΚΗ' Αίτια. 91. Οι Τοῦρκι και τό γρουνίσιο. 92. 'Ο Θεγός κι ό ἄθρεπος. 93. Γιατί γαρίζ τό γαδούρ. 94. 'Η ξεφτέρα. 95. 'Η 'Αρβανίτκι ή φλάδα. 96. Γιατί πλένται οι Τοῦρκι. 97. Οι 'Αρμέν'δοι και τ 'Αγιο φώς. 98. 'Ο 'Αρμέν'δοι Μέτρες. 99. Τό όνειρο τ γρουνιού.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΙΔΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

'Αβλαδίζω=κυνηγώ.

άζας=μέλος συμβουλίου.

ἀθόδεμα=άνικανότης προκαλουμένη διά μαγείας.

ἀπαναθιοῦ=ἐπάνωθεν.

ἀπέκιο=μετά ταῦτα.

ἀπαγιαζώ=στεγάζομαι.

ἀπομήσκω=μένω.

ἀποσώνω=ἀποτελειώνω.

ἀρκαδάσδοι=σύντροφοι.

ἀσίγιτος=ἀτακτος.

ἄφανος=ἄφωνος και ἄφαντος

ἀλίσφερις=δοσοληψία.

Βαστάει=συγκρατεῖ ἐν τῇ ζωῇ.

Γιανίσκω=θεραπεύομαι.

γιατάκι=κρεβάτι.

γιοκλαδίζω=ἐρευνῶ.

Διαβολοῦλημένος=κακή διαγωγή.

διάφορο=ἄφελος.

δίνι δμάν'=τό κάμνει νά τρέξη.

"Εκα=στάση.

ἐρκίανε=ἐρχετο.

Ζαθάκι=τό κρίνον.

ζαπώνω=κατέχω διά τῆς βίας.

ζόρ=βία.

Θεριοκαμένος=πελώριος.

"Ιχ ὅλαν=καημένη και ού.

Κάζ άγιαγ-ή=χηνοπόδαρο.

κάλαος=κρουνός.

καλνκεῶ=ἱππεύω.

κάμνω ἄχρεια=ἀτιμάζω.

κάνε=οὐδόλως.

καρτάλι=ἄετός.

καταρίσκε=κατηράσθη.

κατολιώνω=κοπρίζω.

κβανιῶ=φέρω.

κεμέρ=τόξον.

κιτάπ=βιβλίον.

κλαβανή=ἐπιστέγασμα τῆς κλίμακος

χρησιμοποιούμενον ὡς τράπεζα.

κ-ηρδισμός=θραύσις.

κοίμουτζής=χρυσόχοος.

κομμός=κούρασις μεγάλη.

κοβολόχια=κομβολόγια.

κοτάγω=τολμάω.

κουλάς=πύργος.

κουβές=τροχάλος.

κουρβάνι=θύσια.

κούτρα=μέτωπον.

κράνιχτ=ἀνοικτή μόνον κατά τό ἄκρον.

κρένω=ὀμιλῶ.

Λαραγας=λάρυγξ.

Μαγετιντέ=μάλιστα.

μαδούκα=τό φυτόν κώνειον.

μαδραγόνω=θησαυρός.

μαδραγόνατζής=θησαυροθήρας.

μελίγια=μήνυγες.

μοιραίνω=ὀρίζω τήν τύχην.

μόνε=μόλις.

μόν και μοναχός=ὀλομόναχος.

Μετζλίο Ιδάρε=Νομαρχιακόν συμβούλιον.

μουρταρεμένο=ἀκάθαρτον.

μουρταρεῶ=δίδω ἀκαθαρσίας νά φάγη.

Ναμάζ=προσευχή μωαμεθανών.

νέ=οὔτε.

νυπνιάζω=φαίνομαι καθ' ὕπνου.

Ξεσκώνω τ καρδιά=συγχίζω.

'Ογραδίζω=κακοπαθίνω, ὑπό κακῶν πνευμάτων.

ὀρμηνια=συμβουλή.

ὀρμηνεῶ=συμβουλεύω.

ὀρτάκις=σύντροφος.

Παραλαδίζω=διαμελίζω.

πατερδι=θόρυβος.

περγέλαγαν=ἔσκωπτον.

πετροβολιό=σωρός λίθων.

Σαλοίς=ήλίθιος.

σασκίνις=άνητος.

σεπέτ=τό ἄνωθεν τῆς μυλόπετρας δοχεῖον, ὅπου θέτουν τὸν σῖτον.

σιδίρ=εἶδος ἀκινήτου καναπέ.

σκετζεῶ=βασανίζω.

σοκάκι=δρόμος.

σολούκι=ἀναπνοή.

σουνετεῶ=περιτέμνω.

σούσα=ἀμαξιτός δρόμος.

σφάλαγας=ἀσπάλαξ.—ιᾶ=ή φωλεά αὐτοῦ.

Ταῖοῦρ=τάγμα.

τασ-μάς=ἱμάς δερμάτινος.

τελεσίμ=φύλαξ δαίμων.

τεμπελχανάς=σπίτι τῶν ὀκνηρῶν.

τεπτίλι=μετεμψισμένος.

τεπές=λόφος.

τεκές=μοναστήρι μωαμεθανῶν.

τίπκ-η=πανομοιότυπον.

τόμ=μόλις.

τουράς=μονόγραμμα σουλτάνων.

τουρβάς=σακκούλι

τσάκ=ἀκριβώς.

τσακατιά=τρίγωνον κόσμημα ἀπό χάνδρας τιθέμενον ἐπὶ τῶν μετώπων τῶν ζώων.

τζελετεῶ=βασανίζω.

τσερτσιλίκι=τό ἐπάγγελμα τοῦ πωλητοῦ ὀρνίθων και αἰγῶν.

τσιφτές=δίκανον κυνηγετικόν ὄπλον.

τσέτες=ἄτακτοι στρατιῶται.

Φλάδα=βιβλίον.

φλαγούνα=πίτα ἀπό ζύμη ψωμιοῦ.

Χαζνές=θησαυρός.

χαϊβάνι=ζῶον.

χάκ δινί καθοῦλ ἔττιμ=ἐδέχθη τὴν ἀληθῆ θρησκείαν.

χαμίνι=άφαντος.
χαράμ=άδίκως,

βαήρ=βουνό, ράχη.
βακράκι=χάλκινον δοχείον.
βίρ τουρλού=μέ κανένα τρόπον.
βλέμ=άκόμη καί.

γιόλι=λίμνη,

δάημα=πάντοτε.
δαλιάνι=ιχθυοτροφείον
Δελιόνες=χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ση-
λυβρίας.
δούβλα=μεγάλο φλωρίον.
δβάρ=τοίχος.

*Υπάρχουν καί ἄλλαι παραδόσεις μὴ ἀναφερόμεναι ἐνταῦθα διότι ἐδημο-
σιεύθησαν εἰς τὸ Χωριάτικο Καλαϊάρ, εἰς μὲν τὸν Η' τόμον τῶν Θρακικῶν. ἡ
ἀκρὰνιὰ, τὸ ἀνοιγμα τοῦ οὐρανοῦ, ὁ Φλεβάρς, ὁ Ἄ-
γιος Χαράλαμπος, εἰς δὲ τὸν Θ' τόμον. ἡ γυναῖκα τοῦ Μάρ-
τη, ἡ γριὰ μὲ τὸ κοπάδι, τῆς τρίχας τὸ γεφύρι, ὁ Ἄ-
ράπης τῆς Πόλης, τὸ θαῦμα τοῦ Ἀη Γιάννη, τὰ θαύ-
ματα τ' Ἀη Συμιοῦ, ἡ βουβάλα τῆς Ἀη Παρασκευῆς,
τὰ ψάρια τοῦ Μπαλουκλή, ὁ βασιλεὺς Κωσταντῖνος,
τὰ Κωσταδινιάτκα φλουριά, τὰ λανάρια τῶν Ἑβραίων
τὸ ὑψωμένο καβάκι, ὁ βασιλικὸς καὶ ὁ σταυρὸς τοῦ
Χριστοῦ, οἱ μαδραγόνες τοῦ Τεκέδερε, οἱ καλὲς κα-
τζάρ, ὁ Ἀη Θανάης καὶ οἱ τρελλοί, Τοῦρκοι κλπ. καὶ ἐν
τῷ Ἀρχεῖον τῆς Θράκης τόμος Δ' Τὸ παλαιοχώρι κλπ.

Κ. ΧΟΥΡΜΟΥΣΙΑΔΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΤΟ ΤΣΑΚΗΛΙ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Μουχταροδημογεροντία.—Ἡ διοίκησις τῶν κοινοτήτων, κατὰ τὸν
τουρκικὸν νόμον ἦτο ἀνατεθειμένη εἰς τὴν Μουχταροδημογεροντίαν, ἐκλε-
γομένην τὸν Μάρτιον ἐκάστου ἔτους καὶ ἀποτελουμένην ἀπὸ τὸν Μουχτά-
ρην (πρόεδρον τῆς κοινότητος) καὶ τέσσαρας Δημογέροντας. Ἡ ἐκλογή εἰς
τὸ Τσακῆλι ἐγένετο εἰς «τὸ τζορπατζίδκο τὸ γαβέ», ἢ εἰς τὴν αἴθουσαν
τοῦ σχολείου (διὰ προφορικῆς ἐκφράσεως τῆς γνώμης ἐκάστου ἐκλογέως,
ἄνευ ψήφου). Δικαίωμα δὲ ἐκλογῆς καὶ ἐκλογιμότητος εἶχον μόνον οἱ πλη-
ρώοντες ἄνω τῶν 50 γροσίων κτηματικὸν (ἐμλάκ), καὶ ἔγγειον (ἀραζι)
φόρον. Ἀηλαδὴ ἐψηφίζον μόνον οἱ ἔχοντες ὠρισμένης ἀξίας κτήματα,
(κτίρια, ἀμπέλια, δενδροκήπια) ἢ ἀγροῦς. Οἱ στερούμενοι τοιαύτης περι-
ουσίας, καὶ ἄνω τῶν 50 γροσίων ἄλλου εἵδους φόρους ἂν ἐπλήρωνον, ἀπε-
κρίνοντο τῆς ἐκλογῆς. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν συνετάσσετο πρακτικὸν τὸ
ὑποῖον ὑπογραφόμενον ὑφ' ὅλων τῶν ἐκλογέων, ὑπεβάλλετο εἰς τὴν Διοί-
κησιν Μετρῶν (Μουτεσαριφλίκ), μετὰ δὲ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ
Τοπικοῦ Συμβουλίου (Μετζλίσι ἰδαρῆ) διατάσσετο ὁ τέως Μουχτάρης νὰ
παραδώσῃ τὴν σφραγίδα τοῦ χωρίου εἰς τὸν νέον τοιοῦτον.

Ἐνίστε, ἂν καὶ σπανίως, συνέβαινε νὰ ὑπάρχουν δύο μερίδες ἰσόπα-
λοι σχεδόν. Τότε ὑπεβάλλετο πρακτικὸν ἐκλογῆς ὑφ' ἐκάστης ἰδιαιτέρως.
Τὰ πρακτικὰ ταῦτα παρεπέμποντο εἰς τὴν Οἰκονομικὴν Ἐφορείαν (Βεργί
καλεμί) πρὸς ἔλεγχον, ἵνα δηλαδὴ ἐξακριβωθῇ ἂν πάντες οἱ υπογράψαν-
τες εἶνε ἐκ τῶν πληρωνόντων ἄνω τῶν 50 γροσίων. Ἀναλόγως δὲ τοῦ
ἀποτελέσματος τοῦ ἐλέγχου ἐπεκυρώνετο ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἐτέρου τῶν ὑπο-
ψηφίων, ἡ ἀκυρουμένης τῆς ἐκλογῆς ἀμφοτέρων ἀπεστέλλετο Κυβερνητι-
κὸς ἐπίτροπος μετὰ καταλόγου τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου ἵνα ἐπο-
πτεύσῃ κατὰ τὴν δευτέραν ἐκλογὴν. Μετὰ τὴν ἀνακήρυσιν τοῦ συντάγμα-
τος ἐν Τουρκίᾳ, δικαίωμα ψήφου εἶχαν πάντες οἱ ὑπερβάντες τὸ εἰκοστὸν
ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν.

Ἡ Μουχταροδημογεροντία ὡς εἵπομεν ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸν Μουχτά-
ρην καὶ τέσσαρας Δημογέροντας. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐξελέγετο καὶ
ἀντιπρόεδρος τῆς κοινότητος (Μουχτάρη σανί), ὅστις ἀνεπλήρου τὸν τυ-
χὸν ἀπουσιάζοντα Μουχτάρην.

Καθήκοντα τοῦ Μουχτάρη ἦσαν ἡ εἴσπραξις τῶν φόρων, ἡ καταγ-
γελία πάσης ἐκνόμου πράξεως (τζορνάλι), ἡ ἐκδοσις πιστοποιητικῶν καὶ

βεβαιώσεων, καὶ ἡ ὑποβοήθησις τῶν ἐκπροσώπων τῆς Κυβερνήσεως εἰς ἐπίδοσιν κλήσεων, κατὰσχισιν κτημάτων κλπ. Ἐπληρῶντο ἀπὸ 2—4 παράδες κατὰ γρόσιον, δηλαδὴ ἀπὸ 5—10% ἐπὶ τῶν εἰσπραττομένων ποσῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἀδύνατον νὰ εἰσπραχθῶν ὅλοι οἱ φόροι, κατὰ πᾶν δὲ ἔτος ἔμεινον ἀρχεῖα καθυστερούμενα (βακηγέ), ἐνίοτε ὁ μουχτάρχης ἐφρόντιζε νὰ εἰσπράττῃ πρῶτον τὰ δικαιώματά του ἐπὶ τοῦ ὀλικοῦ εἰσπρακτέου ποσοῦ, χωρὶς ἐννοεῖται νὰ πληροφωρῇ τὸν φορολογούμενον περὶ τούτου, καὶ ἐγεννῶντο προστριβαὶ καὶ παράπονα διότι συνέβαινε ἡ μὲν Κυβέρνησις νὰ ἔχῃ καθυστερούμενα, ὁ δὲ Μουχτάρης νὰ εἶνε «ξεπλερωμένος», καὶ ὁ φορολογούμενος νὰ ἰσχυρίζεται ὅτι ἐπλήρωσε περισσότερα τῶν ὧσων ἐπιστώθη, χωρὶς ὅμως, νὰ δύναται νὰ τὸ ἀποδείξῃ, εἴτε διότι δὲν εἶχε λάβει ἀποδείξιν πληρωμῆς, εἴτε διότι τὴν ἔχασεν.

Φόροι. — Ὁ μεγαλύτερος φόρος ἦτο ὁ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀντισηκώματος (πεδέλ), ὁ ὁποῖος ὑπελογίζετο διὰ πάντας τοὺς ἄρρενας κατοίκους τοῦ χωρίου, ἐπληρῶντο ὅμως μόνον ὑπὸ τῶν ἀγόντων τὸ 16ον μέχρι τοῦ 60οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των. Κατ' ἀρχὰς ἦτο 26 γρόσια, ὕστερον δὲ ἡβξήθη εἰς 50. Ἡ Διοίκησις Μετρῶν ὑπολογίζουσα τὸν φόρον ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀρρένων, ἐζήτει αὐτὸν συνολικῶς ἀπὸ τὸν Μουχτάρην, αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς Δημογεροντίας διήρει τοὺς κατοίκους εἰς τέσσαρες ἢ πέντε τάξεις καὶ κατένεμε εἰς αὐτοὺς τὸν φόρον, ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς των καταστάσεως, ἀπὸ 30—120 γροσίων κατ' ἄτομον. Ὁ φόρος οὗτος καθὼς καὶ πάντες οἱ ἄλλοι εἰσπραττέτο κατὰ δόσεις.

Ἐτερος φόρος ἦτο ὁ φόρος ὁδοποιίας ὅστις ἦτο 16 γρόσια πληρωτέος μέχρι τέλους Αὐγούστου καὶ 50% ἐπὶ πλέον ἂν ἐπληρῶντο ἀργότερον. Ὁ φόρος οὗτος ἠδύνατο νὰ πληρωθῇ καὶ διὰ προσωπικῆς ἐργασίας 4 ἡμερῶν, ἀλλὰ τότε ὁ φορολογούμενος ἀπεστέλλετο ἐπὶ τῆς νὰ ἐργασθῇ μακρὰν τοῦ χωρίου, διὰ νὰ προτιμᾷ τὴν εἰς χρῆμα πληρωμὴν. Ὁ φόρος οὗτος ἐπεβλήθη μετὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον εἰσπραττέτο δὲ ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας.

Ἐκτὸς τοῦ φόρου ἀντισηκώματος, μέχρι τοῦ 1850 κατὰ περιόδους 2—4 ἔτων ἡ καὶ πλέον, ἐκάλει ἡ Κυβέρνησις δύο ἄνδρας τῆς κοινότητος κατ' ἀπόλυτον αὐτῆς ἐκλογὴν ἵνα ὑπηρετήσωσιν εἰς τὰ ναυπηγεῖα τοῦ Κερατίου (Τερσχανά). Οἱ ἄνδρες οὗτοι συνήθως ἦσαν τεχνίται. Κατὰ δημοτικὸν τραγούδι οἱ τελευταῖοι ὑπηρετήσαντες ὠνομάζοντο Ἀγγελῆς καὶ Ἀντριᾶς, οἱ ὁποῖοι λέγεται ὅτι πρὶν ἀπολυθῶσιν ἐξυλοκοπήθησαν ἀγρίως.

Ἀνάθεμα τὴν ὥρα, τὴν πρώτη Ἀπριλιά,
ποὺ βγήκε τὸ νιζάμι στὰ λεύτερα παιδιὰ.

Πῆραν ἀπὸ τὴ χώρα, πῆραν κι ἀπ τὰ χωριά,
πῆραν κι ἀπ τὸ Τσακῆλι, δυὸ λεύτερα παιδιὰ.

Τό να τὸ λὲν Ἀγγέλη καὶ τ' ἄλλο Ἀντριᾶ
τὸ να καμνε κουντοῦρες καὶ τ' ἄλλο γεμενιά.

Μετὰ τὸν διορισμὸν ἰδιαιτέρων εἰσπρακτόρων, ὑπὸ τοῦ Κράτους, ὁ μεγαλύτερος πόρος τοῦ Μουχτάρη ἐξέλιπε. Διὰ τοῦτο ἐπληρῶντο πλέον ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου 25—30 λίρας. Ἐξηκολούθησεν ὅμως νὰ εἰσπράττῃ 5—10 γρόσια διὰ πᾶσαν βεβαίωσιν ἢ πιστοποιητικόν, ἐκδιδόμενον ὑπ' αὐτοῦ.

Οἱ δημογέροντες ἦσαν ἄμισθοι, ἐπληρῶνοντο ὅμως τὰς ἡμεραργίας των, ἂν τυχὸν ἀπεμακρύνοντο τοῦ χωρίου, διὰ κοινοτικὰς ὑποθέσεις.

Ἀγροφύλακες. Ἄλλος μισθωτὸς ὑπάλληλος τῆς κοινότητος ἦτο ὁ ἀγροφύλαξ (κουρουντζού), ὁ ὁποῖος συνεφωνεῖτο καὶ ἀνελάμβανε καθήκοντα τὴν ἡμέραν τοῦ Ἀγίου Δημητρίου (26 Ὀκτωβρίου), ἐπληρῶντο δὲ μέχρι 30 λιρῶν ἐτησίως. Κατὰ Μάρτιον προσελαμβάνετο καὶ βοηθὸς ἀγροφύλαξ (νιζάμ), διὰ μίαν ἐξαμηνίαν, πληρωνόμενος μέχρι 15 λιρῶν, κατὰ δὲ τὸν Ιούλιον προσελαμβάνετο καὶ δεύτερος βοηθὸς διὰ τὰς ἀμπέλους, μετ' αὐτὴν τριῶν μηνῶν καὶ μισθὸν 7 λιρῶν περίπου. Ἐπληρῶντο καὶ ἂν γρόσιον κατὰ φορτίον σταφυλῶν.

Ὁ μισθὸς τῶν ἀγροφυλάκων ἄλλοτε ἐπληρῶντο ὑπὸ τῶν ζευγιτῶν μόνον, ὑπολογιζομένου τόσα κατὰ ζεῦγος βοῶν ἢ ἵππων. Κατόπιν ὅμως ἐπεβλήθη ἄδικος, καὶ ὑπελογίζετο ἐπὶ τῶν ἐσπαρμένων στρεμμάτων διὰ τοὺς ἀγρούς καὶ κήπους, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κλημάτων (κούρουβλα), διὰ τὰς ἀμπέλους. Κατ' ἀρχὰς ἐπληρῶντο εἰς εἶδος, ἀργότερον ὅμως μετετέραπη εἰς χρῆμα.

Ὁ ἀγροφύλαξ διωρίζετο ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας, συνήθως μετὰ συνεννόησιν πρὸς τοὺς μεγαλυτέρους γαιοκτήμονας καὶ ζευγίτας. Ὁ διορισμὸς του ἐπεκυροῦτο ὑπὸ τῆς Διοικήσεως, καὶ τότε τοῦ παρείχετο ἄδεια ὀπλοφορίας καὶ ὀρειχάλκινον ἐλλειψοειδὲς σῆμα μετ' τουρκικὴν ἐπιγραφὴν «ἀγροφύλαξ Περσχωρίου». Ὡπλιζέτο δὲ διὰ κυνηγετικοῦ ὅπλου καὶ μακρᾶς κυρτῆς μαχαίρας.

Ὁ πρῶτος ἀγροφύλαξ (bās κουρουντζού), τοῦ ὁποῖου ἡ θητεία ἦτο ἐνιαύσιος, ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς κοινοτικὸς κλητὴρ, ἀποστελλόμενος ὑπὸ τοῦ μουχτάρη εἰς Μέτρας διὰ τὴν μεταφορὰν ἐγγράφων, καὶ βοηθῶν τοὺς κυβερνητικὸς κλητῆρας ἢ χωροφύλακας εἰς ἐπίδοσιν κλήσεων δικαστικῶν καὶ σύλληψιν τῶν καταζητουμένων προσώπων ἀκόμη δὲ μετακαλῶν πάντα ζητούμενον ὑπὸ τοῦ μουχτάρη ἵνα προσέλθῃ εἰς τὸ καφενεῖον. Τοῦτο ἦτο καὶ τὸ κυρίως ἔργον αὐτοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα ὅποτε τὰ χωράφια δὲν εἶχον ἀνάγκην μεγάλης ἐπιτηρήσεως.

Κατὰ τὴν ἀνοιξὴν μετὰ τὴν πρόσληψιν τοῦ βοηθοῦ, ἐκτιζαν καλύβην ἀπὸ ξύλα καὶ «σάζια», εἰς κατάλληλον τοποθεσίαν καὶ ἐκεῖ διημέρουν

ὁ ἕτερος ἐξ αὐτῶν. Ἀργότερον δὲ ὅτε ἀνεπτύσσοντο τὰ καπνὰ καὶ τὰ ποστάνια καὶ διεννιτέρευεν. Τότε ἔκαμναν καὶ «τσαρδάκι» ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὤς ἀποσκοπιᾷς κατώπτενε διὰ τηλεσκοπίου τὰ περίξ καὶ παρηκολούθει τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὰ σπαρμένα καὶ εἰς τ' ἀμπέλια. Ἄν τυχὸν ἔβλεπεν ἄγνωστον πρόσωπον εἰσερχόμενον ἐφώναζε δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τῶν πνευμόνων του, διὰ νὰ φοβήσῃ καὶ τοὺς τυχὸν ἀοράτους ὑπ' αὐτοῦ κλέπτας, καὶ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ φύγουν. Διότι κατὰ τὴν παροιμίαν «ὁ φόβος φλάει τ' ἀβέλια» ὅχι ὁ ἀμπελοφύλαξ. Καθῆκον του ἐπίσης ἦτο νὰ ἐπιβλέπῃ τὰ διάφορα κοπάδια τῶν ζώων μήπως εἰσέλθουν εἰς τὰ σπαρτά, νὰ καταγγέλλῃ τοὺς παραβάτας, νὰ συλλαμβάνῃ δὲ τοὺς κλέπτας καρπῶν καὶ τὰ ἀδέσποτα ζῶα καὶ νὰ τὰ φέρῃ εἰς τὸν μουχτάρην, ὁπότε ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ζῶου ἢ ὁ κλέπτης ἠναγκάζετο νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν παθόντα. Ἔτερον καθῆκον τοῦ ἀγροφύλακος ἦτο καὶ τὸ τοῦ δημοσίου κήρυκος. Ἄν ἤρχετο καμμία διαταγὴ περὶ καθαριότητος τοῦ χωρίου ἀπὸ τὴν δημαρχίαν Μετρῶν, ἢ περὶ ἐμβολιασμοῦ τῶν παιδίων κλπ. αὐτὸς θὰ εἰδοποιεῖ τοὺς κατοίκους, περιερχόμενος τὰ σοκάκια τοῦ χωρίου καὶ βοῶν σιγῇ ῥίως.

Ὁ ἀγροφύλαξ ἐκτὸς τοῦ τακτικοῦ μισθοῦ του εἶχε καὶ τυχερά. Τὸς πρῶτος ἐγεύετο τὰ καλύτερα προφαντὰ κερῶσια, ζέρδελα σταφυλίου, καρῦδια καὶ πάντα ἔν γενεὶ καρπὸν. Διότι ἔχων καθῆκον καὶ δικαίωμα νὰ περιέρχεται ὅλα τ' ἀμπέλια, ἐφρόντιζε νὰ ρίπῃ καὶ κίττι ἀπὸ κάθε ἀμπέλι μέσα εἰς τὸν δερμάτινον σάκκον, τὸν ὁποῖον ἔφερεν πάντοτε ἐπὶ τῆς ράχους. Ἀκόμη εἶχε καὶ τὴν ἐλευθερίαν νὰ κυνηγῇ τοὺς λαγούς, τὰς πέρδικας, τὰ ὀρνύκια, τὰ μαυροπούλια, τοὺς συκοφάγους καὶ τ' ἀγριοπετίναρα καὶ νὰ τρέφεται δι' αὐτῶν ἢ νὰ τὰ πωλῇ εἰς ἄλλους.

Ἡ Διοίκησις Μετρῶν συνήθως ὑπεχρέωνε τὴν κοινότητα νὰ προσλαμβάνῃ ἓνα Τοῦρκον ἀγροφύλακα, τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποιοῦν ἀντὶ κατασκόπου. Οὗτος παρημέλει τὰ καθήκοντά του, καὶ συχνὰ πυκνὰ μετέβαινεν εἰς Μέτρας, ὡς δῆθεν προσκαλούμενος ὑπὸ τῆς Διοικήσεως. Ἐπὶ πολλὰ κατὰ σειρὰν ἔτη εἶχεν ἐπιβληθῇ εἰς τὴν κοινότητά μας κάποιος Χαλήλαας, ὁ ὁποῖος τὴν ἐποχὴν τῶν σταφυλῶν ἔφερεν καὶ τὴν οἰκογενεῖάν του εἰς τὸ χωρίον μας, καὶ κατερρήμαζαν τὰ σῦκα καὶ τὰ σταφύλια τοῦ κόσμου. Ἐνα βράδυ ἐπιστρέφοντες μὲ τρία καλάθια περδικόσσυκα ἀπὸ τὸ ἀμπέλι συνηντήθημεν ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ Χαλήλαα, καὶ ἐπειδὴ ἡμεῖς παιδιὰ τοῦ σχολείου τότε δὲν ἐγνωρίζαμεν τὴν τουρκικὴν καὶ δὲν ἀπαντούσαμεν εἰς τὰς ἐπιπλήξεις τῆς χανούμισας, ἠκούσαμεν τὴν κόρην τῆς νὰ μᾶς τοιρίξῃ ἑλληνιστί: «Γιατὶ τὰ μαζώξατε τὰ σῦκα;» Κατατρομαγμένοι τὴν ἐληροφορήσαμεν ὅτι ὑπῆρχαν καὶ ἄλλα ἀκόμη καὶ ἐσπεύσαμεν ν' ἀπομακρυνθῶμεν.

Ἐφοροεπίτροποι. Ἐκτὸς τῆς Μουχταροδηγεροντίας ὑπῆρχε καὶ πενταμελής Ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ, ἔργον τῆς ὁποίας ἦτο νὰ ἐπιμελεῖται τοῦ σχολείου καὶ τῆς ἐκκλησίας. Ἐκ τούτων οἱ δύο ἦσαν δυσκοφόροι, εἰς ταμίας καὶ εἰς γραμματεῖς. Κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη διηρέθη εἰς δύο τριμελεῖς ἐπιτροπᾶς, ἓκ τῶν ὁποίων ἡ ἐπιμελουμένη τῆς ἐκκλησίας ἐλέγετο Ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ, ἡ δὲ τοῦ σχολείου Σχολικὴ Ἐφορία. Πάντες οὗτοι ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς κοινότητος παρουσίᾳ τοῦ Μητροπολίτου Μετρῶν, κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς τὸ χωρίον, συνήθως τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Μιδέστου, ἐσχάτως δὲ τὴν 15ην Αὐγούστου καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐφοροεπίτροποι διεχειρίζοντο τὴν κοινοτικὴν περιουσίαν.

Οἱ Ἐφοροὶ διώριζον τοὺς διδασκάλους, οἱ δὲ Ἐπίτροποι τὸν ἐφημέριον τοῦ χωρίου, ὁ δὲ διορισμὸς ἀμφοτέρων ἐπεκυροῦτο ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Μετρῶν. Ἐνίοτε ὁ Μητροπολίτης ἀπέστελλεν ἱερέα τῆς προτιμῆσεώς του, ἄλλοτε πάλιν οἱ ἐπίτροποι ὑπεδείκνυνον ἱερέα τῆς ἀρεσκείας των καὶ ὁ Μητροπολίτης τὸν διώριζε.

Τὸ σχολεῖον ἐλειτούργει μὲ τρεῖς, τέσσαρας, πέντε ἢ ἕξ τάξεις ὑπὸ ἓνα διδάσκαλον, ἀναλόγως τοῦ παρουσιαζομένου ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν καὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ διδασκάλου. Κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσιν ἔτη, ἐλειτούργησε κατὰ διαλείμματα, ὡς ἄν τις ἐξευρίσκετο ἡ ἀναγκαῖα δαπάνη, ἕκταξ τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου, καὶ Νηπιαγωγείου μεθ' ἑνὸς ἢ δύο τμημάτων. Ὁ διδάσκαλος ἐπληρώνετο 36 χρυσᾶς λίρας ἑτησίως, καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς περιφορᾶς δίσκου ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὰς τρεῖς ἢ τέσσαρας τῶν μεγαλυτέρων ἑορτῶν τοῦ ἔτους, ἡ δὲ νηπιαγωγὸς 20. Ὁ διδάσκαλος ἦτο συγχρόνως καὶ ψάλτης τῆς ἐκκλησίας, πάντοτε δὲ πρὸ τοῦ διορισμοῦ του ὑπεβάλλετο εἰς δοκιμασίαν κατὰ τινὰ Κυριακὴν, «γὰρ νὰ τὸν ἀκούσῃ ὁ κόσμος καὶ νὰ τὸν ἀρέσῃ». Ἀμφοτέροι οἱ διδάσκοντες διωρίζοντο τὸν Αὔγουστον. Τὸ διδακτήριον τοῦ μὲν Δημοτικοῦ σχολείου ἰδρύθη τὸ 1875, τὸ δὲ τοῦ Νηπιαγωγείου ἦτο παλαιότερον, καὶ μέρος αὐτοῦ ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου, ὡς κατοικία, ὡς ἄν τις οὗτος δὲν ἦτο Τσακηλιώτης.

Ὁ ἐφημέριος ἐπληρώνετο «μσὸ κ' λὸ» (13 ὀκάδες) σιτάρι ἀπὸ «κάθε στέφανο» καὶ ἓνα «σενίκ» (7 ὀκάδες) ἀπὸ κάθε «χηριὸ ἢ χηριά». Ἐκτὸς τούτου εἶχε καὶ τὰ τυχερά του, λειτουργίε, ἁγιασμούς, βαπτίσεις, στέψεις κηδείας κλπ. Αὐτὸς δὲ ἐπλήρωνεν εἰς τὸν Μητροπολίτην Μετρῶν 3—5 λίρας ἐμβατικῶν.

Ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς διωρίζετο καὶ ὁ κρᾶχτης ἢ καντηλανάφτης τοῦ ὁποῖου καθῆκον ἦτο ἡ καθαριότης τῆς ἐκκλησίας, τὸ ἀναμα τῶν καντηλῶν, τὸ βύβισμον τῶν ἡμικαέντων κηρίων, ἡ πρωϊνὴ πρόσκλησις εἰς τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτάς, ἡ ἀναγγελία τοῦ θανάτου τῶν προυχόντων καὶ ἡ πρόσκλησις εἰς τὴν κηδείαν αὐτῶν. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν δὲ

Ὁ μυστικός οὗτος διάδρομος «ἡ κρυβηστήρα», ἦτο ἄνωθεν κεκαλυμμένος ὑπὸ τοῦ πατώματος εἰς ἓν δὲ σημεῖον εἶχεν μικρὰν καταπακτὴν, ὁπόθεν κατήρχοντο εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ. Ἡ καταπακτὴ αὕτη συνήθως ἠνοιγέτο μέσα εἰς ἑρμάριον ἢ τῇ «μσάδρα» ὥστε νὰ εἶναι ἀόρατος. Τὸ πρῶτον «σκαλοπάτι» τῆς κλίμακος τοῦ κατωγείου ἦτο συνήθως ἀρχετὰ πλατὺ μέχρι δύο μέτρων καὶ ὠνομάζετο «μσόπατο». Ἐὰν ἡ οἰκία ἦτο διώροφος καὶ εἶχε καὶ δευτέρα κλίμακα, τὸ μεταξύ των μέρος ἐλέγετο «μσόσκαλο». Εἰς τὰ πλάγια τῆς κλίμακος εἶχαν «κάγελα», τὸ πρῶτον δὲ αὐτῶν ἐκ τῶν ἄνω καὶ ἐκ τῶν κάτω ἐλέγετο «σκαλοκέφαλο». Ὑπεράνω τῆς κλίμακος ὑπῆρχε τετράγωνον ἐπιστέγασμα «κλαβανή» καλούμενον καὶ χρησιμεῖον διὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς λυχνίας ἢ ἄλλων πραγμάτων.

Τὸ πάτωμα καθὼς εἵπομεν διηρεῖτο εἰς τὴν σάλαν καὶ εἰς τὰ δωμάτια, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ψυχρότερον ἦτο «ὁ καλὸς ὁ νοδὰς» καὶ τὸ νότιον «ὁ καθμερνὸς ὁ νοδὰς». Ἀκόμη εἶχε καὶ μικρὸν τι δωμάτιον «τὸ κελλάρ». Ὁ καλὸς ὁ νοδὰς ἦτο τὸ δωμάτιον τῆς ὑποδοχῆς, χρησιμοποιοῦμενον κατὰ τὰς ὀνομαστικὰς ἐορτάς, τὰς πανηγύρεις καὶ εἰς πᾶσαν ἓν γένει ἑκτακτον περίστασιν. Ἐφυλάττετο καθαρὸν καὶ συγκοιμισμένον. Καθίσματα καὶ κλῆρες δὲν μετεχειρίζοντο τὴν παλαιὰν ἐποχὴν, ἀλλὰ μόνον «σεδίρια», εἶδος καπναπὲ ἀκινήτου. Κάθε δωμάτιον εἶχεν ἓν, δύο ἢ καὶ τρία σεδίρια εἰς τὰς τρεῖς πλευράς, εἰς δὲ τὴν τετάρτην εἶχε τὰ «δολλάπια» τοὺς «βερενέδες» καὶ τὴ «μσάδρα». Τὸ σεδίρι τοῦ καλοῦ νοδὰ ἦτο ἐστρωμένον μὲ δύο «μεδέρια», τὸ «ἀπκάτ», κατασκευασμένον ἀπὸ λινὸ ὕφασμα καὶ γεμισμένον λινόξυλον, καὶ τὸ «ἀποπάν», ἐπίσης λινὸν ἀλλὰ γεμισμένον μαλλιά. Κατὰ μῆκος τοῦ σεδίου, πρὸς τὸν τοῖχον ἦσαν τοποθετημέναι «αἱ ἀβαριαστήκες», κατασκευασμέναι ἐκ τοῦ ἰδίου ὕφασματος τῶν μεδερίων καὶ γεμισμέναι μὲ λινόξυλον. Οἱ ἀβαριαστήκες μαξηλάρες ἐκαλύπτοντο ὑπὸ μαξηλαροθήκης «κλήφ» τῆς ὁποίας τὸ πρόσωπον ἦτο ἀπὸ βαμβακερὸν ὕφασμα λευκὸν καὶ ἐρυθρὸν ἢ λευκὸν καὶ κυανοῦν ἡ φηφωτόν, λουριαστό ἢ «σαντρατσωτό» ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἠπλώνετο στενὸν μακρὸν «μαξηλαροσκέπασμα», εἴτε ἐκ τοῦ ἰδίου ὕφασματος εἴτε ἀπὸ λευκὸν ψηφωτόν. Τὰ μεδέρια ἐπεστρώνοντο πρῶτον μὲ «διπλόφαρδο σεδόνι» ἐκ τοῦ ἰδίου μὲ τις μαξηλάρες ὕφασματος, ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἠπλώνετο ἕτερον «μονόφαρδο σεδόνι» εἴτε ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲ τὸ «ἀπκάτ τὸ σεδόνι» ὕφασματος εἴτε ἀπὸ λευκὸν ψηφωτόν. Εἰς τὴν ὀρθὴν γωνίαν ὅπου συνηντῶντο τὰ δύο σεδίρια ἔστρωνον μικρὸν τετράγωνον «σιλέν», τὸν ὅποιον ἐκάλυπτον μὲ «σκουλωτὸ χράμι», κόκκινον ἢ πράσινον καὶ πρὸς τὸν τοῖχον προσέθετον ἀπαλὰ «κεδμένα μαξηλαράκια». Ἡ θέσις αὕτη ἐθεωρεῖτο πάντοτε τιμητικὴ καὶ εἰς αὐτὴν ἐκάθιζον τὸν ἐπισκέπτην. Ἐκ τούτου καὶ ἡ παροιμιώδης φράσις: Ὁ μισαφίρς στὸ γιοσὲ ταιριάζ. Εἰς τὸν τοῖχον εἶχαν κρεμασμένον τὸν καθρέπτην στολισμένον μὲ ἀσπρη κεντητὴ ἢ μεταξωτὴ πετσέτα.

ὑπῆρχον καὶ οἰκίαι μὲ κόγχην «χιβὰ» εἰς τὸν τοῖχον ὅπου ἐτοποθετεῖτο ὁ καθρέπτης. Οἱ βερενέδες, τὰ μικρὰ κογχοειδῆ ράφια ἐκαλύπτοντο ὑπὸ μικρῶν κεντητῶν ἢ δαντελωτῶν καλυμμάτων. Ἀπὸ τῆς ὀροφῆς ἐκρέμαντο ρῶδια, κυδῶνια καὶ πορτοκάλια «γιὰ νὰ μωσκίζνε», ἐνίοτε δὲ καὶ σούρβα ἢ σταφύλια. Τὰ παραθύρα ἐκαλύπτοντο μὲ «βερεδέδες» μονοκόμματος «χασεδένι» τραβηγμένους εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ παραθύρου, περασμένους εἰς σιδηρὰν ράβδον ἢ καὶ σχοινίον.

Κάθε σπίτι εἶχε μίαν ἢ καὶ περισσοτέρας προβολίστρες. Ἡ προβολίστρα ἦτο προέκτασις τοῦ γείσου τοῦ παραθύρου, εἶδος πλατείας ράφης ὅπου ἐτοποθέτουσαν τὶς γλάστρες μὲ τὸν βασιλικόν, τὸ δεντρισαγι, τὶς δεντρόγες, γαρουφαλιὰς κλπ.

Ὁ «καθμερνὸς ὁ νοδὰς» δὲν διέφερε τοῦ «καλοῦ» εἰμὴ ὡς πρὸς τὰ στρωσίδια, τὰ ὅποια ἦσαν «μουντὰ» ἓν γένει, ἐχρησιμοποιεῖτο δὲ τὴν νύκτα ἀντὶ καπνός. Ἄν τυχὸν δὲν εἶχεν μσάδρα, τότε τὰ στρώματα ἐστοιβαζόντο ἐκαστὴν πρῶταν εἰς μίαν γωνίαν τοῦ δωματίου, καὶ ἐκαλύπτοντο δι' ἐπιστρώτους σινδόνης. Τὰ οὕτω πῶς τοποθετημένα στρώματα ἐλέγοντο «γιάκι». Κατὰ τὸν χειμῶνα τὰ «μεδέρια» ἐπεστρώνοντο μὲ «χράμια», μίλλινα δηλαδὴ σινδόνια, καὶ οἱ μαξηλάρες ἐπίσης μὲ μάλλινον μαξηλαροσκέπασμα. Εἰς τὸν τοῖχον ἐκρεμοῦσαν καὶ «τσι σταχρές», τὰ ἐκ σταχυῶν ἀπλωτὰ συμπλέγματα, καὶ χρωματιστὰ τεμάχια ὕφασμάτων κεντημένα δια μετὰξῆς ἢ πεποικιλμένα διὰ σπόρων πεπονίου.

Κατὰ τὰ λεγόμενα τῶν γεροντοτέρων, τὰ παλιὰ σπίτια ἀρχικῶς δὲν εἶχαν παραθύρα, ἀλλὰ «ἀφερίτες» εἰς τὴν στέγην, καὶ ἦσαν ἄνευ ὀροφῆς. Ἡμεῖς ὅμως τὰ εὗρομεν οἷα τὰ περιέγραψα. Τὰ πλαίσια τῶν παραθύρων εἶχαν βαθεῖαν αὐλακα ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐκρατοῦντο οἱ ὑαλοπίνακες χωρὶς στόκον καὶ καρφάλια.

Τὸ μαγειρεῖον συνήθως ἦτο παράρτημα τῆς οἰκίας, ὁμοίως καὶ τὸ ἀποχωρητήριον, τὸ ὅποιον ἐλέγετο «ἀγκαῖγος, χρεῖα ἢ γλιακός». Ἰσως ἀρχικῶς νὰ μὴν εἶχαν ἀποχωρητήριον, ἴσως ἐπίτηδες ἐκτίσθη τοιουτοτρόπως διὰ νὰ ἀποφεύγεται ἡ δυσσομία. Τὸ ἀποχωρητήριον εἶχε ἓνα τριγωνικὸν ἀνοιγμα εἰς τὸ πάτωμα καὶ ἕτερον εἰς τὸ σανίδωμα τοῦ τοῖχου ἀντὶ παραθύρου. Εἰς τὸ μαγειρεῖον ὑπῆρχεν ὁ «νεροχύτης» καὶ ἔξωθεν ὁ «νεραγός». Ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως δὲν ἦτο καλὰ κανονισμένη ἡ διοχέτευσις τῶν ἀκαθάρτων ὕδατων καὶ τῶν ἀποχωρητηρίων.

Εἰς τὴν ἐποχὴν μας αἱ οἰκίαι ἐκτίζοντο μικρότεραι, μὲ ὀλιγώτερα πατώματος, ὑπεράνω δὲ αὐτοῦ ἔξωθεν μὲν «πετσωμένο» διὰ σανίδων ἔσωθεν δὲ διὰ μικρῶν πεταύρων ἐπιχρισμένων δι' ἀσβέστου τὰ ὅποια ἀφῆναν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τοῖχου κενόν, πρὸς μεγάλην εὐχαρίστησιν τῶν ποντικῶν.

Όταν επρόκειτο να κτισθῇ οἰκία, μετὰ τὸ ἄνοιγμα τῶν θεμελίων προσεκαλεῖτο ὁ ἱερεὺς «να διαβάσ ἁγιασμό», ἀπὸ τὸν ὁποῖον συνήθως ἐνετοίχιζον εἰς τὰ θεμέλια μικρὸν μέρος ἐντὸς φιάλης. Ἐπειτα ἐστοίχειωναν ὄρνιθα, ἀρνίον ἢ μοσχάριον, ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ ἰδιοκτῆτου, ἤρχιζε δὲ ἡ ἀνοικοδόμησις. Τὸ θυσιάσθην ζῶον ἐμαγειρεύετο καὶ αὐτὸ προσεφέρετο καὶ εἰς τοὺς οἰκοδόμους, νὰ φάγουν. καὶ νὰ εὐχηθοῦν «Καλορρίζικο καὶ στερεωμένο. Ὁ Θεὸς νὰ σ' ἀξιώσῃ καὶ σ' ἀνώτερα». Μετὰ τὸ γέμισμα τῶν θεμελίων, ὅταν θὰ ἐτοποθέτουν τὸ κεφάλαιον τῆς γωνίας ὁ ἰδιοκτῆτης ἔπρεπε νὰ τὸ ἀσημώσῃ ἢ νὰ τὸ χρυσώσῃ. Ἐὰν δὲ τυχὸν οὗτος παρέλειπε τὸ καθήκον του, οἱ κτίσται ὑψώνοντες νὰ στήσουν τὸν στύλον τῆς γωνίας, τοῦ τὸ ὑπερθύμιζαν κράζοντες:

— Ἀφεντικό. Ρίξε καμμιὰ λίρα νὰ καλοκάτῃ ὁ στύλος καὶ νὰ μὴ στρουβῶν!

Ὁ ἰδιοκτῆτης ἐφιλοτιμεῖτο νὰ τοὺς δώσῃ τὸ φιλοδώρημα, ὁ δὲ στύλος ὠρθόνοτο ἀμέσως καὶ τὸ ἔργον ἐπροχώρει. Ἀφοῦ δὲ ἐσκάρωναν τὴν στέγην, πρὶν βάλουν τὰ κεραμίδια, ἔστηναν εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς στέγης δύο ὄρθια καθρόνια, τὰ περιετύλισσον διὰ πρασίνων κλάδων, μεταξὺ δὲ τῶν ἄνω ἄκρων αὐτῶν ἔδεναν σχοινίον. Τότε οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ ἰδιοκτῆτου ἤρχιζαν νὰ ἀποστέλουν τὰ «ἀσκή», δῶρα δὲ ἀπὸ τὰς διαφόρων ἐξοχῶν καὶ ἀπὸ τῶν κτίσταις, μανδήλια, κάλτσες, ὑποκάμισα, τεμάχια ὑφάσματος, καλὰ σί, φαγητὰ κλπ. Ὁ «κάλφας» λοιπὸν διέτασσε τὸν καλλιφωνήσαντα «μιάστορην» νὰ παραιτήσῃ τὸ ἔργον του καὶ νὰ φωνάξῃ τὸ «ἀσκή». Ὁ κτίστης δὲ ἐκρέμα τὸ δῶρον ἀπὸ τοῦ σχοινίου νὰ τὸ ἀνεμίξῃ ὁ ἄνεμος καὶ ἱσταμένος πρὸ αὐτοῦ ἀπήγγελεν μὲ συρτὴν φωνήν, ὅπως ἀπαγγέλλει τὸ εὐαγγέλιον ὁ ἱερεὺς, συνήθως τουρκιστί, τὰ ἑξῆς:

Σαγλὴκ ἐλινέ.—Κουββέτ βελινέ.—μιμαρὶν ζιχνί, ἱλεν—1333¹⁾ πεῖ-γαμπερὶν καβλί ἱλεν.—Παδισαχημηζὶν ἐμρί ἱλεν.—καὶ τὸν ἁγιασασήν,—κηλητζὴ δάμια κεσὶν, —τουςμανὴ κάχο ὀλσούν,—τσουρκατζηνὴν παρσά ἱλεν²⁾, —βινὰ κουρουλούρ.—Μεμέτ³⁾ ἀγά, ἐφεντιμὴ καϊδηγὴ ἱσὶν,—οὐσταλαρὴ σεβδγι ἱσὶν,—βιρ πεσκὲς γιολλαδῇ.—ἔλῃχ ὄνουδ μαινητῇ ἄρτηρηζήν—δενιζὶν κουμου γιβί—τσουζουλαρηνη ἄρτηρηζήν—γιόκ γιλδηζλαρὴ καδ ἱρ.—Σὰγ ὀλσούν,—πεσκὲς βερέν δε βέρμεγεν δε.—Ἰλα βερέν.

ἦτοι

Γεῖα στὰ χέρια σου —Δύναμι στὴ μέση σου.—Μὲ τὸν νοῦν τοῦ ἀρχιτέκτονος,—εἰς τὰ 1333 (τὸ ἔτος τῆς ἐγίρας)—μὲ τὸν λόγον τοῦ προφήτου,—μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ βασιλέως μας,—ὁ ὁποῖος νὰ ζῇ πολλὰ χρόνια,—τὸ

1) ἔτος ἐγίρας: ὁποιοδήποτε ἔτος ἐλέγετο τὸ ἔτος.

2) Ἄν ὁ ἰδιοκτῆτης ἦτο Τούρκος, ἔλεγαν: ἐφεντιμὴν παρσά ἱλεν.

3) Τὸ ὄνομα τοῦ ἀποστέλλοντος τὸ δῶρον.

σπαθὶ τοῦ πάντοτε νὰ εἶναι κοπτερόν,—μὲ τὰ χρήματα τοῦ προύχοντος,—οἰκοδομεῖται κτίριον,—Ὁ Μεμέτ ἀγας,—ἐπειδὴ ἐκτιμᾷ τὸν ἰδιοκτῆτην,—ἐπειδὴ ἀγαπᾷ τοὺς κτίστας. μᾶς ἔστειλε ἓνα δῶρον,—Ὁ Θεὸς νὰ περισσεύῃ τὴν περιουσίαν του,—ὥς τὸν ἄμμο τῆς θαλάσσης,—καὶ τὰ τέκνα του νὰ πληθύνῃ,—ὥς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ,—Νὰ ζῇ καὶ ἐκεῖνος.—ποῦ μᾶς ἔστειλε δῶρον,—κι ἐκεῖνος ποῦ δὲν μᾶς ἔστειλε,—Πρὸ πάντων ὅμως ἐκεῖνος ποῦ μᾶς ἔστειλε.

Ἐὰν ὅμως ὁ ἀποστολεὺς τοῦ δώρου τὸ ἀπῆτει, τότε ἡ διακήρυξις τῶν εὐχῶν καὶ εὐχαριστιῶν ἐγένετο καὶ ἑλληνιστί ὡς ἑξῆς:

Μὲ τὴν ἄδεια τοῦ βασιλέ,—μὲ τὴν δύναμι τοῦ Ὑψίστου,—μὲ τὰ χρήματα τοῦ ἀφέντη,—σὲ πράσινα χόρτα,—κονάκι κτίζω.—Ὁ κύριος Γιάννης —μᾶς ἔστειλε ἓνα δῶρο λαμπρό.—Ἐπροτίμησε τὸν νοικοκύρη, καὶ ἐφιλοδώρησε τοὺς μαστόρους.—Ἐἴσι ὁ Θεὸς νὰ τὸν ἀξιώσῃ,—νὰ πάγῃ στὸν Ἅγιο Δάφο.—Μὲ τὸ καλὸ νὰ πάγῃ,—μὲ τὸ καλὸ νὰ γυρίσῃ.—Νὰ πληθαίνουν τὰ παιδιά του,—σὰν τῆς θάλασσης τὸν ἄμμο,—καὶ σὰν τοῦ οὐρανοῦ τὰ ἄστρα.—Ὅποιος δὲ μᾶς φέρῃ δῶρο,—νὰ εἶναι κι' αὐτὸς καλὰ,—κι ὅποιος μᾶς φέρνῃ δῶρο,—νὰ εἶναι κόμ καλὰ.—Ἀσκή εἶναι λέξις τουρκικὴ, καὶ σημαίνει τὸ κρεμαστάρι.

Τὰ νεώτερα σπίτια εἶχαν κρικέλλες σιδερένες καὶ κλειδαριές, ἦσαν ὅμως καὶ σπίτια τῶν ὁποίων αἱ θύραι ἐκλειδώνοντο κατὰ τὸ παλαιὸν σύστημα, μὲ τὸ τράβηγμα τοῦ σχοινίου τοῦ μανδάλου ἢ μὲ μάνδαλον προσηρμοσμένον εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ τοίχου ὀπισθεν τῆς θύρας καὶ συγκρατοῦντα αὐτήν, ὁ δὲ θέλων νὰ ἀνοίξῃ ὧθει τοῦτον πρὸς τὰ ἄνω. Τὸ ξύλινον πλαίσιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο καρφωμένη ἡ θύρα, καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκινεῖτο, ὠνομάζετο, τὸ ἄνω μέρος αὐτοῦ ἀνώφλιο, τὸ κάτω κατώφλιο καὶ οἱ παραστάται ἐκτετρωθεν «περβάζια», τὰ δὲ θυρόφυλλα «κανάτια». Τὸ γεῖσον τῆς στέγης ἐλέγετο «κεροσταλαμὸς», ὁμοίως δὲ ἐκαλεῖτο καὶ τὸ ὑπ' αὐτὸ ἔδαφος μεταξὺ τοῦ τοίχου καὶ τῆς γραμμῆς τῆς σχηματιζομένης ἀπὸ τὸ στάξιμον τοῦ νεροῦ τῆς βροχῆς καὶ χιόνος. Ὅσα σπίτια εἶχαν «κανάτια» εἰς τὰ παραθύρα, δὲν εἶχαν καὶ τὰ ἀνάλογα «τεγγέλια» διὰ νὰ τὰ συγκρατοῦν ἐναντίον τοῦ ἀνέμου ἀλλὰ συνεκρατοῦντο διὰ ξυλίνης ράβδου ἀρκετὰ μακρᾶς, προσδεδεμένης ἐπὶ τῆς σούβλας τῶν παραθύρων. Αἱ σούβλαι αὗται ἦσαν δύο, καὶ ἡ κατωτέρα ἐχρησίμευε τὰ παλιὰ χρόνια διὰ νὰ κρεμοῦν μίαν πετσέταν καὶ ὀπισθεν αὐτῆς νὰ κρύπτουν τὸ πρόσωπον τὰ κοράσια καὶ ἐργάζοντο ἀπολαμβάνοντα τὸν καθαρὸν ἀέρα ἀπὸ τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου, ἀθέατα. Οἱ φεγγίται ἦσαν κοῖλα ὑάλινα ἡμισφαίρια προσαρμοσζόμενα εἰς ἰδιαιτέρου σχήματος κεραμίδια.

Τὸ μαγειρεῖον τῆς οἰκίας ἦτο παράρτημα αὐτῆς, εἶχε δὲ «γωνιάν», ἑστίαν μετὰ καπνοδόχης καὶ εἰς ἓν ἄκρον τῆς ἐστίας «τὸ φουφρικό», κτίσμα τῆς νοικοκυραῆς ἀπὸ λάσπην καὶ κεραμιδοκόμματα. Εἰς τὸ ἔμπρο-

σθεν κατώτερον τμήμα της καπνοδόχης ήτο κρεμασμένον χονδρόν ὕψος, «τὸ φογοπάνι», χρησιμεύον διὰ τὰ συγκρατῆ τὸν καπνόν. Ἐπ' αὐτοῦ ἐκρέμετο ἡ κουτάλα τοῦ φαγητοῦ, ἐπὶ δὲ τῶν ἐσωτερικῶν τοιχωμάτων τῆς καπνοδόχου οἱ ἀποξηρανθέντες στόμαχοι τῶν ἐριφίων, διὰ τὸ «πῆξιμο» τοῦ τυροῦ. Καθίσματα εἶχε τὸ μαγειρεῖον τριπόδια κατασκευασμένα ἀπὸ τεμάχιον ἀκατεργάστου κορμοῦ δένδρου μετὰ τριῶν ραβδίων ἀντὶ ποδῶν ἢ σανιδένια. Ἀμφότερα ἦσαν χαμηλά. Τὰ μαγειρικά σκεύη ἦσαν πῆλινα «τετζερέδες», «πνάκια», «πνάκες», «καυκομάνες», «καυκιά», «κοῦπες», «τσάσκες», «καβουρτιστήρι», χάλκινα δὲ «τετζερέδες», «σαχάνια», «λεγγέρια», «βακ-ήρια», «βάκ-ήρα», «σινί», «καζάνι», «ταψί», «μαστραπίς» καὶ «ταβίς». Εἰς τὸ μαγειρεῖον ἐφυλάττετο ἡ σκάφη τοῦ ζιμῶματος, τὰ σκαφίδια διὰ τὴν πλύσιν, ὁ σκάμνος καὶ ἡ κούφα. Αἱ στάμναι τοῦ νεροῦ, ἡ μεγάλη «πεκμεζοῦ» καὶ ἡ μικρὴ λαγήνα, τὸ «κμάρ» καὶ τὸ «γουργούλι», οἱ τενεκέδες καὶ ἡ «γουμελίτσα» διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ νεροῦ ἀπὸ τὴν βρύσιν. Ἐκεῖ ἦτο τὸ βαρέλι μετὰ ἄλευρον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐβύθιζον τὰ σιδηρὰ ἐργαλεῖα, ἀξίνας, ὕψια κλπ. διὰ τὰ τὸ κρατοῦν «κρουσνὸ» καὶ νὰ μὴ «κόψ» καὶ πικρίσῃ. Ἐκεῖ ἦτο τὸ ρωγὶ μετὰ τὸ λάδι, ἕνα μικρὸ σταμνὶ μετὰ πεπιεσμένα χεῖλη, ὥστε ἀντὶ μιᾶς νὰ ἔχῃ δύο μικρὰς ὁπὰς εἰς τὸ στόμα, «ἡ ἄμλα» μετὰ τὸ πετρέλαιον καὶ οἱ λάμπες. Ἐκεῖ ἦτο τὸ «καρδάρι» μετὰ τὸ καρδαρόξυλον, τὸ «τουλούμ» τὸ τυρί, οἱ πλεξοῦδες τὰ σκόρδα, καὶ τὰ χέρια τὰ κρομμύδια, καὶ ὁ στρογγύλος «σοφράς» ἡ ἑλτοράπεζο.

Εἰς τὸ κελλάρι ἐφυλάττοντο ὅλαι αἱ προμήθειαι τοῦ χειμῶνος. Οἱ γιφκάδες, οἱ τραχανοὶ καὶ τὰ κουσκούσια, μέσα σὲ μεγάλα πιθάκια πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ποντικῶν. Τὰ πεκμεζία καὶ τὰ ρετσέλια μέσα σὲ «δατιές», τὸ «ναρδένι», τὰ φασούλια, ἡ φακὴ, τὰ κουκιά καὶ τὸ λαθῆρι, μέσα εἰς στάμνας, τὸ βούτυρο μέσα εἰς τὸ «κουρούπ», ὁμοίως καὶ τὸ μέλι, τὰ καβουρμάς καὶ ἡ «σταφλερμιά». Ἀπὸ δὲ τῆς ὁροφῆς τοῦ ἐκρέμαντο τὰ σακκουλάκια μετὰ τὰ ξηρὰ σῦκα καὶ δαμάσκηνα, καὶ μουστολαμπάδες. Ἐπίσης ἐκρέμαντο τὰ χειμωνιάτικα σταφύλια, τὰ κινδόνια, ρώδια καὶ σοῦρβα.

Αἱ κλίμακες τῆς οἰκίας ἦσαν ἐπιστρωμέναι μετὰ «σαλοπάνια» λινὰ καὶ λευκὰ καὶ εἰς τὰ δωμάτια τὸν χειμῶνα ἔστρωναν τίς «βρανιές» καὶ τὰ «χράμια» ὑποκάτω δὲ αὐτῶν ψάθες. Τὰ μαγκάλια ἦσαν κατ' ἀρχὰς πῆλινα, ὅμοια κατὰ τὸ σχῆμα πρὸς τὰ χάλκινα τοιαῦτα τὰ ὁποῖα εἶχαν μόνον εἰς τὸ δωμάτιον τῆς ὑποδοχῆς, ἀργότερον ὅμως μετεχειρίζοντο τὰ «σατσένια» ἢτοι ἀπὸ λαμαρίναν κατασκευασμένα. Εἰς τὸν «καθμερνὸν τὸ νοδά», χώρια ἀπὸ τὰ «σιδίρια» μετὰ τὰ μεδέρια εἶχαν καὶ σιλτέδες ἐπὶ τοῦ πατώματος διὰ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ καθίσωσι χάμω. Τὰ στρώματα τοῦ ὕπνου ἦσαν γεμισμένα μετὰ μαλλιά ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ ἐφαπλώματα. Τὸ καλοκαίρι ἐσκεπάζοντο μετὰ λινὰς «κροκίδες» τὸν δὲ χειμῶνα εἰς τὰ ἐφαπλώματα προσέθετον «κάπες» μάλλινες λευκὰς καὶ ἀντὶ σινδόνων χράμια. Κατὰ

τὰ τελευταῖα ἔτη μετεχειρίζοντο καὶ τραπέζια, καὶ καθίσματα παραλλήλως μετὰ τὰ μεδέρια.

Ἐξώθεν τῆς οἰκίας εἶχον φράκτη πλεκτὸν ἐκκλάδων δένδρων ὁ ὁποῖος ἐλέγετο «τοκάκι» καὶ «πλεκός», ὅπου ἔκλειον τὰ «κατσίκια» κατὰ τὸ καλοκαίρι, καὶ σταῦλον διὰ τὰ μεγάλα ζῶα καὶ ὀρνιθῶνα διὰ τὰ πουλερικά.

Ἐκάστη οἰκία εἶχε καὶ κήπον μεγάλον ἢ μικρὸν μετὰ ὀπωροφόρα δένδρα.

Ἡ ιδιόκτητος οἰκία ἦτο σημεῖον ἀνεξαρτησίας καὶ μονιμότητος. Μόνον οἱ ξένοι, οἱ προσωρινῶς διαμέναντες εἰς τὸ χωρίον, ὅπως ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ παπᾶς, δὲν εἶχον ἰδικὴν τῶν οἰκίαν. Ὁ ἔχων ἰδιόκτητον οἰκίαν διήρχετο τὰς ὥρας τοῦ ὅπου ἐνόμιζε καλύτερον ἐν αὐτῇ, ἐνῶ ὁ ἀντὶ ἐνοικίου εἰς ξένην κατοικίαν οἰκίαν ἔπρεπε νὰ συμμορφώνεται μετὰ τὰς διαθέσεις τῶν συγκατοίκων του.

Ὅσον μεγάλην σημασίαν ἔδιδον εἰς τὴν ἀπόκτησιν οἰκίας δεικνύει καὶ ἡ παροιμία:

Σπίτι μ, σπιτάκι μ,
πορδοκαλυβάκι μ,
ἐννιά πορδίτσες ἔκλασα,
καὶ κανεῖς δὲ μ' ἐννοιῶσε.

Εἰς ταύτην ὑπόκειται ὁ ἔξης μῦθος: Μιὰ βολὰ ἦδανε μιὰ γριά καίγ εἶχε μιὰ μοναχοκόρη. Τὴν ἔπρεπε καὶ πάγαιναν μαζί στὸ βουνὸ καὶ ἔκοφταν ξύλα γιὰ πούλημα.

Μιὰ μέρα τς ἀδάμωσ ὁ βασιλεὺς, καὶ λείει στὴ γριά:

—Γιατὶ τὸ γιρίεις αὐτὸ τὸ κορίτς μέσα στὸν ἥλιο καὶ στὸ γορνιαχτό; Δὲ εἶνε κρῖμα μαθές;

—Τὶ νὰ κάμω; λέει, θέλῃ νὰ δλέψω, νὰ βγάνω τὸ ψωμί μας νὰ ζήσωμε.

Πέρασαν μέρες. Στέλνῃ ὁ βασιλεὺς προξενίτ καὶ γιρέβ τῇ γριάς τ γόρ. Ἐκεῖνινα τνε φάνηκε σὰ μαϊτάπ καὶ λέει:

—Ἀφήχτε μας ἐμᾶς στὴ φτώχεια μας καὶ πάν-τε κοροιδεῖτε ἀλλοῦ. Ἐμεῖς μετὰ βασιλέδες δὲ δαιριάζωμε. Κατὰ μᾶς θὰ εἶναι καὶ οἱ γαβροὶ μας.

Τὴν ἄλλῃ μέρα στέλνῃ ὁ βασιλεὺς ἄλλο βροξενίτ. Ἡ γριά πάλε τὰ ἴδια. Σκώνεται ἔρκεται ὁ βασιλεὺς ἀπατός τ. Ἡ γριά καὶ δὲ δὸ πστέβ. Τότες λέει αὐτὸς στὸ κορίτς:

—Θέλις καὶ σὲ κάμω βασίλισσα;

—Θέλω.

—Ἐ, ἀφοῦ καὶ θελῖς σήκω, νὰ πᾶμε.

Τὸ πέρνῃ ἀπ τὸ χέρ καὶ φεύγει.

Σὰ στεφανώθηκεν κι ὕστατα, ἔφεραν καὶ τὴ γριά τ βασιλομᾶνα νὰ ζῇς μαζί στὸ παλάτι. Ἐκεῖνῃ ἡ καμὲν δὲ ἦδανε μαθμένῃ μέσα σὲ τόσο γόστμο. Οἱ σβεθέρεις τς κάνε καὶ δὲ ἀνε βυσλάδ-ζανε. Ἡ μιὰ τν ἄφνε, ἡ

ἄλλη τν ἔπερνε Γοῦλες κοίταζαν πῶς νά τνε βορσκοθοῦνε. Ἡ κόρ τς σή-
μερα αὐτὸ νά φορέῃς, αὐριο τ' ἄλλο, ἐκεῖ ἔτς νά κρίνῃς, ἐδῶ ἔτς νά φερ-
τῇς, γοῦλο τν ἔλεγε. Σὰν ἔκατσε δυὸ τρεῖς μέρες, σταναχωρέθηκε. Τὸ μὰτ τς
γοῦλο κατὰ τὸ χωριό τς, καὶ ὁ νοῦς τς στ γαλύβα τς. Ὅ,τ καὶ νά ἔκα-
μνανε δὲν εὐχαρστούσανε. Κόπτεκε ἡ ὄρεξ τς, καὶ πῆρε νά ρέβ Σὰν εἶδ
ὁ βασιλὲς π θὰ πεθάνῃ στὸ ποδάρι, τνε λιπήθηκε καὶ τνε ρωτάει:

—Τί θέλῃς κεράκι; Τί σὲ λείπ; Πές το ὅ,τ θέλῃς καὶ θὰ στὸ κάμω.

—Θέλω παιδάκι μ νά μὲ στείλῃς στὸ καλιβάκι μ, γιατί τ' ἀποθύμσα.

Τνε στέλνῃ ὁ βασιλὲς μ' ἓνα δοῦλο, καὶ τονε παραγέλνει νά παραφ-
λάξ, νά διῇ τί θὰ κάμ ἐκεῖ καὶ θέλῃ τόσο πολὺ νά πάη.

Ἡ γριά μόνη βῆκε στ γαλύβα τς, ἔκλεισε τ βόρτα, κι ἄρχεψε νά τσε
δίνῃ δρόμο, καὶ νά τραβδῇ:

Σπίτι μου σπιτάκι μου,
πορδοκαλυβάκι μου,
ἐννιὰ πορδίτσες ἔκλασα,
καὶ κανεῖς δὲ μ' ἔννοιωσε.

ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ

Εἰς τὴν ἐποχὴν μας, ἡ ἐνδυμασία τῶν ἀνδρῶν δὲν διέφερεν ἀπὸ τὴν
σημερινήν. Ἀκόμη ὅμως δὲν εἶχαν ἐπικρατήσῃ γενικῶς «τὰ στενά» καὶ
ὑπῆρχον ἀρκετοί, ἀντιπροσωπεύοντες τὸ παλαιὸν καθεστῶς, «τὰ φαρδιά».
Ἐκ τούτων ὀλίγοι, 3—4 ἀντεπροσώπων τὸ παλαιὸν καθεστῶς, τῶν σαρι-
κοφόρων, οἱ δὲ νεώτεροι τοὺς φρεσοφόρους.

Ἡ ἐνδυμασία τῶν σαρικοφόρων ἦτο: σαρίκι, ἀποτελούμενον ἀπὸ
σκληρὸν χάρτινον, μάλλινον ἢ ξύλινον «καβούκι», σχήματος μανταριλίου,
περιβεβλημένον πανταχόθεν ὑπὸ μαύρου ὑφάσματος. Εἰς τὴν ὀπίσθῃ ἐφό-
ρουν σταυρωτὸ γελέκι, καὶ ἐπ' αὐτοῦ κοντὸ ἀβά εἰς τὴν μέση μαῦρο ἢ
βυσσινὶ ζωνάρι, κάτω «ποτούρι μὲ μακριὰ σέλλα», τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο
«καραβιάνα», καὶ εἰς τὰ πόδια κουντοῦρες. Οὗτοι ἐξέλιπον περὶ τὸ 1890.

Οἱ φρεσοφόροι ἐφόρουν ἐπάνω τὰ ἴδια μὲ τοὺς προηγούμενους, τὰ
ποτούρια ὅμως εἶχαν κοντὴ σέλλα. Τὰ ἐσώρουχα ἀμφοτέρων ἦσαν: ὑποκά-
μισο ἀπὸ λευκὸν ὑφασμα μὲ φαρδιά μανίκια, χωρὶς κουμπιά, μακρὸ ὅσο νά
σκεπάσῃ τὸν πῖσιν, ἐσώβραχο ἀπὸ τὸ ἴδιο ὑφασμα, φαρδὺ μὲ βρακοθελιά,
βρακοζῶνα καὶ κάτω εἰς τὸ ἄκρον στενὰ βρακοπόδια. Τὸ ζουνάρι εἶχε μῆ-
κος 5—8 μέτρων, λευκὸν ἢ κόκκινον, ἐχρησίμευε δὲ καὶ ἀντὶ τσέπης. Ἐκεῖ
καὶ ἐφυλάσσετο τὸ μαντήλι, ἡ ταμπακιέρα, ἡ σουγιά, ἡ σακκούλα τῶν χρημά-
των, κάποτε δὲ καὶ ὀψώνια μικροπράγματα. Κατὰ τὸν χειμῶνα ἀμφοτέρω
αἱ τάξεις ἐφόρουν «καπλαμά», μέγα ἐπανωφόριον, συνήθως γουνωμένον.

Τὸ καλοκαίρι κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἦτο γενικῶς τὸ ἐργατικὸν πλατύγυρο
καπέλλο.

Τὰ ἐσώρουχα κατεσκευάζοντο ἀπὸ βαμβακερὸν ὑφασμα ὑφαινόμενον
πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς οἰκοδεσποίνης· τὰ δὲ ἐσώρουχα ἀπὸ μάλλινον λεπτὸν
«σαγιάκι» ἢ χονδρὸν «ἀβά», κατασκευαζόμενα ἐπίσης κατ' οἶκον.

Ὅλα τὰ ἐσώρουχα ἦσαν δουλεμένα μὲ γαϊτάνια καὶ συνήθως ἐρρά-
πτοντο ἀπὸ τὸν «ἀβιτζί», ἐνῶ τὰ ἐσώρουχα ἦσαν ἔργον τῶν χειρῶν
τῆς οἰκοδεσποίνης.

Εἰς τοὺς πόδας ἐφόρουν κατὰ τὰς ἐορτὰς μόνον, κάλτσες «τσου-
ράκια» κατὰ τὸν χειμῶνα. Πολλοὶ τὸ καλοκαίρι ἐφόρουν «ποτούρι»
μαῦρο βαμβακερὸ, εἰς δὲ τὸν θέρον καὶ τὸ ἀλῶνι εἰργάζοντο μόνον
μὲ τὸ ἐσώβραχον καὶ ὑποκάμισον. Τὸ καλοκαίρι ἐφόρουν κουντοῦ-
ρες ἢ γεμενιά καὶ στὸ ἀλῶνι ἦσαν γυμνόποδες. Τὸ φθινόπωρον, κατὰ
τὴν ἄρῳσιν τῶν ἀγρῶν ἐφόρουν ποδοπάνια καὶ ἐπ' αὐτῶν τσαρούχια
εἰς τοὺς πόδας ἢ γεμενιά πατημένα ἀπὸ τὸ ὀπίσω μέρος. Ὅταν δὲ
ἐπρόκειτο νά μεταβοῦν εἰς τὴν ἐργασίαν ἐσήκωναν μὲ τὸ δρειχάλκινο «κόκ-
καλο» τὰ γεμενιά. Ἀπὸ τούτου ἡ παροιμιώδης φράσις: «σήκωσε τὰ γεμε-
νιά τ» ἢ «τράβξε τὰ γεμενιά τ» σημαίνουσα ἡτοιμάσθη πρὸς ἀναχώρησιν.

Οἱ ποιμένες εἰς τὴν κεφαλὴν ἐφόρουν πάντοτε τὴν «σερβέταν», μάλ-
λινον βυσινὶ σάλι, περικολύπτον τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν λαιμόν, ἀφήνον δὲ
μόνον τὸ πρόσωπον ἀκάλυπτον, καὶ τσαρούχια εἰς τοὺς πόδας. Σερβέταν
ἐφοροῦσαν καὶ οἱ ἐργαζόμενοι εἰς τοὺς ἀγροὺς μὲ ψυχρὸν καιρὸν.

Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τὰ στενὰ ἐπεβλήθησαν καὶ κατὰ τὴν
ἀνταλλαγὴν μολὶς δέκα ἄνδρες ἤλθον μὲ φαρδιά, ἐντὸς ὀλίγων δὲ ἐτῶν
τὰ φαρδιά θὰ λησμονηθοῦν ἐντελῶς.

Ἡ μεταβολὴ τῆς ἐνδυμασίας ἐγίνε βαθμιαίως καὶ κατὰ στάδια. Πρὶν
φορεθοῦν τὰ συνηθισμένα πανταλόνια μὲ τὰ φαρδιά βρακοπόδια, ἐφορέ-
θησαν τὰ λεγόμενα ἐρέγκιο παντελόνια καὶ τὰ γιαρὶμ φρανσίς καὶ οἱ πα-
τατοῦκες.

Ἡ γυναικεῖα περιβολὴ ἄλλοτε ὁμοίαζε μὲ τὴν σημερινὴν ἐνδυμασίαν
τῶν Καπουτζίδιανῶν γυναικῶν τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπάνω τοῖσιν ἐφαρ-
μοστὸ εἰς τὸ σῶμα, ἐνωμένον μὲ φουστάνι, μὲ πυκνὰς πτυχάς, μακρὸ μέ-
χρι τῶν ἀστραγάλων. Κάτω ἀπὸ τὸ «βόγι» ἄσπρη μεσόφουστα μὲ κεντη-
τὸ γύρο τὸ καλοκαίρι, καὶ μάλλινη χρωματιστὴ ἢ «βατκοτὴν» ἢ «baba-
κωτὴ» τὸν χειμῶνα. Ὑποκάμισα ἄσπρη, μακρὰ μέχρι τῶν ἀστραγάλων,
μὲ φαρδιά μανίκια, μέχρι τοῦ ἡμίσεως τῆς ὠλένης τριγύρω εἰς τὴν τρα-
χηλιά, τὰ μανίκια καὶ τὴν ποδογυριὰ bibila μὲ δοντάκια «μέρζα» καλου-
μένη. Ἐπάνω εἰς τὴν «πακαμίσα» ἐφορεῖτο ὁ «βυζοδέτς» μὲ δύο τρύπες
πρὸς ὑποστήριξιν τῶν μαστῶν. Βράκα φαρδιά ἄσπρη, μὲ βρακοθελιά καὶ
βρακοζῶνα. Εἰς τὴν κεφαλὴν κοντὸ φρεσάκι μὲ γαλάζια φοῦντα σκορπι-

σμένη εις ὅλην τὴν κορυφὴν του καὶ τυλιγμένο μὲ μαῦρο τουλπάνι τὸ λεγόμενον «ρεπαντί», ὥστε τὸ φρεσάκι νὰ μὴ φαίνεται. Ἐνα τραγούδι τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς ἀναφέρεται εἰς τὸ ρεπαντί:

Τὸ ρεπαντί σου ρεπαντί,
καὶ ἡ καρδιά μου σὲ πονεῖ.
Τὸ ρεπαντί σου χάλασε,
κόρη μου ποῖός σ' ἀγκάλιασε;

Τὸν χειμῶνα ἐφόρουν κοντογοῦνι ἢ «πόλκα» γουνωμένη μακριὰ ὥστε νὰ καλύπτῃ τὸ φουστάνι.

Τὸ ρεπαντί, τὸ κοντογοῦνι καὶ οἱ βράκες ἐξέλιπον μαζί μὲ τὰ σαρίκια καὶ τὶς καραβάνες τῶν ἀνδρῶν.

Μετὰ τοῦτο ἐπεκράτησε τὸ φακιόλι ἀπὸ ἄσπρο ἢ χρωματιστὸ τουλπάνι, στολισμένο γύρω μὲ τρέμουνες ἢ μεταξωτὴ bibíla. Ἀκόμη φοροῦσαν καὶ καλεμκεριά ἤτοι τουλπάνια μὲ ζωγραφιστά, χρωματιστά φύλλα καὶ ἄνθη. Τότε ἐπεκράτησαν καὶ οἱ «ἀμαζόνες», εἶδος ἐφαρμοστῆς μπλούζας, ἡ ὁποία ἐφθάνεν ἔως τέσσερα δάκτυλα κάτωθεν τῆς μέσης. Κάτωθεν τῆς ἀμαζόνας ἐφορεῖτο ἄσπρη πλεκτὴ τσέπη δεμένη μὲ ἄσπρο σιρίτι εἰς τὴν μέσην. Ἄλλαι ὅμως γυναῖκες εἶχαν τὴν τσέπην ραμμένην εἰς τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τῆς μεσόφουστας ἐπὶ τοῦ γόνατος. Εἰς τοὺς πόδας ἐφόρουν «πεντόφλες» μὲ γαλότσες ἢ γαλέτσες ἢ τακούνια, καὶ κάλτσες ἢ τσουράπια, ἀναλόγως τοῦ καιροῦ. Οἱ γαλότσες ἦσαν ξύλινες καὶ τὸ πρόσωπόν των σκεπασμένον μὲ μουσαμῆ, ὥστε νὰ κρύπτῃ τὸ 1)3 περίπου τοῦ πέλματος τοῦ ποδός. Οἱ γαλέτσες ἦσαν ὅμοιες μὲ τὶς σημερινές, ξύλινες μὲ δερμάτινον λωρίον, τὰ δὲ τακούνια ἦσαν γαλέτσες χρώματος καφέ, μὲ γλυφὰς καὶ στολίδια σιτεφένια, πολὺ ὑψηλότεραι ὅμως μὲ αὐτὰ δὲ ἐπήγαιναν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὰς ἐπισκέψεις, ὅταν ὁ καιρὸς ἦτο βροχερὸς. Κατὰ τὰς στεγνὰς ἡμέρας ἐφόρουν μόνον πεντόφλες ἢ φελάρια ἢ στιβάλια. Εἰς τοὺς ἀγροὺς ὅμως καὶ εἰς τὸ ἀλώνι ἐργάζοντο συνήθως γυμνόποδες. Τὰ ὑποκάμισα ἐφοροῦντο τώρα μὲ κοντὰ μανίκια, ἄνω τοῦ ἀγκῶνος κεντημένα, καὶ ἀντὶ βράκας, πανταλόνια μὲ ἄσπρο ἢ κόκκινο κέντημα στὸ βρακοπόδι. Τὸν χειμῶνα ἐφόρουν «κατωμάνικα» ἤτοι μάλλινα πλεκτά μανικέτα περὶ τοὺς καρπούς τῶν χειρῶν καὶ «χερόφτια» μ' ἓνα δάχλο ἤτοι μὲ μόνον τὸν ἀντίχειρα χωριστὰ πλεγμένον, τὰ δὲ ἄλλα τέσσερα δάκτυλα μαζί. Ἡ καλὴ νοικοκερὰ τόσον ὀλίγον μετεχειρίζετο τὰ «γιορτερά ποδαρχά της, ὥστε ἔως νὰ γηράσῃ μετεχειρίζετο τὰ «νυφκάτα» της. Ταῦτα ἐφόρει μόνον κατὰ τὰς ἐπισήμους ἐορτὰς καὶ κατὰ τὴν μετάβασίν της εἰς ἄλλα χωρία διὰ τὴν ἐπίσκεψιν συγγενῶν, ἀγιασμάτων ἢ πανηγύρεων. Κατὰ τὴν μετάβασιν ἐβάδιζε ἀνυπόδυτος μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ χωρίου· ἐκεῖ ἐκάθιτο ἐφόρει τὶς κάλτσες καὶ τὰ

ποδαρχά της καὶ τοιουτοτρόπως ὑπεδεδημένη εἰσῆρχετο εἰς τὸ χωρίον. Κατὰ τὴν ἐπιστοφὴν, ἐκάθιτο πάλιν εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν ἀφήρει τὰ ποδαρχὰ καὶ τὶς κάλτσες, καὶ ἐπέστρεφεν εἰς τὸ χωρίον της ἀνυπόδυτος, κρατοῦσα τὰ ποδαρχὰ εἰς τὰ χέρια. Ἐκ τούτου ἔμεινε καὶ ἡ παροιμιώδης φράσις: «Τὸν ἔδωκε τὰ παπούτσια στὸ χέρι» σημαίνουσα τὸν ἀπέπεμψε ἢ τὸν ἀπέβαλε τῆς ἐργασίας. Διότι μὲ τὰ παπούτσια στὸ χέρι ἐσυνήθιζαν νὰ ταξιδεύουν. Αἰτία τῆς τοιαύτης συνήθειας δὲν ἦτο μόνον ἡ οἰκονομία ἀλλὰ καὶ διότι ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ἐτῶν οἱ πόδες ἐχόνδρουν καὶ τὰ ποδαρχὰ «ἔσφιγγαν» καθιστώντα τὸ βάδισμα ἐπώδυνον.

Τὰ κορίτσια μόνον ὅταν εἰργάζοντο εἰς τὸν ἥλιον ἐκάλυπτον τὴν κεφαλὴν μὲ «ἥσκιο» ἤτοι μεγάλο ἄσπρο φακιόλι μέσα εἰς τὸ ὅποιον ἐτοποθετοῦν καταλλήλως τεμάχιον καρτονίου διὰ νὰ προφυλάσῃ τὸ πρόσωπον ἀπὸ τοῦ καύματος τοῦ ἡλίου, καὶ τὸν χειμῶνα μὲ τὸ «μαμούκι». Τὸν περὶ σσότερον ὅμως καιρὸν περιφέροντο ἄσκεπῇ, ἔχοντα τὰ μαλλιά των κτενισμένα, μὲ χωρίστρα στὴ μέση καὶ πλεγμένα ὀπίσω εἰς δύο «πλεξοῦδες», δεμένας εἰς τὴν ἄκρην διὰ τεμαχίου χρωματιστοῦ σιριτίου τῆς «πλεξοῦδετας». Κατὰ τὰ ἄλλα ἐνεδύνοντο ὅπως καὶ αἱ ἑγγαμοὶ γυναῖκες. Ἀργότερα ἔδεναν τὰ μαλλιά «κουκο», ὀλίγον κάτωθεν τῆς κορυφῆς.

Τὰ μικρὰ παιδιὰ τὸ καλοκαίρι ἐφόρουν «βρακί» καὶ «ζπούνι» μόνον, τὸν δὲ χειμῶνα ἐπιπροσθέτως «βάτκωτὸ ζπούνι» ἢ «πολκί», βρακί κοντὸ μέχρι τοῦ ἡμίσεος τῆς κνήμης στὰ πόδια τσουράπια καὶ γαλότσες, καὶ στὸ κεφάλι μαμούκι, ἤτοι μανδήλιον δεμένον ὑπὸ τὴν σιαγόνα διὰ νὰ προφυλάσῃ τὰ ὦτα ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ. Τὸ καλοκαίρι περιήρχοντο ἀνυπόδυτα καὶ ἄσκεπῇ. Μόνον τὰ ἐργαζόμενα εἰς τοὺς ἀγροὺς ἐκάλυπτον τὴν κεφαλὴν μὲ σεργέτα ἢ καπέλλο.

Εἰς τὴν ἐποχὴν μας τὰ μουστάκια ἐθεωροῦντο ἀπαραίτητος στολισμὸς τῶν νέων καὶ εἰς αὐτὰ ὠρκίζοντο: «Σὰ δὲ στὸ βγάνω, νὰ τὰ ξουρίσω αὐτά». Ἐπίσης; ἡ καλλονὴ τῆς κόρης ἐμετράτο μὲ τὸ μῆκος τῶν μαλλιών της.

Τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς σου
ἐμορφαίνουν τὸ κορμί σου.

Τὸ στριμμένο μουστάκι ἦτο ἰδιαίτερον γνώρισμα τῶν ἀριμανείων νέων, ὁ δὲ σπανὸς ἐθεωρεῖτο σημειωμένος, ὅπως ὁ ἀλλοθῆωρος, ὁ μονόφθαλμος, ὁ χωλὸς κλπ.

Στρίψε τὸ μουστακάκι σου καὶ πέρν' ἀπ' τὴν αὐλή μου,
νὰ σὲ τρομάξ' ἡ γειτονιά καὶ νὰ χαρῶ πουλί μου.

Μὲ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν εὐρωπαϊκῶν ὑφασμάτων, βαθμὴδὸν ὁ κόσμος ἐπροτίμησεν αὐτά, ὡς εὐθηνότερα καὶ ἤρχισεν ἡ μεταβολὴ τῆς ἀμφιέσεως ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ὥστε σήμερον οἱ ἀπόγονοι τῶν Θρακῶν νὰ

ἐνδύονται ὅπως ὅλοι οἱ Ἕλληνες, καὶ οἱ καθυστερημένοι νὰ θεωροῦνται ὡς ἀρχαιολογικά μνημεῖα.

ΜΥΛΩΝΑΔΕΣ

Ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν κατοίκων τοῦ Πετροχωρίου, καθὼς καὶ τῶν πέριξ χωρίων, ἦσαν γεωργοί, ὑπῆρχον ὅμως καὶ ὀλίγοι, ἐπαγγελομένοι τὸν μύλωναν, τὸν κτίστην, τὸν ράπτην, τὸν ὑποδηματοποιόν, τὸν βαρελοποιόν, τὸν παντοπώλην ἢ τὸν κουρέα. Οἱ ἐπαγγελματίαι οὗτοι, ἂν ἔσπερναν καὶ τὰ χωράφια τῶν, ὡς συνέβαινεν συνήθως, μὲ ξένο ζευγάρι, ἐπὶ πληρωμῇ, καὶ ξένοι ἐθέριζαν καὶ ἀλώνιζαν τὰ σπαρτά τῶν, τότε ἐλέγοντο «παρασπορτζήδες», τὰ δὲ σπαρτά τῶν «παρασπόρια».

Εἰς κάθε γεωργικὸν χωρίον ὁ μύλωνας ἦτο ἀπαραίτητος. Μύλοι ὑπῆρχον παλαιότερον τεσσάρων εἰδῶν: «χερόμυλοι, ἀλογόμυλοι, ἀγερόμυλοι καὶ νερόμυλοι». Οἱ χερόμυλοι ἂν καὶ ἀρχαιότεροι, εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἐχρησιμοποιοῦντο μόνον διὰ τὸ ἄλεσμα τοῦ πληγουρίου, παλαιότερον δὲ καὶ διὰ τὸ ἄλεσμα ἀλεύρου πρὸς κατασκευὴν τῆς λειτουργιᾶς, διότι τότε τὸ πρὸς τοῦτο χρησιμοποιούμενον σιτάρι τὸ ἐκαθάριζαν ἕνα ἕνα, διὰ νὰ μὴ περιέχῃ ξένας ὕλας καὶ εἶναι εὐπρόσδεκτον εἰς τὸν Θεόν. Οἱ ἀλογόμυλοι ἐχρησιμοποιοῦντο μόνον εἰς τὰς πόλεις, καὶ εἰς χωρία σπανίως. Οἱ ἀνεμόμυλοι ἦσαν κοινότεροι, ἀλλ' οἱ χωρικοὶ ἐπίστευαν ὅτι «ὁ ἀγερόμυλος τὸ καίει τ' ἀλεύρι καὶ δὲ γάμνει κόρδα τὸ ψωμί». Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Τσακλιῶτες ἐπροτίμων τὸν νερόμυλον, καὶ μόνον ἐν περιπτώσει μεγάλης ξηρασίας, κατέφευγαν εἰς τὸν ἀνεμόμυλον, ἂν καὶ εὕρισκετο ἔξωθεν τοῦ χωρίου. Ὁ νερόμυλος λοιπὸν ἦτο ὁ εὐνοούμενος μύλος τῶν γεωργῶν.

Ὁ ἀνεμόμυλος εἶχε τὸ σύνθημα κυλινδρικὸν σχῆμα, μὲ στέγην κυλινδρικήν, φτερωτὴν μὲ 12 πανιά. Ἡ δι' αὐτῆς κινουμένη ὀριζόντιος δοκὸς ἐλέγετο «ἀδράχτ», ἢ κάθετος ἐπὶ τῆς μύλωνπέτρας δοκὸς «φανάρ». Ἐν ὑπὸ τὴν ἄνω μύλῳ πετρᾷ σίδηρον «περπερίκα», τὸ χωνίον, τὸ ἔχον σχῆμα ἀνεστραμμένης κολούρου πυραμίδος, ὅπου ἐναπέθετον τὸ σιτάρι «σπετέ».

Οἱ νερόμυλοι τοῦ χωρίου ἦσαν ὅλοι κτισμένοι εἰς τοῦ Κούκου τὸ ρέμα, διεκρίνοντο δὲ μακρόθεν ἀπὸ τὰ πασπαλισμένα κεραμίδια τῶν. Ὁ νερόμυλος εἶχεν ἕνα στενὸ αὐλάκι, τὴ «δέσ», διὰ νὰ μεταφέρῃ τὸ νερὸν ἀπὸ τὸ ποτάμι εἰς τὴν δεξαμενὴν τὸ «ὀλούκι» τὸ ὅποιον εἶχε σχῆμα τετραγωνικοῦ πρίσματος, κατέληγεν δὲ εἰς στενὴν ὁπὴν, «ποριάν» λεγομένην, τῆς ὁποίας τὸ «ποριαλήκι», ὁ ξύλινος κύλινδρος, ἦτο τὸ καλοκαίρι διαμέτρον ἕξ δακτύλων, τὸν δὲ χειμῶνα δώδεκα. Πρὸ τῆς δεξαμενῆς, ὑπῆρχε μικρὰ ξυλινὴ θυρίς, ἢ ὁποία ἠνοίγετο, ὅταν τὸ νερὸ ἦτο πολὺ ὠνομάζετο δὲ «σαβάκι», καὶ δι' αὐτῆς διέρρεον τὰ περισσεύοντα ὕδατα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν. Ὁ κάτωθεν τῆς ποριᾶς τροχός, ὁ στρεφόμενος διὰ τοῦ νεροῦ καὶ ἀντιστοιχῶν πρὸς τὴν φτερωτὴν τοῦ ἀνεμομύλου, ἐλέγετο «τσάκι». Ὁ ἄξων τοῦ τροχοῦ εἶχεν εἰς τὸ ἄνω ἄκρον αὐτοῦ

τὴν «περπερίκαν», ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκάθητο ἡ «ἅπαν ἢ πέτρα». Εἰς τὸν ἄξωνα τοῦτον ἦτο προσηρμοσμένος σιδηροῦς μοχλός, «καλδιρτζάκι» διὰ τοῦ ὁποίου ὁ μύλωνας ἐσῆκωνεν ὅσον ἦτο ἀνάγκη τὴν ἄνω μύλῳ πετρᾷ καὶ ἐκὰν ὀνόμαζε τὴν ταχύτητα τῆς περιστροφῆς τῆς καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ ἀλεύρου. Ὅσον ὑψηλότερα ἐσῆκῶνετο ἡ μύλῳ πετρά τὸσον ταχύτερα περιέστρέφετο καὶ τόσον χονδρότερον ἐξήρχετο τὸ ἀλεύρι. Ἀπὸ τοῦτου ἔμεινεν ἡ παροιμιώδης φράσις: «Τὸνε σκῶνι τὸ μύλο» σημαίνουσα ὅτι ὁ ἀκροώμενος ἐπίτηδες προσποιεῖται ὅτι ἐγκρίνει τὰ λεγόμενα τοῦ ὁμιλοῦντος, ὁ ὁποῖος ὡς ἐκ τούτου ἐνθουσιάζεται καὶ λέγει περισσοτέρας ἀνοησίας γενόμενος «κοροίδο». Ὁ νερόμυλος εἶχε καὶ σταῦλον, διὰ τὰ ζῶα τῶν χωρικῶν, διότι ἦτο μακρὰν τοῦ χωρίου καὶ πολλάκις οἱ χωρικοὶ ἠναγκαζόντο νὰ διανυκτερεύσουν ἕως ὅτου ἄλυσθῃ τὸ σιτάρι καὶ τὸ παρῆλθουν, διὰ νὰ μὴ ἀναγκάζωνται νὰ ἐρχονται καὶ ἐκ δευτέρου.

Ἡ διαδικασία τοῦ ἄλεσματος ἐγένετο ὡς ἑξῆς. Ὁ χωρικός ἐκοσκίνιζε τὸ σιτάρι ἢ δύο κοιλὰ σιτάρι, τὸ ἔθετεν μέσα εἰς τὴν βασταγαριάν, ἔδενε τὸ σιτάρι ἐπὶ τῆς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μένῃ ἀρκετὸν μέρος κενόν, τὸ ἐφόρτωνεν ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ ἴππου ἢ ὄνου οὕτως ὥστε νὰ κρέμεται ἕξ ἡμισείας ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῶν πλευρῶν τοῦ ζώου, καὶ τὸ μετέφερεν εἰς τὸν μύλον. Τὸ φορτίον τοῦτο ἐλέγετο «σεκλέμ». Ἄν δὲν διέθετε βασταγαριάν, τότε τὸ ἔθετεν εἰς μικροῦς σάκκους, ἕξ ἡμισείας καὶ τὸ ἐφόρτωνεν εἰς σαρμαμένον ζῶον. Κατὰ τὴν ἀφίξιν εἰς τὸν μύλον ἐξύγιζαν τὸ σεκλέμ, ἐπίσης δὲ καὶ μετὰ τὸ ἄλεσμα. Μετὰ τὸ ζύγισμα ὁ μύλωνας ἔγραφεν διὰ τεμαχίου ξυλάνθρακος τὸ βάρος ἐκάστου σάκκου ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, καὶ ὁ πελάτης ἐπερίμενε τὴν σειρὰν του, διὰ ν' ἄλῃ.

Οἱ μύλωνάδες τοῦ παλίου καιροῦ ἦσαν ἀγράμματοι, εἶχαν δὲ ἰδιαίτερα ἀριθμητικὰ ψηφία, τέσσερα τὸ ὅλον, παριστάνοντα τοὺς ἀριθμοὺς 1—249 μόνον, καὶ τοῦτο διότι δὲν τοὺς ἐχρειάζοντο μεγαλύτεροι ἀριθμοί. Ἀνωτέρω εἶπα ὅτι τὸ βάρος κάθε σάκκου ἐσημειώετο ἰδιαιτέρως ἐπ' αὐτοῦ, καὶ οὐδέποτε τὸ βάρος ὀλοκλήρου τοῦ φορτίου συνολικῶς. Ἐπειδὴ δὲ κανεὶς σάκκος δὲν ἐχώρει πέραν τῶν ἐκατὸν ἢ ἐκατὸν εἴκοσι τὸ πολὺ ὀκάδων, ὁ μύλωνας ποτὲ δὲν εὕρισκετο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ σημειώσῃ μεγαλύτερον ἀριθμὸν. Ἡ ἀρίθμησις διὰ τῶν μύλωνάδικων ψηφίων ὁμοίαζε πολὺ μὲ τὴν τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν. Μὲ τὸ πρῶτον ψηφίον, τὴν στιγμὴν (.) ἔγραφαν τὰς πρώτας τέσσαρας μονάδας, ὡς ἑξῆς: . = 1, . = 2, . = 3, . = 4. Μὲ τὸ δεύτερον ψηφίον, τὸ ἡμικύκλιον (c) ἔγραφον τὰς ὑπολοίπους πέντε μονάδας: c = 5, c = 6, c = 7, c = 8, c = 9. Μὲ τὸ τρίτον ψηφίον τὴν κάθετον γραμμὴν (I), ἐσημειῶναν τὰς τέσσαρας πρώτας δεκάδας, I = 10, II = 20, III = 30, IIII = 40. Μὲ τὸ τέταρτον δὲ καὶ τελευταῖον ψηφίον, τὸν κύκλον (o), ἐσημειῶναν τὰ μέχρι τοῦ 249, ὡς ἑξῆς: o = 50, oo = 100, ooo = 150, oooo = 200, ooooo IIII c = 249. Τοὺς μεταξὺ ἀριθμοὺς ἐσημειῶναν διὰ συνδυασμῶν τῶν διαφόρων

ψηφίων ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες. I.=11, II.=22, III.: =33, IIII:=44, oIc=65, oIII=80, oIIc:=77, oIIII:=94, ooIIIIc:=148 κλπ.

Τὰ ἐργαλεῖα τοῦ μυλωνᾶ ἦσαν τὰ «τσεκίτσια» του μὲ τὰ ὁποῖα «ἐκαμνε» τὴν πέτρα, ἢ «καλίτσα», κυτίον χωρητικότητος ἐνὸς ὀγδόου τοῦ κοίλου μὲ τὴν ὁποίαν ἔπερνε τὴν ἀλεστικὴν του, ὑπολογιζομένην μίαν ὀκτὼν κατὰ κοιλὸν τὸν χειμῶνα, καὶ δύο τὸ καλοκαίρι, ἢ «μανέλλα», ξύλον μήκους δύο περίπου μέτρων καὶ διαμέτρου ὁ ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, μὲ τὸ ὁποῖον ἐζύγιζε τὰ σεκλέμια, τὸ κυνηγετικόν του ὄπλον τὴν ψαρόκουφον τὴν ἀλεπουραὶν, διὰ τὴν σκουπίτση τὴν πάσπαλη, ὀλίγα γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ ὀλίγα μαγειρικὰ σκεύη.

Ὁ μυλωνᾶς ζῶν μακρὰν τῆς οἰκογενείας του, ἐντὸς ἀτμοσφαιρας ὑγρᾶς ἐκτεθειμένος εἰς τὰς ἰδιοτροπίας τῶν ληστῶν καὶ τῶν καταδιωκτικῶν ἀποσπασμάτων, ἀμφοτέρων ἀπαιτητικῶν καὶ ἐπιζημιῶν, διῆγε βίον μονήρη καὶ δύσκολον. Ἐκαλλιέργει μικρὸν τμήμα γῆς, πλησίον τοῦ μύλου διὰ τὴν ἔχῃ πρόχειρα λαχανικά, ὀλίγας ὄρνιθας, διὰ τὴν εὐρίσκει εὐχολον προσφάγιον, καὶ ὅταν τὸ νερὸν ἐσπίνιζε, κατεγίνετο εἰς τὸ κυνήγιον τῶν πτηνῶν καὶ λαγῶν καὶ εἰς τὸ ψάρευμα «μὲ τὴν κούφα». Ἐπλεκε ἀπὸ κλάδους λεπτοκαρύας δύο κοφίνια εἰς τὸ ἕτερον τῶν ὁποίων ἄφηνεν ἄνοιγμα εἰς τὸν πάτον, καὶ τὸ ἐκάθιζεν ἐντὸς τοῦ ἄλλου. Ἐπειτα τὰ «ἔστνε» τὰ ἐπλάγιαζε εἰς στενὸν μέρος τοῦ ποταμίου, ἐναντίον τοῦ ρεύματος, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καλύπτονται ὑπὸ τοῦ νεροῦ καὶ νὰ μὴ μένη δίοδος ἐκ τῶν πλαγίων αὐτῶν. Τὰ ἄφηνε τοιοῦτοτρόπως στημένα τὴν νύκτα, καὶ τὸ πρῶτ' εἶχεν ἔτοιμα ψαράκια «δεομεντζήδες καὶ τσελεβήδες» διὰ τηγάνισμα.

Πολλάκις, κατὰ τὰς σεληνοφωτίστους νύκτας, ὁ μυλωνᾶς μεταβαίνων ἀπὸ τοῦ μύλου εἰς τὸ χωρίον, πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς οἰκογενείας του, ἢ ἐπιστρέφων ἀργά, ἀπὸ τοῦ χωρίου εἰς τὸν μύλον, συνήντα καθ' ὁδὸν λύκους, τσακάλια, λαγούς, πουρσούκια, βύδρας, ἢ ἀλώπεκας νὰ φεύγουν φοβισμένα διὰ μέσου τῶν θάμνων. Ἐνίοτε ἐτύχαινε νὰ «τσούξη» ὀλίγον μετὰ τῶν φίλων του, καὶ τότε οἱ θολοὶ ὀφθαλμοὶ του, καὶ ἡ σκοτισμένη φαντασία του, ἐμεγαλοποιεῖ καὶ ἐξωοποιεῖ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀψύχους βράχους καὶ τοὺς ὑπὸ τῆς ἐσπερινῆς αὔρας σειομένους θάμνους, τὴν δὲ ἐπομένην διηγείτο φανταστικὰς συναντήσεις νηρηίδων, στοιχειῶν, καλικαντζάρων καὶ βρυκολάκων, τὰς ὁποίας ἐπίστευεν καὶ ὁ ἴδιος ὡς πραγματικάς. Τὰ Δωδεκάμερα ἐπροτίμα νὰ περάσῃ μὲ τὴν οἰκογένειάν του εἰς τὸ χωρίον, παρὰ νὰ δέχεται τὰς ἐπισκέψεις τῶν καλικαντζάρων εἰς τὸν μύλον. Πολλάκις συνέβαινε ὁ μυλωνᾶς νὰ «ὀγραδίς», ἢ «νὰ πάρνε τ' φωνή τ'» τὰ ξωτικά καὶ νὰ πάθῃ ἡμιπληγίαν, μανίαν καταδιώξεως, ἀμνησίαν, νευρασθένειαν καὶ τὰ παρόμοια. Εἶδα ἕναν τοιοῦτον μετὰ τὸν μεγάλον πόλεμον νὰ καταντήσῃ νευρασθενικὸς καὶ νὰ κρεμασθῇ ἀπὸ δένδρου, αὐτοκτονήσας.

Οἱ περισσότεροι μυλωνάδες δὲν ἔχαιρον καλῆς φήμης. Ἐκατηγοροῦντο ὡς «ψεῦτες καὶ κλέφτες», διότι ἔκλεπταν κατὰ τὸ ζύγισμα.

Ὁποῖος ἤθελε νὰ μὴ πέσῃ θῦμα τῆς λαθροχειρίας τῶν ἐπερίμενε εἰς τὸν μύλον ἕως ν' ἀλεσθῇ τὸ σεκλέμι του, διὰ τὴν παραλάβῃ πρὶν κατορθώσῃ ὁ μυλωνᾶς νὰ τοῦ τὸ ἀλλάξῃ. Διότι πολλάκις ὁ μυλωνᾶς εὐρίσκετο εἰς δύσκολον θέσιν, καὶ διὰ τὴν μὴ δυσαρεστήσῃ τὸν βιαστικὸν πελάτην, ἄφηνε τὸ σεκλέμι τοῦ ἔχοντος προτεραιότητα, ἀλλ' ἀπόντος πελάτου καὶ ἤλεθεν τὸ τοῦ βιαστικοῦ. Διότι παρουσιάζετο ἕνας χωρικός «δίζως βούκα ψωμί στὸ σπῖτ, μὲ δέκα στόματα νηστικά καὶ τ' ἁλώνι στρωμένο». Αὐτὸς ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ, ὅπως ὅπως, τὸ πρῶτ' ἐνωρίς, διὰ τὴν ζυμώσῃ ἢ σύζυγός του καὶ νὰ προφθάσῃ ψωμί νὰ φάγουν. Ὁ μυλωνᾶς λοιπὸν διὰ τὴν τὸν διευκολύνῃ τοῦ ἔπερνε διπλὴν ἀλεστικὴν, ἐκράτει τὸ σιτάρι του καὶ αὐτ' αὐτοῦ ἔδιδεν τὸ ἀλεσμένο σεκλέμι ἄλλου πελάτου. Ἄν ὁ τελευταῖος ἤρχετο τὴν ἐπομένην νὰ τὸ παραλάβῃ καὶ τὸ εὕρισκε «ἄλεστο ἢ μσαλεσμένο», ὁ μυλωνᾶς ἐπενόει μίαν δικαιολογίαν καὶ ἐκάλυπτε τὴν λαθροχειρίαν.

Ἄλλοτε πάλιν ἤρχετο ἕνας χωρικός μὲ πλυμένο σιτάρι, προωρισμένον διὰ «χειμωνιάτικα». Ἡ δεξαμενὴ ἦτο κενὴ καὶ ἄλλα σεκλέμια περιέμεναν ἤδη τὴν σειράν των. Ἦναγκάζετο λοιπὸν νὰ ἀφήσῃ τὸ σεκλέμι ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας εἰς τὸν μύλον. Ὁ πειρασμὸς νὰ πάρῃ ἕνα μέρος ἀπὸ τὸ πλυμένο σιτάρι, ἀντικαθιστῶν αὐτὸ μὲ ἄλλο γεμάτο μαυροκούκι ἦτο πολὺ ἱσχυρὸς καὶ ὁ μυλωνᾶς ὑπεχώρει εἰς αὐτόν. Εἰς τὴν τακτὴν ἡμέραν ἤρχετο ὁ νοικοκύρης νὰ πάρῃ τὸ ἀλεύρι. Ὁ μυλωνᾶς τὸ ἐσπύριζεν εἰς τρόπον ὥστε ἐπάνω νὰ εἶναι τὸ πλυμένο καὶ ὁ χωρικός ἀπῆρχετο εὐχαστημένος. Εἰς τὸ σπῖτ ὅμως ἡ νοικοκυρὰ ἀνεκάλυπτε τὴν ἀπάτην καὶ ἐπηκολούθει φιλονεικία. Πάντοτε ὅμως ὁ μυλωνᾶς ἠρνεῖτο τὴν ἀλλαγὴν ἐφ' ὅσον οὐδεμία ἀπόδειξις περὶ τοῦ ἐναντίου ὑπῆρχε. Ὁ μυλωνᾶς εἶχεν ἀκόμη κακὸ ὄνομα διότι κατὰ τὴν δημόδην παράδοσιν ἐσυντρόφευσε μὲ τὸν διάβολον, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐδίδαξε νὰ χρησιμοποιῇ τὰ βροντάκια, ἢ περδάκια τὰ ξυλάκια ἐκεῖνα ποὺ κινούμενα διαρκῶς ἐπὶ τῆς περιστρεφόμενης μυλόπετρας κάμνουν τὸ σιτάρι νὰ καταπίπτῃ βαθμὴδὸν εἰς τὴν ὀπὴν τῆς πέτρας.

Διάφορα ἀνέκδοτα καὶ παραμύθια ἀναφέρονται εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς κατεργαριᾶς καὶ τοῦ πολυμηχανοῦ πνεύματος τῶν μυλωνάδων. Ἰδοὺ δύο:

Ὁ σπανὸς μυλωνᾶς καὶ ὁ κασιδιάρς

Μία βολὰ ἕνας ἄρχοντας εἶχ' ἕνα δοῦλο κασιδιάρ. Ἦσαν καλοκαίρ, γοῦλα τὰ πράματα στὴ δλεῖα καὶ στὸ βαρέλι ἀλεύρι κάνε.

— Πάρε κανὰ μοσκοίλι στάρ, τονε λέι ρίξ το στὸ νῶμο σ, καὶ τράβα το στὸ μύλο νὰ τ' ἀλέης. Μόνε τὰ μάτια σ τέσσερα νὰ μὴ σὲ γελᾷς ὁ μυλωνᾶς.

Πέρνει ο κασιδιάρς μσὸ κιλὸ στὰρ τὸ κοσκινίζ, τὸ ρίχνει στὸ νῶμο τ καὶ ἴσια στὸ μύλο τοῦ σπανοῦ. Αὐτὸς ὁ σπανὸς ἦδανε πολὺ κλέφτης καὶ κατεργάρς, καὶ γιὰ ταυτὸ ὁ κόσμος τραβήχτηκε καὶ δὲ βολευγαίνανε στὸ μύλο τ. Μόνε γεῖδε τὸ κασιδιάρ μετὸ τοβάλι φορτωμένο, ἔτριψε τὰ χέρια τ ἀπὸ τ χαρὰ τ γιὰ τὴ θά μασήξ.

Ὁ μύλος ἦδανε ἄδειος, τὸ βέντ γιομάτο, ρίχνει τὸ στὰρ μέσ στὸ σέπετ, δίνει δρόμο τὸ μύλο, κι ὅσο νὰ γιγίης νὰ διης, ἄλεσκε κιόλας.

— Πνᾶς; λέει ὁ σπανὸς στὸ κασιδιάρ.

— Ρωτᾶς; Τὰ γόνата μ τρέμ-νε ἀπ' τ βεῖνα.

— Ἐλα νὰ κάμ-με μιὰ πίτα νὰ φάμε.

Βάζ στη σκαφίδα ἀλεύρι καὶ προζύμ, χύνι μᾶζωσ βόλικο νερό, κι ἀρκέβ νὰ ζιμώνι. Τὸ ζιμὸ γένιξε κουρκούτα.

— Κρίμα λέει, τ ἀλεύρι ἦρτε λίγο. Φέρε κομμά ἀλεύρι ἀκόμα.

Φέρνι ὁ κασιδιάρς τ' ἀλεύρι μετὸ τοβάλι, τὸ βοτζέρνει ὁ σπανὸς μέσα στη σκαφίδα, χύνι καὶ νερό καὶ τὸ ζιμὸν γούλο. Ὅσο νὰ γένι τὸ ψωμί, παγαίνει ἀπ' ὄξω μαζώνι τσάκνα καὶ φρύγανα καίει τὸ φοῦρνο, πλάθ τὸ ψωμί, τὸ φουρνίζ κι ὕστερα λέει στὸ κασιδιάρ:

Ἔρχεσαι ὥς νὰ ψθῇ τὸ ψωμί νὰ ποῦμε ἀπὸ νὰ παραμύθ, κι ὅποιον εἶναι κόμ καλὸ, ἐκεῖνος νὰ φάη τὸ ψωμί;

— Ἀιὶ, λέει ὁ κασιδιάρς, γιὰ τὸ ὄχι; Λέγε σὺ πρῶτος.

Ὁ babáς ιμ, ἄρκειφ ὁ σπανὸς ἦδαν ἀπ τὸ Κάραγατς, ἀδίκου στν Ἀδριανοῦ, καὶ πολέμαγε μετ' τ γῆς. Μιὰ χρονιά ἔσπερ βοστάνι καὶ ταίριαξε τόσο πολὺ, πό καμε κατ καρπουζάρς τέτοιες τρανές. Ἰσαμ ἓνα μσκοίλι ἦδανε τὸ μικρύτερα. Μιὰ καθ-νιὰ ἔδωκ ἓνα δόλι καὶ ξαπλώθηκε ἀπὸμ στὸ ποτάμ τ Μαρίτσα, πέρασε ἀδίκου ἀπ τς Ἀδριανοῦς τὸ μέρος, χότραινε καὶ θέριεψε τόσο π ὁ κόσμος τὸ εἶχανε σὰ γιοφύρ, καὶ πέραναγε περὶ καβάλα καὶ μετ' ἀμάξια. Ἀπὸ γούλι τῇ Θράκι ἔρχετο κόσμος νὰ διοῦνε αὐτήνι τ καθ-νιὰ καὶ νὰ θαυμάζνε, καὶ καμιὰν ὥρα δὲν ἔλειπε οἱ γιολτζήδες ἀπὸ πᾶν τς. Εἶδε κι ὁ babáς ιμ τὸ κοσμοθέμ ἐκεῖνο, σκόνεται καὶ παγαίνει πορπατῶνι ἀπὸ στ καθνιὰ, περνάει ἀπ ἀδίκου μεριά, γλέπ βοστιά τ ἓνα γαβούναρο, σὰ βαγίρ. Τὸ βαρεῖ μετὸ δάχλο τ, σὰ γινωμένο, βγάζ τὸ μαχαίρ ἀπ τὸ ζνάρ τ νὰ κόψ κομμά νὰ τὸ δεγνέδισ, γλιστράει τὸ μαχαίρ μέσ στὸ καβούνι καὶ τὸ χάνι. Σκαλίζομα μετὸ χέρ νὰ τὸ βρῇ, ἀνίξε μιὰ μεγάλι τρύπα, καὶ δὲ δέ, πῆγε ὥς μιὰν ὥρα δρόμο χωρὶς νὰ βρῇ τὸ μαχαίρ. Ἐκεῖ ποὺ πορπάτατε καὶ πασπάτευε, βγαίνει βοστιά τ ἓνας καμλᾶς: «Ὁρα καλή». «Πολλὰ τὰ ἔτ». «Τι γυρέβς ἐδῶ»; «Νά, λέει ὁ babáς ιμ, ἔχασα τὸ μαχαίρ μ καὶ τὸ γιρεῦν μιὰν ὥρα τώρα, ἀμὰ δὲ βόρσα νὰ τὸ βρῶ». «Τι λές πατριώτ; Στὰ σωστά σ εἶσαι; Ἐγὼ ἔχασα ἐδῶ δέκα καμήλες μετὸ γαῖδουράκι μαζί, κι ἔχω τώρα μιὰν ἐβδομάδα π τσὲ γιρεῦν καὶ δὲ τῆς βρίσκω, καὶ σὺ τὸ ποτέβς π θά βρῇς τόσο δά ἓνα μαχαίρ.

— Ἐμένα ὁ babáς ιμ ἦδαν ἀπ τῇ Σληβριά, καὶ καταγέτανε μετὸ το βαχτσεβανλίκι ἀμὰ εἶχε καὶ πολλὰ μελίσσια. Τόσο μερακλῆς ἦδανε μετὰ μελίσσια, π κάθε πουρνὸ στέκανε βοστιά στὰ κφίνια καὶ μέτραγε τς μελίσσες ποὺ πάγαιναν ὄξω, καὶ κάθε βράδ πάλε τσὲ ξαναμέτραγε, π γύρζανε ἀπ' τῇ δλαιά, μὴ δυχὸ καὶ χαθῇ καμιὰ.

Μιὰ βραδιά, ἐκεῖ π τσὲ μέτραγε, γλέπ καὶ λείπ μιὰ πολὺ δλεντάδι μελίσσα. Βγαίνει ὄξω στν αὐλή, ἀνεβαίνει σὲ μιὰ γουπριά, καὶ γλέπ ἓνας Ἀρμένι; τν ἔχλ ζεμένι μ' ἓνα β-βάλλι καὶ βοζαρίζ ὄξω μεριά ἀπ' τ Κεσ-σάνι. Τραβάει μάνε μάνε τὰ γεμενιά τ, ἀρπάξ καὶ τ' ὅσα τ καὶ παγαίνει ἴσια κεῖ. Δίνει ἓνα καλὸ τιμάρ τὸν Ἀρμένι, πέρνει τ μελίσσα, κι ἔρκεται πίσ.

Ἡ χαμένι ἡ μελίσσα ἀνίξ ὁ σβέρκος τς ἀπ τὸ ζυδ καὶ γένιξε ἓνας κόκκινο γερῖς. Τὶ νὰ τνε βίνι τέτοιαν ὥρα; τνε βασαλείφ κομμά ταξέδ-κι βιδίσια κουπριά. Μέσ στ κουπριά τί εἶναι καλὰ, νὰ λάχι ἓνας σπόρος ἀπὸ σῦκο, καὶ φύτρωσε μιὰ σκιά. Σὲ λίγο γαιρὸ μεγάλωσε καὶ φούδωσε καὶ γένιξε ἓνα καμάρ. Γούλι οἱ γειτόνι ἀπὸ τ ζούλια τς πέταγαν ἀπὰ στη σκιά τὰ σκουπίδια τς, καὶ σὲ λίγο γαιρὸ γένιξε ἴσαμε ἐνοῦ κηλοῦ χωράφ. Πιάνι κι ὁ babáς ιμ στὸ πείσμα τς καὶ τὸ σπέρνει κριθάρ. Γένιξε ἓνα κριθάρ, γιουρέδκο, παστρικό, ψωμωμένο, μόνε νὰ τὸ γλέψ καὶ νὰ τὸ χαίρσαι. Σὰν ἦρτ ὁ καιρὸς τ νὰ τὸ θερίσ, μετ' πῆρ ὁ μακαρίτς καὶ πήγαμε μαζί. Ἐβαν εὐλογητὸ μετὸ δρεπάνι, ἐκεῖνος θέριζε ἔδνε δερμάτια, κι ἐγὼ τὸ καταπόδ τ τὰ καμνα θεμωνιές. Θέριζε, ἐμέν τὸ μσὸ καὶ παραπάν ὅδε σκαλώνι τὸ δρεπάνι στη γιλιὰ μιανῆς γρούνας ποὺ κημούδανε κρημ-μένι μέσα στὰ στάχνα. «Κράκ», τσακίσκε τὸ δρεπάνι μέσ στη γιλιὰ τς, ἡ γρούνα ἄρκειψε νὰ τζαβαλαδάη, καὶ δὲν ἄργησε νὰ ψοφήσ. Τν ὥρα π ἀνίξε τὸ στόμα τς νὰ βγῇ ἡ ψχή τς, βγῆκε κι ἀπ τὸ γῶλο τς μιὰ φωνὴ πό λεγε: «Ἀς μὴ τζαβνίξ ὁ σπανὸς, τὰ ψωμὰ εἶναι τ κασιδιάρς».

Ἐκεῖ π τό λεγε, ἀρπάξ τὸ τοβάλι, τὸ ρίχνει στὸ νῶμο τ καὶ τὸ δίνει ἀμίνι κατὰ τὸ χωριό. Ὁ μυλωνᾶς ἀπόμκε μ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα γιὰ τὴ βρῆ-κε τὸ μᾶστορ τ.

2. Ὁ παπᾶς κι ὁ μυλωνᾶς.

Ἐνας μυλωνᾶς εἶχε ἀλογόμλο καὶ φοῦρνο μαζί, κοδὰ στὸ κελλί τ πατιᾶ. Τὸ φοῦρνο τὸνε δούλευε ψωμάς, κι ὁ μυλωνᾶς ἔκαμε τ' ἀλεύρι. Μιὰ μέρα πῆγι ὁ μυλωνᾶς νὰ φέρ στὰρ καὶ τὸ βράδ ὅδε γύρισε γλέπ τῇ γιναίκα τ συγισμένι.

— Τί ἔχλς ψχίτσα μ;

— Τί νὰ χω ἄδρα μ. Σὰν ἔφγε κι ὕσταρα, βγῆκα ἀνασκουπωμένι καὶ σκούψα τν αὐλή. Πέρασε κι ὁ καινούργιος ὁ πάτερς, κι ἄδλς νὰ κα-

λιμερίς και νά διαβή, όπως κάμνει γούλος ο κόσμος, στάθηκε με τς ώρες, με κοίταζε και γλημουδάραε σά ο άλλογο, ήχ-ήχ-ήχ-ήη. Με γήριε νά σκώσω τὸ σκουπομάνικο νά τότε σκίσω τὸ κεφάλι τ, ἀμὰ πάλε εἶπα: «'Αδὲ φεῦγα διάβολε ἀπὸ μένα, ἔχῃ τὸ σκῆμα τοῦ Χστοῦ, ἄς μὴ γολαστῶ» "Αφκα τν αὐλή μσοσκουπισμένι καὶ τραβήχκα μέσα. "Αμὰ γένικα ἄν κάτ. Νὰ κιτάξης νά τονε σμαζώξης ἄδρα, εἰδεμή, θὰ γένιμε ρεζίλι στὸ γόμο.

—"Ελα βρε γιναῖκα, μὴ δὰ πέρνης τόσο κατάκαρδα, καὶ στόνε σιάζω ἐγὼ τὸ βριτσογένι.

Τ' ἄλλ τὸ Σαββάτο, μόνε τραβήχκε πάλ ο μλωνάς, νά πὰ νά φέρ στάρ, «τσούπ» ξεφύτρως ὁ παπὰς ἀδίκου στν αὐλή τ, καὶ ήχ-ήχ-ήχ-ήη, γλημουδάραει.

"Η μλωνοῦ ἔκαμε πῶς χαμογαλαίει, καὶ τονε λέει:

—"Ελα πάτερ ἀπόφα νά σὲ φλέψω, μὰ πγ εἶσαι βεκιάρς, καὶ δὲν ἔχῃς κανεῖνενα νά σὲ μαγερέψ. Λεῖπ κι ὁ ἄδρας ιμ καὶ νά μὲ διαβάης κι ἁγιασμό.

"Ο παπὰς ἐκεῖνο πγ ἤθελε. Μόνε σκοτίδιασε «τακτάκ» στοῦ μλωνά τ πόρτα.

"Η μλωνοῦ τονε βῆρε μέσα, τὸν ἔφεξε νά βγάνῃ τὰ ποδαρκά τ, κι ἀνέβκανε μαζί ἀπάν. "Ο σοφρὰς ἦδανε στυμένος, καὶ τὸ καπὸνι καὶ ὁ τσορβάς κενωμένα ἄχνιζαν. Μόνε ἔκαμε τὸ σταυρό τ ὁ παπὰς κι ἔβαν αὐλογητό, βοοδαίει ἡ πόρτα. Σκώνεται ἡ γιναῖκα, μὲ τ βούκα στὸ στόμα, κατακόκκινι ἀπὸ τ σύγισ τς, καὶ ρωτάει:

—Ποιὸς εἶναι;

—"Ακόμ ρωτᾶς κιόλας; "Απὸ μένα καὶ ποιὸς ἄλλος ἔρκεται στὸ σπὶτ μας τέτοιαν ὥρα; Τί διάβολος σὲ πῆρ ἀπόφα καὶ μαδάλωσε τ βόρτα;

—Μάααα στὸ κακὸ πάτερ, ποῦ νά σὲ κρύψω τώρα πγ ἦρτ ὁ ἄδρας ιμ; λέει ἡ μλωνοῦ σασιρδισμένι.

"Ο παπὰς κιτρίνισε, πρσιόνισε, ἄρκεψε νά τρέμ. Τονε πέρνει μὲ τὸ δσοῦλι, τονε κατεβάζ στὸ κατώγι, ξεξέβ τᾶλογο ἀπ τὸ μῦλο καὶ ζέβ ἐκνονα.

"Ο ἄδρας τς ἀπ ὅξω δός το καὶ κλωτσάει τ βόρτα καὶ βρίζ τ δείξια τ βίξια π τὸν ἔχῃ καὶ φλάει τὸσον ὥρα.

Σὰ δὸν ἄνιξε τνε πιάνεται.

—Γιατί, μαρή, δὲ μ' ἀνοῖς;

—Νά, ἄδρα, σκόδαψε τ ἄλογο κι ἔπεσε. Πλάλιζα νά τὸ σκώσω νά μὴ σακατευτῇ, καὶ γιαταυτὸ ἄργησα.

—"Ας τ' ἄφνες νά φοφῆς, τὸ σκυλοφάγωμα. "Εγὼ ἴσαμε τὸ ἔρμ τ' ἄλογο δὲν ἀξίζω; "Ετς μ' ἔρκεται νά πάρω ἓνα ξύλο νά τὸ φοφῆσω τὸ γουρσοῦζκο.

—"Ελα ἄδρα μὴ βαισμώνεσαι. Τί φταίει τὸ χαῖβάνι; "Αδὲ πείνασε, ἔλα νά φάμε καὶ θὰ κρυώσ τὸ φαγί.

"Ο παπὰς ὅσο τ' ἄγγε αὐτά, δός το καὶ σκούδαγε νά γιοῖς ὁ μῦλος ἀλήγορα. "Ο μλωνάς ἀνέβκε στὸν ὁδὰ, κι ἄρκεψανε νά τρῶνε. "Ο καμένος ὁ παπὰς κράσκει κι ἄρκεψε νά γυριῖ ἀπ ἀγάλια. "Ο μλωνάς ἀπ ἀνάμεσα ἔβγαζε καὶ μιὰ φωνή «δέεε» γιὰ νά σκιάζ τ' ἄλογο νά γιοῖς τὸ μῦλο ἀλήγορα. Σὰν εἶδε π λαχάνιασε ὁ παπὰς, καὶ δὲ τὸν ἀπόμκε πιά τακάτ, κάμνει τὸ πειστωμένο, σκώνεται μὲ τοῖ βρυσιές, κατεβαίνει στὸ κατώγι, ἄρπαζ τ μανέλα κι ἀρκεβ τὸ παπὰ στ ράχι.

—Σὰ δὲ σὲ φοφῆσω σκυλοφάγωμα ἀπόφα, μλωνά νά μὴ μὲ λένε. Χαράμ νά γένῃ τὸ κριθάρ ποῦ τρῶς ἔρμ.

Σὰ δὲν τίναξ καλά τ γούνα τ, πλαλεῖ ἡ γιναῖκα τ κάτ, τονε τραβαίει ἀπ τὸ χέρ.

Μάααα ἄδρα, θὰ τὸ σκοτώης τὸ χαῖβάνι. "Ελα στὰ καλά σ.

"Ο καμένος ὁ παπὰς δός το κι ἀδικοπατεῖ στὰ σκοτινὰ νά γιοῖς τὸ μῦλο. Στὰ ὕστερνὰ ἡ μλωνοῦ σμαζώνῃ τὸν ἄδρα τς μὲ τὰ χίλια ζόρια, τονε βέρνει ἀπάν, τονε κμιζ, καὶ ὕσταρα κατεβαίνει καὶ δίνι δρόμο τὸ βαπὰ, νά πάη στὸ κελλὶ τ κουτσομεσιασμένος.

Τν ἄλλῃ τ βουρνὴ βγαίνει ἡ μλωνοῦ νά σκουπίσ τν αὐλή τς, γλέπ καὶ τὸ βαπὰ νά περνιᾷ μὲ κατεβασμένα τ' αὐτιά, βιαστικός, γιὰ νά μὴ τονε στοχαστῇ.

—"Ηχ-ήχ-ήχ-ήη, ήχ-ήχ-ήχ-ήη, γλημουδάρις ἡ μλωνοῦ, ὅσο βόργε δυνατά, γιὰ νά τ ν ἀκούσ ὁ παπὰς.

—"Αχ, παληογαδούρα, ήχ-ήχ-ήχ-ήη ἔ, λέει ζαρωμένος ἐκεῖνος. "Εχῃς κι ἄλλο στάρ ν' ἀλέης;

Καὶ ξανά δὲ ματαπέρασε ἀπὸ κεῖν τὸ δρόμο.

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Α

Εἰς πᾶσαν ἀγροτικὴν οἰκογένειαν ὁ πατὴρ καὶ τὰ μεγαλύτερα ἀρρενα τέκνα κατεγίνοντο εἰς τὰς γεωργικὰς ἐργασίας, εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ εἰς τὴν περιθάλψιν τῶν κτηνῶν, τὴν μεταφορὰν τοῦ οἴτου εἰς τὸν μῦλον τὴν πώλησιν τοῦ πλεονάσματος τῆς συγκομιδῆς, τὴν προμήθειαν ξύλων ἀπὸ τὰ μακρονὰ δάση, τὴν ἀγορὰν ξυλανθράκων διὰ τὸν χειμῶνα καὶ ἐν γένει τὴν προμήθειαν παντὸς ὅ,τι δὲν ἠδύνατο νά κατασκευασθῇ κατ' οἶκον. "Η δὲ μήτηρ καὶ τὰ μεγαλύτερα θήλεα τέκνα, κατεγίνοντο εἰς τὴν παρασκευὴν τῆς τροφῆς, τῶν ἐνδυμάτων, τῶν στρωσιδίων, τὴν περιθάλψιν τῶν νηπίων καὶ τῶν μικρῶν οἰκοσίων ζώων, καὶ εἰς τὰς ἐλαφροτέρας γεωργικὰς ἐργασίας, φύτεμα, τσάπισμα, βοτάνισμα, καὶ μάζευμα ὀσπρίων. Πολὺ σπανίως ἐθέριζαν μὲ τὸ δρεπάνι, συχνὰ ὁμως ἔβγαζαν τ' ἀραιὰ καὶ

κοντά δημητριακά, τῶν ὁποίων ὁ θερισμὸς διὰ τῆς κόσας ἦτο ἀδύνατος. Τοιοῦτοτρόπως πάντα τὰ μέλη τῆς ἀγορτικῆς οἰκογενείας ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν καλύτεραν συντήρησιν αὐτῆς. Ὅσον δὲ πολυμελὲς ἦτο ἡ οἰκογένεια, τόσον ὀλιγοτέραν ἀνάγκην εἶχε ξένης βοήθειας. Μόνον ἡ ὀκνηρὰ ἢ ἄτεκνος οἰκοδόσποινα ἠδύνατο νὰ εὔρη καιρὸν πρὸς διασκέδασιν καὶ ὕπνον. Ἡ καλὴ σύζυγος καὶ ὅταν ἀκόμη ἐμαγεύερε με φρύγανα, καὶ ἦτο ἠναγκασμένη νὰ κάθεται παρὰ τὴν πυρὰν καὶ ἐνισχύη αὐτὴν διαρκῶς διὰ νέων ξυλαρίων, ἐκράτει ἀνὰ χεῖρας τὸ ράψιμον ἢ τὴν κάλτσαν καὶ εἰργάζετο.

Μόνον τὰς Κυριακάς καὶ τὰς μεγάλας ἐορτὰς δὲν εἰργάζετο. Μολονότι καὶ κατὰ τὰς τοιαύτας ἡμέρας ἡ παρασκευὴ τροφῆς δὲν ἐθεωρεῖτο ἀπηγορευμένη ἐργασία. Ἐξαιρετικῶς, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θερισμοῦ, τῶν δημητριακῶν καὶ τὸν τρυγητὸν τῶν σταφυλῶν, ἐπετρέπετο ἡ παράβασις τοῦ κανόνος τῆς ἀργίας, διότι κατὰ τὴν παροιμίαν «θέρος, τρύγος, πέλεμος», ἦτοι ὁ θερισμὸς καὶ ὁ τρυγητὸς εἶναι ὅπως ὁ πόλεμος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀργοῦν αἱ θρησκευτικαὶ ἀπαγορεύσεις.

Ἐκτὸς τῶν γεωργικῶν ἀσχολιῶν, μερικοὶ ἄνδρες κατεγίνοντο καὶ εἰς τὸ κυνήγιον καὶ τὴν ἀλιεῖαν εἰς ὠρισμένας ἡμέρας, καὶ πρὸ πάντων Κυριακάς.

Γεωργοί.—Οἱ γεωργοὶ διηροῦντο εἰς τρεῖς τάξεις α) τοὺς «τσεφτοῆδες» ἦτοι ζευγίτας, τοὺς διαθέτοντας ἐν ἡ πλείονα ζεύγη βοῶν ἢ ἱππῶν ἢ βομβάλων, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν γεωργικῶν τῶν ἐργασιῶν, β) τοὺς «ρεντζιπέδες», οἱ ὁποῖοι χωρὶς ζευγάρι ἔσπερναν μὲ τὸ λισγάρι, καὶ γ) τοὺς «παρασπορτζήδες», τοὺς σπεύροντας τὰ χωράφια τῶν οὐχὶ ἰδιοχείρως, ἀλλ' ἐπὶ πληρωμῇ ἐνὸς τσεφτοῆ.

Ἡ περιφέρεια τοῦ Πετροχωρίου δὲν ἦτο πολὺ εὐφορος, καὶ ὁ γεωργὸς ἠγωνίζετο κατὰ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, ἄνευ κρατικῆς βοήθειας ἢ καθοδηγήσεως, πολλάκις δὲ ἐπιπτε θῦμα τῶν τοκογλύφων τῶν Μετρῶν, οἵτινες ἐδάνειζον πρὸς 200 % καὶ ὁ γεωργός, ὁ τσεφτοῆς μὴ δυνάμενος ν' ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὰς ὑποχρεώσεις του πολλάκις ἔχανε τὸ ζευγάρι του καὶ μετέπιπτεν εἰς τὴν τάξιν τοῦ ρεντζιπέρη. Οἱ τοκογλύφοι ἔδιδαν «κριθαριάτκα», δηλαδὴ ἐδάνειζαν εἰς τὸν δυστυχεῖ βιοπαλαιστὴν 5 λίρας, ἐπὶ παραδείγματι ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ πληρωθοῦν «στὸν καιρὸ» εἰς εἶδος. Τοιοῦτοτρόπως μολὶς ἐτελείωνε τὸ ἀλώνισμα τῆς κριθῆς, ὁ καιροφυλακτικὸν τοκογλύφος ἐπρόφθανεν μὲ τὰ σακκιά, καὶ ἔπερνε τὸ κριθάρι ἀπὸ τ' ἀλώνι εἰς ἐξευτελιστικὴν τιμὴν 3.5 γροσίων, διὰ νὰ τὸ πωλήσῃ ἀργότερον εἰς τὸν ἴδιον τὸν παραγωγὸν πρὸς 8 καὶ 12 γροσία τὸ κοιλόν¹⁾. Πρὸς κα-

1) Τοιοῦτος διαβόητος τοκογλύφος ἦτο ὁ Τοῦρκος Τιλκῆς. Ὑπῆρχαν ὅμως καὶ ἑλληνεῖς ὅμοιοί του.

ταπολέμησιν τῆς τοκογλυφίας, ἔδρευε τὸ Κράτος τὴν Γεωργικὴν Τράπεζαν δι' εἰσφορῶν ἀναγκαστικῶν τῶν γεωργῶν, καὶ ἐδάνειζεν εἰς αὐτοὺς ἐπὶ ἐνεχύρῳ τῶν χωραφίων τῶν. Ἐντὸς δλίγων δὲ ἐτῶν ἀρκετὰ χωράφια περιήλθον εἰς τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς.

Σπορὰ σιτηρῶν.—Ὁ ἀκαλλιέργητος τόπος ὠνομάζετο «χέρσο», καὶ συνήθως ἐκαλλιεργεῖτο διὰ πρῶτην φορὰν μὲ τὸ λισγάρι, καὶ ἔσπεύετο «βοστάνι» πεπόνια καὶ καρπούζια. Μετὰ τὸ σκάψιμον τὸ ἀλέτριζαν, ἔπειτα δὲ τὸ ἔσπερναν. Εἰς τὸ ὄργωμα μεταχειρίζοντο τὸ πρῶτόγονον ἄροτρον, τοῦ ὁποῖου διέκριναν τὸ σταβάρ, τὴν ἀλετριπόδα, τὴν σπάθ, τὰ παράβολα, τὰ καήσια. τὸ ἰντρί καὶ τὸ γυνί, τὸ ὁποῖον ἦτο σιδηροῦν, ἐνῶ ὅλα τὰ ἄλλα μέρη ἦσαν ξύλινα. Ἀλετριπόδα ἦτο τὸ ὀπίσθιον τμήμα τοῦ ἀρότρου, ἔχον σχῆμα ἀμβλείας γωνίας καὶ τοῦ ὁποῖου τὸ ἄνω σκέλος ἦτο σταφυγγύλον διὰ νὰ κρατεῖται εὐκόλως ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ τὸ δὲ κάτω ἦτο πλατὺ καὶ εἰς τὸ ἄκρον του προσηρμώζετο τὸ γυνί. Τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τοῦ ἀρότρου, τὸ «σταβάρ», εἶχε τὸ ἐν ἄκρον του προσηρμωσμένον εἰς τὴν γωνίαν τῆς ἀλετριπόδας, μικρὰ δὲ δοκός, ἡ «σπάθ» συνέδεε τὸ σταβάρ μὲ τὸ κάτω μέρος τῆς ἀλετριπόδας. Δύο ἔτερα δοκάρια σχηματίζοντα ὀρθὴν γωνίαν προσηρμωσμένα κατόπιν τῆς σπάθης μὲ τὰ σκέλη πρὸς τὴν γωνίαν τῆς ἀλετριπόδας, τὰ παράβολα ἐχρησίμευαν εἰς τὸ ν' ἀνοίγουν τὴν αὐλάκα. Τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ σταβαρίου εἶχε δύο τρύπας εἰς ἀπόστασιν σπιθαμῆς ἀπ' ἀλλήλων, ἀπὸ τὴν μίαν δὲ αὐτῶν ἦτο περασμένος πασσαλίσκος, τὸ «ἰντρί», καὶ ἐχρησίμευε διὰ τὴν ριθμισιν τοῦ βάθους τῆς αὐλάκος. Ἄν δηλαδὴ ἤθελεν ἡ αὐλαὶ νὰ γίνῃ βαθεῖα, ἔπερνοῦσαν τὸ ἰντρί εἰς τὴν προτελευταίαν ὀπήν, ἂν ὅχι, εἰς τὴν τελευταίαν. Τὸ ἄροτρον προσηρμώζετο εἰς τὸν ζυγὸν μὲ τὰ «καήσια», χονδρὸν δερμάτινον ἱμάντα, δεμένον εἰς τὸ πανωζύγι, εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίζει θηλειάν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχωναν τὸ σταβάρ καὶ τὸ συνεκράτουν μὲ τὸ ἰντρί. Ἄλλοι ἀντὶ ἱμάντος μετεχειρίζοντο δύο στεφάνια ἀπὸ περιστρεφένους κλάδους καὶ περασμένα εἰς τὸ ἐπανωζύγι, παραλλήλως δὲ μὲ αὐτὸ περνοῦσαν δεκάριον τὴν «γαῖδούρα» καὶ εἰς αὐτὴν ἐσκάλωναν τὸ ἰντρί. Τὸ ἀλέτρι ἐσύρετο ὑπὸ ζεύγους βοῶν ἢ βομβάλων ἐξευγμένων εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ ὁποῖου διέκρινον τὴν λαυμαριάν, τὸ πανωζύγι, τὸ κατωζύγι, τὰ μσοζεύλια, τὶς ζεύλεις καὶ τὰ σισβιά. Προσηρμώζετο δὲ τὸ ἄροτρον εἰς τὸν ζυγὸν μὲ τὰ καῖσια. Ἄλλοτε πάλιν ἐσύρετο ὑπὸ ἱππῶν, ἄνευ ζυγοῦ, προσηρμωσμένον εἰς τὰ χαμούτια.

Ἄν ὁ ἀγρός ἦτο καλλιεργημένος τὸ προηγούμενον ἔτος, τότε τὸν «ἐβοζίζαν» ὄργωναν μίαν φορὰν καὶ ἔπειτα τὸν ἔσπερναν. Ἄν τὸ καλλιεργημένον χωράφι ἦτο βοστάνι, ὠνομάζετο βοστάνια, ἂν δὲ σιτάρι, καλαμιά, ἂν δὲ ἦτο ὄργωμένον μὲ μεγάλετρον, ἐλέγετο νιάμα.

Ὁ σπόρος, ἂν ἦτο σιτάρι, κριθάρι, βρώμη, ρόβι ἢ ψιμόσταρο, ἐχύνετο μέσα εἰς ἓνα κιλάθι, «τὸ σπορίκι», καὶ ἀπὸ τούτου λαμβάνων ὁ σπορεὺς διὰ τῆς χειρὸς ἐσκόρπιζε αὐτὸν εἰς τὸ χωράφι. Πρωτοῦ ἀρχίσῃ τὴν σπορὰν ἐχώριζεν τὸν ἀγρὸν εἰς ἐπιμήκεις λωρίδας ὀνομαζομένας «σποριές». Κάποτε ὁ γεωργὸς ἀντὶ σπορίκι ἐφόρει μεγάλην ποδιὰν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐσκόρπιζε διὰ τῆς χειρὸς τὸ σπóρον. Πρῶτον ἔσπειραν τὸ λινάρι, ἀπὸ τὸ τέλος Αὐγούστου μέχρι μέσων Σεπτεμβρίου, ἔπειτα τὰ κουνιά, ἔπειτα τὸ σιτάρι τὴν βρώμη τὸ κριθάρι κλπ. Ἐσπειρον ὅμως καὶ ὄψιμα σιτηρὰ τὰ λεγόμενα «γιαζλ-ήκια», κριθάρι ψιμόσταρο καὶ ψιμόλινο. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν σπορὰν οἱ σποριῆς κατεστρέφοντο, ἔκαμναν ἄλλες ἀντικαθίσταντες εἰς τὸ τέλος διὰ νὰ τρέχουν τὰ νερά.

Ἐὰν ὁ χειμὼν ἦτο βαρὺ καὶ ἡ χιὼν ἐκάλυπτεν ἐπὶ πολὺν καιρὸν τὸ ἔδαφος, τὰ σπαρτὰ ἐπετύγχανον. Ἐὰν ὅμως δὲν ἐχίονιζε καὶ ἔκαμνε παγωνιές, ἐπάγωναν τὰ πρῶτα σπαρτὰ ὁπότε ἡ ἐλπίς τοῦ γεωργοῦ ἦσαν πλέον τὰ ὄψιμα. Ἡ εὐχὴ τοῦ γεωργοῦ ἦτο «τοῦ Χστοῦ μὲ τς πεντόφλες καὶ τ Πασκαλιά μὲ τὰ παθήματα», σημαίνουσα ὅτι κατὰ τὰ Χριστούγεννα πρέπει νὰ εἶνε ὁ καιρὸς χιόνια καὶ παγωνιές, τὸ δὲ Πάσχα βροχερός, διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὰ σπαρτὰ.

Τὸ μεγαλύτερο ἦτο ἄλῃτρι τριπλασίον περιῖπου διαστάσεων τοῦ συνήθους ἀρότρου, εἶχε δὲ ἐκτὸς τῆς ἀλῃτριπόδας καὶ πρόσθετον μικρὰν τοιαύτην μήκους δύο περιῖπου σπιθαμῶν, τὸ «δζούζ», εἰς τὴν γωνίαν αὐτῆς ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον ἦτο καρφωμένη ἡ «σανίδα», τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς ὁποίας ἐφθάνεν μέχρι τοῦ ὕνιου. Τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ δζουζιοῦ ἐκρατεῖτο εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἀλῃτριπόδας διὰ πασαλίσκου, ὥστε ἡ εἰς αὐτὸ καρφωμένη σανίδα νὰ κλίνη πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἀπὸ τὸ σταθὰν ἐκρέματο καθέτω; ὀλίγον ἐμπροσθεν τοῦ ὕνιου ἡ «μαχαίρα ἢ τσεφάνα», ἡ ὁποία ἐχρησίμευεν εἰς τὸ νὰ χαράξῃ βαθέως τὸ ξηρὸν γῆμα, ὥστε τὸ ὕννιον τῇ βοηθείᾳ τῆς σανίδας νὰ τὸ ἀναποδογυρίσῃ εἰς πλάκας πρὸς τὰ δεξιὰ.

Τὸ μεγαλύτερο ἐπειδὴ ἦτο βαρὺ, δὲν προσηρμώζετο ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν ζυγόν, ἀλλὰ εἰς τὴν «μαδρεχούλα» δι' ἀλύσεως. Μαδρεχούλα ἦτο τὸ ἄξόνι ἀμάξης μετὰ τῶν τροχῶν, χωρὶς ρυμὸν εἰς τὸ μέσον, ἄλλο παρεμφερές ξύλον προσηρμωσμένον ὀλίγον δεξιότερα τὴν «κούτσα». Ἀριστερώτερα ἦτο καρφωμένον ἄλλο τοξοειδὲς ξύλον, τὸ «ἄζακι», τὸ ὅποιον εἶχε τέσσαρες τρύπες καὶ ἐστερεώετο ἐπὶ τῆς κούτσας διὰ πασαλίσκου εἰς ἐπὶ τούτῳ ὀπήν, ἐχρησίμευε δὲ εἰς τὸ νὰ κανονίσῃ τὴν κλίσιν τῆς μαδρεχούλας κατὰ τὴν στροφὴν.

Τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς κούτσας ἦτο διαμορφωμένον ὅπως καὶ τὸ ἄκρον τοῦ ρυμοῦ μὲ «κουρούνα» διὰ νὰ προσδένεται εἰς τὸν ζυγόν, εἰς δὲ τὸ μέ-

σον αὐτῆς κάτωθεν ὑπῆρχε ἐτέρα κουρούνα, ἡ «κεπτσιά», εἰς τὴν ὁποίαν διὰ πασαλίσκου συνεκρατεῖτο μακρὸ ξύλον, 2 περίπου μέτρων, ἡ «γλῶσσα», ἡ ὁποία διερχομένη κάτωθεν τοῦ ἐπανωζυγοῦ τοῦ ζυγοῦ καὶ ἀνάμεσά θπὸ τὰ μεσοξύλια, ἐσκαλῶνετο εἰς τὰ «badeλάκια», δύο ξύλα παράλληλα μήκους 50 ἐκ. τοῦ μέτρου, εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τῶν ὁποίων ἦτο προσηρμωσμένη ἄλλη κούτσα ἢ ἀρίς. ἀπολήγον εἰς ζυγόν. Τὸ ἀρίς πάλιν τοῦτο εἶχε κεπτσιὰν μὲ γλῶσσα badeλάκια κλπ. ὥστε νὰ σχηματίζεται ἓνα σύμπλεγμα μακρὸ μὲ ἔξ ζυγούς, εἰς τοὺς ὁποίους ἔξευαν ἔξ ζεύγη βοῶν ἢ βομβάλων, ὀδηγουμένων ὑπὸ ἰσαριθμῶν γεωργῶν.

Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς διὰ πολλῶν ζευγῶν μετακινήσεως βαρῶν ἐφήρμοζαν οἱ γεωργοὶ καὶ ὅταν εἶχαν νὰ μεταφέρουν βαρὺ φορτίον δι' ἄνωφεροὺς ὁδοὺς μετὰ ἅμαξαν. Τὸ πρόσθετον ζεύγος τῶν κτηνῶν μετὰ τοῦ ζυγοῦ «κούτμου» ἐλέγετο «τσευγάρ», καὶ «ἔβανε τσευγάρ» ἐσήμαινε ἔσυρε τὸ φορτίον τῇ βοηθείᾳ καὶ ἄλλων ζευγῶν κτηνῶν.

Ἐπειδὴ ἡ κατασκευὴ καὶ συντήρησις τοῦ μεγαλύτερου ἦτο πολυδάπανος ἐχρησιμοποιεῖτο μόνον ἀπὸ τοὺς εὐπόρους τσεφτοῆδες, ἡ ὑπὸ δύο καὶ τριῶν γεωργῶν «συδροφκὰ ἢ μεσιακά».

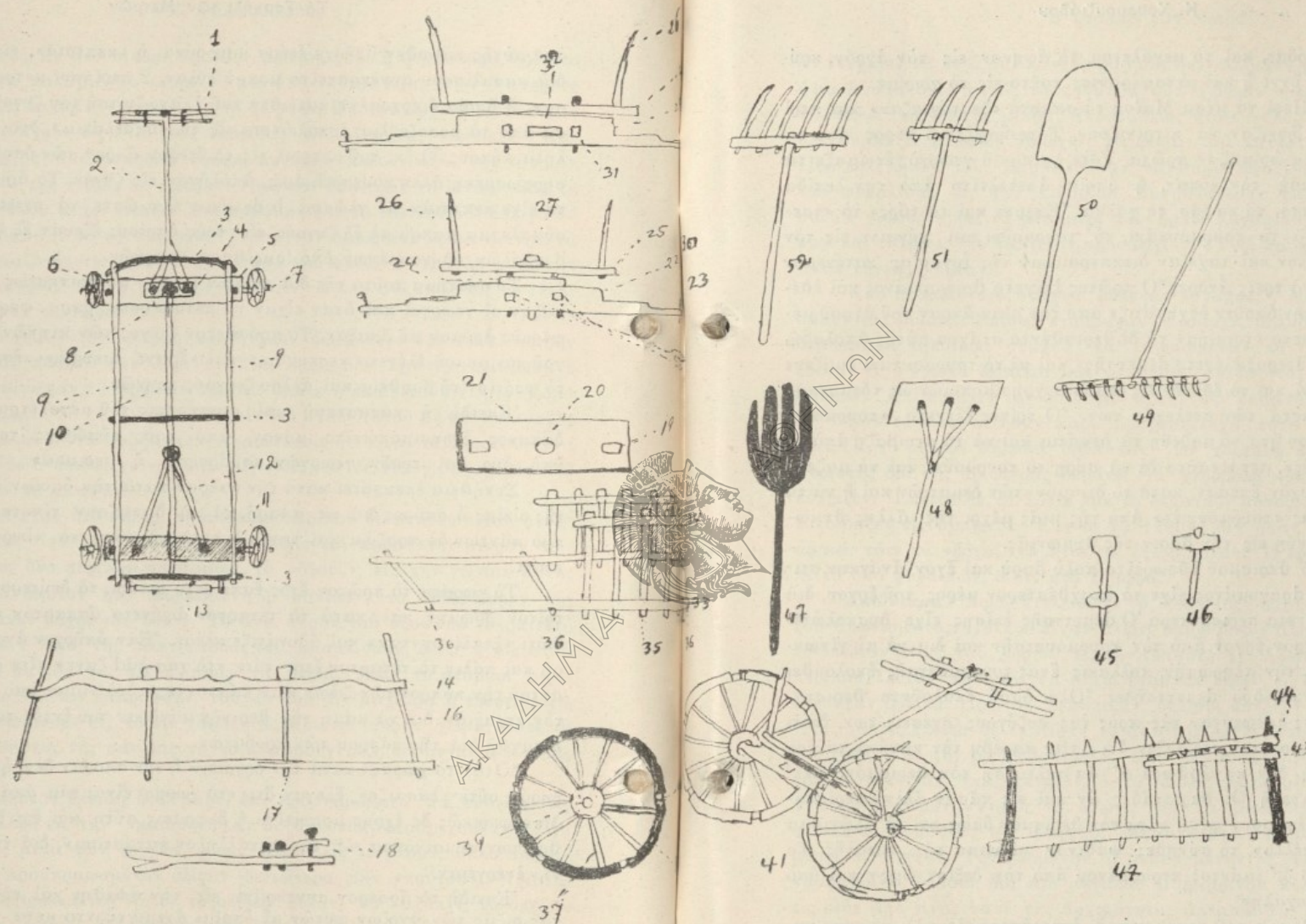
Συνήθεια ἐπεκράτει κατὰ τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξήρχετο ἀπὸ τῆς οἰκίας ὁ σπόρος διὰ νὰ σπαρῇ, νὰ μὴ δανείζον τίποτε εἰς ἄλλους, πρὸ πάντων δὲ προζύμι καὶ ψωμί, διὰ νὰ μὴ φύγῃ τὸ «βερεκέτ» ἀπὸ τὸ σπίτι.

Τὸ χωράφι τὸ πρῶτον ἔτος ἐσπείρετο σιτάρι, τὸ δεύτερον κριθάρι, τὸ τρίτον βρώμη καὶ κατὰ τὸ τέταρτον ἀφήνετο ἄσπαρτον «νὰ κοιμηθῇ», διότι «ξεπλένονταν» καὶ ἀδυνατίζε κλέον. Ἐὰν ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ σπαρῇ καὶ πάλιν τὸ τέταρτον ἔτος τότε «τὸ χασ-λάδ ζανε» εἶτε ρίπτοντες ἐπ' αὐτοῦ τὴν κόπρον τῶν ζώων εἶτε κάμνοντες αὐτὸ νιάμα καὶ πληρώνοντες τὸν κεχαγιάν διὰ νὰ κάμῃ τὴν θερινὴν μάνδραν του ἐντὸς τοῦ ἀγροῦ, ἵνα λιπανθῇ διὰ τῆς κόπρου τῶν προβάτων.

Ὅταν τὸ χωράφι κατὰ τὴν ὕργωσιν ἢ τὴν σπορὰν δὲν ἦτο οὔτε πολὺ ξηρὸν, οὔτε «λάσπιζε», ἔλεγαν ὅτι «τὸ χωράφ εἶναι τὰμ ἀπά στοῦ τὰβ τε». Μεταφορικῶς δὲ ἐχρησιμοποιεῖτο ἢ ἐκφρασις αὕτη καὶ ἐπὶ ζώων καὶ ἀνθρώπων σημαίνουσα εἰς τὴν κατάλληλον κατάστασιν, διὰ τὴν μελετωμένην ἐνέργειαν.

Ἐπειδὴ τὸ ἄροτρον συνεκράτει εἰς τὴν σπάθην καὶ τὴν ἀλῃτριπόδα τὰς ρίζας τῶν ἀγρίων φυτῶν αἱ ὁποῖαι ἀνεμυγνύνοντο μετὰ χωμάτων καὶ ἐδυσκόλευον τὰ ζῶα, διὰ τοῦτο εἰς κάθε στροφὴν, ὁ γεωργὸς ἐσταμάτα τὰ ζῶα καὶ ἐκαθάριζεν μὲ τὸ «τσεκέλι», ἓνα μακρὸ κοντάρι, ἀπολήγον εἰς μὲν τὸ ἐν ἄκρον εἰς τρίγωνον σιδηρὰν ξύστραν εἰς δὲ τὸ ἕτερον εἰς δξὺ καρφίον διὰ τοῦ ὁποίου ἐκέντα τὰ ζῶα.

Κατὰ τὴν σπορὰν, καὶ ἐν γένει τὴν ἄροσιν τῶν ἀγρῶν, ἐφόρουν τσα-

1 Ζυγός. 2 άρις. 3-3-3 γεωμέδεις (ηροστρός, μεστρός, πιστός), 4.—βάς-ηριζίκι
11—γιστίκι. 12—ψαλίδια. 13—μέγετες. 14—πανοζύγι. 15—κατωζύγι. 16—ξεύ-
αφαλός. 21—άνέμ. 22—ηροστνό άξόνι. 23—καραξονιά. 24—βαγ ηριζίκι. 25—
31—τρύπες ψαλιδιών. 32—τρύπα κόρδας. 34—ρότς. 35—βέγγιες. 36—γεωμέ-
42—σιρίκι. 43—ρότς. 43—άγίς. 45—δρος. 46—τσεκίτσζ. 47—λιχνιστήρ.

άνέμ. 6—τρεχούλι. 7—καραξονιά. 8—άφαλός. 9—άγίσια. 10—κόρδα.
11—γιστίκι. 12—ψαλίδια. 13—μέγετες. 14—πανοζύγι. 15—κατωζύγι. 16—ξεύ-
αφαλός. 21—άνέμ. 22—ηροστνό άξόνι. 23—καραξονιά. 24—βαγ ηριζίκι. 25—
31—τρύπες ψαλιδιών. 32—τρύπα κόρδας. 34—ρότς. 35—βέγγιες. 36—γεωμέ-
42—σιρίκι. 43—ρότς. 43—άγίς. 45—δρος. 46—τσεκίτσζ. 47—λιχνιστήρ.
άνέμ. 6—τρεχούλι. 7—καραξονιά. 8—άφαλός. 9—άγίσια. 10—κόρδα.
11—γιστίκι. 12—ψαλίδια. 13—μέγετες. 14—πανοζύγι. 15—κατωζύγι. 16—ξεύ-
αφαλός. 21—άνέμ. 22—ηροστνό άξόνι. 23—καραξονιά. 24—βαγ ηριζίκι. 25—
31—τρύπες ψαλιδιών. 32—τρύπα κόρδας. 34—ρότς. 35—βέγγιες. 36—γεωμέ-
42—σιρίκι. 43—ρότς. 43—άγίς. 45—δρος. 46—τσεκίτσζ. 47—λιχνιστήρ.

ρούχια εις τοὺς πόδας, καὶ τὸ μέγαλειον τὸ ἄφηνον εἰς τὸν ἀγρόν, κρύπτοντες μόνον τὸ ὕννι ἢ καὶ μεταφέροντες τοῦτο εἰς τὸ χωρίον.

Θερισμός.—Περὶ τὰ μέσα Μαΐου τὰ σπαρτά «ξεσταχίαζαν» καὶ περὶ τὰ μέσα Ἰουνίου, ἤρχιζαν νὰ κιτρινίζουν. Τότε ἤρχιζεν ὁ θέρος ἀπὸ τὰ κριθάρια, τὰ ὁποῖα ὠρίμαζαν πρῶτα. Τότε λοιπὸν ὁ γεωργὸς ἐτοίμαζε τὰ σύνεργά του, δηλαδὴ τὴν κόσαν, ἢ ὁποῖα ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὴν λεπίδα τὸ μανί, τὸ κέρατο, τὸ καφάσ, τὸ χαλκᾶ. Ἔπερνε καὶ τὸ «ὄρς» τὸ «τσεκίτς» καὶ τὸ ἀκόνι, τὸ τουρμουκάκι, τὸ τουρμουκὶ καὶ πήγαινε εἰς τὸν θέρον. Πρὸς εὐκόλον καὶ ταχεῖαν διεκπεραιώσιν τῆς ἐργασίας, κατένεμον αὐτὴν συνήθως ἀνὰ τρεῖς ἄνδρες. Ὁ πρῶτος ἐλέγετο δραγομάνος καὶ ἐθέριζεν. Ἡ γραμμὴ τὴν ὁποῖαν ἐσημάτιζε ἀπὸ τὴν μίαν ἄκρην τοῦ ἀγροῦ μέχρι τῆς ἄλλης, ἐλέγετο «τακὶ ἡμ» τὰ δὲ θερισθέντα στάχυα αὐτῆς ἀπολαβὴ καὶ «λαμνί». Ὁ δεῦτερος ἐλέγετο δεμετσης καὶ μετὰ τὸ τουρμουκάκι ἐμάζευε βαθμηδὸν τὸ λαμνί καὶ τὸ ἔδενεν εἰς δεμάτια, χρησιμοποιῶν ὡς «δεματὰ» δέσμην σταχύων μετὰ τῶν στελεχῶν των. Ὁ τρίτος ἐλέγετο «τουρμουκτσης» καὶ ἔργον του ἦτο νὰ μαζεύῃ τὰ δεμάτια καὶ νὰ τὰ στοιβάξῃ ἀπὸ 40 ἢ 50 εἰς «θυμωνιές», μετὰ ταῦτα δὲ νὰ σύρῃ τὸν τουρμουκὶ καὶ νὰ μαζεύῃ τὰ στάχυα, ὅσα τυχὸν ἔπλεον κατὰ τὸ δέσιμον τῶν δεματιῶν καὶ ἢ νὰ τὰ ἀφήνῃ εἰς γραμμὰς «τουρμουκιές» ἀπὸ τῆς μιᾶς μέχρι τῆς ἄλλης θυμωνιάς, ἢ νὰ τὰ μαζεύῃ εἰς τὴν βάσιν τῆς θυμωνιάς.

Τὸ ἔργον τοῦ θερισμοῦ ἐθεωρεῖτο πολὺ βαρὺ καὶ ἔχον ἀνάγκην σπιβαρῶν χειρῶν. Ὁ δραγομάνος εἶχε τὸ ἐπαχθέστερον μέρος τοῦ ἔργου, διὰ τοῦτο καὶ ἐπληρώνετο περισσότερα. Ὁ δεμετσης ἐπίσης εἶχε δυσκολώτερον καὶ τεχνικώτερον ἔργον ἀπὸ τὸν τουρμουκτσην καὶ διὰ νὰ μὴ γίνωνται παράπονα διὰ τὴν πληρωμὴν, πολλάκις ἕνας τουρμουκτσης ἠκολούθει δύο δραγομάνους καὶ δύο δεμετσηδες. Ὅλοι ὁμοῦ ἐκαλοῦντο θεριστάδες. Οἱ θεριστάδες ἀπέφευγαν τὰς πρὸς τὰς συζύγους σχέσεις τῶν, διότι ἢ μακροχρόνιος πεῖρι τοὺς ἐδίδασκεν ὅτι ὅστις παρέβη τὸν κανόνα τοῦτον «σταθάκε», δηλαδὴ δὲν κατώρθωσε ν' ἀποτελειώσῃ τὸν θερισμόν, ἀλλ' ἄφρηνεν αὐτὸν ἡμιτελῆ. Οἱ θεριστάδες, ἂν καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην περίστασιν τοῦ βίου των ἐφόρουν φέσι, κατὰ τὸν θερισμόν ὅμως καὶ τὸ ἁλώνισμα ἐφόρουν «τὸ γαπέλλο», τὸ σύνθημα ψάθινον κάλυμμα τῆς κεφαλῆς. Τὸ τουρμουκὶ ἐσύρετο δι' ἱμάντος περασμένου ἀπὸ τὸν δεξιὸν ὦμον καὶ ὑπὸ τὴν ἀριστεράν μασχάλην.

Μετὰ τὸ τράβηγμα τοῦ τουρμουκιοῦ, ἐπετρέπετο εἰς τὰς πτωχὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά νὰ μαζέψουν στάχυα καὶ νὰ τὰ κάμουν «χαμούτσε». Μία χαμούτσα ἐγίνετο ἀπὸ δύο ἢ τρία «χερόβολα» σταχύων.

Οἱ θεριστάδες εἶχαν μαζί των συνήθως καὶ ἓν παιδίον διὰ νὰ τοὺς «κουβαλῇ» νερὸ καὶ φαγητόν, μετὰ τὸ ἄλογον ἢ τὸ γαῖδουράκι, διότι ἐκεῖνοι διενευκτέρευον εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ μόνον σπανίως ἤρχοντο εἰς τὸ χωρίον,

ἂν ἐτόχαινε νὰ θερίζουν κανένα «ἀρταλ ἡκί» πλησίον τοῦ χωρίου. Ἀρπαλῆκια ὠνομάζοντο τὰ εἰς τὰ πρόθυρα τῶν χωρίων χωράφια, τῶν ὁποίων ἢ λίπανσις, ὡς ἐκ τῆς μικρᾶς ἀποστάσεως ἦτο εὐκόλος. Οἱ θεριστάδες ἐπίστευον ὅτι τὸ σκόρδον «διώχνει τὰ φῖδια» καὶ πάντοτε ἔτρωγον σκόρδον. Πολλάκις ὅμως τοὺς περπατοῦσαν κύνθαροι προξενοῦντες εἰς τὸ δέρμα των φουσαλίδας ὡς τοῦ ἐκδορίου. Συνηθέστερον φαγητόν ἦτο τὸ πρῶϊ σοῦπα γιαοῦρι καὶ τὸ μεσημέρι καὶ βράδι λαχανικά τῆς ἐποχῆς. Τὸ δὲ τυρὶ καὶ τὸ ψωμί ἦτο τακτικὸν προσφάγιον. «Τυρὶ καὶ ψωμί χαζόκο φαγί», κατὰ τὴν παροιμίαν.

Ἀπὸ τὰ καλύτερα στάχυα ἔπλεαν «σταχνές», διὰ τῶν ὁποίων ἐκόσμων τὰς οἰκίας. Ἐπίσης «τράβιγαν βισάκι», δηλαδὴ ἐξέλεγον ἀπὸ τὰ δεμάτια τὰ καλύτερα στάχυα, τὰ «ψωμωμένα», τὰ «θηλικία», τὰ ὁποῖα ἔδεναν εἰς χωριστὰ δεμάτια καὶ τὸ σιτάρι αὐτῶν τὸ μετεχειρίζοντο διὰ σκάρων. Ἄλλοι πάλιν τὴν διαλογὴν αὐτὴν τὴν ἔκαμναν εἰς τὸ ἁλώνι.

Ἐὰν τὰ σπαρτά ἦσαν πολὺ βραχυστέλεχα τότε τὰ ἐθέριζαν μετὰ τὸ δρεπάνι, τὸ μικρὸν δηλαδὴ δρέπινον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἕκαστος θεριστῆς διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐκράτει τὰ χερόβολα καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς τὰ ἐθέριζεν. Ἐπειτα δὲ τὰ ἔδενε «μετὰ τὸ δεματὸ» μόνος, καὶ εἰς τὸ τέλος τὰ ἐστοίβαζεν εἰς θυμωνιά. Ἐὰν δὲ τὰ σπαρτά δὲν ἦσαν μόνον κοντά, ἀλλὰ ἀραιά, τότε τὰ «ἐβγαζαν» ἦτοι τὰ ἐξεροῦζοναν. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐξετελεῖτο ὑπὸ γυναικῶν, διότι ἦτο ἐλαφρά.

Ἁλώνισμα. Ἀφοῦ ἐτελείωνεν ὁ θερισμὸς ἤρχιζεν ἡ προετοιμασία τοῦ ἁλώνισματος. Πολλοὶ εἶχαν ἁλὼν καμωμένο ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ χωρίου, εἰς τὴν τοποθεσίαν Ἁλῶνια, τὰ ὁποῖα ἦσαν περίπου 15 τὸν ἀρ. θμόν. Οἱ ἄλλοι ἔκαμναν ἁλὼν εἰς ὅποιον χωράφι τοὺς ἔρχονταν βολικά. Πρῶτον ἐτσάπιζαν, δηλαδὴ ἀπέψουν τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας χόρτα, ἔπειτα δὲ ἐπότιζαν τὸ ἁλὼν φέροντες νερὸ ἀπὸ τὴν βρύσιν τοῦ χωριοῦ μετὰ τὴν ἀμαξοβουτσέλα, ἐπὶ τῆς ἀμάξης. Ὁ εἰς λοιπὸν ἔχυνε τὸ νερὸν μετὰ τὸν γκαζοτενεκέν, ὁ δὲ ἄλλος κάτω μετὰ τὴν «χραβούλια» ἀναποδογνοισμένην ἔτριβε τὸ ἁλὼν, διὰ νὰ ἰσοπεδωθῇ καὶ νὰ καλυφθοῦν αἱ σχισμάδες τοῦ ἐδάφους. Μετὰ ταῦτα ἐκάλυπτε τὸ βρεγμένον μέρος δι' ἀχύρου. Τὴν ἐπομένην ἢ μεθεπομένην «ἔβυνε» τὰ ζῶα καὶ τὸ «μαρμάριζε», δηλαδὴ διὰ τοῦ μεγάλου μαρμαρίνου κυλίνδρου, ὁ ὁποῖος τις οἶδε ἀπὸ τίνος ναοῦ τῆς ἀρχαιότητος ἀπεσπάρθη, ἰσοπέδωνεν αὐτό.

Ἐπειτα μετέφεραν τὰ δεμάτια ἀπὸ τὰ χωράφια εἰς τὸ ἁλὼν καὶ τὰ ἐστοίβαζαν εἰς τὸ βόρειον μέρος αὐτοῦ διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν δυνατόν βορρᾶν. Ἡ μεταφορὰ ἐγίνετο διὰ τῆς ἀμάξης, τῆς ὁποίας διέκριναν τὸ ἀρίς, τ' ἀζόνια, τὴν ἀνέμη, τὰ κόλια, τὰ ρότσια, τὰ ἀγίσια τῆς βέργης, τὸ γιαστίκι, τὸ βαγ-ηοτζίκι, τὰ τρεχούλια, καὶ τοὺς τσαγάδες. Τὸ τρεχούλι εἶχεν 6 ἀψίδες, 12 παρμάκια, τὸ βασ-λ-ήκι, τὴν ποριά. Ἀμάξια διέκριναν

κατὰ τὰ ζῶα τὰ ὁποῖα τὰ ἔστυρον, γαῖδουράμαξο, βοδιάμαξο, βουβαλάμαξο καὶ ἀπὸ τὸ φορτίον του χορταράμαξο. Καὶ τὸ ἀμύξι τὸ συρόμενον ὑπὸ ἵππων ἐλέγετο δαλίγα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ χορταράμαξο κατὰ τὴν διάβασιν του παρέσυρε τὰ παρὰ τὴν ὁδὸν πράγματα, μεταφορικῶς ἐσημείωνε τὸν ἀπρόσεκτον.

Μετὰ τὴν ἐτοιμασίαν τοῦ ἁλώνιου ἐσκουπίζαν τὸ ἄχυρον, ἐξάπλωναν τὰ δεμάτια ὥστε νὰ σκεπασθῇ τὸ ἁλόνι, ἔλυναν τὰ δεματικά καὶ ἔζευαν τὰ ζῶα εἰς τὴν λοκάνην, ἡ ὁποία ἦτο πλατεῖα σανὶς ἔχουσα εἰς τὸ κάτω μέρος αὐτῆς ἐσφηνωμένους τσακμακόπετρες. Ἡ βοδίσια ἡ λοκάνη ἦτο πλατυτέρα τῆς ἀλογίσιας, προσηρμόζετο δὲ εἰς τὸν ζυγὸν διὰ σχοινίου δεμένου εἰς τὸ ἄκρον ξύλου, ὅπως γίνεται καὶ ἐδῶ, τῶν δὲ ἀλόγων προσηρμόζετο μὲ τὸ χαμοῦτ καὶ τὰ βαδελάκια.

Ἀφοῦ ἐγύριζαν οἱ λοκάνες ἐπὶ τινὰ ὥραν ἐπὶ τῶν δεματίων, ἔπειτα ἐγύριζαν τὸ ἁλόνι μὲ τὸ δεκράνι, ἀφοῦ δὲ ἐτρίβετο ἀρκετὰ μὲ τὸν γιαβᾶν καὶ τελευταῖον μὲ τὸ φκιάρι, ἔρριχναν τὶς ἄκρες μὲ τὸν σύρτην καὶ ἅμα «γέντανε» ἀπέλυναν τὰ ζῶα καὶ ἐμάζευαν τὸ ἁλόνι μὲ τὸ σουργί, καὶ μὲ τοὺς σύρτας εἰς τὸ νότιον μέρος τοῦ ἁλώνιου εἰς μίαν στοίβαν, τὸ «τινάζ».

Μετὰ τὸ μάζωμα, ἂν ὁ καιρὸς ἦτο εὐνοϊκὸς ἤρχιζε τὸ λήνισμα, κατ' ἄρχας μὲ τὸν γιαβᾶ, καὶ μετὰ τὸν καθαρισμὸν ἀπὸ τὰ περισσότερα ἄχυρα, μὲ τὸ ληνιστήρι καὶ τὸ φκιάρι, εἰς σχῆμα ἐπιμήκους σωροῦ, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο «σέτς». Ληνιστήρι ὠνομάζετο τὸ φκιάρι τὸ ὁποῖον ἦτο σχισμένο εἰς 4 δάκτυλα. Ἐπειτα ἔφερναν τὸ δερμόνι, τὸ μέγα κόσκιον, ἔστερέωναν τὴν μίαν πλευρὰν αὐτοῦ διὰ σχοινίου εἰς τὸ ληνιστήρι καὶ ἤρχιζαν τὸ δερμόνισμα. Ἐνας μετέφεραν τὸν «τερεκὲ» ἀπὸ τὸ σέτς, μὲ τὸν γκάζοτενεκέ εἰς τὸ δερμόνι, ἄλλος ἐδερμόνιζε, καὶ τρίτος μὲ τὴν χορδοβίλια ἐχάλιζε. Μὲ τὸ δερμόνισμα ἐχώριζαν τὰ σκύβαλα ἀπὸ τὸ γέννημα καὶ τὰ ἔρριπταν κατὰ μέρος. Τὸ γέννημα ἐσχημάτιζε κῶνον, ὁ ὁποῖος ὑψοῦτο βαθμυδόν, καὶ ἔφθανεν εἰς τὸ δερμόνι, ὅποτε ἠναγκάζοντο νὰ τὸ μετακινήσουν. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ δερμόνισματος ἤρχιζε τὸ μέτρημα.

Τοῦτο ἐγένετο πάντοτε παρουσίᾳ τοῦ κυβερνητικοῦ ἀντιπροσώπου ἐπὶ τοῦ φόρου τῆς δεκάτης ἢ τοῦ ἐνοικιαστοῦ ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο σουργτζής. Τὸ δέκατον ὑπελογίζετο εἰς σινίκια ἢ τοὶ τέταρτα τοῦ κοιλοῦ, μολονότι δὲ ἀπεκαλεῖτο δέκατον, ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως ἦτο τὸ ὄγδοον, δηλαδὴ $12 \frac{1}{2} \%$ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. Τὸ γέννημα ἐγεμίζετο εἰς τοὺς σάκκους, ἢ τὶς βασταγαριές, ἀνὰ τρία ἢ τρία καὶ ἡμισυ κοιλιά, διὰ νὰ εἶναι εὐκόλος ἡ φόρτωσις αὐτῶν εἰς τὴν ἅμαξαν καὶ τὸ ἄδειασμα εἰς τὴν ἀποθήκην ἢ τὶς βουτσέλες. Ὁ δεκατιστής ὑπελόγιζε τὸν φόρον, ἐξέλεγε ἓνα ἢ περισσότερους σάκκους τῆς ἀρσεκείας του, ἔδενε ἐπιπροσθέτως τὰ στόμια αὐτῶν διὰ σπάγου, τοὺς ἐσφράγιζε μὲ τεμάχιον μελισσοκεριοῦ, ἔδιδε τὴν σχετικὴν σημείωσιν εἰς τὸν γεωργόν

καὶ ἔφευγε. Ὁ γεωργὸς ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ μεταφέρει αὐθημερὸν τὸ δέκατον εἰς τὴν ἀποθήκην δωρεάν, «στὰ σουργτζίδικα τ' ἀβάρια», προσέχων μήπως χαλάσῃ τὴν σφραγίδα.

Ἀφοῦ ἐτελείωνε τὸ ἁλώνισμα, ἂν τὰ σκύβαλα ἦσαν πολλά, τότε τὰ ξαναλῶνιζαν καὶ μετὰ τὴν μεταφορὰν καὶ τούτων «ἔβαζαν τ' ἄχερο», μεταφορῶντες αὐτὸ εἰς τὸν ἄχυρῶνα, «τὸ σαμαν-λ-ήκι μὲ τὴν καλαμωτή, τὴν ὁποίαν προσέδεσαν εἰς τ' ἀγίσια καὶ εἰς τὸ πίσω μέρος προσηρμόζαν τὸν ἐγερομὲ» διὰ νὰ συγκρατῇ τὰ ρότσια καὶ ἐκλείαν αὐτὸν μὲ τεμάχιον σάκκου. Τὸ ἄχυρον ἐφορτώνετο μὲ τὸν μεγάλο τὸ γιαβᾶ. Εἰς τὴν ἐπιστροφὴν ἐσήκωναν διὰ τῆς ράχews τὸ ὀπίσω μέρος τῆς ἁμάξης, διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ μεταστροφή αὐτῆς, «ἔρριχναν τὰ κ-ήτσια».

Ἀπὸ τὸ προῖόν τοῦ πρώτου ἁλώνιου ἔκαμναν ἀλεύρι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρώτου ψωμίου τὸ ὁποῖον ἔκαμναν, ἔπλαθαν καὶ μία φλαγούνα, τὴν ὁποίαν ἐπήγαιναν ζεστὴ στὴ βρύσιν, τὴν ἔβρεχαν, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν διέτρεμαν εἰς τοὺς διαβάτας. Ἐκεῖνοι δὲ τρώγοντες ἠύχοντο «Καλὸς καιρὸς καὶ χρόνος. Καλὰ βαρεκέτια. Μὲ ὑγεία νὰ τὸ φάτε».

Μετὰ τὸ τέλος τῶν σιτηρῶν ἁλώνιζαν τὸ λινάρι, τὸ ψιμόλινο, τὸ ρόβι ἢ βουρτσάκι, τὸ κούσσοτον καὶ τὸ κεχρί μὲ τὸ μάρμαρο, διότι τρίβονται εὐκόλως. Τὸ ἄχυρον τοῦ λινarioῦ ἐλέγετο «λινάτσα» καὶ ὁ σπόρος λινάρι. Τώρα ἐδῶ στὴν Μακεδονίαν μαρμαρίζουν καὶ τὸ κριθάρι καὶ τὸ ἄχυρον τὸ μακρὸν τὸ λέγουν «σάλμη». Τὸ τελευταῖον δὲ πάντων μετέφεραν τὸν ἀραβόσιτον εἰς τὸ ἁλόνι. Ἐκεῖ συνηθοῦντο γυναῖκες καὶ παῖδιά καὶ ξεφλούδιζαν τὶς κουκνάρες, τὶς ἔδεναν εἰς ἀρμαθιές, καὶ τὶς μετέφεραν εἰς τὸ σπίτι, ὅπου τὶς κρεμοῦσαν εἰς τὸν ἥλιον διὰ νὰ ξηραθοῦν. Ὅσες ἔμεναν «κούτρουλες», χωρὶς δεσίματα ἐτρίβοντο πρῶτες. Συνήθως ἔτριβαν τὰ κοτσάνια ἐπάνω εἰς τὶς τσακμακόπετρες τῆς ἀναποδογυρισμένης λοκάνης, ἢ τὸ ἓνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Τὸν ἀραβόσιτον μετεχειρίζοντο ὡς τροφὴν τῶν χοίρων καὶ τῶν καπονιῶν, ἐσυνήθιζαν δὲ καὶ κουκουναρόπιτες, κατσαμάκι καὶ βυβύτες. Τὸ κατσαμάκι ἦτο ἀλεύρι ἀραβοσίτου, βρασμένο μέχρι πολτοποιήσεως, τὸ ὁποῖον ἐτρώγετο ζεστό, μὲ ζάχαρι ἢ πεκμέζι. Μπολό-τε; δὲ ἐλέγοντο τὰ ἀπὸ τοιοῦτον ἀλεύρι ψωμιά.

Ὅταν ἡ χρονιά ἦτο βροχερή, μετέφεραν τὸν ἀραβόσιτον εἰς τὸ σπίτι καὶ τὸν ξεφλούδιζαν ἐκεῖ, ὅλοι οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι. Τὸν φλοῖον μειεχειρίζοντο διὰ νὰ γεμίζουν «μεδέρια» καὶ «ἀβαριστίκες» ἀπὸ τὸν λεπτότερον, τὸν δὲ σκληρότερον τὸν ἔκαιαν.

Τοῦ σίτου διέκριναν ἀρσενικοὺς καὶ θηλυκοὺς κόκκους. Ὁ ἀρσενικὸς ἦτο λεπτότερος καὶ κατὰ τὸ ἔτερον ἄκρον χνουδωτός, ὁ δὲ θηλυκὸς παχύτερος. Ὁ βλαστὸς δὲ αὐτοῦ ἐλέγετο φύτρα καὶ φυτράδι.

Τὸ ρόβι, χοντραλεσμένο καὶ ἀλατισμένο συνήθως ἐδίδετο ὡς τροφὴ εἰς τὰ βόδια καὶ βουβάλια.

Τὰ καλλιεργούμενα μέρη διεκρίνοντο κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ χώματος εἰς «καράτοπρακι» μαῦρο καὶ εὐφορον χώμα, «κουμισάλι», κόκκινο, βάλτες καὶ σαζλίκι τὸ μέρος ὅπου ἐφύοντο σάζια, τραχινά=μέρος ξηρόν. Πάτωμα=τὸ κάτω μέρος μικρᾶς κοιλάδος. Νερότοπος=μέρος διαρκῶς ὑγρόν, τροχαλιές=τόπος πετρώδης, μὲ πέτρες μεγάλες. Ξέρα=τόπος πολὺ ξηρός. Πετροβολιὸν=σωρὸς πετρῶν τὰς ὁποίας ἐθροίψαν καθαρίζοντες τὸ χωράφι. Τὰς λήκι=τόπος πετρώδης. Μέλαγας=χώμα ἀργιῶδες καὶ συμπαγές, δυσκόλως καλλιεργούμενον.

Τὰ χωράφια μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων διενέμοντο εἰς μερίδια μεταξὺ τῶν τέκνων. Τὰ μερίδια ταῦτα ὠνομάζοντο ἀδρεφομοίρια, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἔθετον λίθον ὡς ὁρόσημον, τὸ σύνορον. Πολλάκις ὁ μᾶλλον πλεονέκτης τῶν ἀδελφῶν μετεκίνει τὸ ὁρόσημον καὶ τοιουτοτρόπως ἐπλάτυνε τὸν ἴδιον ἀγρὸν εἰς βάρος τῶν ἀδελφῶν του, ἐκατέρωθεν. Τοῦτο γινόμενον κατ' ἔτος, ὑπέπιπτεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀδικουμένων, ὁπότε ἐπενέβαιναν ἡ Δημογεροντία καὶ ἐνῆργει νέαν κατανομήν τῶν ἀγρῶν, μετὰ τὴν σχετικὴν καταμέτρησιν.

Τὸ σιτάρι καὶ τὰ ἄλλα δημητριακά, πολλάκις ἀφοῦ τὸ ἔσπειραν, ἔσπυραν ἐπ' αὐτοῦ τὴν δράλαν, διὰ νὰ τρέψωσι τοὺς βόλους τοῦ χώματος. Τὸ ἐργαλεῖον ὠνομάζετο δράλα καὶ τὸ ῥῆμα δραλίζω, μετοχὴ δραλισμένο. Ὅταν ἔσπερναν ἀραβόσιτον, τὰ αὐλάκια τα ὁποῖα ἤνοιγον ἐλέγοντο καρίκια.

Εἷδη σίτου καλλιεργούμενα εἰς τὴν περιφέρειάν μας ἦσαν τὸ σαρήβασάκι, σκληρός, ὁ κ-ηζηλτζάς, μαλακός, καὶ τὸ μερκάνικο σκληρός.

Τῶν σιτηρῶν διέκριναν τὴν ρίζαν, τὸ φυτράδι, τὰ φύλλα τὸ καλάμι, τὸ στάχι, τὰ ἄγανα, τὸ κ'κί, τὸ κ-ηλτσίκι, τὸ δύμα. Τοῦ ἀραβοσίτου διέκριναν τὰ κουκναροκότσανα, κουκναρόμαλλα, κουκναρόφλα, τὶς σκαῦνες καὶ κουκναρόρτζες.

Ἐντὸς τῶν σιτηρῶν ἐφύοντο ἀγριόχορτα. Συνηθέστερον ἐπιβλαβὲς τοιοῦτο ἦτο ἡ ἥρα, ἡ ὁποία ἐλέγετο καὶ δελιτζές. Οἱ τρώγοντες τοιοῦτον ἄγρον ἐξαλίζοντο καὶ ἡσθάνοντο κεφαλόπονον. Διὰ τοῦτο ἠναγκάζοντο νὰ καθαρίσουν τὴν ἥραν, ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία «Χώρος ἡ ἥρα ἀπ' τὸ στάρι». Ἐπίσης συνηθέστατον ἦτο τὸ μαυροκοῦκι, τὸ ὁποῖον ὅμως μόνον τὸ ψωμί ἔκαμνε μαῦρον χωρὶς νὰ βλάβῃ. Ἡ σκωρίασις τῶν δημητριακῶν ἐλέγετο σουρμὲς καὶ τὰ τοιαῦτα σπαρτὰ σουρμελίδκα.

Μετὰ τὸ ξαλόνισμα καὶ τὴν μεταφορὰν τοῦ ἀχύρου, ἔκαιαν τὸ ὑπόλοιπον αὐτοῦ τὴν ἀχερίστρα. Ἀχερίστρα ὠνομάζετο ὅλον τὸ ἐν τῷ ἄλυνίφ ἀχυρῶν, καθὼς καὶ ὁ τόπος ὅπου ἦτο συσσωρευμένον.

Εἰς τὴν βοδίσιαν τὴν λοκάνη εἶχαν κἀθισμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάθητο ὁ ὁδηγός, κρατῶν ἀνὰ χεῖρας πτυάριον διὰ τὴν συλλογὴν τῆς κόπρου τῶν βοῶν. Μόλις ἀντελαμβάνετο τὸ βόδι νὰ σηκῶνῃ τὴν οὐρὰν του διὰ νὰ

κοπρίσῃ, ἀμέσως ἔχωνε τὸ πτυάριον ὑπὸ τὴν οὐρὰν του διὰ νὰ μὴ πέσῃ ἡ κόπρος μέσα εἰς τὸ ἄλυνι.

Τὸ τσαῆρ ἐθερίζετο τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ Μαΐου. Δύο εἶδη χόρτων ἐπροτιμῶντο κυρίως, τὸ τσιμένι καὶ τὸ τριφύλλι. Τὸ πρῶτον ἦτο χλόη, τὸ δὲ δεύτερον ἐφύετο εἰς δύο ποικιλίας. Ὑπῆρχε ἀκόμη καὶ ἄγριον μὲ κ-τρινα ἄνθη καὶ πολὺ λεπτὸν κορμόν. Τὸ ἄσπρο, τοῦ ὁποίου ὁ κορμὸς ἦτο παχύτερος καὶ τὰ ἄνθη μεγαλύτερα, καὶ τὸ κόκκινο, τὸ ὁποῖον ἦτο λεπτότερον. Τὸ ξερὸ χορτάρι ἐναποθηκεύετο καὶ ἐδίδετο ὡς τροφή εἰς τὰ ζῶα κατὰ τὸν χειμῶνα.

Ὅσοι εἶχαν χωράφια, ἀλλ' ἔνεκεν διαφορῶν λόγων δὲν ἠδύναντο νὰ τὰ καλλιεργήσουν τὰ ἐνοικιάζαν, «τὰ ἔδνανε στὸ χοιζερέτ». Τὸ χοιζερέτ ἦτο τὸ ἐνοίκιον, πληρωνόμενον εἰς εἶδος, ἥμισυ κοιλὸν σίτου κατὰ κοιλὸν σπάρου. Δηλαδή τὸ ἐνοίκιον τοῦ χωραφιοῦ ἦτο ἴσον πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς ποσότητος τοῦ σπόρου, ὁ ὁποῖος ἀπητεῖτο διὰ νὰ σπαρῇ τὸ χωράφι.

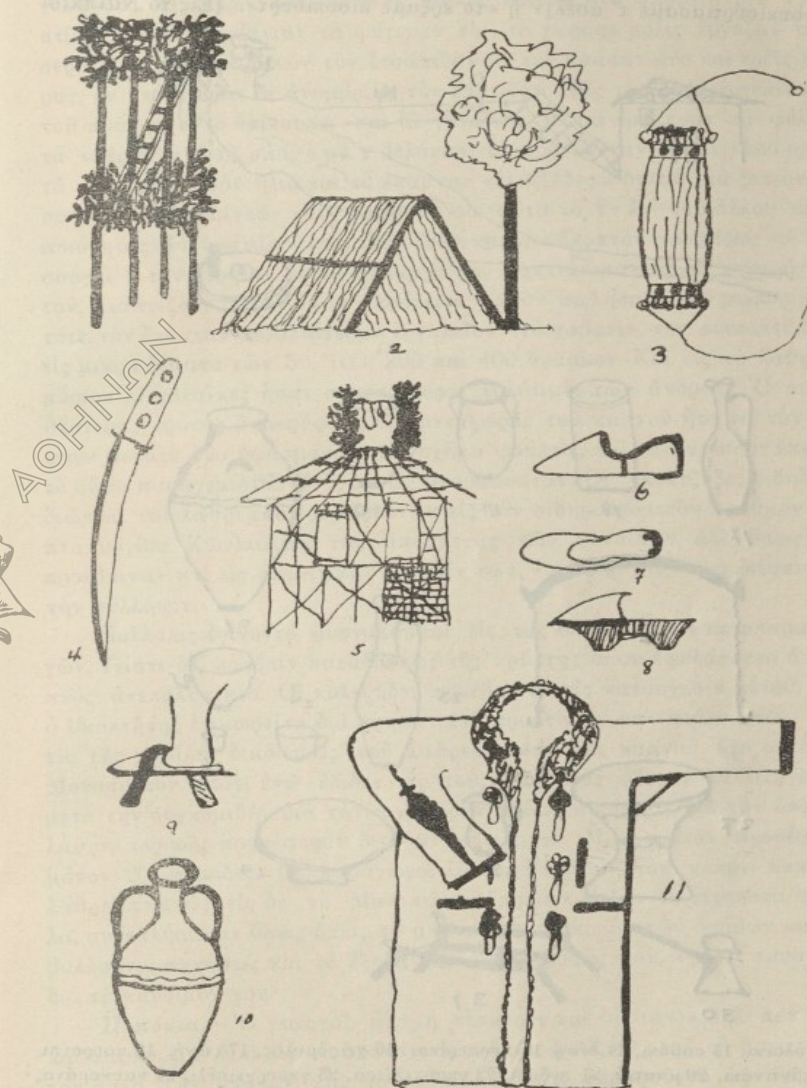
Ἀμπελουργία.—Ἐκτὸς τῶν δημητριακῶν, οἱ γεωργοὶ κατεγίνοντο καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου. Τὸ χωράφι εἰς τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ φυτεύσουν ἀμπέλι τὸ ἐκαλλιέργουν βαθέως, μὲ τὸ λισγάρι, ἕως τρεῖς λισγαριές βάθος, «τὸ σήκωναν κύλισμα», ἐκαθαρίζαν τοὺς λίθους καὶ τοὺς ἐμάζευαν εἰς σωρούς, εἰς μίαν πλευράν. Ἄν τὸ συνεχόμενον χωράφι ἦτο ξένον, τότε ἐξ ἀνάγκης τὸ πετροβολιὸ ἐγίνετο ἐντὸς τοῦ ἀμπελῶνος. Τὸ πρὸς φύτευσιν ἀμπέλου ἔτοιμον χωράφι ὠνομάζετο «κύλισμα», ἐπὶ τρία δὲ ἔτη μετὰ τὴν φύτευσιν αὐτοῦ, ὠνομάζετο «φυτειά». Διὰ νὰ φυτεύσουν ἀμπέλι, ἐξέλεγον τοὺς καλύτερους κλάδους ἐκ τῶν ὁποίων ἀπέκοπτον τὰ δύο ἄκρα κοντὰ εἰς τὰ μάτια, ἀφήνοντες τὸ μῆκος αὐτῶν, μέχρις ἐνὸς μέτρου. Τοῦτο ἐλέγετο «φάκισμα». Ἀφοῦ λοιπὸν ἐφάκιζαν τοὺς κλάδους, τοὺς ἔδναναν εἰς δέματα ἐξ 100 καὶ πλέον, προσέχοντες ὥστε ὅλαι αἱ κορυφαὶ καὶ ὅλαι αἱ ρίζαι νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος. Ρίζα ἦτο τὸ χονδρότερον μέρος τοῦ κλάδου. Ἐπειτα ἤνοιγαν λάκκον καὶ ἔθαπτον τὸ δέμα μὲ τὴν κορυφὴν πρὸς τὰ κάτω, τὸ ἐκάλυπταν μὲ «φουσί», κόπρον ἵππου καὶ λινόζυλο, καὶ τὸ ἐπότιζαν μὲ ἀφθονον ὕδωρ, εἰς τὸ τέλος ἐκάστης ἑβδομάδος. Τοῦτο ἐλέγετο «κοίμισμα», καὶ διήρκει ἐπὶ ἀρκετὰς ἡμέρας, ἕως ὅτου ἐφύοντο μύκητες περὶ τὰς ρίζας καὶ ριζίδια, ἤρχιζαν δὲ νὰ βλαστάνουν καὶ φυλλάρια. Ἀμα λοιπὸν ἔβλεπαν ὅτι «οἱ βέργες μανιτάριασαν» τὰς ἐξέθαπτον καὶ τὰς ἐφύτευαν εἰς τὸ κύλισμα, μὲ τὴν φυτευτήραν, φροντίζοντες νὰ τὰς ποτίζουν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἕως ὅτου νὰ πιάσουν.

Ἡ φυτειά ἐπὶ τρία ἢ καὶ 4 ἔτη, ἔδιδε καρπόν, ὅχι ὅμως πολὺν οὔτε γλυκὺν ἀλλὰ ὕδαρῃ. Τὰ τοιαῦτα σταφύλια, ἀνεξαρτήτως εἶδους, ὠνομάζοντο «τσιρλάδες». Εἷδη σταφυλῶν ἦσαν πρῶϊμα μὲν οἱ «κουκβάγιες», τὰ «τσαούσια», χοντρούρογα, τὰ «μοσκάτα», μικρούρογα, τὰ «ἄσπρα τὰ πρῶϊ-

μάδια» και τὰ κόκκινα τὰ προῖμάδια». Ἀπὸ τὰ ἀργότερον ὀριμαζόντα καλύτερα ἦσαν τὰ «περατνά», λεπτόφλουδα, τὰ σάμια, μὲ μυτερὲς ρῶγες λευκά, οἱ «ἀγραδίνες», μὲ χονδράς, ἐρυθράς καὶ ἀραιὰς ρῶγας, τὰ «καρὰ λάχανα» καὶ τὰ «τσαμπάτα», μαύρα στρογγυλόρωγα, μεγάλα τσαμπιά καὶ πυκνὰς ρῶγας, οἱ «καρατζάδες», ἐπίσης μαύρα, καὶ τὰ «χειμωνιάτκα» μὲ κόκκινες ρῶγες, καὶ τὰ ζαλίφια, μαύρα.

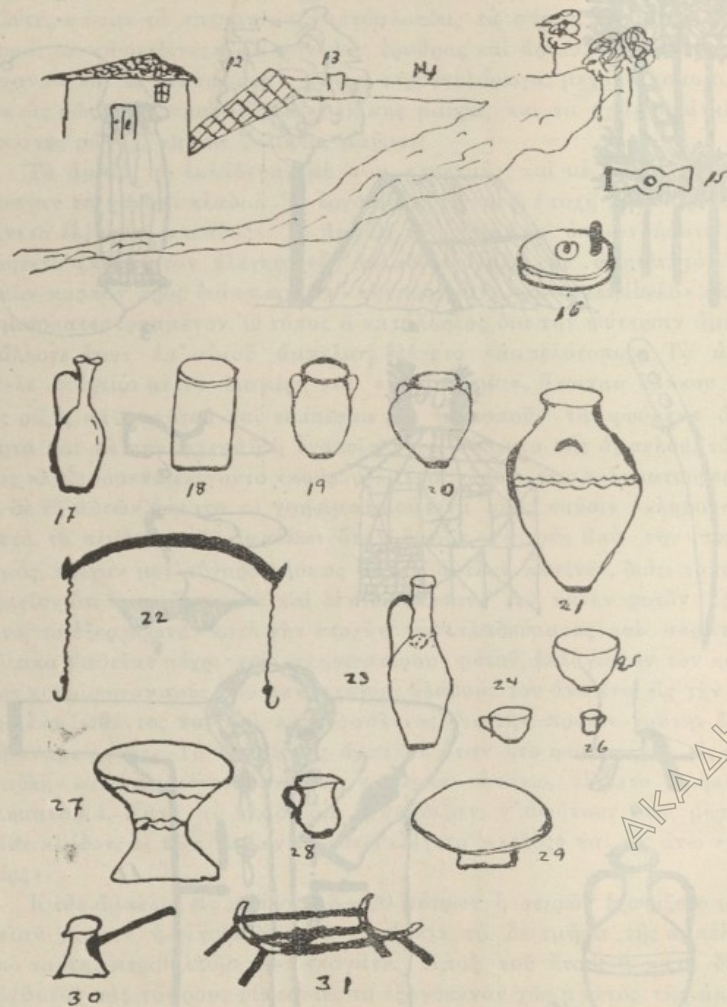
Τὸ ἀμπέλι τὸ ἐκλάδευαν μὲ τὸν «τσεκμέ», καὶ μὲ τὸ «κλαδευτήρι» ἐκοπταν τὰ χονδρὰ κλαδιά. Ἡ ἐργασία αὕτη καὶ ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγίνετο ἐλέγοντο «κλάδος». Τὸ ἀμπέλι τὸ ὅποιον δι' ὁποιοδήποτε λόγον ἀφίνετο ἀκλάδευτον ἐλέγετο «ἡ ἀκλαδιά». Παλιὸ δὲ ἀμπέλι, τὸ δίδον καλὸν καρπὸν πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τὴν φυτεῖαν, καὶ «παληάβελο» ἐλέγετο τὸ μισοκατεστραμμένον. Ὁ τόπος ὁ κατάλληλος διὰ τὴν φύτευσιν ἀμπέλου ἢ ἄλλοτε ἔχων ἐπ' αὐτοῦ ἀμπελον, ἐλέγετο «ἀμπελότοπος». Τὸ ἀμπέλι ἤθελε σκάψιμο μὲ τὸ λισγάρι, καὶ «ξελάκκισμα», ἀνοιγμα λάκκου περὶ τῆς ρίζης κάθε φυτοῦ καὶ τσάπισμα διὰ νὰ κοποῦν τὰ φυτόμενα ἀγριόχορτα καὶ νὰ συγκρατηθῇ ἡ ὕγρασία του. Τὰ φυτὰ τῆς ἀμπέλου, τὰ κατ' ἔτος κλαδευόμενα, ἐλέγοντο «κούρυνβλα», οἱ κλίδοι τῶν «κληματσόβεργες», τὶ δὲ ἐξ αὐτῶν δέμιτα τὰ χρησιμοποιούμενα πρὸς καυσὶν «κληματσίδες». Μετὰ τὸ κλάδεμα τῶν ἀμπέλων ὅταν ἤρχιζε νὰ ρέῃ ἀπὸ τὴν τομὴν ὁ χυμὸς, ἔλεγαν μετ' εὐχαριστήσεως ὅτι «τ' ἀβέλια κλαῖνε», διότι τοῦτο ἦτο σημεῖον ὅτι ἦσαν ζωντανὰ καὶ δὲν ἐπάγωσαν. Ἄν κανὲν φυτὸν ἐξηραίνετο, τὸ ἐξερρίζωναν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ κλαδεύματος καὶ σκάπτοντες αὐλάκα βαθεῖαν μέχρι τοῦ πλησιεστέρου φυτοῦ, ἐπλαγίαζαν τὸν κορμὸν του, καὶ ἄφηναν τοὺς δύο μακροτέρους κλάδους του ἀνὰ ἓνα εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐκρίζωθέντος καὶ τοῦ πλαγιασθέντος, διὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην ἔλεγαν «ἔβαναμε μάνες». Τὸ φυτὸν τῆς ἀμπέλου ὅταν ἦτο φυτευμένον εἰς κῆπον ἢ αὐλὴν καὶ ἠπλωμένον ὑψηλὰ εἰς «σάϊραν» ἐπάνω, ἐλέγετο «πλήμα», καὶ κληματαριά. Κατὰ τὸ κλάδεμα ἐσυνήθιζαν ν' ἀφήνουν δύο μάτια εἰς κάθε κλάδον, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ κάτω ἐλέγετο «πεζὺς» καὶ τὸ ἄνω «καβαλάρας».

Κάθε ἀμπελος εἰς πλάτος 15—20 μέτρων ἢ σειρῶν ἐχωρίζετο μὲ βαθεῖαν τάφρον, ἡ ὁποία ἐλέγετο «χαδάκι», τὸ δὲ τμήμα τῆς ἀμπέλου τὸ ὑπὸ ταύτης περιβαλλόμενον «κανάτ». Ἀπαξ τοῦ ἔτους ἢ κατὰ διετίαν ἐβάθυναν τὰς τάφρους οἰπτοντες τὸ ἐξαγόμενον χῶμα ἐντὸς τῆς ἀμπέλου καὶ ἔλεγαν «ἐρρῶσαμε τὰ χαδάκια». Εἰς τὰς δύο μακρυτέρας πλευράς τοῦ ὀρθογωνίου, τὸ ὅποιον ἐσημαίεζε κάθε κανάτ, ἐφύτευαν καρποφόρα δένδρα, «κερασιές, συαῖές, βυσινιές, δαμασκηνιές, σουρβιές, ξερδελιές, καϊσιές, μυγδαλιές, καρυδιές, μηλιές καὶ μουσπλιές». Εἰς δὲ τὴν ἀπαρίθμησιν τῆς περιουσίας τοῦ γεωργοῦ ἔλεγαν: «Ἐχὶ καὶ δύο κανάτια ἀβέλι καὶ 30 δογούμια ἢ κηλὰ χωράφ. Ὅταν ἔρραιναν τὸ ἀμπέλι μὲ θειάφι ἔλεγαν

1 Τσαρδάκι, 2 καλύβα κουρουτζῆ, 3 ταγαρτζήκι, 4 μαχαίρα κουρουτζῆ, 5 ἀσκή, 6 φελλός, 7 πεντόφλα, 8 γαλότσα, 9 τακούνι, 10 πεκμεζόπ, 11 καπλαμάς.

«κιουκιούρτιασαμε τ' ἀβέλι» ἢ «τὸ ἔρξαμε κιουκιούρτ». (Εἰς τὸ Ναίπκιοϊ

12 ὀλούκι, 13 σαβάκι, 14 δέση, 15 περπερίκα, 16 χειρόμυλος, 17 ρωγή, 18 κουρούπι, 19 βυτινάκι, 20 μπατιά, 21 πιθάρι, 22 γκουπελίτσα, 23 γκουεγκιούλι, 24 κανκοράνα, 25 κούπα, 26 κανκί, 27 πήλινο μαγκάλι, 28 κοκόνι, 29 σοφράς, 30 τσιτςβε, 31 σκάμνος.

τῆς Ραιδεστοῦ, ἔλεγαν «τὸ τάφιασαμε ἢ τὸ ἔρξαμε τάφ»).

Καπνοκαλλιέργεια. —Καὶ ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ ἀπησχόλει ἀρχετοὺς

γεωργούς. Ὁ σπόρος ἐσπείρετο εἰς καλῶς λιπασμένον σπορεῖον, τὸ «για-
στίκι», τὰ δὲ «φυδάνια» τὰ φύτευαν εἰς τὸ χωράφι μόλις ἔβγαζαν τέσ-
σερα φύλλα. Τὸν καπνὸν τὸν ἐτσάπιζαν μετὰ τὴν τσάπαν δύο καὶ τρεῖς φο-
ράς, ἐν περιπτώσει δὲ ἀνομβρίας τὸν ἐπότιζαν. Εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐ-
τοῦ προσήρχοντο ἐπικούροι καὶ αἱ γυναῖκες. Αὐταὶ ἐμάζευαν τὰ φύλλα,
τὰ «πέρναγαν στὸ σπάγο μετὰ τὸ βελόνα», τὰ προσέδεναν εἰς τὰ «κοδάρια»
τὰ «ἐλιαζαν» στὸν ἥλιο καὶ τὰ ἔκαμναν «ἐλπεζέδες», δηλαδή τὰ ξεπερνοῦ-
σαν ἀπὸ τὸν σπάγκον καὶ τοποθετοῦσαν αὐτὰ τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου κατὰ
ποιότητος, ἐσχημάτιζαν δεσμίδας. Τὸν καπνὸν ἔκοπτον προχείρως μετὰ τὴν
σουγιά ἢ τὸν ἔτριβαν ἐν τῇ παλάμῃ, καὶ περιτυλίσσοντες εἰς σιγαρόχαρ-
τον, ἐκάπνιζαν. Ὅταν ὅμως ἐπρόκειτο νὰ τὸν πωλήσουν λαθρεμπορικῶς,
τότε τὸν ἔκοπταν μετὰ ἰδιαιτέρον ἐργαλεῖον «τὸ χαβάνι», τὸν συνεσκεύαζαν
εἰς μικρὰ δέματα τῶν 50, 100, 200 καὶ 400 δραμίων. Καὶ εἰς τὸ λαθρεμ-
πόριον αἱ γυναῖκες ἦσαν συνεπικούροι πολῦτοιμοι τῶν ἀνδρῶν. Ὁ συνη-
θέστερος τρόπος ἀποκρύψεως καὶ μεταφορᾶς τοῦ καπνοῦ ἦτο νὰ τὸν ρά-
ψουν μεταξὺ δύο ὑφασμάτων, εἰς σχῆμα φούστας καὶ νὰ φορέσουν ἔπειτα
τὸ οὕτω παραγεμισθὲν ἔνδυμα ὡς μεσόφουستان. Οἱ «κολτζήδες» δηλ. οἱ
διώκται τοῦ λαθρεμπορίου, ἠρεύνων εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Ἐ-
πταπυργίου Κων/πόλεως τὰς ἀποσκευὰς τῶν γυναικῶν, ἀλλ' ὅμως δὲν
προέβαιναν καὶ εἰς σωματικὴν ἐρευνάν των, καὶ τοιοῦτοτρόπως διέφευγαν
τὴν σύλληψιν.

Πολλάκις ἐγίνοντο αἰφνιδισμοὶ εἰς τὰς οἰκίας τῶν καπνοπαραγω-
γῶν, ἐνίοτε δὲ, κατόπιν καταδόσεως τῆς κρύπτης ὅπου ἐφυλάσσετο ὁ κα-
πνός, ἀνεκαλύπτετο. Οἱ κολτζήδες προέβαιναν εἰς κατάσχεσιν αὐτοῦ, καὶ
ὁ ἰδιοκτήτης ἐτιμωρεῖτο διὰ χρηματικοῦ προστίμου καὶ φυλακίσεως. Αἰ-
τία τῆς μεγάλης διαδόσεως τοῦ λαθρεμπορίου τοῦ καπνοῦ ἦτο αὐτὸ τὸ
Μονοπώλιον. Διότι ἐνῶ ἔδιδεν εἰς τοὺς χωρικοὺς ἄδειαν καλλιέργειας,
μετὰ τὴν συγκομιδὴν διὰ τὴν καλυτέραν ἀκόμη ποιότητα, διὰ τὴν ὁποίαν
λαθρεμπορικῶς προσέφεραν 30—40 γρόσια, τὸ Μονοπώλιον προσέφερε
μόνον 20 παράδες. Οἱ παραγωγοὶ λοιπὸν ἐπώλουν τὸν καλὸν καπνὸν
λαθρεμπρικῶς, εἰς δὲ τὸ Μονοπώλιον προσεκόμιζαν τὰ ἄχρηστα φύλ-
λα, συνεπλήρωναν ὅπως ὅπως τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν τῶν ὀκαίδων κατα-
βάλλοντες συνήθως καὶ τὰ ἔξοδα τῆς καταστροφῆς των, «γκάζ παρασῆ»
διὰ τὸ καύσιμόν του.

Πεπόνια. —Ὁ γεωργὸς ἀκόμη «ἔσπερνε καὶ βοστάνι» δηλ. πεπόνια
καὶ καρπούζια. Καὶ εἰς τὸ βοστάνι ἐβοήθουν ἡ σύζυγος καὶ αἱ θυγατέρες
του κατὰ τὴν σπορὰν καὶ τὸ τσάπισμα, διότι ἐθωροῦντο ὡς ἐλαφραὶ
ἐργασίαι. Ἐκτὸς τούτου ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἐντὸς ὁρισμένης προθεσμίας
πρὶν ἀρχίσῃ νὰ διακλαδίζεται «νὰ δώκῃ δόλι», καὶ διὰ νὰ τὸ βοηθήσῃ νὰ
«πάρῃ βορστά» καὶ νὰ «μὴ βαρὲς πίσω». Τὰ βοστάνια συχνὰ προσεβάλλ-

λοντο ὑπὸ τῆς μελίγκρας, τὴν ὁποίαν ὠνόμαζαν «γεζιν-τί», καὶ ὑπὸ σκωριάσεως, τὸν «βάλσηρα». Τοὺς πλησιεστέρους πρὸς τὴν ρίζαν τῆς πεπονιαῆς καὶ καρπονζιάς καρποὺς τοὺς ἐσημίδευαν διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, ἀποξέοντες διὰ τοῦ ὄνυχος τὸν φλοιὸν καὶ τοὺς ὠνόμαζαν «δίλια». τὰ δὲ ἐπίλοιπα «δορούκια». Τὸ διὰ ἔδιδε τὸν καλύτερον σπόρον διὰ σπορὰν τοῦ ἐπομένου ἔτους, ἐνῶ τὰ δορούκια παρήγον φρυτὰ φέροντα καρπὸν «τσαλίγκο», ἐλαττωματικόν.

Τομάτες καὶ ὄσπρια.—Ἀκόμη ἔσπερναν καὶ τομάτες πρῶτον εἰς σπορεῖα, ὅπως τὸν καπνόν, ἔπειτα δὲ «τὰ ξαναφύτευαν» τὰ φυτὰν εἰς τὸ χωράφι. Ἡ σάλτσα τῆς τομάτας ὠνομάζετο «πελέτες». Ἐτοποθετεῖτο εἰς βαρέλια καὶ ἐστέλλετο εἰς Κ)πολιν.

Ἀπὸ τὰ ψυχανθῆ, μόνον τὰ κουκιά καὶ τὸ ρόβι ἐσπέροντο εἰς μεγάλας ποσότητας καὶ διὰ τοῦτο τὰ μετέφεραν εἰς τὸ ἁλώνι καὶ τὰ ἁλώνιζαν. Τὰ φασόλια ὅμως τὰ ρεβύθια, ἡ φακὴ, καὶ τὸ λαθῆρι καὶ ὁ ἀρακάς ἐκαλλιεργοῦντο εἰς μικράς ποσότητας, ὅσον δηλαδὴ ἐξήκει διὰ τὴν διατροφὴν τῆς οἰκογενείας «γιά γεμεκλίκι». Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὰ τελευταῖα δὲν μετεφέροντο συνήθως εἰς τὸ ἁλώνι, ἀλλὰ ἐκουπανίζοντο καὶ ἐλυχνίζοντο ὑπὸ τῆς οἰκοδεσποίνης εἴτε ἐπὶ τόπου, εἴτε εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας. Συνήθως δὲ ἐφυλάσσοντο ἐντὸς παλαιῶν, ραγιαμένων λαγηνίων «μ' ἓνα κουκναροκότσανο γιά στούβωμα».

Ἐπίσης μεγάλως ἐβοήθει ἡ σύζυγος τοῦ γεωργοῦ καὶ εἰς τὸν τρυγητὸν τῶν σταφυλῶν. Τρύγος ἐλέγετο ἡ ὁλοκληρωτικὴ συλλογὴ τῶν σταφυλῶν. Τὸ ρῆμα ὅμως τρυγᾶν ἐχρησιμοποιεῖτο μὲ τὴν αὐτὴν σημασίαν καὶ δι' ἄλλους καρποὺς. Πρὸς ἔκφρασιν τῆς συλλογῆς ἀρκετοῦ καρποῦ διὰ τὰ γεμίση τὸ καλάθι ἢ τὸ κοφίνι, μετεχειρίζοντο τὸ ρῆμα μαζώνω. «Ἄ πάμε νὰ μαζώξωμε κεράσια». «Ἄ πάμε νὰ τρυγήσωμε τὰ καρύδια» ἢ ἐκφράσις «τρυγίσε ἐλῆές», ἐσήμαινεν ἐδάρη. Τοῦτο ἴσως νὰ εἶναι ἀπόδειξις δι' ἀληθεύει ἡ παράδοσις ὅτι οἱ κάτοικοι Πετροχωρίου ἦλθαν ἀπὸ τῆς περιφέρειαν τῆς Σμύρνης ἢ τῶν Κυδωνιῶν. Διότι ὡς γνωστόν, εἰς τὴν Θράκην ἢ ἐλαία δὲν εὐδοκιμεῖ, καὶ οἱ κάτοικοί της δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παρομοιάσουν τὸν δερόμενον πρὸς τὸν τρυγητὸν τοῦ ἐλαιοκάρπου.

Εἰς τὸν τρύγον ἐχρησιμοποιοῦν τρία συνήθως βαρέλια. Ἐν ἔσωθεν τοῦ ἀμπελῶνος, δεύτερον ἐπὶ τῆς ἀμάξης, καὶ τρίτον ἐν τῇ ἀποθήκῃ. Τὸ πρῶτον ἐλέγετο «γεδέκι», δηλ. πρόχειρον καὶ ἐτοποθετεῖτο εἰς τὸ πλησιέστερον πρὸς τὸν ἀμπελῶνα, μέρος τοῦ δρόμου, ἐχρησίμευε δὲ διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν σταφυλῶν μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τῆς ἀμάξης, ἀπὸ τοῦ χωρίου. Τὰ σταφύλια μετεφέροντο εἰς τὸ γεδέκι διὰ τῆς βούτης, μικροῦ βαρελίου χωρητικότητος 50—60 ὀκάδων, σχήματος δὲ ἀνεστραμμένου κολούρου κώνου περίπου. Ὁ μεταφέρων τὰ σταφύλια διὰ τῆς βούτης ἀπὸ τοῦ ἀμπελῶνος εἰς τὸ γεδέκι ἐλέγετο βούτατζης. Τὸ δεύτερον βαρέλι ἐλέγετο «ἀμαξοβτσέλα», ἦτο δὲ στερωτὸν προσδεδεμένον εἰς τὴν ἀμαξάν καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ἐκένωναν τὰς σταφυλὰς ἀπὸ τὸ γεδέκι διὰ μεγάλης λεκάνης, ἀφου

πρῶτα τραβοῦσαν τὸν μοῦστο. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκενώνοντο ἀπὸ τὴν ἀμαξοβτσέλαν εἰς τὸ ἐν τῇ ἀποθήκῃ πατητήρι, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιτοῦσαν τὰ σταφύλια. Ὁ κρουνός, ὅστις εὐρίσκετο εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ βαρελίου, ἦτο ξύλινος σωλὴν μήκους 20 καὶ διαμέτρου 5 περίπου ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, ἐκλείετο δὲ διὰ ξυλίνου ἐπίσης κωνοειδοῦς στουπώματος περιβεβλημένου στυπίον. Εἰς τὸ ἔσωθεν μέρος τοῦ βαρελίου, ὅπου ἦτο «ὁ πῆρς» ἐτοποθετοῦν ἀρκετὰ ρεῖκια διὰ νὰ χρησιμεύουν ὡς στραγγιστήρι. Τὰ στεφάνια τῶν βαρελίων ὠνομάζοντο «βεργιά», τὰ τεμάχια «δούγιες», αἱ δύο βάσεις «τουβάνια», τὸ ξύλινον πῶμα ἐπὶ τῆς ὀπῆς, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ πλατυτέρου μέρους τοῦ βαρελίου «καλκούνι», ὁ συνήθης κρουνὸς «κανέλα», ἡ τρυγία «λάσπ», τὰ στέμφυλα «τσίπρα», καὶ ἡ μετατόπισις τοῦ οἴνου ἀπὸ βαρελίου εἰς βαρέλιον μετάγγισμα καὶ τὸ δοχεῖον μὲ τὸ ὁποῖον ἐγίνετο τὸ μετάγγισμα «μετάκι». Ὁ ἀποστακτήρ διὰ τὴν κατασκευὴν οἰνοπνεύματος ἀπὸ τὰ στέμφυλα «μαζάνι» ἢ ρακοκάζανο. Πρῶτον ἔβγαζαν τὸ σπῖρτο, ἔπειτα τὸ ρακὶ καὶ τελευταῖον τ' «ἀπομάκι», τὸ ὁποῖον καὶ σκωπτικῶς ἐλέγετο «πορδοράκι».

Τὰ μικρὰ σταφυλάκια, τὰ ὁποῖα γίνονται εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη τῶν κλάδων, τῆς ἀμπέλου, καὶ τὰ ὁποῖα ἐπειδὴ κατὰ τὸν τρυγητὸν ἦσαν ἄωρα ἀφήνοντο ἀμάξευτα, ὠνομάζοντο «τσαβρούδια», καὶ μετὰ τὴν ὥριμανσίν των συνελλέγοντο ὡς ἀδέσποτα ὑπὸ τῶν παιδιῶν.

Ἄμα ἐτελείωναν «οἱ ὅξω δλειές» αἱ ἐργασίαι τῆς ὑπαίθρου, ὁ γεωργὸς ἐπήγαιεν μὲ τὸ ἀμάξι του, καὶ μὲ τὸν γείτονά του εἰς τὸν λόγγον καὶ ἔφερνε ξύλα, διὰ ν' ἀνανεώσῃ τὸν «πλεκὸ» τῆς μάνδρας ἢ τῆς αὐλῆς του. Ἐπαιρνε τὸν «τσαλοκόπο» κ' ἐπήγαιεν εἰς τὰ χέρσα μέρη κ' ἔκοπτε «τσαλιά», μὲ τὰ ὁποῖα ἔφραζε τὴν αὐλὴν ἢ τὸν κῆπον του. Τὰ τσαλιά ἦσαν τοποθετημένα κατὰ δεσμίδας, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο «πατλιές» καὶ διὰ νὰ συγκριτεῖται καθὲς πατουλιά ἐνέπηγεν πάσσαλον ἐπ' αὐτῆς «παλοῦκι».

Κυνήγι.—Μερικοὶ κατεγίνοντο συμπληρωματικῶς καὶ μὲ τὸ κυνήγιον, καὶ πρὸς τοῦτο ἔτρεφαν σκύλους κυνηγετικούς, ὅπως οἱ ποιμένες τοὺς τσοπανόσκυλους. Ἄλλος ἔτρεφε «ταζι» κ' ἄλλος «κοπόι». Τὰ γένη ταῦτα τῶν κυνῶν διεκρίνοντο τῶν συνήθων κυνῶν ἐκάστης οἰκογενείας τὰ ὁποῖα ὠνομάζοντο «κοπρόσκυλα», ἴσως διότι ἐκοιμῶντο ἐπάνω εἰς τίς κοπριές. Ὅταν ἐγίνετο βαρὺς χειμὼν καὶ ἡ γῆ ἐκαλύπτετο ὑπὸ χιόνος ἐπάγωναν τὰ «τόγια», αἱ ὥτιδες, καὶ πολλοὶ ἀνεζήτουν αὐτάς καὶ τὰς μετεκόμιζον εἰς τὸ χωρίον, διὰ τὸ νόστιμον κρέας τῶν.

Οἱ ἐπαγγελλόμενοι ἐρασιτεχνικῶς τὸν κυνηγὸν ἐφόνευον λαγούς, ἀλώπεκας, ἀγριοχοίρους, ἐνυδρίδας, πέρδικας, κοσσύφους, ἔποπας, τρυγόνας καὶ πλεῖστα μικρὰ πτηνά.

Ψάρεμα.—Εἰς τὸ Ρέμα τοῦ Κούκου ὑπῆρχαν ψάρια, εἰς δὲ τὸν Ἄθυρον (Καράσουγιον) πολὺν περισσότερον καὶ μεγαλύτερον. Ὅσοι λοιπὸν

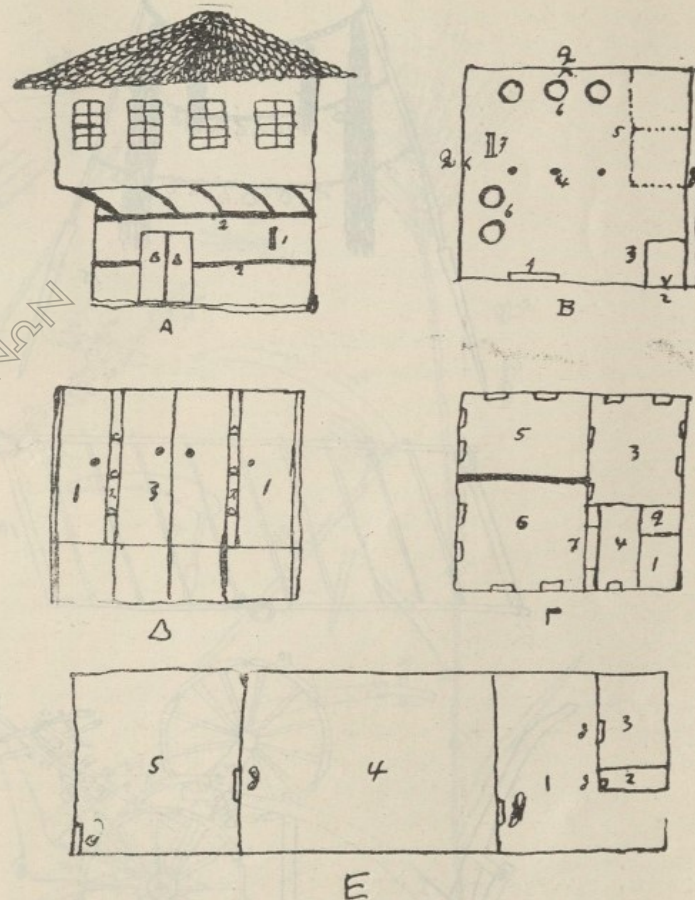
ἀγαποῦσαν τὰ ψάρια ἡσυχολοῦντο κάποτε καὶ μετὰ τὸ ψάρευμα, κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορταίς. Τὸ ψάρεμα ἐγένετο κατὰ διαφοροὺς τρόπους. Σπανίως ἐψάρευαν μετὰ ἀγκύστρι «βόλτανι», διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ καιρὸν πολὺν. Τέσσαρες ἦσαν οἱ συνήθεις τρόποι τοῦ ψαρεύματος 1). Μετὰ τις κοῦφες ὅπως οἱ μυλωνάδες. Αἱ κόφαι ἦσαν διαμέτρου ἡμίσεως καὶ μήκους ἑνὸς μέτρου, ὃ δὲ βυθὸς τῆς μιᾶς κατέληγεν εἰς ὀπὴν. Ἐτοποθετοῦντο πλαγίως, εἰς στενὸν μέρος τοῦ ποταμοῦ, ὥστε νὰ φράσουν ἐντελῶς τὴν διόδον καὶ ν' ἀναγκάζωνται τὰ ψάρια νὰ εἰσέρχονται εἰς αὐτάς. 2) Μετὰ τὸ πλεμάτι, τὸ ὁποῖον εἶχε δίφρανον ἐκ δύο πλευρῶν. 3) Μετὰ πλεμάτι καὶ κόφαν μαζὶ. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν μετεχειρίζοντο μεγάλην «σταφλάκι» κόφαν. Ἐστηναν τὸ πλεμάτι εἰς τὸ ποτάμι, ἔπειτα ὁ φέρων τὴν κόφαν εἰσήρχετο εἰς τὸ ρέμα καὶ ἤρχιζε τὸ κυνηγητὸ τῶν ψαριῶν, προσπαθῶν νὰ τρομάξῃ καὶ ἀναγκάσῃ αὐτὰ νὰ ἐξέλθουν τῶν καταφυγίων τῶν ἀπὸ τὰς ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ καὶ νὰ πέσουν μέσα εἰς τὴν κόφαν ἢ νὰ καταφύγουν εἰς τὸ πλεμάτι καὶ νὰ συλληφθῶν ἐκεῖ. Ὁ τρόπος οὗτος ἦτο καὶ ὁ ἀποτελεσματικώτερος, ἀλλ' ἀπῆτει τρία τουλάχιστον πρόσωπα. Δύο διὰ τὸ πλεμάτι, καὶ ἓναν διὰ τὴν κόφαν. Ἀπὸ τούτου καὶ ἡ παροιμία: Βρέξε κῶλο, φάγε ψάρια. 4) Μετὰ τὸ βοτάνι. Ἐμάζευαν γαιοσκώληκας, τοὺς ἐκουπάνιζαν, ἀνεμίγνυνον βοτάνι καὶ τριμμένο γιαλί, καὶ τὸ ἔρριπταν κατὰ μικρὰ τεμάχια ἀργὰ τὴν νύκτα, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ. Τὸ πρωὶ ἤρχοντο καὶ συνέλεγον τοὺς δηλητηριασθέντας ἰχθῦς, οἱ ὁποῖοι ἐπέπλεον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ὑπτιοί. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ψαρεύματος ἀπηγορεύετο, διότι καταστρέφει γενικῶς ὅλα τὰ ψάρια, μικρὰ καὶ μεγάλα.

ΟΙΚΟΚΥΡΙΚΗ

Ἡ καλὴ νοικοκυρὰ ἔπρεπε νὰ ξεύρῃ νὰ ζυμώνῃ, νὰ μαγειρεύῃ, νὰ ράπτῃ, νὰ κλώθῃ, νὰ διάζεται, νὰ ὑφαίνει, νὰ κεντῇ καὶ νὰ βοηθῇ εἰς γεωργικὰς ἐργασίας.

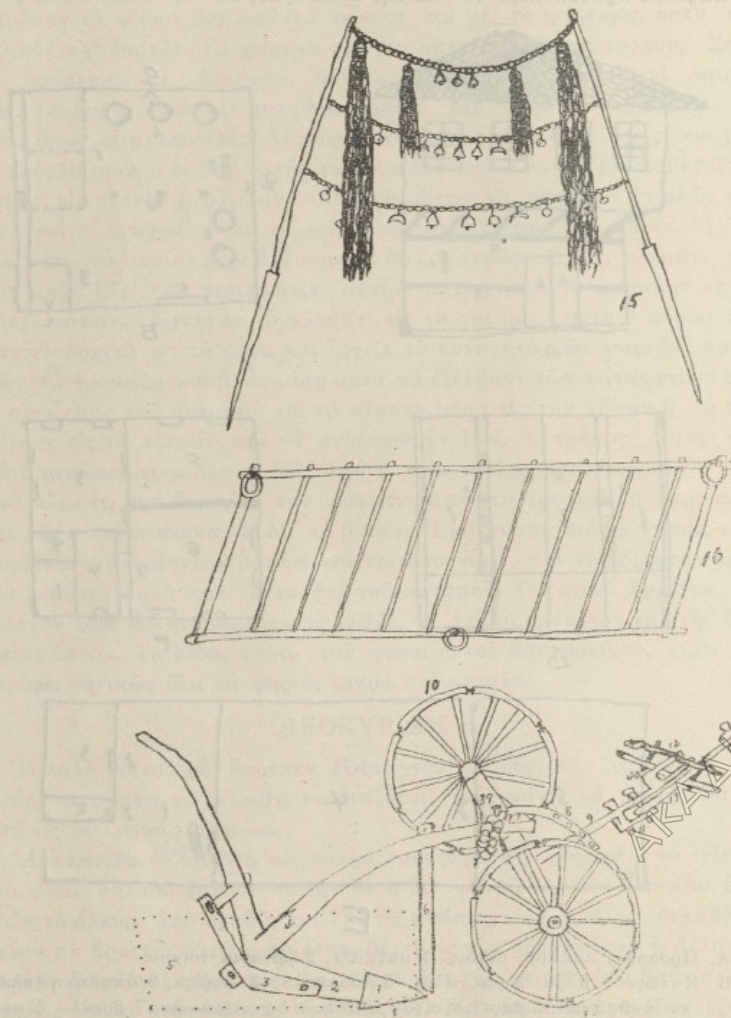
Ἀρτοποιία.—Ὅταν ἡ νοικοκυρὰ παρετήρει ὅτι πλησιάζει νὰ τελειώσῃ τὸ ψωμί, δηλαδὴ ἔμειναν μόνον ἓν ἢ δύο ψωμιά εἰς τὴν σκαφίδα, ἐκοσκίνιζε τὸ ἀλεύρι ἀπὸ βραδὺς καὶ ἔπειτα ἀνάπιανε τὸ προζύμι, δηλαδὴ τὸ ἐζύμωνε μετὰ ἀρκετὸν ἀλεύρι, τὸ ἐτοποθέτει εἰς τὴν «ἐλοπνάκα» ἢ ἄλλο κατάλληλον δοχεῖον ἐσοχημάτιζεν ἐπ' αὐτοῦ διὰ τῆς χειρὸς δύο βαθείας αὐλάκας εἰς σχῆμα σταυροῦ, καὶ τὸ ἐσκέπαζε. Τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἐξήτει πληροφορίας ἀπὸ τὴν «μαγίψα» ἂν καμμὶ ἄλλη εἶχε δηλώσει ὅτι θὰ φουρνίσῃ καὶ ἐπομένως ἂν ὁ φούρνος θὰ ἦτο «ἀπὸ καῆς» καὶ θὰ ἀπητοῦντο ὀλίγα καψίδια. Μαγίψα ὀνομάζετο ἡ χωρικὴ ἢ ὁποία εἶχε φούρνον, καὶ τὸν ἐχρησιμοποιοῖ διὰ τὸ ψήσιμον τοῦ ἄρτου τῶν γειτονισσῶν τῆς ἐναντι ἀμοιβῆς ἑνὸς ψωμίου. Καψίδια δὲ ἐλέγοντο τὰ κλαδιά, αἱ κληματοῖδες, ἡ λινάτσα ἢ τὰ ρεῖκια, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευαν διὰ τὸ «κάψιμο» τοῦ φούρνου.

Τὰ καψίδια προσεκομίζοντο ὑπὸ τῆς ζυμώτρας, ἐὰν δὲ σπανίως παρεῖχεν

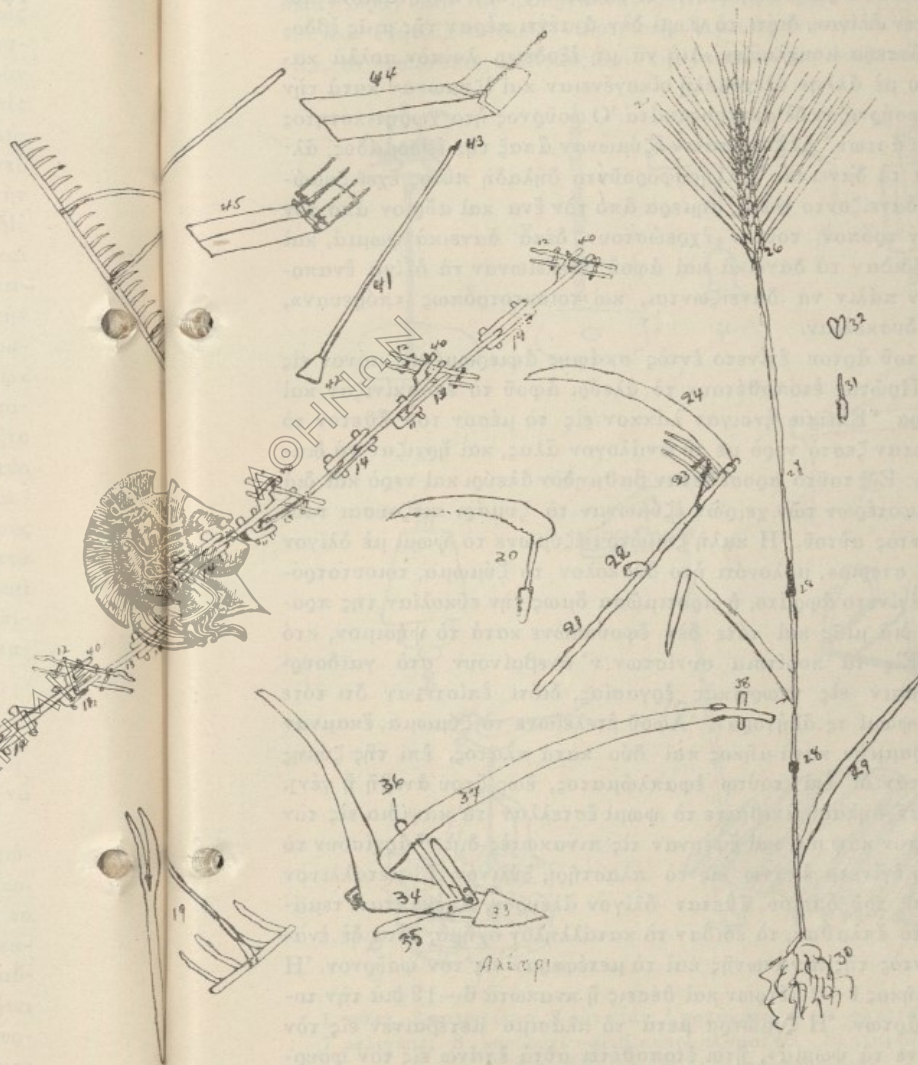

- Α. Πρόσψεις παλαιᾶς οἰκίας. 1 μαζγάλι, 2 ξωνάρια τοίχου.
 Β. Κατῶν. 1 θύρα, 2 μαζγάλια, 3 μσόσκαλο, 4 στύλοι, 5 ἀποθήκη ξύλων καὶ ἀνθράκων, 6 βαρέλια σίτου ἢ ἄλλων δημητριακῶν, 7 βαρέλι ὄξους.
 Γ. Πάτωμα. 1 κλίμαξ, 2 κλαβανή, 3 σάλα, 4 κελλάρι, 5 ὁ καθμερνὸς νοδᾶς, 6 ὁ καλὸς ὁ νοδᾶς, 7 μσάδρα.
 Δ. Μσάδρα. 1 ἐρμάρια, 2 ρίφια στενὰ (bedenedes), 3 (μσάδρα) ἐρμάριον διὰ τὰ στρώματα.
 Ε. Οἰκία. 1 αὐλή, 2 ὀρνιθῶν, 3 σταῦλος, 4 οἰκία, 5 κῆπος, 6 θύρα.

αὐτὰ ἡ μαγίψα, ἐλάμβανεν πρόσθετον ἀμοιβὴν δευτέρου ἄρτου. Κάποτε,

- 1 και 33 γυνί. 2 και 34 αλετριπόδα. 3 δξούζ. 4 και 37 σταβάρ. 5 σανίδα.
11 κεπτσιά. 12 ζγός. 13 γλώσσα. 14 βαδελάκια. 15 ξεύλες, γιορ-ερές. 16.
κοσομάνικο. 22 κόκκαλο. 23 καφάς. 24 κόσα. 25 άγανα. 26 σιάρ. 27 κορμί.
38 και 39 ένδρι. 40 άρίζ. 41 τρεκέλι. 42 ξύστρα.

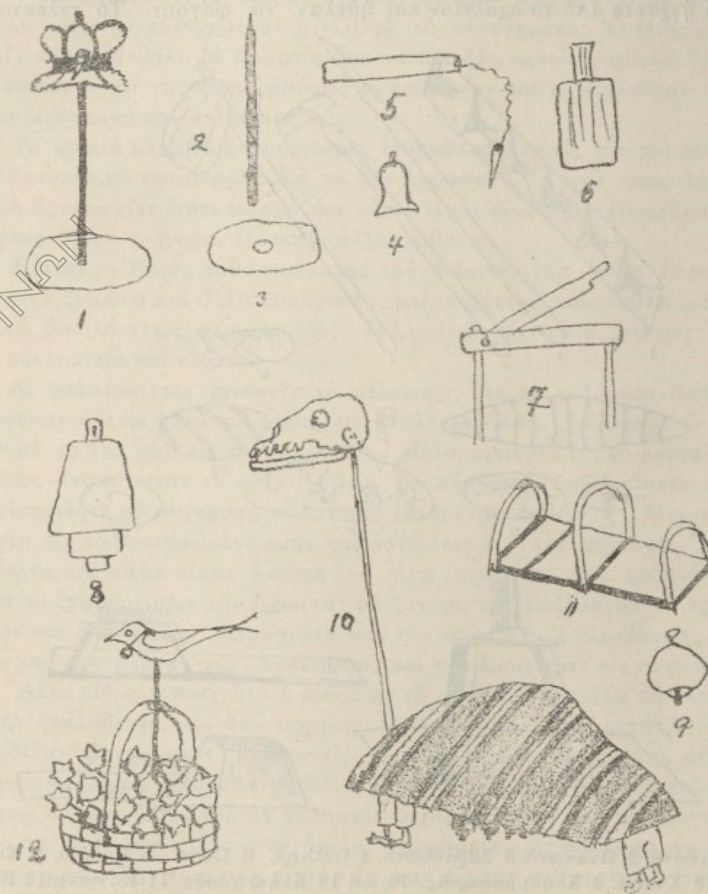

- μαχαίρα ή τσερέσ-να. 7 άλυσοίδα. 8 άξάκι. 9 κούτσα. 10 μωδρεχούλα.
11 ηργί. 17 τουρμούκι. 18 ξλένιο δεκράνι. 19 τουρμουκάκι. 20 δρεπάνι. 21
κόβ. 29 φύλλα. 30 ρίζες. 31 φυτράδ. 32 δύμα. 35 παράβολα. 36 σπάθ.
φκέδρι. 44 βοδίσια λοκάνι. 45 άλογίσια λι κάνι.

δταν ἡ οἰκογένεια δὲν ἦτο πολυμελής, καὶ ἐπομένως δὲν κατηνάλισκε πολὺ ψωμί, ἐξύμωνεν ὀλίγον, διότι τὸ ψωμί δὲν ἀντέχει πέραν τῆς μιᾶς ἐβδομάδος τὸ πολὺ ὕστερα μουχλιάζει. Διὰ τὴν μὴ ἐξοδέσῃ λοιπὸν πολλὰ καψίδια, συνεννοεῖτο μὲ ἄλλην ὀλιγομελῆ οἰκογένειαν καὶ ἐξύμωναν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐφουρνίζαν δὲ συντροφικάτα Ὁ φούρνος ἦτο χωρητικότητος μέχρι 50 περίπου ἄρτων. Ἄλλοτε πάλιν ἐξύμωναν ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος, ἀλλὰ περνοῦσαν μὲ τὰ δανεικά. Ἐπληροφοροῦντο δηλαδή ποῖος ἔχει ζυμώσει νεοστί καὶ ἐδανείζοντο ψωμί, σήμερα ἀπὸ τὸν ἕνα καὶ αὐριον ἀπὸ τὸν ἄλλον. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐχρεώστων δέκα δανεικά ψωμιά, καὶ δταν ἐξύμωναν ἐδίδαν τὰ δανεικά καὶ ἀφοῦ ἐτελείωναν τὰ ὀλίγα ἐναπομείναντα ἤρχιζαν πάλιν νὰ δανείζωνται, καὶ τοιοιτοτρόπως «πόρευαν», ὑπερενίκων τὴν δυσκολίαν.

Τὸ ζύμωμα τοῦ ἄρτου ἐγίνετο ἐντὸς σκάφης ἀφιερωμένης μόνον εἰς τὸ ἔργον τοῦτο. Πρῶτον ἐτοποθέτουν τὸ ἄλευρι ἀφοῦ τὸ ἐκοσκίνιζαν καὶ ἔβγαζαν τὰ πίτυρα. Ἐπειτα ἤνοιγαν λάκκον εἰς τὸ μέσον του ἔθετον τὸ προζύμι προσέθεταν ζεστὸ νερὸ μὲ τὸ ἀνάλογον ἄλας, καὶ ἤρχιζαν νὰ διαλύουν τὸ προζύμι. Εἰς τοῦτο προσέθεταν βαθμὴδὸν ἄλευρι καὶ νερὸ καὶ διὰ τῶν γρόνθων ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἐξύμωναν τὸ ζυμάρι πιέζουσαι τοὺς γρόνθους τῶν ἐντὸς αὐτοῦ. Ἡ καλὴ ζυμώτρα ἐξύμωνε τὸ ψωμί μὲ ὀλίγον νερόν, «τό πιανε στεριό», μολονότι ἦτο δύσκολον τὸ ζύμωμα, τοιοιτοτρόπως δὲ τὸ ψωμί ἐγίνετο ἀφράτο, ἡ προτιμῶσα ὅμως τὴν εὐκολίαν τῆς προσέθετε τὸ νερὸν διὰ μιᾶς καὶ τότε δὲν ἐφούσκωνε κατὰ τὸ ψήσιμον, «τό πιανε ρουφτό». Εἰς τὰ κορίτσια συνίστων ν' ἀνεβαίνουν στὸ γαϊδούρι κατὰ τὴν μετάβασιν εἰς γεωργικὰς ἐργασίας, διότι ἐπίστευαν ὅτι τότε «θ' ἀνεβαίνει τὸ ψωμί τς ἀλήγορα». Ἀφοῦ ἐτελείωνε τὸ ζύμωμα, ἔκαμναν μίαν βαθεῖαν γραμμὴν κατὰ μήκος καὶ δύο κατὰ πλάτος, ἐπὶ τῆς ἐκείνης καὶ τὴν ἐκάλυπταν δι' ἐπὶ τούτῳ ἐφαπλώματος, ἕως ὅτου ἀνεβῇ ἡ γένι. Μετὰ ταῦτα, δταν δηλαδὴ ἀνέβαινε τὸ ψωμί ἔστελλαν τὰ καψίδια εἰς τὸν φούρνον διὰ νὰ τὸν κάψουν, καὶ ἔφερναν τῖς πινακωτὲς διὰ ν' ἀρχίσουν τὸ πλάσιμον. Τοῦτο ἐγίνετο ἐπάνω εἰς τὸ πλάστηρι, ξύλινον ἢ μεταλλινόν μέγαν δίσκον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔθεταν ὀλίγον ἄλευρον, ἀπέκοπταν τεμάχιον ζύμης καὶ τὸ ἐπλάθαν, τὸ ἐδίδαν τὸ κατάλληλον σχῆμα, εἴτα δὲ ἐναπέθεταν αὐτὸ ἐντὸς τῆς πινακωτῆς καὶ τὸ μετέφεραν εἰς τὸν φούρνον. Ἡ πινακωτὴ εἶχε μήκος 1-2 μέτρων καὶ θέσεις ἢ πινακωτὰ 6-12 διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν ἄρτων. Ἡ ζυμώτρα μετὰ τὸ πλάσιμο μετέβαιναν εἰς τὸν φούρνον καὶ «ἔδνε τὰ ψωμιά», ἤτοι ἐτοποθέτει αὐτὰ ἐπάνω εἰς τὸν φούρνον καὶ ἡ μαγήψα τὰ φούρνιζε, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε τρίψει τὸν φούρνον μὲ τὸ «σδραύλιστο», μακρὸ ξύλον, τὸν εἶχε σκουπίσει «πανίσι», μὲ τὴν βρεμμένην «πάναν» καὶ εἶχε μαζέψει τὴν φωτιὰν μὲ τὸ σιδηροῦν «γελέβρι» εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ στομίου τοῦ φούρνου. Μεθ' ἡμί-

σειαν ὥραν ἀπὸ τοῦ φουρνίσματος ἤνοιγε ἡ μαγήψα τὸ στόμιον τοῦ φούρνου καὶ ἐξήταζε τὸ ψωμί νὰ μὴ καῖ. Ἀμα ἐψήνοντο τὰ ψωμιά τὰ ξεφούρνιζε, τὰ ἐτοποθέτει πλαγίως ἐπὶ τῆς πινακωτῆς ὥστε νὰ χωροῦν 15-20

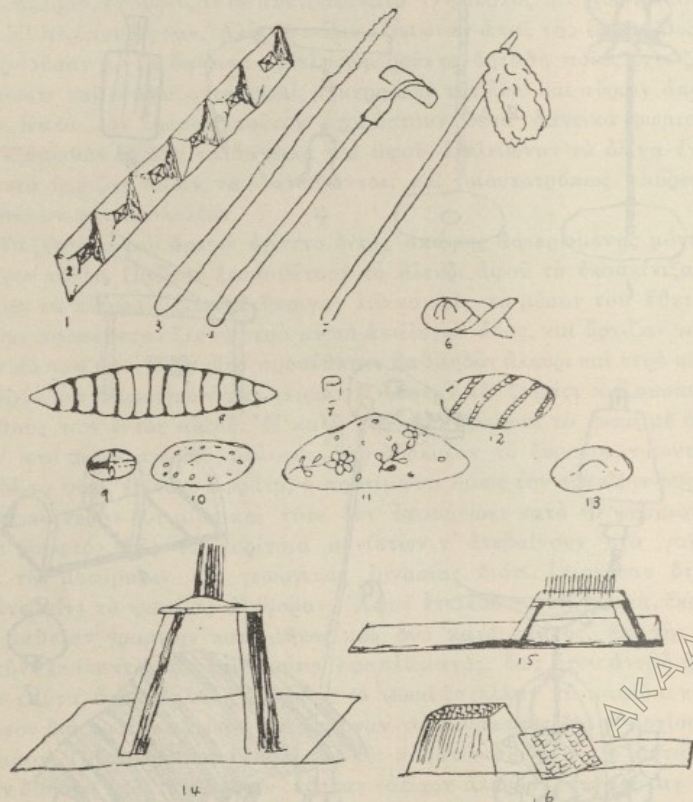

1. ρόκα, 2 ροκος τέκα. 3 ροκοπάτ, 4 ροκοκέφαλος, 5 ροκοπέτσας, 6 κούπανος, 7 μέλιγκας, 8 κουδούγι καὶ 9 κερὶ τζομάλας, 10 τζοράλο, 11 σείριδος τζομάλας, 12 χελιδόνα πρωτομαρτιάς

καὶ τὰ μετέφερεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ζυμώτρας ἡ ὁποία τῆς ἔδιδε «τὸ μαγειρικό τς» τὴν ἀνταμοιβήν της, ἕνα ψωμί καὶ ἂν εἶχε δώση καὶ τὰ καψίδια, τῆς ἔδιδε δύο. Μερικὲς νοικοκυρὲς ἐδιάλεξαν τὸ σταχτωμένο ψωμί

καὶ τὸ ἔδιδαν μαγειρικό, διὰ νὰ καταστήσουν τὴν μαγίαν προσεκτικὴν εἰς τὸ ἔξις.

Κάποτε ἡ νοικοκυρὰ ἐζύμωνεν ἀργά, τὸ μεσημέρι ἐπλησίαζε καὶ τὰ παιδιά ἤρχοντο ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ ἤθελαν νὰ φάγουν. Τὸ τελευταῖον

1 Πνακωτή. 2 Πνακωτό. 3 Σδραύλιστο. 4 Γελβερί. 5 Πάνα. 6 Κρούνα. 7 Κουλί-
κάκι. 8 Χτενιά. 9 Κλήκι μακαριάς. 10 καὶ 13 Κλήκι χαρᾶς. 11 Κανίσκια. 12 Κλήκι
πασκαλιάτικο. 14 Λανάρ καθιστό. 15 Λανάρ γιὰ σκλιά. 16 Γιουρούκιχο Λανάρ.

λοιπὸν ψωμί, τὸ ἐπλαθεν πλατὺ καὶ λεπτόν, τὸ ἐσφράγιζε διὰ τῶν τριῶν
δακτύλων τῆς χειρὸς εἰς πλεῖστα μέρη, ἔβρεχε τὸ χέρι τῆς καὶ δι' αὐτοῦ
τὴν ἐπιφάνειάν του, καὶ τὸ ἐφοῦρνε τελευταῖον, διὰ νὰ εἶναι πλησίον
εἰς τὸ στόμιον τοῦ φούρνου καὶ νὰ δύναται νὰ τ' ἀποσύρῃ εὐκόλως. Τὸ
ψωμί τοῦτο ἐλέγετο «φλαγούνα», καὶ ἐντὸς δέκα λεπτῶν ἦτο ἔτοιμον. Ἐ-
νίστε ἐπρόσθετεν εἰς τὴν φλαγούνα τυρί, ἢ βρασμένο σπανάκι ὁπότε ἐ-

χρησίμευεν ἀντὶ ψωμιοῦ καὶ φαγητοῦ συνάμα, καὶ κατεβροχθίζετο μὲ με-
γαλύτεραν εὐχαρίστησιν ἀπὸ τὰ πεινασμένα παιδιά.

Τὸ ψωμί ἦτο ἱερὸν δῶρον τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο ὁσάκις ἐγίνετο παρά-
πονον διὰ τὴν ποιότητά του, ἐζήτουν συγγνώμην ἀπὸ τὸν Θεὸν λέγοντες
«Πολὺ μαῦρο τὸ εὐλογημένο» ἢ «Πικρὸ τὸ εὐλογημένο. Ὁ Θεὸς ξίκι νὰ
μὴ δὲ κίμ». Μεγάλῃ δὲ ἁμαρτία ἦτο νὰ πατήσῃ κανεὶς ψύχουλα. Ἄν τυ-
χὸν ἐπιπτε κατὰ γῆς ψωμί, ἀμέσως τὸ ἐσήκωναν καὶ τὸ ἐφιλοῦσαν εἰς ἐν-
δειξιν σεβασμοῦ καὶ μετανοίας.

Τὰ ψωμιά μετὰ τὸ ξεφούρνισμα, ἐτοποθετοῦντο εἰς τὴν σκαφίδα καὶ
ἐκαλύπτοντο μὲ τὴν μεσάλα διὰ νὰ μὴν ξηραθοῦν. Ἄν τὸ ψωμί δὲν εἶχε
ἀνεβῇ ἀρχετὰ εἶτε διότι τὸ προζύμι «ἦρτε λίγο» εἶτε διότι ἐβιάσθησαν νὰ
τὸ φουρνίσουν γρήγορα, ἐλέγετο «ἀλιπανάβατο».

Λίτζες.—Ἐκτὸς τοῦ ζυμώματος τοῦ ψωμιοῦ, μία κόρη ἔπρεπε νὰ
μάθῃ νὰ ζυμώνῃ καὶ ἄλλα ζυμαρικά: γαλατόπιττες, κολοκυθόπιττες, σα-
ραγλῖά, βασιλόπιττες, γιουζελμέδες, λαλαγάκια, κανίσκια, χτενιές, κροῦ-
σες, κουλικάκια καὶ κλήκια.

Αἱ γαλατόπιττες ἐγίνοντο τὸ καλοκαίρι, ὅτε τὸ γάλα ἦτο ἄφθονον.
Ἐμίγνυν ἀλεύρι γάλα καὶ ζάχαρι μὲ ἀνάλογον ἄλας. Τὸ ἀλεύρι τὸ ἔρρι-
πταν μὲ τὸ ἓνα χέρι εἰς τὸ γάλα, μὲ τὸ ἄλλο κρατοῦσαν τὸ κουτάλι καὶ
διαρκῶς ἀνακάτωσαν τὸ μίγμα. Ἄμα τὸ πῆκτωμά του ἔφθανεν εἰς τὸ
σημεῖον, ὥστε νὰ συγκρατῇ τὸ κουτάλι ἐστημένον ὀρθιον ἐπ' ὀλίγον, ἐκε-
νώνετο εἰς τὸ βουτυρωμένο ταψὶ καὶ ἐστέλλετο εἰς τὸν φούρνον. Ἡ γα-
λατόπιττα καὶ κάθε πίττα ἔπρεπε νὰ γίνῃ κνηκάτη, δηλ. ροδοκόκκινη.
Μετὰ τὸ ξεφούρνισμα τὴν ἔρριπταν μὲ ζάχαρι, τὴν ἐκαλύπταν νὰ κρυώσῃ
ὀλίγον καὶ ἔπειτα τὴν ἐτεμάχιζαν καὶ τὴν ἔτρωγαν. Γαλατόπιττες ἔκα-
μναν καὶ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναλήψεως καὶ τὰς ἐμοίραζαν εἰς τὰ μνήματα.

Ἄλλο εἶδος πίττας ἦτο ἡ πίττα μὲ τὰ φύλλα. Τὰ φύλλα τὰ ἀνοίγαν
μὲ τὴν φυλλόβεργα, καὶ ὅσο τεχνήτρα ἡ νοικοκυρὰ, τόσο λεπτά ἐγίνοντο
τὰ φύλλα. Ἐστρωναν τὸ φύλλον εἰς τὸ ταψὶ ἐπιπάσσοντες αὐτὸ μὲ βού-
τυρον, μαχαρικά τριμμένα καρύδια, ἀμύγδαλα ἢ φουντούκια, ἢ κολοκύθι
κίτρινον, ἢ κουρκούτα πολτὸν γάλακτος ζαχάρεως καὶ ἀλευρίου, φροντίζον-
τες ὥστε τὸ ἐπάνω φύλλον, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ὡς κάλυμμα νὰ εἶναι
μονοκόμματο. Τὴν τοιαύτην πίτταν ἔψηναν εἰς τὸν φούρνον, ἂν ἐτύχαινε
νὰ φουρνίσῃ κανεὶς, ἢ καὶ εἰς τὸ μαγκάλι. Μετὰ τὸ ψήσιμον τὴν περιέχυ-
ναν μὲ σερβέτι διάλυσιν ζαχάρεως θερμῇ, τὴν ἄφηναν ν' ἀπορροφήσῃ τὸ
γλυκὸ καὶ ἔπειτα τὴν ἐτεμάχιζαν. Ἀπὸ τὸ μεταξὺ τῶν φύλλων τῶν παρα-
γέμισμα οἱ πίττες ὠνομάζοντο κολοκυθόπιττες, βουρέκια, βακλαβάδες κλπ.

Τὸ σαραγλῖ ἦτο καὶ αὐτὸ ἓνα εἶδος πίττας μὲ φύλλα παραγεμισμέ-
να, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι καθε φύλλο ἐτυλίσσετο εἰς τὴν φυλλόβεργαν, ἔπει-
τα ἐπέζοντο τὰ δύο ἅκρα αὐτοῦ ὥστε νὰ ζαρώσῃ τὸ φύλλον, ἔπειτα ἀφαι-

ροῦσαν τὴν βέργαν καὶ ἐτοποθέτουσαν τὸ ζαρωμένο φύλλον εἰς τὸ ταψί, ἕως ὅτου γεμίση. Σαραγλί ἔκαμναν νησιτίσιμον, μὲ βεζίρι, λινέλαιον νωπὸν, τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων καὶ τὴν παραμονὴν τῶν Φώτων. Τὸ σαραγλί ἐγίνονταν ἀκόμη καὶ ἴσιο, χωρὶς δηλαδὴ τὰ φύλλα του νὰ εἶναι ζαρωμένα. Κάποτε ἔκαμναν καὶ σαραγλί παραγεμισμένον μὲ κίτρινο κολοκύθι.

Τὴν πρωτοχρονιά ἔπρεπε νὰ ξέρη ἡ χωρική νὰ κάμῃ τὴν βασιλόπιτα, ἡ ὁποία ἐζυμώνετο μὲ ἀλεύρι, βούτυρο, ζάχαρι καὶ βαχαρικά, ἐποικίλλετο μὲ διάφορα σχέδια, τὸ δένδρον τοῦ Παραδείσου, ἡ ρόδακας καὶ ἄνθη κεντημένα μὲ δύο περόνια, καὶ διηνηθισμένα μὲ ξεφλουδισμένα ἀμύγδαλα, ὥστε νὰ φαίνωνται λευκά, ἐπαλειμμένα μὲ αὐγὸν καὶ σουσάμι, καὶ μὲ τὸ πατροπαράδοτον φλουρί, κρυμμένο μέσα εἰς τὴν ζύμην ἐπιμελῶς, διὰ τὸν τυχερὸν τῆς χρονιάς. Μερικοὶ προσέθεταν καὶ μαστίχα.

Ἀκόμη ἔπρεπε νὰ ξυρῇ νὰ κάμῃ «χτενιές» γιὰ βούτημα. Ἡ χτενιά ἐγίνετο ἀπὸ ἀλεύρι κοσκινισμένο μὲ τὴν ψιλὴ τὴν σίτα, ζυμωμένο μὲ γλυκάνισο, μπαχαρικά, ὀλίγη ζάχαριν καὶ πισπλωμένη μὲ σουσάμι. Οἱ χτενιές εἶχαν σχῆμα σαίτας καὶ ἐντομὰς βαθείας καὶ παραλλήλους ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. Πολλὰκις μετὰ τὸ ψήσιμον τὰς ἐτεμάχιζαν καὶ τὰς ἔψηναν ἐκ νέου εἰς τὸ ταψί καὶ ἔκαμναν παξιμάδια διὰ βουτήματα. Χτενιά πάντοτε ἦτο τὸ ψωμί τῆς ἐξοχῆς.

Κατὰ τὸ Πάσχα ἔπρεπε νὰ ξυρῇ νὰ ζυμώσῃ «κρούνες» καὶ «πασκαλιάτκα κλήκια» ζυμωμένα μὲ ψιλοκοσκινισμένο ἀλεύρι, ζάχαρι, βούτυρο, γάλα καὶ αὐγά. Τὰ κουλήκια τὰ ἀλείφανε αὐγὸ, τὰ ἐπισπύλωναν σουσάμι. Οἱ κρουοῦνες ἦσαν μικρὰ κουλήκια μὲ ἓνα κόκκινον αὐγὸ, ἐπιτεθειμένον εἰς τὸ μέσον αὐτῶν καὶ προσδεδεμένον σταυροειδῶς διὰ δύο λωρίδων ζύμης. Διὰ κάθε μέλος τῆς οἰκογενείας κατεσκευάζετο καὶ ἀπὸ μία κρουόνα.

Κατὰ τὴν ὀνομαστικὴν ἑορτὴν ἔπρεπε νὰ ζυμώσῃ ὁ λειτουργιὸς μὲ ψιλοκοσκινισμένο ἀλεύρι, ξεροζυμωμένο σφραγισμένο μὲ τὸ μεγάλο τὸ σφραγιστό. Τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς ἐστέλλοντο αἱ πέντε λειτουργιές μέσα εἰς τὴν «μαλάθρα», μαζὶ μὲ ἓνα πιτάκι σιτάρι, ἓνα ποτήρι λάδι καὶ μία φιάλη κρασί. Τὸ σφραγιστὸν εἶχε σκαλισμένα πέντε τετράγωνα ἐν σχήματι σταυροῦ, καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν, κομμένον ἀπὸ ἄνω ἕως κάτω, μαζὶ μὲ τὴν κρούσταν «τὸ γωνιάδ», ἐδίδοτο εἰς τὴν ἑορτάζουσαν μετὰ τὸ διάβασμα τῶν σχετικῶν εὐχῶν, καὶ ἐλέγετο «ὑψωμα». Αἱ λειτουργιές μαζὶ μὲ τὸ σιτάρι, τὸ λάδι καὶ τὸ κρασί ἐλέγοντο «ἄρτος». Ἐκαμαμε ἄρτο.

Εἰς τὸν γάμον ἔπρεπε νὰ ξυρῇ νὰ ζυμώῃ κανίσκια καὶ κουλήκια. Ταῦτα κατεσκευάζοντο ἀπὸ καθαρὸ ἀλεύρι δηλαδὴ τὸ σιτάρι ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ ἐγίνετο τὸ ἀλεύρι ἐκεῖνο ἦτο πλυμένο, ὥστε νὰ μὴν ἔχη χρώματα καὶ πέτρες καὶ μαυροκούκια, ἐζυμώνετο δὲ μὲ μυρωδικά, κα-

νέλλα κ.τ.τ. Τὸ κανίσκι ἦτο μεγάλο, ἐψήνετο μέσα εἰς τὸ βουτυρωμένο ταψί, καὶ ἦτο στολισμένον μὲ διάφορα ἄνθη ἐκ ζύμης καὶ ταῦτα κατεσκευασμένα, ἐστέλλετο δὲ εἰς τὸν σύντεκνον κατὰ τὸ «σδεκνοχάλεσμα». Τὰ κουλήκια ἦσαν μεγέθους λειτουργίας περίπου, καὶ εἶχαν ἀφαλὸ, ὅπως καὶ τὸ κανίσκι, δηλαδὴ εἰς τὸ μέσον εἶχαν τρύπαν γεμισμένην μὲ ἕτερον τεμάχιον ζύμης ὀλίγον τι ἐξέχον, ἦσαν δὲ διηνηθισμένα μὲ ἀμύγδαλα καὶ σησάμι. Τὰ κουλήκια τῆς χαρᾶς ἐστέλλοντο κατὰ τὸ χάλεσμα εἰς τοὺς στενοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους.

Κουλήκια ἔκαμναν καὶ διὰ μακαριὰ κατὰ τὸν θάνατον μέλους τινὸς τῆς οἰκογενείας. Ταῦτα ὅμως ἦσαν μικρότερα ἀπὸ τὰ κουλήκια τῆς χαρᾶς, χωρὶς ἀφαλὸ, χωρισμένα σταυροειδῶς διὰ βαθείας τομῆς, ὥστε νὰ κόπτονται ἑυκόλως διὰ τῆς χειρὸς εἰς τέσσαρα τεμάχια. Κάθε τμήμα αὐτῶν ἦτο σφραγισμένον μὲ τὸ μικρὸ σφραγιστό, ἀλειμμένο μὲ νερὸ καὶ πισπλωμένο μὲ σησάμι. Ἐπίσης ἔκαμναν καὶ κουληκάκια, πολὺ μικρὰ κουλήκια, τὰ ὁποῖα ἐψήνοντο μέσα εἰς τὸ ταψί, σφραγισμένα μὲ τὸ μικρὸ σφραγιστό. Τὸ ταψ. ἦτο ἀλειμμένο μὲ λάδι καὶ μετὰ τὸ ψήσιμον ἐχωρίζαν τὰ κουληκάκια. Κανίσκι ἔκαμναν καὶ εἰς τὸ μνημόσυνον νέου.

Οἱ «γιουζλεμέδες» κατεσκευάζοντο κατὰ τὰς ἐσπερινὰς διασκέδασεις τοῦ χειμῶνος, μὲ φύλλα ζύμης, παραγεμισμένα μὲ τυρὶ ἢ καρύδια ἢ καὶ χωρὶς τίποτε, κομμένα εἰς σχῆμα ρόμβου καὶ τηγανισμένα μέσα εἰς βούτυρο, ἢ χοιρινὸν λίπος ἢ λάδι. Ἐπίσης εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἔκαμναν καὶ «λαλαγάκια» μὲ πολλὸν ἀλεύρον καὶ ὕδατος, τηγανισμένον μὲ ὀλίγον λίπος, βούτυρον ἢ λάδι. Ἀκόμη ἔκαμναν καὶ «λουκμάδες».

Μαγειρικὴ.—Μετὰ τὴν ζυμωτικὴν ἔπρεπε ἡ καλὴ νοικοκερὰ νὰ γνωρίζῃ μαγειρικὴν, τὴν κατασκευὴν ἀπλῶν φαγητῶν, διότι οἱ χωρικοὶ πολλάκις ἤρκοοντο εἰς τὴν ξηροφαγίαν, ψωμί καὶ κρομμύδι, ἢ ἐλιές ἢ πρῖσσο. Ὅσάκις δὲ ἐμαγεیرهυσαν δὲν εἶχαν μεγάλας ἀπαιτήσεις. Πάντως ὅμως ἡ καλὴ νοικοκερὰ ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ νὰ μαγειρεύῃ νησιτίσιμα «σαρακοστιανὰ» φαγητά, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὄσπρια: φακὴ νερόβραστη, ἡ ὁποία ἐτρώγετο διὰ τῆς προσθήκης ὀλίγου ὀξους, φασούλια, λαθῆρια, ρεβύθια καὶ κουκιά νερόβραστα. Τὰ τελευταῖα ἐλέγοντο «κ'κιά παποῦδες», διότι ὅταν τὰ μουσκεύουν μέσα εἰς τὸ νερὸν κατ' ἀρχὰς ὁ φλοιὸς τῶν διαστέλλεται εἰς ὀλίγα μόνον μέρη καὶ τοιουτοτρόπως σχηματίζονται ἐπ' αὐτοῦ γραμμαι ἀνάγλυφοι ὅπως τὸ δέγμα τῶν χειρῶν τοῦ γέροντος, τοῦ παπποῦ, ὅπως ἐλέγετο εἰς τὴν Θράκην κάθε ρυκνὸς γέρον. Πρὶν τὰ βάλουν τὰ κουκιά νὰ μουσκεύουν, τὰ «ξεμάταγαν» διὰ τῶν δδόντων συνήθως. Ξεμάτισμα δὲ τῶν κουκιῶν ἐλέγετο ἡ ἀφαίρεσις τῆς μαύρης γραμμῆς ἡ ὁποία ἐλέγετο «μάτι», μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὴν φλοιοῦ. Τὰ κουκιά ἐμαγειρεύοντο καὶ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ὀλοκλήρου τοῦ φλοιοῦ, ἀλλὰ τότε κατὰ τὸ βράσιμον

πολτοποιούνται, και μετά τὸ κένωμα εἰς τὰ πιάτα λαμβάνουν στερεὰν μορφήν. Τὸ μαγεῖρευμα τοῦτο ὠνομάζετο «φάβα», καὶ συνήθως, όταν ἐμαγεῖρευετο εἰς ἄλλας ἡμέρας, πλὴν τῶν νηστειῶν ἐστολίζετο καὶ μὲ «σύβρασ», φιλοκομμένο καὶ ξανθισμένο μέσα εἰς λάδι κρομμίδι. Ἄλλα νηστίσιμα φαγητὰ ἦσαν τὸ πεκμέζι καὶ τὰ ρετσέλια καὶ σταφυλοτουρσί καὶ λαχανοτουρσί καὶ ἐν γένει τουρσὲς πιπέρια, μαϊτζανάκια, ἀγγοῦρια πράσινες τομάτες, σαλιαγκοί, κερίκια, μανιτάρια καὶ τσαγατοί.

Ρετσέλια καὶ πεκμέζια.—Τὰ ρετσέλια ἦσαν ἀπαραίτητον φαγητὸν πάσης οἰκογενείας κατὰ τὸν χειμῶνα, κατεσκευάζοντο δὲ μετὰ τὸν τρυγητὸν τῶν σταφυλῶν. Ἀφοῦ ἐπατοῦσαν τὰ σταφύλια ἐλάμβανον τὸν γλυκὸν μούστον, τὸν ἐτοποθέτουν ἐντὸς μικρῶν βαρελίων καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐκοσκίνιζον ἀσπρόχωμα, διὰ «νὰ κόψ». Ἀφοῦ κατεστάλαζε τὸ χῶμα καὶ ἡ «ψυχὴς» τῶν σταφυλῶν καὶ «καθάρευε» ὁ μούστος τότε ἔστηναν εἰς τὴν γωνίᾳ τὸ καζάνι, ἀρκετὰ ὑψηλὰ ὥστε νὰ δύνανται νὰ τοποθετοῦν ὑποκάτω χονδρὸς κορμούς, δένδρων καὶ ἡναπταν αὐτοῦς, ὁ μούστος μετὰ βράσιμον 4-5 ὥρων ἐπυκνώνετο, ἐλάμβανε χρῶμα κόκκινον καὶ γεύσιν γλυκίαν «γέντανε σερβέτ». Τότε ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ τὸν χρησιμοποιήσουν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ρετσελίων, δὲν τὸν ἄφηναν νὰ βράσῃ περισσότερον. Ἐὰν ὅμως ἤθελαν νὰ τὸν κάμουν πεκμέζι, τὸν ἔβραζαν ἀκόμη ἔως ὅτου νὰ πυκνώσῃ. Οἱ κορμοὶ τῶν καρποφόρων δένδρων τὰ ὁποῖα ἐγήρασαν καὶ ἀντικατεστάθησαν διὰ νέων, ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν γλυκισμάτων τούτων ὡς καύσιμος ὕλη. Ὅμως τὸ πεκμέζι ἦτο ἔτοιμον τὸ ἐκένωναν μέσα εἰς πῆλινα ἀγγεῖα, τίς «βατιῆς» καὶ τίς «βτινές» καὶ τὸ ἐτοποθέτουν εἰς τὸ κελλάρι διὰ νὰ τὸ φάγουν τὸν χειμῶνα, ὅπως καὶ τὰ ρετσέλια. Τὸ πεκμέζι τὸ ὁποῖον θὰ ἐχρησίμευε διὰ τὴν κατασκευὴν ρετσελίων, ἐπυκνώνετο ὀλιγώτερον. Ἐπειτα δὲ μετεγγίζετο εἰς τὸν «ταβᾶ» δοχεῖον χάλκινον, βάθους 20 καὶ διάμετρον 95 περίπου ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου καὶ ἀφήνετο νὰ βράσῃ καὶ πάλιν, ἀφοῦ ἐντὸς αὐτοῦ ἐτίθεντο καὶ ἑστὰ σῦκα, ἢ ρόγες σταφυλῶν, ἢ κυδώνια τεμαχισμένα, ἢ μήλα, ἢ δαμάσκηνα, ἢ ἀβράμπουλα, ἢ μελιτζάνες, ἢ κίτρινο κολοκύθι. Αἱ μελιτζάνες ἐρρίπτοντο ἀπλούστατα μέσα εἰς τὸ πεκμέζι, ἄνευ ἄλλης προετοιμοσίας. Τοὺς ἄλλους καρποὺς ὅμως, τοὺς «ἐλίζαν» εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν καὶ τοὺς ἐφύλατταν διὰ ρετσέλια. Τὸ κολοκύθι πάλιν, ἐπειδὴ ἅμα βράσῃ διαλύεται, πρῶτον τὸ ἄφηναν νὰ σταθῇ μέσα εἰς ἀβεστόνερον περὶ τὰς δύο ὥρας καὶ ἔπειτα τὸ ἔβραζαν μέσα εἰς τὸ σερβέτι καὶ τὸ ἔβραζαν. Τὴν αὐτὴν προετοιμασίαν ἔκαμναν καὶ διὰ τίς ρόγες τῶν σταφυλῶν. Ἀφοῦ ἔβραζαν ἀρκετὰ ὥστε νὰ «πηχταίνῃ» τὸ πεκμέζι καὶ νὰ βράσῃ ὁ καρπὸς τὸ ἐκένωναν εἰς τὰ βουτίνια, προσέθεταν μίαν «λούναν» ξηρὸν βαπλικὸν εἰς τὸ στόμιον «γὰ νὰ μοσκίξ» καὶ ἐπέθεταν λίθον ἐπὶ τοῦ πώματος, διὰ τὸ φόβον τῶν ποντικῶν. Ἐκτὸς τούτων παρεσκευάζαν καὶ ξυνὸ ἢ ὑπόξυνον πεκμέζι τὸ λεγόμενον «ναρ-

δένι ἢ λαρδένι» ἀπὸ μούστον ἄκοπον, δηλαδὴ εἰς τὸν ὁποῖον δὲν προσετέθη ἀσπρόχωμα. Τὸ ναρδένι ἐχρησιμοποιεῖτο κατὰ τὰς θερμὰς ἡμέρας τοῦ καλοκαιριοῦ ὡς φαγητὸν δροσιστικόν, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἔτριβαν τε μάχια ἄρτου «βοῦκες» καὶ τὸ ἀραίωναν μὲ νερόν.

Κατὰ τὴν ἀνοιξιν τὰ ρετσέλια καὶ τὸ πεκμέζι ἄρχιζαν νὰ στερεοποιῶνται καὶ νὰ ζαχαρώνουν. Τὸ ζαχαῶμα τοῦτο ἐλέγετο «ξεφύτρωμα». Ξεφύτρωσαν τὰ ρετσέλια καὶ τὸ πεκμέζι μας.

Μουστοκούλῃκα.—Ἀφοῦ ἐτελείωναν τὰ ρετσέλια, ἔκαμναν τὰ μουστοκούλῃκα, τίς μουσταλευριῆς καὶ τίς μουστολαμπάδες. Τὰ μὲν δύο πρῶτα ἐτρώγοντο νωπὰ, οἱ δὲ μουστολαμπάδες ἐφυλάσσοντο διὰ τὸν χειμῶνα.

Τὰ μουστοκούλῃκα κατεσκευάζοντο ἀπὸ ζυμαρί, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδίδαν τὸ σχῆμα λεπτοῦ σχοινοῦ. Ἐπειτα ἔστρεφαν τὴν μίαν ἄκρην αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπικολοῦσαν εἰς ἄλλο μέρος αὐτοῦ ὥστε νὰ σχηματίσῃ θηλειὰν 5 περίπου ἑκατοστῶν μήκους. Μὲ τὸν τρόπον τοῦτον πιέζοντες τὴν θηλειὰν ἐκάνουν εἰς ἄλλο μέρος τοῦ ζυμαρένιου σχοινοῦ, τὸ ἐμάζευαν ὅλο εἰς 5—6 θηλειῆς. Ἡ ἄκρη τοῦ τότε ἐπλατύνετο καὶ ἐλάμβανε τὸ σχῆμα ἐπωμίδος χρυσης Τούρκου πασσᾶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαμίτ. Τὰ μουστοκούλῃκα ἐτοποθετοῦντο εἰς τὸν γῦρον κοσκίνου ἔως νὰ βράσῃ τὸ πεκμέζι, ὁπότε τὰ ἐρριπταν ἐντὸς αὐτοῦ διὰ νὰ βράσουν. Μαζὶ μὲ τὰ μουστοκούλῃκα ἔκαμναν καὶ «κουρμάδες». Ἐκοπταν μικρὸν τεμάχιον ζύμης, μεγέθους λεπτοκαρύου, καὶ διὰ τοῦ δείκτου τῆς χειρὸς ἐπίεζαν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ ἀναποδογυρισμένου κοσκίνου, ἢ τῆς μαλάθρας, ὁπότε ἐλάμβανε τὸ σχῆμα περιστραμένου φύλλου καὶ μετὰ τὸ βράσιμον τὸ χρῶμα τοῦ φοίνικος. Ἀκόμη ἔκαμναν καὶ διάφορα ἀνθη, πάπιες κλπ. Ὅλα ταῦτα ἐρρίπτοντο ἐντὸς τοῦ κοχλάζοντος πεκμεζιοῦ καὶ ἀφοῦ ἔβραζαν τὰ ἐκένωναν εἰς τὸ πιάτον, τὰ ἐπισπίλωναν μὲ ἄφθονα τριμμένα καρύδια.

Οἱ μουστολαμπάδες κατεσκευάζοντο ἀπὸ καρύδια καθαρισμένα, τῶν ὁποίων αἱ σκελίδες συνεκρατοῦντο ὀλόκληροι. Ταύτας ἐπερνοῦσαν εἰς κλωστήν, καὶ τὰς ἐβύθιζαν ἐπανελημμένως ἐντὸς θερμῆς διαλύσεως ἀμύλου καὶ πεκμεζιοῦ, ἔπειτα δὲ τὰς ἐκρεμοῦσαν εἰς τὸ κελλάρι διὰ τὸν χειμῶνα.

Διὰ νὰ κατασκευάσῃ μία νοικοκυρὰ μουστολαμπάδες καὶ μουσταλευριὰ, ἐχρειάζετο ἄμυλον, τὸ τουρκιστὶ λεγόμενον νισαστέ. Ἐπομένως ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ καὶ τούτου τὴν κατασκευὴν. Πρῶτον λοιπὸν ἐκαθάριζε τὸ ἀπαιτούμενον σιτάρι ἀπὸ τὰς ξένας οὐσίας, ἔπειτα τὸ ἐτοποθέτει μέσα εἰς μίαν σκάφην, γεμάτην νερό, τὸ ὁποῖον ἥλλαξε κάθε πρωΐαν. Μετὰ πάροδον ἀρκετῶν ἡμερῶν, τὸ σιτάρι μετεβάλλετο ἀπὸ σκληρὸν εἰς μαλακὸν καὶ διὰ μικρὰς πιέσεως διὰ τῶν χειρῶν ἢ τῶν ποδῶν, ἐχωρίζετο ὁ φλοιὸς ἀπὸ τὸ ἄμυλον καὶ ἐπέπλεεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος. Τότε ἔχυνεν τὸ νερόν, τὸ ὁποῖον παρέσυρε καὶ τοὺς φλοιούς, ἐξήραινεν τὴν

ἀπομένονσαν λευκήν μάζαν εἰς τὸν ἥλιον, τὴν ἐκοσκίνιζε καὶ τὴν ἀποθήκευεν εἰς τὸ κελλάρι.

Κατεσκεύαζεν ἀπὸ τὰ ἀβράμπουλα καὶ ζέρδελα ξυνόπιτταν. Πρῶτον ἔβραζε τοὺς καρπούς, ἔπειτα τοὺς ἐστράγγιζε διὰ νὰ χωρίσῃ τοὺς πυρήνας, ξανάβραζε τὸν χυμὸν καὶ ἀφου ἐγένετο πολὺ πηκτός, τὸν ἐξήραινεν ἐπὶ καταλλήλων ξυλίνων ἀγγείων εἰς τὸν ἥλιον. Καὶ ἂν μὲν ἤθελε τὴν ξυνόπιτταν πολὺ ξυνήν, ἄφηνε καὶ τοὺς φλοιούς νὰ ξηρανθοῖν ἐντὸς τοῦ πολτοῦ, ἂν δὲ ὀλίγον ξυνήν τότε ἀφήρει αὐτούς.

Γαλακτοκομία. Ἀκόμη ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ νὰ ἀρμεγγὴ τὰ κατοίκια, τ' ἀγελάδια καὶ τὰ βουβάλια καὶ νὰ κατασκευάζῃ ἀπὸ τὸ γάλα τυρόν βούτυρον, μυζήθραν καὶ χειμωνιάτικα ζυμαρικά.

Πρὸς κατασκευὴν τοῦ τυροῦ μετεχειρίζοντο ὡς πυτιὰν τὸν στόμαχον τῶν μικρῶν ἐριφίων, τὸν ὁποῖον ἐπὶ τούτῳ ἐφύλαττον ἀλατισμένον, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς καπνοδόχου. Ἡ νοικοκυρὰ ἐλάμβανε μίαν κουταλιὰν ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀπεξηραμένου στομάχου τοῦ ἐριφίου, τὸ ἔθετεν εἰς τὸ ξύλινο γουδί καὶ κατεσκεύαζε διάλυμα προσθέτουσα εἰς αὐτὸ νερὸ καὶ ἄλας. Ἀπὸ τὸ διάλυμα τοῦτο προσέθετε μίαν κουταλιὰν κατ' ὁκτὼν χλιαροῦ γάλακτος καὶ τὸ ἄφηνε νὰ πήξῃ. Ἐπειτα τὸ ἀνακάτωνεν διὰ νὰ χωρίσῃ τὸ τυρόγαλον, τὸ ἐκένωνεν εἰς τὴν τσαντίλαν καὶ τὸ κρεμοῦσε νὰ στραγγίσῃ. Κατόπιν τὸ ἔκοπτεν εἰς τεμάχια, τὸ ἀλάτιζε καὶ τὸ μετεχειρίζετο ὡς προσφάγιον. Ἄν ὅμως ἤθελαν νὰ τὸ φυλάξουν διὰ τὸν χειμῶνα, τότε τὸ ἐβύθιζαν μέσα εἰς δοχεῖον γεμάτο ἄρμην, καὶ διὰ νὰ μὴ ἐπιπλῇ ἐτοποθέτουν ἐπ' αὐτῆς τεμάχιον σανίδος τρυπημένης.

Ἀφου ἐγέμιζε τὸ δοχεῖον, ἐτοίμαζαν τὸ τουλούμι ἀπὸ τὸ δέρμα τοῦ ἐριφίου. Ἐκοπταν τὰς τρίχας του διὰ ψαλίδος ἔδεναν τὸ κάτω μέρος χεισιμοποιοῦντες τεμάχιον ξύλου, ἐσκαμμένον εἰς τὸ μέσον, ὅπως τὰ καρδάρια τῆς κλωστῆς, τὸ ὁποῖον ἐτοποθέτουν ἐντὸς τῆς ὀπῆς. Μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἔδεναν καὶ τὰς ὀπὰς τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν, ἐγύριζαν τὸ τριχωτὸν μέρος πρὸς τὰ μέσα, τὸ ἔπλεναν, ἀράδιαζαν ἐντὸς αὐτοῦ τὸ τυρὶ, προσθέτοντες τὸ ἀπαιτούμενον ἄλας ἢ σαλαμούραν, ἔδεναν τὸ στόμιον καὶ τὸ ἐτοποθέτουν εἰς τὴν ράφην διὰ νὰ ἀερίσθῃ. Ἀπὸ κειροῦ εἰς καιρὸν ἐφρόντιζαν νὰ τὸ γυρίζουν διὰ νὰ μὴ μουχλιάσῃ ἐξωτερικῶς ἢ νὰ μὴ στάξῃ ἀπὸ καμμίαν ἀμυγλὴν τοῦ δέρματος. Ἐπίσης ἐδοκίμαζαν καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ τυροῦ διὰ νὰ προλάβουν πᾶσαν τυχόν βλάβην αὐτοῦ.

Ἡ προστοιμασία τοῦ ἄσκου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ οἰκοδεσπότου ἢ ὑπὸ ἄλλου ἀνδρός, ἐπιτηδεῖον περὶ τὰ τοιαῦτα

Ἀπὸ τὸ τυρὶ κατεσκευάζετο «χουσ-μέρ» κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ἔθεταν τὸ ἀνάλατο τυρὶ μέσα εἰς χύτραν ἢ τυγάνι τεμαχισμένον, καὶ τὸ ἀνακάτωναν ἐπάνω εἰς τὴν φωτιά, ἕως ὅτου νὰ πάρῃ χρῶμα κιτρινωπὸν

ὅπως τοῦ κασεριοῦ. Ἐπειτα ἐπρόσθετον τὴν ἀπαιτουμένην ζάχαριν, τὸ ἐκένωναν καὶ τὸ ἔτρωγαν ὡς γλύκισμα προτοῦ κρυῶσῃ.

Ἀπὸ τὸ γάλα κατεσκεύαζον «ξύγαλο». Τὸ γάλα τῆς ἀγελάδος καὶ βουβάλου ἔβραζετο ἐπ' ὀλίγον μόνον, τὸ τῆς αἰγὸς ὅμως περισσότερον. Ἐπειτα ἐκένωνετο ἐντὸς κούπας καὶ ἀφου ἐγένετο χλιαρόν, διέλυον ὀλίγο ξύγαλο μέσα εἰς μισὸ κουπάκι γάλα καὶ τοιουτοτρόπως κατεσκεύαζον τὴν ξυγαλομαγιά, τὴν ὁποίαν προσέθεταν εἰς τὴν κούπαν τοῦ γάλακτος, ἀνοίγοντες εἰς ἓν μέρος παρὰ τὰ χεῖλη τὸ καϊμάκι καὶ διὰ τῆς ὀπῆς ταύτης ἀνακατώνοντες χωρὶς νὰ διασπάσουν αὐτό. Ἐπειτα ἐσκέπαζαν καταλλήλως τὴν κούπαν καὶ τὸ ἄφηναν νὰ πήξῃ. Ἐὰν τυχὸν ἡ ξυγαλομαγιά ἦτο πολλὴ ἢ τὸ σκέπασμα πολὺ θερμόν, τὸ ξύγαλο ἐγένετο πολὺ πηκτὸν καὶ τὸ τυρόγαλον ἐπέπλεεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, ἔλεγαν «τὸ ξύγαλο τό φαγε ἡ μαγιά». Ἐὰν πάλιν ἀντιθέτως ἢ ἡ ξυγαλομαγιά ἦτο ὀλίγη ἢ ἡ θερμότης ἦτο μικρά, τὸ ξύγαλον ἦτο πολὺ νεροῦλό, καὶ τότε ἐτοποθέτουν τὴν κούπαν ἐντὸς θερμοῦ ὕδατος καὶ ἐπῆξε τὸ ξύγαλο.

Ὁ τρόπος τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ βουτύρου ἀπὸ τὸ γάλα ἐλέγετο καρδάρισμα, ἀπὸ τὸ καρδάρι, τὸ ὁποῖον ἦτο ξύλινον βαρέλιον σχήματος κολούρου κώνου ὕψους 1 μέτρου, καὶ διαμέτρου 0,12 μ. εἰς τὴν ἄνω βάσιν καὶ 0,20 μ. περὶπου εἰς τὴν κάτω.

Κάθε πρωὶ ἐμάζευαν τὸ πάχος ἀπὸ τὸ βραδυνὸν γάλα, τὴν κορφὴν ἢ τὴν τσίπα ἢ τσίκαϊμάκι, ὅπως ἐδῶ φυλάττουν τὴν κρέμαν. Ἐπειτα ἐμάζευαν 5—6 ὁκάδες γάλα τὸ ἐκένωναν εἰς τὸ καρδάρι καὶ μὲ τὸ καρδαρόξυλο τὸ ἐκτυποῦσαν ἐπὶ μίαν περίπου ὥραν, ἕως ὅτου νὰ χωρισθῇ τὸ βούτυρον καὶ ἐπιπλεύσῃ. Τότε τὸ ἐκένωναν μέσα εἰς τὴν βακ-ήραν, ἐμάζευαν τὸ βούτυρον, τὸ δὲ ἀποβουτυρωμένον γάλα, τὸ ἀριάνι, τὸ ἐπιναν ὡς δροσιστικὸν καὶ τὸ ὑπόλοιπον τὸ ἔβραζαν καὶ τὸ ἔκαμναν μυζήθραν, ἢ ὁποία ἐχρησίμευεν ὡς τροφή εἰς τὰ κουρκιά, τὸ δὲ τυρόγαλον ἐδίδετο εἰς τοὺς χοίρους. Μυζήθραν κατεσκεύαζαν καὶ ἀπὸ τὸ τυρόγαλον τοῦ τυροῦ, βράζοντες αὐτό. Ἐκεῖνη ὅμως ἦτο παχεῖα καὶ πολὺ εὐγεστός.

Τὸ βούτυρον διεκρίνετο εἰς νωπὸν, «ἄλωτο» καὶ εἰς διατηρημένον «λνωμένο». Τὸ νωπὸν βούτυρον διεκρίνετο ἀπὸ τοὺς πρὸς ἀλλήλους προσκεκολλημένους μικροὺς θρόμβους, καὶ ἐλέγετο «θρεβιστό», ἐνῶ μετὰ πάροδον ὀλίγων ἡμερῶν ἐλάμβανεν μορφὴν λίπους. Ἐχρησιμοποιεῖτο δὲ εἰς τὴν κατασκευὴν φαγητῶν. Ἐνίοτε κατεσκεύαζαν βούτυρον ἀπὸ ξύγαλο, ὁπότε ἀπὸ τὸ ἀριάνι ἔκαμναν πάλιν στραγγιστὸ ξύγαλο.

Χειμωνιάτικα μικαρῶνια. Κατὰ τὴν νηστείαν τοῦ Δεκαπενταυγοῦστου, ὁπότε οὔτε γαλατερὰ οὔτε αὐγά ἔτρωγαν, ἐσυνήθιζαν νὰ κάμνουν τὰ «χειμωνιάτικα», μὲ τὸ περισσεῦον γάλα, καὶ τὰ αὐγά. Πολὺ ἐπιδέξια ἔθεωρεῖτο ἡ οἰκοκυρὰ ἢ ὁποία ἤξευρε νὰ κάμνῃ «κουσκούς». Ἐνῶ ἡ κατασκευὴ τοῦ γιφκά καὶ τοῦ τραχανοῦ ἔθεωρεῖτο πολὺ εὐκολωτέρα.

Μέσα εις την σκάφην τοῦ ζυμώματος ἔθετε ὀλίγον κουσκούς καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἔχυνε μικρὸν κύπελλον γάλακτος, μέσα εις τὸ ὁποῖον προσέθεσαν αὐγὰ 10 διὰ καθὲ ὁκῶν. Ἐπάνω εις τὸ βρεγμένο κουσκούς ἔτριπτε μιὰ φούχτα ἀλεύρι καὶ ἄρχιζε νὰ τὸ τρίβῃ περιστροφικῶς δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, καὶ πίντοτε πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν. Τοῦτο ἐπανελαμβάνετο 4—5 φορές, ἔπειτα δὲ τὸ ἐκσκινίζαν διὰ νὰ πέσῃ τὸ λεπτότερον, τὸ δὲ ὑπόλοιπον τὸ ἄπλωναν νὰ ξηρανθῇ εις τὸν ἥλιον, ἐπὶ λευκῆς σινδόνης. Μετὰ τὴν ἀποξήρανσιν ἐφυλάσσετο ἐντὸς λαγίνου ἢ πίθου.

Διὰ τὴν κατασκευὴν γιφκάδων ἐζύμωναν τὸ ἀλεύρι μὲ γάλα καὶ αὐγά, κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, ὅπως καὶ εις τὸ κουσκούς. Ἐπειτα μὲ τὴν φυλλόβεργα ἀνοίγαν ἐπάνω εις τὸ πλαστήρι, τὸ ξυλοτράπεζο, φύλλα καὶ τὰ ἄπλωναν εις τὸν ἥλιον. Ἄμα ἤρχιζαν νὰ ψαχαδιάζουν, δηλαδὴ νὰ ξηρανθῇ ἡ ἐπιφάνειά των ἀλλὰ ὅχι εις βαθμὸν ὥστε νὰ χάσουν τὴν εὐκαμψίαν των, τὰ ἐλάμβαναν ἀγὰ 4—5 φύλλα, καὶ ἐπιθέτοντες ταῦτα ἐπ' ἀλλήλων ἐκοπταν εις λωρίδας πλάτους 0,04 μ. περίπου, ἔπειτα δὲ ἐτεμάχιζαν ἐκάστην λωρίδα κόπτοντες αὐτὴν εις μικρὰ τεμάχια πλάτους 0,005 μ. περίπου. Τὰ μικρὰ ταῦτα τεμάχια τῆς ζύμης ἦσαν οἱ γιφκάδες, οἱ ὁποῖοι ξηραίνόμενοι ἐφυλάσσοντο ὅπως τὸ κουσκούς, καὶ ἐχρησίμευαν ὅπως καὶ αὐτὸ ἀντὶ μακαρονίων κατὰ τὸν χειμῶνα.

Εἰς τὴν ζύμην τοῦ τραχανοῦ προσέθεταν καὶ προζύμι. Ὅταν ἤθελαν νὰ «ξνοφέρνῃ», νὰ ἔχῃ γεῦσιν ὑπόξυνον, προσέθεταν ὀξύγαλον ἢ τομάταν εις τὴν ζύμην, ὅταν δὲ τὸν ἤθελαν «γλυκό», προσέθεταν μόνον γάλα. Ἀφοῦ ἐφούσκωνε τὸ ζυμάρι, τὸ ἐκοπταν εις μικρὰ τεμάχια, σὰν «βρούκες», καὶ τὰ ἄπλωναν εις τὸν ἥλιον. Μόλις ἤρχιζαν νὰ ψαχαδιάζουν, τὰ ἐτίριβαν ἐπάνω εις τὸ κόσκινον. Ταῦτα ἐτρίβοντο εις μικρὰ θρίμματα καὶ ἐπιπταν ὑπὸ τὸ κόσκινον, ἐπάνω δὲ ἔμεγαν τὰ ὑπὲρ τὸ δέον ξηρανθέντα, τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο «χοφράδες», καὶ ἐμαγειρεύοντο χωριστά.

Τὰ χειμωνιάτικα κατεσκευάζοντο ἀπὸ σιτάρι πλυμένο καὶ καθαρισμένο ἀπὸ τὰς ξένας οὐσίας. Ἐτρώγοντο δὲ τὸ μὲν κουσκούς καὶ οἱ γιφκάδες ὅπως τὰ μακαρόνια, ὁ δὲ τραχανὸς ὅπως καὶ ὁ φιδὲς σούπα. Ὤνομάζοντο καὶ μακαρόνια σπιτικά, τὸ δὲ τυρὶ ἔθεωρεῖτο ταιριασμένο μ' αὐτά, ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία: «Μακαρόνια καὶ τυρὶ τ' ἀγαπάει καὶ ἡ Μητορὴ», σημαίνουσα ὅτι καθέννας ἀγαπᾷ τὸ καλὸ φαγητόν.

Κρέατα. Εἰς καθὲ νοικοκυρεμένο σπίτι εἶχαν καὶ κ-ηιμά ταχτά, ἓνα στενόμακρο χοντρὸ σαγίδι, κοῖλον εις τὸ μέσον καὶ μὲ χερουλί ἀπὸ τὸ ἔτερον στενὸν μέρος. Ἐπάνω εις αὐτὸ τὸ σαγίδι ἐτοποθέτουγ τὸ κρέας καὶ κτυπῶντες μὲ τὸ «βαλταδάκι» τὸ ἐκ-ἡϊδιζαν, διότι τότε δὲν ὑπῆρχαν μηχανὲς πρὸς κατασκευὴν κ-ηιμά. Ὅταν λοιπὸν ἤθελαν νὰ κατασκευάσουν χοιρινὰ λουκάνικα, κατὰ τὰ Χριστούγεννα ἢ καὶ ἀπὸ ἄλλο κρέας εις ἄλλην ἐποχὴν, τὸ κ-ηιμάταχτα ἦτο ἀπαραίτητον. Τὸ κρέας διὰ τὰ λου-

κάνικα «σουτζούκια» ὅπως τὰ ἔλεγαν, τὸ ἀλάτιζαν ἀρκετά, ὥστε νὰ «τὸ τσάρι» τ' ἄλας, προσέθεταν καὶ μυρωδικά, τὰ γέμιζαν εις τίς φούσκες, καὶ ἀφοῦ ἄρχιζαν νὰ ξηραίνωνται, τὰ ἐπλάτυναν, πιέζοντες διὰ ξυλίνου κυλίνδρου. Αὐτὸ ἦτο ἓν εἶδος διατηρημένου κρέατος, ποῦ μετεχειρίζοντο κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα.

Ἄλλο εἶδος ἦτο ὁ καβουρμάς, ὁ ὁποῖος κατεσκευάζετο συνήθως ἀπὸ πρόβειον κρέας, παχὺ καὶ ἐκλεκτό, ἀπὸ «βες-λεμέ», ὁ ὁποῖος ἦτο τὸ θρεφτάρι ἀρνί, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τούτῳ ἔτρεφαν ἀπὸ τὴν ἀνοιξιν ἕως τὸ φθινόπωρον. Ἀπεχώριζαν τὸ κρέας ἀπὸ τὰ κόκκαλα, τὸ ἐκοπτον εις μικρὰ τεμάχια, «μυρίτσες», μετὰ τὸ ἀλάτισμα καὶ πιπέρωμα τὸ ἄφηναν νὰ βράσῃ ἐντὸς εὐμεγέθους χύτρας. Ἀφοῦ ἐτελείωνε τὸ βράσιμον τὸ ἐκένωναν μέσα εις τὸ κουρόντι, καὶ τὸ ἐφύλατταν διὰ τὸν χειμῶνα. Ἐμαγειρεύετο δὲ μὲ λαχανικά, κατὰ τὸν χειμῶνα, ἢ μὲ αὐγά.

Τουρσές. Κατὰ τὸ φθινόπωρον ἡ καλὴ νοικοκυρὰ ἔπρεπε νὰ ἐτοιμάσῃ καὶ τίς τουρσές της, ματζανάκια, πιπέρια, ἀγγουράκια μὲ τὸ ξύδι, καὶ λαχανοτουρσί μὲ τὴν ἄρμη. Πάντοτε τὰ λαχανικά τὰ ζεματοῦσαν πρὶν τὰ βάλουν εις τὸ ξύδι ἢ τὴν ἄρμη. Ἀκόμη ἔπρεπε νὰ βάλῃ καὶ σταφλερμημιά, ἡ ὁποία ἦτο ἐκλεκτὰ σταφύλια τοποθετημένα μέσα εις ἓνα πυθᾶρι γεμᾶτο ναρδένι, μὲ μιὰ μεγάλη φούχτα ἀκουπάνιστο συνάπι καὶ ἄλλη μιὰ φούχτα κουπανισμένο καὶ τοποθετημένο εις τὸ στόμα του μέσα εις ἓνα σακκουλάκι.

Ἀκόμη ἔπρεπε νὰ μαζέψῃ τὰ φασόλια, τὰ ροβύθια καὶ τὸ λαθύρι, νὰ τὰ καθάρῃ καὶ νὰ τὰ ἐναποθηκεύσῃ διὰ τὸν χειμῶνα. Νὰ πλέξῃ τὰ σκόρδα εις «πλεξοῦδες» καὶ νὰ κάμῃ τὰ κρομμύδια χέρια, διὰ νὰ τὰ κρεμάσῃ ὑψηλὰ ὥστε ν' ἀερίζωνται καὶ νὰ μὴ ἔχουν φόβον νὰ ξεφυτρώσουν καὶ σαπίσουν.

Κλωστικὴ καὶ ὕφαντοργία. Ἐκτὸς τῶν διαφόρων τροφῶν, ἡ οἰκοδόσποινα ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ νὰ κλώθῃ, νὰ πλέκῃ, νὰ ὑφαίνῃ. Δηλαδὴ ἔπρεπε νὰ ἡξέσῃ πῶς νὰ θεραπεύσῃ καὶ τὸν στόμαχον καὶ τὴν ράχην τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας της.

Κατὰ τὸν Μάϊον ἐκάστου ἔτους, ἀφοῦ ἐκούρευαν τὰ πρόβατα, ἔφεραν οἱ κεχαγιάδες τὰ μαλλιά μέσα εις σάκκους, ἀφοῦ πρῶτον τὰ ἄφηναν τὴν νύκτα εις τὸ ὑπαιθρον διὰ ν' ἀπορροφήσουν τὴν ὑγρασίαν. Μόλις ἐπληροφοροῦντο τὴν μεταφορὰν τῶν μαλλιῶν οἱ νοικοκυρεῖς ἔσπευδαν νὰ διαλέξουν καὶ νὰ πάρουν τὰ μαλακά, διότι ἄλλως θὰ ἠναγκάζοντο νὰ παίρνουν τὰ ἀδριὰ.

Ἐπειδὴ τὰ μαλλιά τῶν προβάτων ἦσαν πολὺ ἀκάθαρτα, πρῶτον τὰ ἐξεματσῶσαν μέσα εις τὴν σκάφην, μὲ βραστὸν νερό, ἔπειτα δὲ τὰ «ἐβγάζαν» μὲ κρύο νερό, στὴ γούρνα τῆς βρύσης καὶ τὰ ἐστεγνωναν εις τὴν σκιὰν διὰ νὰ μὴ ἀδριέψουν. Μετὰ τὸ στεγνώμα, τὰ ἐκτύπων μὲ ἓνα ξύ-

λον διά νά πέσουν τὰ χονδρά σκουπίδια καὶ ἔπειτα ἤρχιζαν τὸ ἀνοίγμα. Ἐσεῖραν τὰς τρίχας τῶν μαλλιῶν διὰ τῶν δακτύλων ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, καθαρίζουσαι καὶ ἀπορρίπτουσαι πᾶσαν ξένην οὐσίαν, κολλητοειδές ἀγκάθια, ξυλάρια κλπ. Μετὰ τὸ ἀνοίγμα ἤρχιζε τὸ λανάρισμα, πρῶτον μὲ τὸ γιουρνούκιο τὸ λανάρι, τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο πλάκες σανιδένιες, μὲ ἓνα τετράγωνο δέσμα γεμάτο ἀγκυλωτὰ σύρματα εἰς σχῆμα Γ. Μετὰ τὸ πρῶτον λανάρισμα ἐπηκολούθει δεύτερον μὲ τὸ καθιστὸ λανάρι, τὸ ἀρύ. Τοῦτο εἶχε δύο σειρὰς «δόδια» μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐσφηνώνοντο οἱ «κόβ» καὶ ἐξεχώριζαν τὶς χειρὶς, ἔπειτα ἐλανάριζαν τὶς χειρὶς εἰς τὸ πυκνὸν τὸ λανάρι ποὺ εἶχε τρεῖς σειρὰς δόντια καὶ τραβοῦσαν τὶς τουλοῦπες ἢ μαλλοῦσες, τὰς ὁποίας τυλίσσουσιν ἀνὰ δύο ἐσχηματίζαν τοὺς φλόκους, τὸ δὲ κροκίδι ἢ τοὺς κόμπους, τὸ ξαναλανάριζαν εἰς τὸ γιουρνούκιο τὸ λανάρι καὶ ἔκαμναν τὸ κροκίδι, μαλλὶ δηλαδὴ μὲ βραχείας τρίχας.

Μετὰ τὸ λανάρισμα ἤρχιζε τὸ στρίψιμον ἢ κλώσιμον ἢ γνέσιμον, τὸ ὁποῖον ἐγίνετο εἰς τὸ χέρι ἢ εἰς τὴν ρόκαν, μὲ τὸ ἀδράχτι. Ἐλυναν λοιπὸν τὸν φλόκον, καὶ ἀνὰ μίαν τουλούπαν κρατοῦσαι εἰς τὴν ἀριστεράν, καὶ τὸ ἀδράχτι, εἰς τὴν δεξιάν, ἔκλωθαν τὸ μαλλί. Κατ' ἀρχὰς διὰ νὰ βαρύνῃ τὸ ἀδράχτι προσέθεταν εἰς τὸ κάτω ἄκρον του καὶ τὸ «σφοδύλι», ἀργότερον ὅμως ὅταν ἄρχιζε νὰ γεμίζῃ καὶ ἐβάρυνε τὸ ἀφαιροῦσαν. Τὸ ἀδράχτι εἰς τὸ ἄνω ἄκρον του εἶχε μικρὰν ἐγκοπὴν, διὰ νὰ σκαλώνῃ τὸ μαλλί, ἡ ὁποία ἐλέγετο τσούνα. Ἡ κλωστή ἡ ὁποία ἐκλώθετο κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον δὲν ἐγίνετο ἰσόπαχος, ἀλλὰ ἄλλοῦ χονδρῆ καὶ ἄλλοῦ λεπτή. Διὰ τοῦτο ὅταν ἤθελαν νὰ κάμουν φανέλλες, τσουράπια ἢ κάπες περιποιημένες, ἔστριφταν τὸ μαλλὶ εἰς τὴν ρόκαν. Ἡ ρόκα ἀπηρτίζετο ἀπὸ τέσσερα μέρη, τὸ ροκοπάτ, τεμάχιον χονδρᾶς σανίδος 15×30 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου μὲ τρύπαν εἰς τὸ μέσον, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο ἐμπηγμένη ἡ ροκοπέτα, ράβδος 55 ἑκατ. περίπου καὶ πάχους 3 . Ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἄκρου αὐτῆς προσηρμόζετο ὁ ροκοκέφαλος, ξύλινος κώδων, ἀπολήγων εἰς μικρὸν κύλινδρον, ἐφαρμοζόμενος ἐπὶ τούτου ἐδένετο ὁ φλόκος τοῦ μαλλίου μὲ τὴν ροκοπέταν, δεσμάτινον λωρίον 8×25 ἐκ εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ ὁποίου ἦτο προσδεδεμένος ἑμᾶς, ἀπολήγων εἰς μικρὰν δαστείνην σφήναν τὸ «ταβί». Μετὰ τὸ δέσιμον τοῦ φλόκου, ἡ κλωστρία ἐκάθητο μὲ τὸ ροκοπάτ ὑπὸ τὸ γόνυ καὶ ἐκλώθε τὸ μαλλὶ κρατοῦσα τὸ ἀδράχτι διὰ τῆς δεξιᾶς, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς σύρουσα τὴν κλωστήν.

Ἀφοῦ ἐγέμιζε τὸ ἀδράχτι, «ἐγλυαν» τὴν κλωστήν εἰς τὸ γλυτήρι, τὸ ὁποῖον ἦτο ράβδος διχαλωτὴ κατὰ τὸ ἓν ἄκρον, μήκους μιᾶς πῆχης, καὶ εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον εἶχε τρύπαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνέπηγον καρφίον. Ἡ κλωστρία ἐτύλισσε τὴν ἄκραν τῆς κλωστῆς εἰς τὸν ἀντίχειρα τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, καὶ κρατοῦσα δι' αὐτῆς ἀπὸ τὴν μέσην τὸ γλυτήρι καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς τὸ ἀδράχτι, ἐτύλισσε τὴν κλωστήν εἰς τὸ πρῶτον διαπερῶσα αὐτὴν

διὰ τοῦ διχαλωτοῦ ἄκρου καὶ ὑπεράνω τοῦ καρφίου. Ἐπειτα ἠρίθμει τὰς κλωστὰς ἀπὸ $50-55$ ζεύγη καὶ τὰ ἔδενε μαζὶ μὲ τὸν πασμοδέτ, ἀποκαλοῦσα αὐτὰς ἓνα πάσμα. Ὅκτὼ τοιαῦτα πάσματα ἦτοι κατ' ἐλάχιστον 800 κλωστὲς ἦτοι 1600 πῆχες κλωστῆς ὠνομάζετο ἓνα μισοπήχι. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ἄλλοτε ἐσυνήθιζαν, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἐνίοτε νὰ μαζεύουν τὸ νῆμα ἐπὶ τῆς καρφίδος τῆς χειρὸς μεταξὺ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ δείκτου ἀφ' ἐνός, καὶ ὑποκάτω τοῦ ἀγκῶνος ἀφ' ἑτέρου. Ἐπειδὴ μέτρον πῆχεως τότε ἦτο ἡ ἀπὸ τοῦ ἀντίχειρος μέχρι τοῦ ὤμου ἀπόστασις ἐπόμενον ἦτο τὸ μεταξὺ ἀγκῶνος καὶ ἀντίχειρος νὰ ὀνομασθῇ μισοπήχι, ἦτοι δέμα κλωστῆς μήκους ἡμισείας πῆχης. Μετὰ τὸ γλύσιμο ἐβουτοῦσαν τὸ μαλλὶ εἰς τὸ νερό, καὶ τὸ ἄφιναν νὰ στεγνώσῃ ἐπάνω εἰς τὸ γλυτήρι, καὶ νὰ μὴ στρίφεται. Ἀφοῦ δὲ ἐστέγγωνε, τὸ ἔβγαζαν ἀπὸ τὸ γλυτήρι καὶ τὸ ἐμάζευαν κονβάρι, εἴτε ἐπάνω στὴν ἀνέμη εἴτε καὶ στὰ χέρια ἄλλου προσώπου ἢ ἐλλείψει τοιούτου εἰς τὰ γόνατα.

Τὸ μισοπήχι τὸ μαλλὶ ἐφυλάσσετο μέσα εἰς τὸ σεντούκι, ἂν ἐπρόκειτο νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ νὰ ὑφάνουν μὲ αὐτὸ κάπες ἢ χράμια, μακρὰν ἀπὸ τῆς βώτρινες. Ἐκεῖ ἐφυλάσσετο καὶ κάθε μάλλινον κονβάρι.

Τὸ κροκίδι ἐκλώθετο μὲ τὸν ἀδράχτι, μεγαλύτερο καὶ χονδρότερο ἀδράχτι, καὶ ἀφοῦ τὸ ἐγλυαν εἰς τὸ γλυτήρι $3-4$ πάσματα τὰ ὠνομάζαν μὴ «θελειά».

Κατὰ τὸ κλώσιμον τοῦ μαλλιοῦ, ἂν ἡ κλωστή ἐκόπτετο συχνά, ἔλεγαν «κόβδαι οἱ μέρες τς» δηλ. τῆς κλωστρίας. Δι' ἐκείνην δὲ ἡ ὁποία ἐνηθε μακρὴν κλωστήν εἰς τὸ χέρι, ἔλεγαν θὰ πάρῃ ἄντρα ἀπὸ μακρυνὸ χωριὸ ἢ θὰ πάγῃ νύφη σὲ μακρυνὸ χωριό.

Ἀφοῦ ἐκλώθαν ὅσο μαλλὶ ἐχρειάζετο ἔπειτα ἂν ἦτο ἀνάγκη νὰ τὸ βάψουν τὸ ἔβαπταν. Μαῦρο μαλλὶ ἔβαπταν μὲ τὶς καρυνδόφλουδες, κίτρινα μὲ τὶς τσουνκίδες καὶ κρομινδόφλουδες καὶ κόκκινα μὲ γαριβάλτι.

Ἄν ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσουν τσουράπια, ἐγέμιζαν τὶς τέσσερες καλτσοβελόνες μὲ θηλειᾶς καὶ μὲ τὴν πέμπτην ἤρχιζαν τὸ πλέξιμον. Ὅταν ἤθελαν νὰ στενέψουν τὸ τσουράπι ἔπερναν δύο θηλειᾶς διὰ μιᾶς καὶ ἔλεγαν «ἐκεύμε» ἢ «κάμνουμε ἐκέματα». Τὸ τσουράπι διηρεῖτο εἰς τὸ λίστιχο, τὸ κόντζι, τὴν φτέρνα καὶ τὴν πατούνα. Ἐκεῖ ὅπου στενεύει εἰς τὴν φτέρνα καὶ τὰ δάκτυλα ἦσαν τὰ ἐκέματα. Ἐὰν πάλιν τὸ ἀρχίζαν ἀπὸ τὰ νύχια καὶ βαθμυδὸν τὸ ἔκαμναν πλατύτερον τότε ἔλεγαν «βάζμε αὐγατίσματα». Τὰ τσουράπια ἦσαν λουριάστὰ μὲ ἴσια λουριά ἢ μὲ ψαροτσάλι, συνήθως δὲ ἐπλέκοντο μὲ ψιλὸ μαλλί. Ἄν ἐτρυποῦσαν καὶ τὰ ἐπιδιώρθωναν, ἔλεγαν «τὰ βασλαδίζμε» καὶ «τὰ τσράπια θέλνε βασ-λάδισμα».

Μὲ τὰ κροκίδια ἐπλεκαν τσουράπες, μεγάλα δηλαδὴ τουράπια ἔως τὸ γόνα εἰς τὰ ὁποῖα ἔχωναν τὰ βρακοπόδια τοῦ παντελονιοῦ ὅταν ἦσαν λάσπες.

Μετά τὸ βάψιμον τῆς κλωστής, ἤρχιζαν τὸ μασούριασμα, ἤτοι τὴν περιτύλιξιν τοῦ νήματος εἰς τὰ μασούρια, καὶ τὸ καλάμισμα. Μασούρια ἐλέγοντο τὰ μικρὰ τεμάχια στελέχους μασουριάς, λεπτοῦ καλάμου διαμέτρου 1 ἐκ. καὶ μήκους 8, τὰ δὲ καλάμια διαμέτρου 3 καὶ μήκους 20 ἐκ. Εἰς τὰ μασούρια ἐτύλισσαν τὸ ὑφάδι καὶ εἰς τὰ καλάμια τὸ στιμόνι. Ἡ ἐργασία αὕτῃ ἐγίνετο μὲ τὸ ροδάνι, τὸ ὁποῖον εἶχε τὸν ἄδραχτο ἢ μασουράτ, σιδηροῦν ὀβελὸν εἰς τὸν ὁποῖον περνοῦσαν τὰ καλάμια ἢ μασούρια, τὰ ἔδεναν μὲ ἓνα σχοινάκι καὶ τὰ ἐγέμιζαν. Τὸ μισοπήχι τῆς κλωστής τὸ ἔρριχναν ἐπάνω στὴν ἀνέμη, ἢ ὁποῖα στέκονταν ἐπάνω στὸν ἀνεμοστάτη καὶ μὲ τὸ ροδάνι τὸ μασούριαζαν. Πολλὰκις εἰρωνευόμενοι τοὺς μὴ συχναῖοντας εἰς τὰ καφενεῖα, καὶ τοὺς ἐρωτευμένους, τοὺς περιφερομένους εἰς τὰς οἰκίας τῶν ποθητῶν τῶν ἔλεγαν «βάζ μασούρια».

Μετά τὸ καλάμισμα ἤρχιζαν τὸ διάσιμο. Πρῶτον ἀριθμοῦσαν τὸ χτένι πόσας γραμμὰς εἶχε, καὶ τίς ὠνόμαζαν θύρες. 11 θύρες ἦσαν μιὰ στράτα. Ἀναλόγως μὲ τίς στράτες τὸ χτένι ὠνομάζετο δωδεκάρι, δεκαεξάρι, εικοσάρι, σαράδαρι, ἐξηδάρι κλπ. Ὅσες στράτες εἶχε τὸ χτένι ἔπρεπε νὰ διαιροῦνται μὲ ὅσα καλάμια ἔθεταν εἰς τὴν διάστρα ἢ τὸ κλουβί. Ἐπειτα ἐμετροῦσαν εἰς τὸν τοῖχον τῆς οἰκίας ἀπὸ ὠρισμένου σημείου ὅσους πήχεις ἤθελαν νὰ κάμουν τὸ πανί καὶ ἐκάρφωναν μεγάλα καρφιά εἰς 3—4 σειρὰς καὶ ἐν εἰς ἀπόστασιν δύο πιθαμῶν ἀπὸ τὸ πρῶτον διὰ τὴν σταύρωσιν. Κατόπιν ἐλάμβαναν τὰς ἄκρας τῶν νημάτων τὰς προσέδεναν εἰς τὸ πρῶτον καρφίον καὶ ἤρχιζαν νὰ προχωροῦν πρὸς τὰ ἄλλα ὀφειοειδῶς ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ τανάπαλιν. Ἀφοῦ ἐτελείωνε τὸ διάσιμο, ἔδεναν τὴν σταύρωσιν διὰ νὰ μὴ ξεφύγουν τὰ νήματα καὶ «ζαλιστῇ» τὸ στιμόνι. Ἐπειτα τὸ ἔπλεκαν ἀλυσίδα καὶ τὸ ἐτύλισσαν εἰς τὸ τυλιγάρι. Ἐστηναν πρὸς τοῦτο δύο ξύλα, μὲ πασσαλίσκον εἰς τὸ ἄνω ἄκρον, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔθεταν τὸ «ἀνιλιγάρ» καὶ ἐτύλισσαν τὸ στιμόνι, μεταχειριζόμεναι καὶ δύο καλάμια μακρὰ διὰ νὰ κρατοῦν τὴν σταύρωσιν, δηλαδὴ τὸ χώρισμα τοῦ στιμονιοῦ εἰς ἄνω καὶ κάτω. Μετὰ τὸ τυλίγμα, τὸ ἐπερνοῦσαν εἰς τὰ μιτάρια, φροντίζουσαι νὰ περνοῦν ὅλες τίς ἐπάνω κλωστὲς εἰς τὸ ἓνα καὶ τίς κάτω εἰς τὸ ἄλλο μιτάρι, ἀνὰ μίαν. Ἐπειτα ἐπερνοῦσαν τὸ στιμόνι εἰς τὸ χτένι, ἀνὰ δύο κλωστὲς εἰς κάθε θύραν, ἔδεναν τὰς ἄκρας τοῦ στιμονιοῦ εἰς σιδηρὰν ράβδον ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθινοῦ τυλιγαριοῦ, ἐφήρμοζαν τίς πατήτρες ὑποκάτω εἰς τὰ μιτάρια, εἰς τὸν «ζγό», «ἔξευαν» τὸ πανί, καὶ ἔπειτα ἔκαμναν τὸ σταυρὸ τοὺς λέγοντας «Ἐλα Χστὲ καὶ Παναγιά» καὶ ἤρχιζαν «τὸ φάσ-μο», μὲ τὴν σαῖτα.

Ἐὰν τὸ ὕφασμα ἦτο «ψλό», τότε τὸ στιμόνι ποὺ ἐπερίσσευεν εἰς τὰ καλάμια τὸ ἐμασούριαζαν καὶ τὸ μετεχειρίζοντο ὡς ὑφάδι. Τοῦτο συνέβαινε ὅταν ὕφαιναν σαγιάκια, ἀμπάδες, σερβέτες, χράμια διὰ στρωσίδια,

κάπες διὰ κλινοσκεπάσματα, ζουνάρια κλπ. Ἐπίσης καὶ ὅταν ὕφαιναν βαμβακερὸ ὕφασμα διὰ ὑποκάμισα.

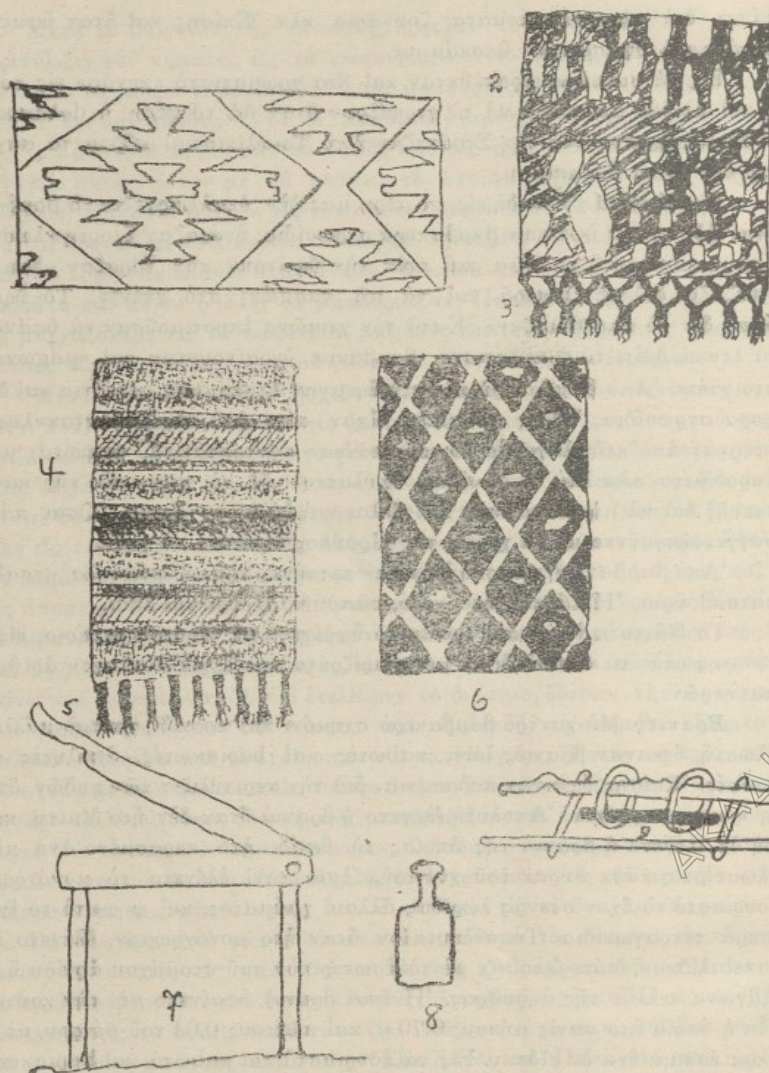
Εἰς τὰ σαγιάκια προσέθεταν καὶ ἓνα χρωματιστὸ «κενάρ» εἰς τὸ ἐν ἢ καὶ τὰ δύο ἄκρα, διὰ νὰ τὸ γνωρίζουν ὅταν θὰ τὸ φέρῃ ὁ δολαπτοῦς, ὁ ὁποῖος ἤρχετο ἀπὸ τὴν Στράντζαν ἢ τὸ Τσιφλίκιο καὶ μάζευε τὰ σαγιάκια διὰ νὰ τὰ δολαπιάσῃ.

Βαμβακερά. Ἐπειδὴ εἰς τὰ μέρη μας δὲν ἐκαλλιεργεῖτο τὸ βαμβάκι, ὅταν ἤθελαν νὰ ὑφάνουν βαμβακερὰ στρωσίδια, ἠγόραζαν ἔτοιμη κλωστήν ἄσπρη, κόκκινη ἢ γαλάζια, καὶ πρὶν τὴν ὑφάνουν τὴν ἔβραζαν μέσα εἰς «μάζαλι» διὰ νὰ γλυστοῦν καὶ νὰ μὴ «μαγῶνι» στὸ χτένι. Τὸ ὑφάδι ὅμως δὲν τὸ «μαζάλιαζαν». Κατὰ τὸν χειμῶνα ἐπροτιμοῦσαν νὰ ὑφάνουν τὰ λευκά διότι τὰ χρωματιστὰ βαμβάκια ὑγραίνονταν καὶ «μάγωναν» στὸ χτένι. Ἀπὸ βαμβακερῆ κλωστή ὕφαιναν ὑποκάμισα, σεντόνια καὶ διάφορα στρωσίδια. Ὅσες γυναῖκες εἶχαν σόγι ἀπὸ τίς Σαραντακκλησιῆς ἔφερον ἀπὸ κεῖ «λογιῶδω λογιῶ» σεντρατσωτά, ψηφωτά, μαρμαροδίμια κλπ. διὰ στρωσίδια, ἐφύλαττον δὲ τὸ μυστικὸν τῆς κατασκευῆς διὰ νὰ μὴ τὸ μάθουν καὶ ἄλλαι καὶ ὕφαιναν ὅμοια. Ὅσαι πάλιν συγγενολογοῦντο μὲ τὰ χωρία τῆς Προύσας ὕφαιναν τὰ χυτά.

Ἀπὸ βαμβακερῆ κλωστή ὕφαιναν πετσέτες, τραπεζομάντηλα, μεσάλες, πατσαβούρια. Ἡ μάζαλη ἦτο νερό, σαποῦνι, ἀλεύρι καὶ λάδι.

Τὸ δίμιτο καὶ τὸ μαρμαροδίμιτο ὑφαίνετο μὲ τέσσερα μιτάρια, εἰς δὲ τὰ ψηφωτά τὰ σκεβελίδικα μετεχειρίζοντο καὶ ἔξ μὲ ἀνάλογον ἀριθμὸν πατητρῶν.

Βρανιές. Μὲ χοντρὸ βαμβακερὸ στιμόνι καὶ κροκίδι, χοντρὴ μάλλινη κλωστή, ὕφαιναν βρανιές ἴσιες, καθωτὲς καὶ βαριακωτὲς, ἀπολυτὲς καὶ κουφές. Ἐπίσης ὕφαιναν ποδοπάνια, διὰ τὴν περιτύλιξιν τῶν ποδῶν, ὅταν ἐφόρουν τσαρούχια. Ἀπολυτὴ ἐλέγετο ἡ βρανιά ὅταν δὲν ἦτο δίμιτη, κουφὴ δὲ ἐλέγετο ἡ βρανιά τῆς ὁποίας τὸ ὑφάδι ἦτο περασμένο ἀνὰ μίαν κλωστή εἰς κάθε θύραν τοῦ χτενιοῦ. Ἰσίο πανί ἐλέγετο τὸ μονόχρωμο λουριαστὸ τὸ ἔχον στενὰς λωρίδας ἄλλου χρώματος, καὶ ψηφωτὸ τὸ ἔχον μικρὰ τετραγωνίδια. Τὸ τελευταῖον ὅταν ἦτο μονόχρωμον, ἐλέγετο καὶ «σκεβελίδικο», διότι ὁμοιάζε μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ στομάχου ἀρνίου ἢ τὰ ἐξάγωνα κελλία τῆς κηρύθρας. Ἡ ἴσια βρανιά ὑφαίνετο μὲ τὴν κουνούκλα ἢ ὁποία ἦτο σάνις μήκους 0.70 μ. καὶ πλάτους 0.04 τοῦ μέτρου, μὲ τὰ ἄκρα ἐσκαμμένα ἐν εἴδει υ. Εἰς τὰ λουριαστὰ καὶ καθωτὰ καὶ βαριακωτά, τὸ ἐπικρατέστερον χρώμα ἐλέγετο γῆς ἢ κάβος. Λουριαστὴ ἐλέγετο ἡ βρανιά, ὅταν ἐκτὸς τοῦ ἐπικρατεστέρου χρώματος, εἶχε καὶ ἄλλα χρώματα εἰς στενὰς λωρίδας καὶ κατὰ ἰσόμετρα διαστήματα. Μπαῖρακωτὴ δὲ ὅταν εἶχε διάφορα γεωμετρικὰ σχήματα ἄλλων χρωμάτων ὅπως τὰ κιλίμια τῆς Ἀνατολῆς, καὶ καθωτὴ ὅταν εἶχεν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τὸ αὐτὸ σχεδιάσμα ἀλλὰ εἰς δύο μόνον χρώματα, καὶ ὅπου ὁ κάβος εἶναι π. χ. μαῦρος

1 βρασιά βατρακωτή, 2 υφασμα χυτό, 3 τριβόλι, 4 βρασιά λουριστή, 5 κλόσια, 6 βρασιά κατωτή, 7 μέλιγας, 8 κούπανος, 9 γαϊδούρα.

καὶ τὰ σχεδιάσματα «τὰ ξόβλια» κόκκινα, ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν δὲ κάθος εἶναι κόκκινος καὶ τὰ ξόβλια μαύρα. Ἀπὸ βαμβακερὸ ἢ μάλλινο στημόνι καὶ μάλλινο ὑφάδι ὑφαίνουν κάπες ἢ κουβέρτες ἀπολυτές, δίμιτες καὶ μαρμαροδίμιτες, διὰ τὰ σκεπάζωνται τὸν χειμῶνα, χράμια διὰ τὸ μαγκάλι καὶ τὸ σιδίρι καὶ σκουλωτά, τὰ ὁποῖα εἶχαν τὴν μίαν ἐπιφάνειαν γεμάτην ἀπὸ στριμμένες κλωστὲς τοῦ ὑφადιοῦ μήκους 0,01 τοῦ μέτρου καὶ περίξ εἶχαν τριβόλια, πλεκτὰ μὲ φοῦντες. Εἰς τὶς κάπες περιέστρεφαν τὰ ἄκρα τοῦ στημονιοῦ εἰς τὸ ἄκρον κάθε «φύλλον» ἢ τεμαχίον καὶ τὰ ἔδεναν κόμπον εἰς τὸ ἄκρον. Ταῦτα ὀνομάζοντο κλόσια.

Λινά. Ἡ κατεργασία τοῦ λινarioῦ ἦτο πολὺ κοπιαστικώτερα ἀπὸ τὴν τοῦ μαλλίου. Τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ ἐπληροφοροῦντο ἐγκαίρως τίνος λινάρι ἦτο «μακρόλνο» δηλαδὴ ὑψηλὸν καὶ ἐξήτουν ἀπὸ τὸν ἰδιοκτῆτην τὴν ἄδειαν νὰ ὑπάγουν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ θερισμοῦ «νὰ βγάν-νε σκλιά». Ἐσηκώνοντο λοιπὸν προτοῦ χαράξῃ ἢ αὐγῇ καὶ μετέβαινον μὲ τὰ τραγούδια εἰς τὸ χωράφι. Μετὰ σύντομον ἀνασκόπησιν, ἐξέλεγον τὸ καλύτερον τμήμα, ὅπου τὸ λινάρι ἦτο ὑψηλὸν καὶ καθαρὸν ἀπὸ ἀκάνθας καὶ τριβόλους καὶ ἤρχιζαν νὰ τὸ ἐκρίζωνουν εἰς χειρόβολα. Ἐν χειρόβολον ἦτο ἐν δράγμα, ἐξ δὲ ἢ καὶ περισσότερα χειρόβολα μαζὶ ἓνα σκουλί τὸ ὁποῖον ἐδένετο μὲ τὸ λινάρι ἐνὸς δράγματος. Κάθε κόρη ἔκαμνε καὶ ἰδιαιτέρον δέσιμον εἰς τὰ σκουλιά της, διὰ νὰ τὰ γνωρίζῃ. Ἡ μία π. χ. ἔδενε σπόρο μὲ σπόρο, ἄλλη ρίζες μὲ ρίζες, ἄλλη σπόρο μὲ ρίζες, ἄλλη προσέθετε καὶ πλεξούδα κ.ο.κ. Ἀφοῦ ἐτελείωναν τὸ βγάλισμον ἢ κάθε μία ἐτοποθέτει ὅσα σκουλιά ἔκαμε ὀρθία, δηλαδὴ μὲ τὶς ρίζες πρὸς τὰ κάτω, ὅλα εἰς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ ἐσχημάτιζε «μιά στασιά».

Ἀργότερα μετὰ τὸ ἁλώνισμα τῶν ἄλλων σιτηρῶν ὁ ἰδιοκτῆτης μετέφερεν καὶ τὸ λινάρι εἰς τὸ ἁλῶνι. Τότε προσήρχοντο καὶ τὰ κορίτσια, ἐδιάλεξαν κάθε μία τὰ ἰδικά της σκουλιά, τὰ ἐκτυποῦσε ἐπάνω εἰς τὸν μαρμαρον πού ἦτο εἰς τὸ μέσον τοῦ ἁλωνιοῦ, διὰ νὰ πέσουν οἱ σπόροι καὶ τὰ ἐτοποθέτει ἀνὰ δέκα δεμένα μὲ χόρτον εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἁλωνιοῦ. Τὴν ἐπομένην πρωΐαν προσήρχοντο καὶ πάλιν, ἐφόρτωναν τὰ σκουλιά εἰς τὸ ἁμάξι καὶ ὁ ἰδιοκτῆτης τὰ μετέφερε εἰς τὸ ρέμα. Ἐκεῖ ἐξέλεγον μέρος ἀβαθές, ἐτοποθέτουν τὰ σκουλιά, τὰ ἐσκεπάσαν μὲ πέτρας διὰ νὰ μένουν βυθισμένα καὶ τὰ ἄφηναν ἐπὶ 6—10 ἡμέρας νὰ λιμνiasτοῦνε, ἀναλόγως τοῦ καιροῦ καὶ τῆς τοποθεσίας. Ἄν ὁ καιρὸς ἦτο θερμὸς καὶ ἦσαν τοποθετημένα ἐντὸς ἀβαθοῦς λίμνης παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ὥστε νὰ θερμαίνεται τὸ νερόν, τὸ λίμνιασμα ἐτελείωνεν ἐντὸς 6 ἡμερῶν. Ὅλην τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐξτελοῦν τὰ κορίτσια αὐτοπροσώπως. Ἐνα δύο συνέρραπταν τὸ κάτω μέρος τοῦ φουστανιοῦ ὥστε νὰ σχηματίζεται σαλβάρι, ἔμπαιναν εἰς τὸ ρέμα καὶ ἐτοποθέτουν τὰ σκουλιά, ἐνῶ τὰ ἄλλα κορίτσια τὰ μετέφεραν ἀπὸ τὸ ἁμάξι καὶ ἔφεραν πέτρας διὰ νὰ τὰ σκεπάσουν.

Μετά τὸ λήνισμα ὁ ἰδιοκτῆτης μετέβαινε καὶ πάλιν μετὰ τῶν κο-
ριτσιῶν, εἰς τὸ ρέμα καὶ μετέφερε τὰ σκουλιὰ εἰς τὸ χωριό, ὅπου ἑκάστη
παρελάμβανε τὰ ἰδικά της. Ἀφοῦ τὰ ἐξήραινεν εἰς τὸν ἥλιον, τὰ ἐκου-
πάνιζε μὲ τὸν κούπανο, ἔπειτα τὰ ἐμελίγιζε εἰς τὸν μέλιγκα, τὰ ἀπόσερνε
εἰς τὴν λανάραν διὰ νὰ χωρίσῃ τὸ λινόφυλλο τὸ πρὸς τὸν σπόρον μέρος
τῶν στελεχῶν, μὲ τὸ ὁποῖον ἐγέμιζε τὰ μεδέρια καὶ τὶς δουβαραστικές,
ἐπίσης ἐχώριζαν καὶ τὶς ξυλόριζες, τὸ πρὸς τὴν ρίζαν μέρος τῶν στελε-
χῶν, τὸ ὁποῖον ἔστριφταν εἰς χονδρὴν κλωστήν, τὸ λεγόμενον κροκίδι.
Μετά ταῦτα ἐκουπάνιζαν καὶ πάλιν τὸ λινάρι, τὸ περιέστρεφαν ὥς πλε-
ξοῦδα, καὶ τὸ ὠνόμαζαν στρούμπα. Μετὰ ἀρκετὸν ἀκόμη κουπάνισμα, ἡ
στρούμπα ἐγίνετο στυλί, καὶ τότε τὴν ἐλανάριζαν εἰς τὸ λανάρι τῶν
μαλλιών. Τὸ μακρύτερον μέρος τὸ ἐχτένιζαν μὲ τὴν φούρτσαν, διὰ νὰ
πέσουν αἱ κονταὶ ἴνες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἔνιθαν τὸ σῶδμα, ὀνομασθὲν
οὕτω ἴσως διότι τὸ μετεχειρίζοντο διὰ νὰ ὑφαίνον ὕφασμα πρὸς κατα-
σκευὴν ἔσωρούχων. Τὰς ἀπομενούσας μετὰ τὸ χτένισμα ἴνας αἱ ὁποῖαι
ἐλέγοντο σκουλί καὶ κόντια, τὰς ἔγνεθαι εἰς τὴν ρόκαν καὶ ἔκαμναν
νῆμα, ὅπως ἀπὸ τὸ μαλλί. Τὸ νῆμα τὸ ἔβραζαν μέσα εἰς τὴν στάχτην, διὰ
νὰ μαλακώσῃ καὶ τὸ μετεχειρίζοντο διὰ τὸ ράψιμο, καὶ ὥς στημόνι πρὸς
κατασκευὴν ὕφασμάτων καὶ τὸ ὠνόμαζαν καὶ ράμμα. Ἀπὸ ταῦτα κατε-
σκεύαζαν καλοκαιρινὰ ἐσώβρακα, ὑποκάμισα καὶ τσαντήλες, διὰ νὰ στραγγί-
ξουν τὸ γάλα καὶ τὸ τυρί. Τὸ σῶδμα τὸ μετεχειρίζοντο καὶ ὥς στημόνι
μὲ ὑφάδι τὸ κροκίδι, καὶ κατεσκεύαζαν κροκιδένιες βραniές, σταχτοπάνια,
σκαλοπάνια, μαξιλάρεις, μεδέρια, βασταγαριές καὶ δισάκια. Τὶς κροκιδιές
μετεχειρίζοντο ὅπως τὰ χαλιά, κατὰ τὸ καλοκαίρι, καὶ διὰ νὰ σκεπάζωνται
τὴν νύκτα. Τὰ σταχτοπάνια τὰ μετεχειρίζοντο διὰ νὰ στραγγίσουν τὴν
στάχτην τῆς μπουγάδας καὶ νὰ σκεπάζουν τὴν κόφην τῶν ἀσπροροῦχων.
Μὲ τὰ σκαλοπάνια ἐσκέπαζαν τὶς σκάλες, καὶ μέσα εἰς τὶς βασταγαριές
ἔβραζαν τὰ γεννήματα. Κάθε βασταγαριὰ ἔφερε ἰδιαίτερον σημεῖον εἰς τὴν
μίαν πλευράν, πρὸς διάκρισιν, ἓνα σταυρὸν ἢ γραμμὰς ~~παύρας~~. Ἀπὸ
σῶδμα κατεσκεύαζαν καὶ στρωματόπανα καὶ δουβαραστικές διὰ
μεδέρια.

Μετάξι. Ἄλλο ὕλικόν πρὸς κατασκευὴν ὕφασμάτων ἦτο τὸ μετάξι,
ἀλλὰ ὄχι διὰ τὴν κατασκευὴν μεταξωτῶν. Τὸ μετεχειρίζοντο μόνον εἰς τὰ
λεγόμενα τσουζμελίδικα, τὰ σγουρὰ βαμβακερὰ ὑφάσματα, ἀπὸ τὰ
ὁποῖα κατεσκεύαζαν σινδόνια, καὶ ὥς κεφαλάρια, εἰς τὰ ὑποκάμισα καὶ
τὰ λουτρικά.

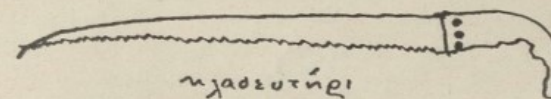
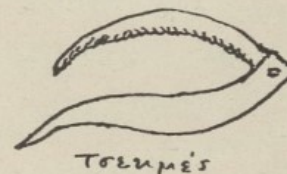
Πρὶν συστηματοποιηθῇ ἡ σκωληκοτροφία, τὸν κοινουλόσπορον τὸν
ἐθεταν ἐντὸς τεμαχίου ὑφάσματος ὑπὸ μάλῃς, διὰ νὰ ἐκκολαφθῇ, «τὸν ἀνι-
γανε στὸ γόρφο τς». Ἡ πρώτη ἡλικία ἐλέγετο μηρυγκάκια, ἡ δευτέρα
ἀπροκεφιλούδια, ἡ τρίτη κεδρί, ἡ τετάρτη πλουμί, ἡ τελευταία μεγάλη

καὶ ὅταν πλέκουν τὸ κουκούλι πλάνος. Ἀργότερον ὅταν ἤρχισαν διάφο-
ροι παραγωγοὶ νὰ δίδουν σπόρον ἀνοιγμένον, ἔτρεφον πολὺ περισσότερον,
ἀλλὰ παρέδιδον ὅλα τὰ κουκούλια, χωρὶς νὰ βγάλουν μετὰξι.

Ὁ «ἀργαλειὸς» ἐθεωρεῖτο πολὺ κοπιαστικὴ ἐργασία, πρὸ πάντων εἰς
τὰ δίμιτα, ψηφωτὰ καὶ λουριαστά, ὥς μαρτυρεῖ καὶ τὸ τραγούδι:

Τὸ κέντημα εἶναι ἐγλεντζές, ἡ ρόκα εἶναι σεργιάνι
κι' αὐτὸς ὁ ἔρμος ἀργαλειὸς εἶναι σκλαβιά μεγάλη.

Κ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΑΔΗΣ

Ὅρα Σελ. 384.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Εἰς Σελ. 352 Ἡ κα τοί κία εἶναι ἄλλο κεφάλαιον καὶ ἐκ παραδρομῆς
ἐτυπώθη μὲ μαῦρα στοιχεῖα.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ Σελ. 344

Ἡ ἀλεπού.

Τὴν ἀλεπού τν ἔχνε φήγιμα γιὰ τ βοηγιὰ τς. Μιὰ βολὰ λένε τνε ρώτ-
σε ὁ λύκος: «Πῶς τὰ καταφέρνεις κερά Μαριά καὶ γούλο τονε γελᾷς τὸν
ὀχτρό σ, τὸν ἄθρεπο καὶ δὲ βορ νὰ σὲ πιάσ;» Κι ἐκεῖνι εἶπε: Ἐγὼ κὺρ
Νικόλα ξέρω σαράδα τσαλ-ῖμνια γιὰ νὰ μὴ βιάνμαι, καὶ νὰ σὲ πῶ τ' ὅλο
καλό τς εἶναι νὰ μὴ φανῆς κάνε στὸν ὀχτρό σ».